

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2013

Utgiftskapitler: 61, 400–491

Inntektskapitler: 3061, 3400–3490

Innhold

Del I	Innledende del	11	Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdannings-	
			senter (KRUS)	82
1	Hovedinnledningen	13		
1.1	Verdigrunnlag og politisk utgang-		<i>Programkategori 06.40</i>	
	spunkt på Justis- og beredskaps-		<i>Politi og påtalemyndighet</i>	83
	departementets område	13	Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og	
1.2	Oppfølging av NOU 2012: 14		lensmannsetaten	118
	Rapport fra 22. juli-kommisjonen .	14	Kap. 3440 Politidirektoratet - politi- og	
1.3	Hovedmål for justissektoren	15	lensmannsetaten	121
1.4	Politi og påtalemyndighet	16	Kap. 441 Oslo politidistrikt	122
1.5	Redning og beredskap	17	Kap. 3441 Oslo politidistrikt	124
1.6	Kriminalomsorg	20	Kap. 442 Politihøgskolen	124
1.7	Rettsvesen, andre virksomheter		Kap. 3442 Politihøgskolen	125
	og fri rettshjelp, erstatninger,		Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet	126
	konfliktråd m.m.	22	Kap. 446 Den militære påtalemyndighet	126
1.8	Svalbard	24	Kap. 448 Grensekommisjonen	127
1.9	Beskyttelse og innvandring	25		
1.10	Anmodningsvedtak i stortings-		<i>Programkategori 06.50 Redningstjenesten,</i>	
	sesjonen 2011-2012	27	<i>samfunnssikkerhet og beredskap</i>	128
			Kap. 450 Sivile vernepliktige	148
Del II	Nærmere om budsjettforslaget	33	Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter	148
			Kap. 451 Direktoratet for samfunns-	
2	Nærmere omtale av		sikkerhet og beredskap	148
	bevilgningsforslaget	35	Kap. 3451 Direktoratet for samfunns-	
			sikkerhet og beredskap	149
	Programområde 06 Justissektoren	35	Kap. 452 Sentral krisehåndtering	150
			Kap. 455 Redningstjenesten	151
	<i>Programkategori 06.10 Administrasjon</i>	35	Kap. 3455 Redningstjenesten	152
	Kap. 400 Justis- og beredskaps-		Kap. 456 Direktoratet for nød-	
	departementet	43	kommunikasjon	153
	Kap. 3400 Justis- og beredskaps-		Kap. 3456 Direktoratet for nød-	
	departementet	46	kommunikasjon	153
	<i>Programkategori 06.20 Rettsvesen</i>	47	<i>Programkategori 06.60 Andre virksomheter</i> ...	155
	Kap. 61 Høyesterett	57	Kap. 460 Spesialenheten for politisaker	160
	Kap. 3061 Høyesterett	58	Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m.	160
	Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene ..	58	Kap. 467 Norsk Lovtidend	161
	Kap. 3410 Rettsgebyr	59	Kap. 468 Kommisjonen for gjenoptakelse	
	Kap. 411 Domstoladministrasjonen	60	av straffesaker	161
	Kap. 3411 Domstoladministrasjonen	60	Kap. 469 Vergemålsordningen	162
	Kap. 413 Jordskiftedomstolene	61	Kap. 3469 Vergemålsordningen	163
	Kap. 3413 Jordskiftedomstolene	61		
	Kap. 414 Forliksråd og andre		<i>Programkategori 06.70 Fri rettshjelp,</i>	
	domsutgifter	62	<i>erstatninger, konfliktråd m.m.</i>	164
			Kap. 470 Fri rettshjelp	174
	<i>Programkategori 06.30 Kriminalomsorg</i>	63	Kap. 3470 Fri rettshjelp	175
	Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale		Kap. 471 Statens erstatningsansvar	176
	forvaltning	79	Kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgiving	
	Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale		for kriminalitetsofre	176
	forvaltning	81	Kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning	177
	Kap. 432 Kriminalomsorgens utdannings-		Kap. 3473 Statens sivilrettsforvaltning	177
	senter (KRUS)	81		

Kap. 474	Konfliktråd	178	4.2.1	Mål	218
Kap. 3474	Konfliktråd	178	4.2.2	Tiltak	218
Kap. 475	Bobehandling	179	4.3	Likestilling i andre virksomheter .	218
Kap. 476	Førstelinerettshjelp	180	4.4	Likestilling internt i departementet	218
	<i>Programkategori 06.80 Svalbardbudsjettet</i>	181	4.4.1	Vurdering av likestilling på bakgrunn av kjønn	218
	<i>Programkategori 06.90</i>		4.4.2	Vurdering av likestilling på bak- grunn av nedsatt funksjonsevne, etnisitet, religion, mv.	219
	<i>Beskyttelse og innvandring</i>	183	4.4.3	Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering	219
Kap. 490	Utlendingsdirektoratet	204			
Kap. 3490	Utlendingsdirektoratet	209			
Kap. 491	Utlendingsnemnda	210			
Kap. 3491	Utlendingsnemnda	211			
Del III	Særlige tema	213	5	Bemanningsoversikt	220
3	Sektorovergripende miljøvernpolitikk	215	6	Anmodningsvedtak	222
3.1	Politi- og lensmannsetaten	215	6.1	Om oppfølging av anmodnings- vedtak fra stortingssesjonen 2011-2012	222
3.2	Samfunnssikkerhet og beredskap	215			
3.3	Svalbard	216	7	Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres	228
4	Likestilling	217	Forslag		231
4.1	Likeverdig straffegjennomføring for kvinner og menn	217			
4.2	Rekrutterings-/tilsettings- politikken i politiet	217			

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Oversikt over saldert budsjett i perioden 2006-2012 og forslag for 2013	16	Tabell 2.11	Mål og delmål	64
Tabell 1.2	Oversikt over saldert budsjett i perioden 2006-2012 for programkategori 06.50 og forslag for 2013, nominelle tall	19	Tabell 2.12	Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 for kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning og kap. 432 Kriminalomsorgens utdannings-senter og forslag for 2013, nominelle tall	64
Tabell 1.3	Oversikt over saldert budsjett i perioden 2005-2012 for programkategori 06.30 Kriminalomsorg og forslag for 2013, nominelle tall	20	Tabell 2.13	Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte og gjennomsnittlig sittedid 2005-2012	66
Tabell 1.4	Oversikt over saldert budsjett i perioden 2006-2012 og forslag for 2013	22	Tabell 2.14	Utenlandske innsatte. Antall nyinnsettelse og andel av alle nyinnsettelse 2005-2012	66
Tabell 1.5	Utviklingen i saldert budsjett for tilskudd i til svalbardbudsjettet over kap. 480 og i svalbardbudsjettets utgiftsside fra 2006 og frem til budsjettforslag for 2013	25	Tabell 2.15	Kapasitet i fengsel og for elektronisk kontroll 2005-2013 ...	66
Tabell 1.6	Oversikt over saldert budsjett i perioden 2006-2012 for programkategori 06.90 og forslag for 2013, nominelle tall	26	Tabell 2.16	Alternative straffereaksjoner. Antall iverksatte oppdrag 2005-2012	67
Tabell 2.1	Utvikling i saldert budsjett 2006-2013	36	Tabell 2.17	Alternative straffegjennomføringsformer og utslusing. Antall iverksatte oppdrag 2005-2012	67
Tabell 2.2	Mål og delmål for programkategori 06.10	37	Tabell 2.18	Fordeling av tilskudd til frivillig virksomhet i 2011	71
Tabell 2.3	Oversikt over gjeldende permanente og midlertidige råd, utvalg og kommisjoner under kap. 400, post 01.	44	Tabell 2.19	Regnskap for Fretex Elevator AS i 2011	72
Tabell 2.4	Mål for programkategori 06.20 Rettsvesen	47	Tabell 2.20	Utvikling i rømninger og unnvikelse 2005-2011	74
Tabell 2.5	Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013 for kapitler under programkategori 06.20 Rettsvesen	48	Tabell 2.21	Antall uteksaminerte aspiranter 2006-2012	77
Tabell 2.6	Mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid	49	Tabell 2.22	Anmeldte lovbrudd 2006-2011 etter lovbruddstype	88
Tabell 2.7	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i lagmannsrettene i måneder 2007-2011	50	Tabell 2.23	Utvikling i saldert budsjett 2006-2013	89
Tabell 2.8	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tingrettene i måneder 2007-2011	51	Tabell 2.24	Bemanningsutvikling i politi- og lensmannsetaten 2008-2011	89
Tabell 2.9	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for avsluttede saker i jordskifterettene og jordskifteoverrettene i år for perioden 2007-2011	51	Tabell 2.25	Oversikt over resultatutviklingen innen utvalgte områder 2005-2011	91
Tabell 2.10	Saker hvor det er benyttet rettsmekling 2007-2011	56	Tabell 2.26	Utvikling unge lovbrytere 2008-2010	93
			Tabell 2.27	Utvikling utvalgte kategorier anmeldte voldslovbrudd 2008-2011	94
			Tabell 2.28	Utvikling utvalgte kategorier anmeldt vinningskriminalitet 2008-2011	96
			Tabell 2.29	Inndragning av utbytte 2007-2011	100
			Tabell 2.30	Utvikling i antall opprettede bort- og utvisningssaker i utvalgte politidistrikt	115
			Tabell 2.31	Utvikling i antall tvangsreturer 2006-2011 (måltall for 2012-2013)	116

Tabell 2.32	Utvikling i antall tvangsreturer fordelt på kategoriene asyl, Dublin og bort- og utviste for perioden 2009-2011	116	Tabell 2.50	Utvikling i saksbehandlingstid i saker om voldsoffererstatning i årene 2005-2011. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, fra søknadstidspunktet og fra saken er klar til vedtak	173
Tabell 2.33	Hoved- og delmål for programkategori 06.50	129	Tabell 2.51	Utvikling i antall vedtak i søknader om voldsoffererstatning, 2005-2011	173
Tabell 2.34	Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013 for kapitler under programkategori 06.50 Rednings-tjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap	129	Tabell 2.52	Utbetalinger i søknader om voldsoffererstatning, 2005-2011 ..	174
Tabell 2.35	Plan for utbygging av Nødnett ..	140	Tabell 2.53	Oversikt over saldert budsjett for perioden 2006-2012 og forslag for 2013	182
Tabell 2.36	Mål for programkategori 06.60 Andre virksomheter	155	Tabell 2.54	Sentrale prognoser til grunn for 2013-budsjettet	184
Tabell 2.37	Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013 for kapitler under programkategori 06.60 Andre virksomheter	156	Tabell 2.55	Mål for programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring	184
Tabell 2.38	Antall mottatte saker i Den rettsmedisinske kommisjon 2007-2011	157	Tabell 2.56	Innvandring, utvandring og nettoinnvandring	185
Tabell 2.39	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i Spesialenheten for politisaker 2006 - 2011	158	Tabell 2.57	Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013, for kapitler under programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring	186
Tabell 2.40	Antall mottatte anmeldelser i Spesialenheten for politisaker 2006 – 2011	158	Tabell 2.58	Visumsaker behandlet ved utenriksstasjonene og i UDI i 2011	187
Tabell 2.41	Antall saker mottatt av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker i perioden 2004-2011	159	Tabell 2.59	Antall innvilgede besøksvisum, utvalgte land	187
Tabell 2.42	Hoved- og delmål for programkategori 06.70	165	Tabell 2.60	Utvisningsvedtak og bortvisningsvedtak i UDI, UNE og politiet ..	188
Tabell 2.43	Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013, for kapitler under programkategori 06.70 Fri retts-hjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.	165	Tabell 2.61	Utvisningsvedtak 2011	188
Tabell 2.44	Tilskudd til spesielle retts-hjelps-tiltak i perioden 2009-2012	166	Tabell 2.62	Registrerte asylankomster til Norge	191
Tabell 2.45	Antall innkomne og behandlede saker i årene 2007 – 2011	170	Tabell 2.63	Andel innvilget opphold av realitetsbehandlede asylsøkere etter vedtaksår	191
Tabell 2.46	Utbetalinger etter den alminnelige rettfærdsvederlagsordningen 2005-2011	170	Tabell 2.64	Positive vedtak etter behandlede asylsøknader i UDI	192
Tabell 2.47	Antall mottatte saker i konfliktrådene i 2004 – 2011	171	Tabell 2.65	Andel og antall gitte tillatelser etter behandlet klage/om-gjøringsanmodning i realitets-behandlede asylsaker i UNE.	192
Tabell 2.48	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i konfliktrådene 2004 - 2011 ..	172	Tabell 2.66	Antall enslige mindreårige asylsøkere – 2005-2011	192
Tabell 2.49	Utvikling i antall søknader om voldsoffererstatning, 2005-2011	173	Tabell 2.67	Overføringsflyktninger, uttak 2005-1. halvår 2012	194
			Tabell 2.68	Beboere i mottak 31. juli 2012 ...	195
			Tabell 2.69	Nøkkeltall om asylmottak per 31.12	196
			Tabell 2.70	Retur fra Norge 2008–2011	197
			Tabell 2.71	Saksbehandlingstid i alle asylsaker frem til vedtak i UDI ..	201

Tabell 2.72	Saksbehandlingstid i familie- og statsborgersaker i UDI	201
Tabell 2.73	Utviklingen i antall ubehandlede saker i UDI	201

Tabell 2.74	Saksbehandlingstid i realitets- behandlede asylsaker i UNE	201
Tabell 2.75	Restanser i UNE, antall saker ...	202

Figuroversikt

Figur 2.1	Totalt sykefravær per kvartal 2008-2012.	38	Figur 2.3	Historisk oversikt over antall SAR- og luftambulanseoppdrag ...	138
Figur 2.2	Utvikling i soningskøen 2006-2012	65			

Oversikt over bokser

Boks 2.1	Definisjoner	193	Boks 2.2	Tilbaketakelsesavtaler	199
----------	--------------------	-----	----------	------------------------------	-----

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2012–2013)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2013

Utgiftskapitler: 61, 400–491

Inntektskapitler: 3061, 3400–3490

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 14. september 2012,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning del

1 Hovedinnledningen

1.1 Verdigrunnlag og politisk utgangspunkt på Justis- og beredskapsdepartementets område

Kjernen i Regjeringens politiske prosjekt er å understøtte et samfunn med små forskjeller, der folk opplever trygghet, deltakelse og tilhørighet i små og store fellesskap. Dette krever en velfungerende justispolitikk.

Justis- og beredskapsdepartementet har en tydelig oppgave i å sikre at Norge kan møte de risiko- og sårbarhetsutfordringer vi står overfor. Departementet står overfor en ny tid i arbeidet med beredskap. Nasjonen har bak seg den største voldshandlingen på norsk jord i fredstid. NOU 2012: 14 *Rapport fra 22. juli-kommisjonen* viser at for store deler av landets beredskap ikke virket etter hensikten den dagen. Ifølge kommisjonen er 22. juli en historie om ressursene som ikke fant hverandre. Den historien kan ikke gjenta seg. Det fordrer nytenkning. Det må foretas andre prioriteringer enn tidligere. Ledere på alle nivåer må være sitt ansvar bevisst, og det må på plass gode kommunikasjonsløsninger.

Det er viktig å få mest mulig ut av samfunnets samlede beredskapsressurser. Det skal bl.a. skje ved å styrke det tverrfaglige samarbeidet og etablere et mest mulig effektivt samarbeid mellom politiet og Forsvaret i krisesituasjoner.

Budsjettforslaget for 2013 fra Justis- og beredskapsdepartementet følger opp mange av de anbefalingene som fremkommer i NOU 2012: 14, samtidig som det ivaretar bredden i departementets ansvarsområde. Departementets oppfølging av rapporten omtales under pkt. 1.2 og de respektive programkategoriene.

Justis- og beredskapsdepartementet har hovedansvaret for å ivareta helheten i Regjeringens politikk for samfunnssikkerhet. Økt trygghet og samfunnssikkerhet skapes bl.a. gjennom forebyggende tiltak, økt beredskap og evne til krisehåndtering. Samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet er basert på prinsippene om ansvar, nærhet, likhet og samvirke. Alle relevante aktører må jobbe sammen for at kriser skal håndteres

best mulig. Når hendelser truer sentrale samfunnsinstitusjoner, vår felles sikkerhet eller den enkeltes trygghetsfølelse, skal de håndteres effektivt. Håndteringen skal være basert på klare strukturer, avklarte ansvarsforhold og tydelige kommandolinjer mellom beredskapsaktørene.

Justis- og beredskapsdepartementets ansvar for samfunnets sikkerhets- og beredskapsfunksjoner skal styrkes. Departementet vil gjennomføre et endringsprogram og bl.a. intensivere øvings- og tilsynsaktiviteten. Planverket skal forbedres, og det skal settes av mer tid til å ta lærdom av øvelsene.

Kontrakt om nye redningshelikoptre til erstatning for den aldrende Sea King-flåten er planlagt signert i 2013. Arbeidet med landsdekkende utbygging av Nødnett videreføres. Et nært og sterkt politi som er tilgjengelig når publikum har behov for bistand og service er også viktig i et beredskapsperspektiv. En solid grunnbemanning i politiet er sikret gjennom flere år med høye opptak ved Politihøgskolen, og ved at det er stilt midler til rådighet slik at nyutdannede studenter kan ansettes i etaten. Denne satsingen videreføres også i 2013.

Trygghet er også forebygging. Redusert kriminalitet og en effektiv justissektor bidrar til å øke tryggheten i samfunnet. Dette krever målrettet arbeid innen politiet og gode strategier for å forebygge kriminalitet. Høy kvalitet ved etterforskning og irettføring, høy oppklaringsprosent og rask saksbehandling er sentralt for å sikre effektiv straffesaksbehandling. Det er også viktig å se den nære sammenhengen mellom kriminalitetsforebyggende virksomhet og den etterfølgende innsatsen for å oppklare og påtale lovbruddene. Kampen mot organisert kriminalitet krever samarbeid på tvers av politidistriktene og landegrensene. Samarbeid mellom ulike samfunnsaktører på arenaer som politirådene og samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) er også viktige satsingsområder for Regjeringen. I det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet vil Regjeringen fortsette satsingen på politiet samt sikre samarbeid på tvers mellom skole, barnevern, helse og politi. Forebygging er også å alliere

seg med kommunale etater, frivillige organisasjoner og privat næringsliv i kampen mot kriminalitet. Samarbeid på tvers av ulike etater og mellom ulike aktører gir en markant forebyggende effekt.

Trygghet er også å bruke den muligheten straffegjennomføringen gir til å få de domfelte over på en ny kurs, slik at de ikke begår ny kriminalitet når de kommer ut igjen. I kriminalomsorgen er det i de senere årene brukt mye ressurser på å tilrettelegge for økt straffegjennomføring for å redusere soningskøen til et minimum. Samtidig er kvaliteten i straffegjennomføringen et viktig satsingsområde for å sikre en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff. Gjennomføring av tilbakeføringsgarantien har derfor vært viktig innenfor kriminalomsorgen de senere årene.

Justissektoren må bli stadig mer effektiv for å nå de mål som er satt for virksomhetene. Målet er at hver etat dyrker sine kjerneoppgaver, og at alle oppgaver løses på lavest mulige lokale nivå – i nærhet til og tilgjengelig for publikum. For å sikre en bedre og mer effektiv drift av kriminalomsorgen har Justis- og beredskapsdepartementet besluttet å flytte Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) ut av departementet samt å slå sammen region øst og nordøst. Utflyttingen av KSF vil skape en tydeligere rollefordeling mellom departement og direktorat. Departementets samordningsrolle og styring av direktoratet tydeliggjøres. Samtidig styrkes direktoratsfunksjonen ved en rendyrking av direktoratsoppgavene.

Politiet må være tilgjengelig. Det er avgjørende for at folk skal føle seg trygge. Tilgjengelighet handler både om fysisk tilstedeværelse i gatebildet, og at politiets tjenester tilbys elektronisk på en måte som folk forventer i 2012. Det krever nye IKT-løsninger og bedre utnyttelse av dagens teknologi. Det er ikke IKT i seg selv som vil gi et bedre politi. Det er viljen og evnen til å ta i bruk IKT for å bli bedre som er avgjørende. Regjeringen har nå valgt en konseptstrategi for straffesakssystemene i politiet.

Politi- og lensmannsetatens IKT-tjenester må moderniseres og effektiviseres. Videre er det behov for å fornye organisasjonsstrukturen og forbedre kompetanseutviklingen. Det er etablert et bredt anlagt endringsprogram i politiet bl.a. for å følge opp 22. juli-kommisjonens rapport. For å gjennomføre et så bredt oppdrag foreslår Regjeringen å styrke Politidirektoratet i 2013. Både interne og eksterne krefter vil bidra i arbeidet.

Også i Justis- og beredskapsdepartementet er det igangsatt et eget program for å gjennomføre nødvendige endringer i departementets funksjon og arbeidsmåte. I denne sammenheng vil også

departementets organisering bli vurdert, i tillegg til samspillet med underliggende etater.

Det finnes ingen trygghet uten rettssikkerhet. Individets rettigheter må ivaretas i møte med systemet. Urett skal gjenopprettes. Personer som har beskyttelsesbehov, skal kunne få asyl i Norge.

Samfunnet har tatt et viktig steg videre i det vanskelige oppgjøret etter 22. juli. Gjerningsmannen har fått sin dom. Rettssaken var tøff og opprivende – men ble gjennomført med verdighet. Den norske rettsstat besto prøven. Det er betryggende. Tilgjengelige og effektive domstoler som treffer avgjørelser av høy kvalitet er vesentlig for den enkeltes rettssikkerhet og for allmennhetens tillit til rettsvesenet. Samtidig er det viktig med satsing på utenrettslige konfliktløsningsmetoder som konfliktråd. Regjeringen ønsker gode veilednings- og konfliktløsningsstilbud på lavest mulig nivå.

Kontoret for voldsoffererstatning er midlertidig styrket for å sikre kriminalitetsofres rettigheter etter terrorangrepene 22. juli 2011. Styrkingen foreslås videreført i 2013. Det er iverksatt en rekke tiltak for å nå målet om å redusere saksbehandlingstiden og antall ubehandlede saker i løpet av 2012 og 2013.

Justis- og beredskapsdepartementet, Arbeidsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Utenriksdepartementet samarbeider tett for å oppnå en samordnet, effektiv og serviceorientert utlendingsforvaltning med kort saksbehandlingstid. Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) skal trygge rettssikkerheten gjennom en god kvalitet i saksbehandlingen. Både UDI og UNE ble i 2012 styrket for å få redusert saksbehandlingstiden.

For å imøtekomme kravet om økt rettssikkerhet og rettslikhet på vergemålsområdet legger Regjeringen stor vekt på å prioritere ikrafttredelse av den nye vergemålsloven og følger dette opp i budsjettforslaget for 2013. Moderniseringen av vergemålsforvaltningen skal bidra til å styrke kompetansen og kvaliteten hos vergemålsmyndighetene og vergene.

1.2 Oppfølging av NOU 2012: 14 Rapport fra 22. juli-kommisjonen

22. juli-kommisjonen har i rapporten (NOU 2012: 14) fremmet totalt 31 forslag til tiltak for å bedre beredskapen. Nedenfor gis en oversikt over Regjeringens forslag til tiltak i 2013 for å styrke samfunnssikkerheten generelt og politiberedskapen spesielt. Det vises til kategoriomtalene for nærmere omtale av tiltakene. Oversikten må ses i

sammenheng med redegjørelsene holdt i Stortinget 28. august 2012. Alle de 31 anbefalingene fra kommisjonen og vedtakene fra Stortingets særskilte komité for oppfølging etter 22. juli, vil bli grundig gjennomgått og vurdert i en stortings-

melding. I tillegg til forslag om å styrke budsjettet for 2013 til ytterligere tiltak, foretas det også omprioriteringer innenfor justissektorens budsjetter som bidrar til en ytterligere styrking av samfunnssikkerheten og beredskapen.

Forslag til tiltak	2013 (tall i 1000 kroner)	Kap.	post
Styrke departementets krisehåndteringsevne: Analysere robusthet i kritisk infrastruktur, pådriverrolle overfor andre departementer i samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet, etatsstyring av bl.a. POD og PST og gjennomgang av mål og tiltak innen samfunnssikkerhet og beredskap	40 000	400	01
Styrke forskningen på samfunnssikkerhet og beredskap,	20 000*	Div. kap.	Div. poster
Styrking av NORCERT til overvåking av trusler og angrep på samfunnskritiske IKT-systemer (Forsvarsdepartementets budsjett)	32 600	1723	01
Styrking av DSB til økt analyse-, øvings- og tilsynsaktivitet, og tiltak for å begrense tilgang til kjemikalier	45 000	451	01
Styrke prosjektet for anskaffelse av nye redningshelikoptre	30 000	455	01
Styrke vedlikeholdet av dagens helikoptre	300 000	455	01 og 45
Styrke PODs arbeid med oppfølging av 22. juli-kommisjonens rapport; gjennomføre endringsprogram	25 500	440	01
Førnye IKT-infrastruktur i politiet	20 000	440	01
Arbeid med nytt straffesakssystem i politiet	30 000	440	01
Utskifting/oppgradering av utstyr til politihelikoptre	10 000	441	01
Planlegging av nytt beredskapssenter i Oslo	10 000	440	01
Økt bemanning i politiet	150 000	440 og 441	01
Styrking av PST	30 000	440	01
Sum	743 100		

* Midlene foreslås fordelt med 13 mill. kroner under Justis- og beredskapsdepartementet, 2 mill. kroner under Samferdselsdepartementet, 1 mill. kroner under Forsvarsdepartementet og 4 mill. kroner under Kunnskapsdepartementet.

1.3 Hovedmål for justissektoren

De grunnleggende oppgavene på Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde er konkretisert gjennom følgende hovedmål:

- Redusert kriminalitet
- Økt trygghet og styrket samfunnssikkerhet
- Helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk
- Helhetlig og konsistent politikk for polarområdene

- God konfliktløsning
- En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor
- God rettssikkerhet for individer og grupper
- Gode rettslige rammevilkår for innbyggerne, næringslivet og det offentlige.

Hvert hovedmål utdypes med delmål som er gjengitt under kategoriomtalen.

1.4 Politi og påtalemyndighet

1.4.1 Satsinger og budsjettprofil

Tabell 1.1 Oversikt over saldert budsjett i perioden 2006–2012 og forslag for 2013 (mill. kroner)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Programkategori 06.40								
Politi og påtalemyndighet	8 748,9	9 0268,3	9 503,7	10 296,4	11 616,4	12 163,2	12 859,4	13 581,8

Kilde: «Blå bok» for årene 2006–2012 og forslag i Prop. 1 S (2012–2013).

Regjeringen foreslår i 2013 å øke bevilgningen til politi og påtalemyndigheten med 722,5 mill. kroner. Av dette er 426 mill. kroner kompensasjon for lønns- og prisstigning. Bevilgningen er nedjustert som følge av særskilte midlertidige utgifter i 2012 etter terrorangrepene på Utøya og i regjeringskvartalet. I tillegg er det foretatt noen tekniske justeringer.

Rapporten fra 22. juli-kommisjonen avdekket svært alvorlige svakheter i politiets beredskap med betydelige behov for endring. Regjeringen foreslår i budsjettforslaget for 2013 å bevilge 275,5 mill. kroner til tiltak i politiet som kan knyttes opp til oppfølging av NOU 2012: 14 Rapport fra 22. juli-kommisjonen:

- 30 mill. kroner til PST for å styrke organisasjonen både bemanningsmessig og knyttet til drift og investeringer. Dette skal bidra til at PST som en sentral aktør i beredskapsarbeidet har kapasitet til å løse sine oppgaver på en god måte.
- 10 mill. kroner til det videre arbeidet med planlegging av nytt beredskapssenter for politiet lokalisert i Oslo, for å bedre politiets beredskap og responstid.
- 10 mill. kroner til vedlikehold og oppgradering av utstyr på politihelikopter.
- 25,5 mill. kroner til Politidirektoratet til gjennomføring av endringsprogrammet i politiet for blant annet å følge opp 22. juli-kommisjonens rapport.
- 150 mill. kroner for å legge til rette for at politidistriktene skal kunne tilby jobb til politihøgskolestudenter som uteksamineres i 2013. Dette muliggjør tilsetting av nærmere 280 årsverk under kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten og om lag 70 årsverk under kap. 441 Oslo politidistrikt.
- 50 mill. kroner til implementering av ny IKT-infrastruktur og forberedelse av nye straffesakssystemer (nå kalt Merverdiprogrammet). Dette kommer i tillegg til egne avsatte midler.

Regjeringen vil komme tilbake til videre oppfølging av NOU 2012:14 Rapport fra 22. juli-kommisjonen i en stortingsmelding.

Det foreslås også å øke bevilgningen til politiet med 5,3 mill. kroner i 2013 for å kunne øke antall tvangsreturer med 100 personer slik at måltall for 2013 blir minst 4 700.

Politiets evne til å ivareta sine oppgaver knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap og forebygge og bekjempe kriminalitet, forutsetter solid grunnbemanning i det enkelte politidistrikt. Trygghet forutsetter et nært og sterkt politi som er tilgjengelig når publikum har behov for bistand og service. Det er et overordnet mål for Regjeringen å sikre at etaten har tilstrekkelig bemanning og kompetanse for de oppgaver som skal utføres. Opptaket på 720 studenter ved Politihøgskolen videreføres i budsjettforslaget for 2013. I tillegg til den foreslåtte økningen på 150 mill. kroner som skal legge til rette for at politidistriktene kan tilby jobb til politihøgskolestudenter som uteksamineres i 2013, er bevilgningene til politiet foreslått økt med 93 mill. kroner til dekning av helårsvirkningen av å ansette politihøgskolestudenter som ble ferdig utdannet sommeren 2012.

Videre foreslår Regjeringen å bevilge midler til fornyelse av IKT-systemene i politiet. Regjeringen har nå valgt en konseptstrategi for straffesakssystemene i politiet, som innebærer en omfattende fornying. Totalprosjektet skal gjennomføres i faser, med selvstendige leveranser og ekstern kvalitetssikring underveis. Politidirektoratet skal også utarbeide en klar, helhetlig IKT-strategi for å utnytte dagens systemer på best mulig måte til nye løsninger kan være på plass.

Det vises til nærmere omtale av ovennevnte saker under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet.

1.4.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Antall anmeldte lovbrudd per innbygger var i 2011 det laveste på 17 år og målet om en oppklaringsprosent på minst 38 i landsgjennomsnitt ble nådd for første gang. Politiet forbedret i 2011 oppklaringsprosenten på en rekke kategorier forbrytelser. Samtidig representerer den organiserte kriminaliteten store og til dels nye utfordringer for politi og påtalemyndigheten. Norge er et attraktivt marked for utenlandske kriminelle, noe omfanget av organisert kriminalitet og mobile vinningskriminelle er et uttrykk for. Innsatsen mot denne type kriminalitet vil derfor intensiveres.

I perioden 2006-2012 er det bl.a. gjennomført følgende satsinger og tiltak:

- Økt studentopptak fra 360 studenter i 2006 til 720 studenter hvert år siden i 2010. Samlet er det tatt opp 3 936 politihøgskolestudenter i perioden 2006-2012.
- Økt og utvidet bruk av DNA i etterforskningen. Politibudsjettet er styrket til DNA-reformen i perioden. Reformen innebærer flere stillinger og sentral finansiering av DNA-analyser, noe som har frigjort ressurser i det enkelte politidistrikt.
- Økning i politiets driftsbudsjett, herunder midler til ansettelse av uteksaminerte politihøgskolestudenter og til mer enn 460 sivile stillinger, som har muliggjort å frigjøre ca. 280 polititjenestemenn til politioperativt arbeid. I tillegg er det iverksatt seniorpolitiske tiltak, styrking av Oslo politidistrikt for å øke politiets tilgjengelighet for publikum, tiltak for å øke innsatsen mot vold i nære relasjoner, bekjempelse av gjengkriminalitet mv.
- Styrking av politiets arbeid innenfor utlendingsfeltet bl.a. for å håndtere økte asylkomster, flere uttransporteringer, behandling av oppholdssaker og etablering av et nasjonalt ID-senter (NID), lokale registreringsenheter og egen transportenhet.
- Styrking av innsatsen mot kriminalitet som begås av mobile kriminelle gjenger. Kripas, Utrykningspolitiet og Oslo politidistrikt er sentrale i denne innsatsen. Østfold politidistrikt fikk tilført 30 årsverk i 2010 til utlendingsfeltet og bekjempelse av organisert kriminalitet.
- Styrking av Økokrim til politiets oppfølging av straffbare forhold som er avdekket av Skatteetaten, herunder innføring av nytt hvitvaskingsverktøy.
- Generell styrking av Oslo politidistrikts innsats innen bl.a. økonomisk kriminalitet ved opprettelse av tre etterforskningsteam. Eta-

blering av flere politiposter – både mobile og stasjonære.

- Styrking av Politiets sikkerhetstjeneste med flere stillinger og økte investeringer for bedre å forebygge terror og ivareta livvaktstjenesten.
- Styrking av Den høyere påtalemyndighet f.o.m. 2010, bl.a. som følge av Høyesteretts kjennelse om ankesiling.
- Etablering av Statens barnehus i Oslo, Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Stavanger og Ålesund.
- Etablering av en ny landsdekkende voldtektsgruppe med 16 etterforskere ved Kripas.
- Intensivert innsats særlig mot internettrelaterte overgrep mot barn, bl.a. gjennom etablering av en lett identifiserbar knapp - «rød knapp» - på nettsider der barn og unge ferdes. Videre er Kripas kapasitet styrket i forhold til internettrelatert og alvorlig kriminalitet.
- Styrking av arbeidet med etterforskning og påtale i krigsforbrytelsessaker.
- Tilskudd til EUs yttergrensefond, grensekontrollbyrå Frontex og databasen Schengen Information System II (SIS II).
- Styrket politihelikopterberedskap og utstyr til beredskapstroppen.
- Bevilgning til implementeringsarbeidet av EUs datalagringsdirektiv.
- Styrking av Spesialenheten for politisaker for å sikre at kvaliteten på arbeidet opprettholdes og at saksbehandlingstiden holdes nede.

22. juli-kommisjonen anser som sin viktigste anbefaling at ledere på alle nivåer i forvaltningen systematisk arbeider med å styrke sine egne og organisasjonenes grunnleggende holdninger og kultur knyttet til risikoerkjennelse, gjennomførings- evne, samhandling, IKT-utnyttelse og resultatorientert lederskap. Kommisjonen anbefaler også at Politidirektoratet må ta sterkere ansvar for samordning, effektivisering og mer enhetlige løsninger. Departementet og Politidirektoratet arbeider med omfattende endringsprogrammer for å følge opp kommisjonens anbefalinger. Regjeringen vil komme tilbake til den videre oppfølging i form av en stortingsmelding.

1.5 Redning og beredskap

1.5.1 Satsinger og budsjettprofil

Regjeringen la 15. juni 2012 frem en ny melding til Stortinget om samfunnssikkerhet. I meldingen redegjør Regjeringen for ulike tiltak som bidrar til å styrke arbeidet med samfunnssikkerhet og

beredskap. Det er et mål for Regjeringen at befolkningen skal oppleve stor grad av trygghet for liv, helse og viktige verdier. Erfaringer fra hendelser synliggjør også viktigheten av å opprettholde samfunnets grunnleggende funksjonsevne når alvorlige hendelser inntreffer. Det er samtidig vedtatt en ny kgl.res. om *departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, tilsynsfunksjon og sentral krisehåndtering*.

Redningshelikopter

Stortinget behandlet høsten 2011 Prop. 146 S (2010-2011) *Anskaffelse av nye redningshelikoptre mv. i perioden 2013-2020, jf. Innst. 82 S (2010/2011)*. Det er besluttet å gå til anskaffelse av inntil 16 nye allværs søk- og redningshelikoptre i 10-20 tonnklassen til fastlands-Norge. Anskaffelsen har også hensyntatt mulig bistand til politiet. Kostnadsrammen for dette og tilknyttede infrastrukturskaffelser er inntil 16,8 mrd. 2011-kroner. Redningsambisjonen for de nye helikoptrene er å kunne redde 20 mennesker helt ute ved 150 nm fra grunnlinjen. Anskaffelsen innebærer en betydelig investering i redning og beredskap i Norge, og vil på vesentlige områder forbedre redningshelikoptertjenestens evne til å løse samfunnsoppgaver som bl.a. søk, redning, luftambulans.

Regjeringen vil også sikre videre drift av dagens fastlandsbaserte redningshelikopterflåte med Sea King-helikoptre. Det må tas høyde for et økende vedlikeholdsbehov for å kunne ha en fortsatt god tjeneste og tilstrekkelig beredskap frem til de nye helikoptrene er på plass. Dagens Sea King-helikoptre har behov for nødvendig oppgradering.

Planverk, øvelser, analyse og tilsyn

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) understøtter Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, og er på vegne av departementet fag- og tilsynsorgan på det sivile samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet, jf. kgl.res. 24. juni 2005 om *DSBs generelle koordineringsansvar og ansvaret for koordinering av tilsyn med aktiviteter, objekter og virksomhet med potensial for store ulykker*. I samsvar med målene for samfunnssikkerhetsarbeidet, jf. Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* foreslår Regjeringen å øke bevilgningen til DSB med 45 mill. kroner. I dette inngår:

- En fortsatt satsing på øvelser på alle nivåer i offentlig forvaltning. En styrking av DSB vil

muliggjøre gjennomføring av større og ressurskrevende nasjonale og tverrsektorielle øvelser.

- Styrking av DSB for å understøtte Justis- og beredskapsdepartementets tilsyn med departementenes beredskapsarbeid, herunder for å sikre at kritiske samfunnsfunksjoner er ivarettatt.
- Økt vekt på å utvikle nasjonale planverk og styrke arbeidet med oversikt over risikoforhold i samfunnet.
- Styrking av DSB knyttet til å begrense tilgangen av kjemikalier.

Kritisk infrastruktur

Justis- og beredskapsdepartementet vil i sin oppfølging av tilsyn rette en spesiell oppmerksomhet mot utvalgte samfunns- og risikoområder der uønskede hendelser vil ha store konsekvenser på tvers av fag- og ansvarsområder. Eksempler på slike områder er helse, vann, mat, energi, finansielle tjenester og kommunikasjon. Departementet vil ha oppmerksomhet mot eventuelle gråsoner med hensyn til ansvarsavklaring og påpeke der som ansvarlige myndigheter ikke følger opp nødvendige og prioriterte tiltak.

Justis- og beredskapsdepartementet vil på bakgrunn av et sammenstilt bilde av risiko og sårbarhet på tvers av sektorer og ansvarsområder, utvikle en detaljert plan for å styrke og videreutvikle robustheten i kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. Hensikten med en slik plan er å bringe oppmerksomhet til særlig utfordrende sårbarhet og utvikle, der det er nødvendig, en handlingsplan for å forbedre motstandskraft og styrke kapasitet til å gjenopprette kritisk funksjonsevne hvis en uønsket hendelse skulle kreve det. Regjeringen foreslår en videreutvikling av NorCERT for koordinering og håndtering av trusler og angrep på samfunnskritiske IKT-systemer. Bevilgningen til NorCERT foreslås økt med 32,6 mill. kroner i 2013 under Forsvarsdepartementets kap. 1723 *Nasjonal sikkerhetsmyndighet*. Dette vil styrke Norges evne til effektivt å håndtere og reagere på alvorlige IKT-hendelser. Det nordiske samarbeidet på dette feltet styrkes også.

Nødnett

Nødetatens eksisterende sambandsløsninger er gamle og tilfredsstillende i liten grad sikkerhetsmessige og operative krav. Det er stort behov for et nytt digitalt radiosamband for nød- og beredskapsetatene i Norge, som er avlyttingssikkert og

gir bedre funksjonalitet, talekvalitet, dekning og kapasitet. Investeringen i nytt digitalt radiosamband over hele landet er en av de største satsingene på samfunnssikkerhet noen gang. Det nye nødnettet gir bedre kommunikasjon innad i etatene og på tvers mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser. Nødnettet er avlyttingssikkert og gir brukerne høy dekningsgrad. Ved å skifte ut gammelt utstyr og nyttiggjøre mulighetene i ny teknologi, styrkes samfunnets evne til å bekjempe organisert kriminalitet og til å håndtere store ulykker, naturkatastrofer og mulige terrortrusler. Kostnadsrammen for trinn 2 er 4 700 mill. kroner, inkludert drift i utbyggingsfasen, jf. Prop. 100 S (2010–2011) og Innst. 371 S (2010–2011).

1.5.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Hovedutfordringen innenfor redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap er å sikre god beredskap gjennom forebyggende arbeid, samtidig som uønskede og alvorlige hendelser håndteres på en effektiv og god måte. Risiko- og trusselbildet samfunnet står overfor er bredt og sammensatt. Samfunnet vil møte utfordringer knyttet til klima og klimaendringer, pandemi, bortfall av kritisk infrastruktur, ulykker med farlige stoffer, terror og annen sikkerhetstruende aktivitet samt utfordringer i nordområdene.

Samfunnssikkerhetsarbeidet skal ivareta befolkningens trygghet og sikre sentrale samfunnsfunksjoner og verdier. I perioden 2006-2012 er det bl.a. gjennomført følgende satsinger og tiltak:

- Utbygging av Nødnett, og etableringen av Direktoratet for nødkommunikasjon.

- Opprettelse av ny redningshelikopterbase i Florø og etablering av døgnkontinuerlig tilstedevakt med lege ved alle seks basene.
- Økt bevilgning til uniformer i Sivilforsvaret.
- Omstilling av Sivilforsvaret og samlokalisering av Sivilforsvarets skolevirksomhet.
- Økt bevilgning til vedlikehold for dagens redningshelikoptre.
- Styrking av de frivillige organisasjonene i redningstjenesten, og yrkesskadeforsikring for de frivillige i redningstjenesten er etablert.
- Opprettelse av Nasjonalt redningsfaglig råd, der sentrale aktører innen redningstjenesten deltar.
- Etablering av en sentral krisestøtteenhet (KSE).
- Økt bevilgning til skogbrannhelikopterberedskapen.
- Utvidet ordningen med Redningsinnsats til sjøs (RITS) fra fire til syv brannvesen i kommuner langs kysten.
- Tredje tilsynsrunde med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap ble igangsatt i 2011.
- Norges engasjement innenfor redningssystemet COSPAS/SARSAT videreføres.
- Deltakelse i EUs Handlingsprogram for sivil beredskap og Samordningsmekanismen for sivil krisehåndtering.
- Ny instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, tilsynsfunksjon og sentral krisehåndtering.
- Igangsetting av grunnarbeidene for ny hangar for Sysselmannens helikoptre.
- Bidratt til finansieringen av Forskningsrådets forskningsprogram «Samfunnssikkerhet og risiko» (SAMRISK).
- Styrking av sentral krisehåndtering bl.a. ved opprettelse av sivilt situasjonscenter i Justis- og beredskapsdepartementet.

Tabell 1.2 Oversikt over saldert budsjett i perioden 2006-2012 for programkategori 06.50 og forslag for 2013, nominelle tall (mill. kroner)

Programkategori/år	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap	1 520,9	1 229,3	1 826,5	1 919,9	1 754,1	1 922,6	3 526,0	3 249,9

1.6 Kriminalomsorg

1.6.1 Satsinger og budsjettprofil

Kriminalomsorgen skal gjennomføre straff på en måte som bygger opp under formålet med straffen, legger til rette for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff og gir trygghet både for samfunnet, tilsatte og innsatte.

Regjeringen har, som lovet i Soria Moria-erklæringen, styrket kriminalomsorgen. Siden 2006 har bevilgningen til kriminalomsorgen økt med over to mrd. kroner, bl.a. til økt kapasitet, mer bemanning og bedre innhold i straffegjennomføringen. Kapasiteten er også styrket gjennom en satsing på økt straffegjennomføring i samfunnet, særlig som følge av straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Det er imidlertid fortsatt kapasitetsutfordringer i kriminalomsorgen. Fengslene har i dag en kapasitetsutnyttelse på om lag 96 pst. Et så høyt belegg over lang tid er utfordrende, både for tilsatte og innsatte. Regjeringen foreslår derfor å utvide straffegjennomføringskapasiteten ytterligere i 2013 gjennom å bevilge 6 mill. kroner til utvidelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Bevilgningen vil muliggjøre etablering av 16 nye plasser i Nordland.

Økt kapasitet sammen med implementering av særavtale om arbeidstid for kriminalomsorgen, bidrar til en underdekning av kvalifiserte fengselsbetjenter. Fagutdannet personell er viktig for å sikre en god straffegjennomføring i tråd med ambisjonene i St. meld. nr. 37 (2008-2009) *Straff som virker*. Regjeringen foreslår å bevilge 10 mill. kroner til ett ekstra klasseopptak ved KRUS. Ekstra aspirantopptak er et nødvendig tiltak for å styrke bemanningssituasjonen i kriminalomsorgen.

For å sikre fleksibilitet og samtidig opprettholde et høyt aktivitetsnivå som ivaretar tilsatte og domfelte/varetektsinnsatte, foreslås det videre å bevilge 14 mill. kroner til en styrking av driftsbudsjettet, særlig ved fengsler med lavere sikkerhetsnivå.

Regjeringen foreslår å bevilge 40 mill. kroner under Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjett til ferdigstillelse av nytt aktivitetsbygg ved Oslo fengsel. Under Justis- og beredskapsdepartementets budsjett foreslås det å bevilge 6,5 mill. kroner til dekning av utstyr og inventar samt delvis husleiekompensasjon. Aktivitetsbygget er forventet ferdigstilt i 2013, og vil gi mulighet for fysisk aktivitet og sysselsetting for de innsatte.

1.6.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Regjeringens satsing på å etablere flere fengselsplasser og å øke bruken av alternative straffegjennomføringsformer har ført til en raskere iverksettelse av straff og varetekt. Dette ga en nedgang i soningskøen frem mot 2009. Med bakgrunn i politiets økte innsats, særlig knyttet til vinningskriminelle, har behovet for fengselsplasser, ikke minst til varetekt, igjen økt. Flere varetektsinnsatte og lengre gjennomsnittlig sittedid, både i varetekt og for domssonere, gir et stort press på kapasiteten i kriminalomsorgen.

Utenlandske innsatte som skal utvises, skal ikke tilbakeføres til det norske samfunnet. Et viktig mål for Regjeringen er derfor at flest mulig av disse blir overført til soning i hjemlandet. I 2011 ble 52 innsatte overført, i tillegg til nordiske statsborgere som rutinemessig overføres til hjemlandet. Det skal videre etableres et fengsel for utenlandske innsatte ved Kongsvinger fengsel (Vardåsen). De innsatte skal tilbys et innhold under straffegjennomføringen som er spesielt tilpasset denne gruppen.

En nordisk undersøkelse av tilbakefall fra 2010, viser at bare én av fem løslatte fra fengsel og friomsorg begår ny kriminalitet i løpet av en toårsperiode etter avsluttet straffegjennomføring.

Hovedutfordringene for kriminalomsorgen er også i 2013 knyttet til tilstrekkelig riktig sammensatt kapasitet og å sikre god nok bemanning, i tillegg til å redusere tilbakefall til kriminalitet etter endt straffegjennomføring.

Tabell 1.3 Oversikt over saldert budsjett i perioden 2005-2012 for programkategori 06.30 Kriminalomsorg og forslag for 2013, nominelle tall (mill. kroner)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Programkategori 06.30								
Kriminalomsorg	2 200,4	2 423,7	2 694,4	3 258,2	3 535,4	3 660,6	3 747,9	3 937,0

Bevilgninger til kriminalomsorgen under andre departementers budsjettkapitler kommer i tillegg, slik at den totale bevilgningen har økt med over to mrd. kroner.

Økningen har bl.a. gått til:

- Etablering av ca. 660 nye fengselsplasser, inkludert 251 plasser ved Halden fengsel. Dette har bidratt til en nedbygging av soningskøen.
  - Utbygging av alternative straffegjennomføringsformer, bl.a. etablering av prøveprosjekt for straffegjennomføring med elektronisk kontroll tilsvarende 221 plasser.
  - Etablering av et landsdekkende tilbud med 13 rusmestringsenheter med i alt 148 plasser. I tillegg har den økte bevilgningen under Helse- og omsorgsdepartementets budsjett til rusbehandling også kommet innsatte med rusproblemer til gode.
  - Økning i aspirantopptaket ved Kriminalomsorgens utdanningsssenter (KRUS) for å sikre tilstrekkelig rekruttering og bemanning.
  - Generell styrking av driftsbudsjettet for å sikre en fortsatt høy kapasitetsutnyttelse og samtidig ivareta arbeidsmiljø og trygghet til domfelte/varetektsinnsatte og tilsatte.
  - Økt tilskudd til frivillig virksomhet som bidrar bl.a. med sosiale nettverk som virker forebyggende på tilbakefall til kriminalitet.
  - Arbeid med å bedre forholdene for unge innsatte, bl.a. gjennom etablering av ungdomsenhet i Bergen og drift av forsterket tilbud til unge innsatte under 18 år i Oslo.
  - Bedre soningsforhold gjennom avvikling av flermannsrom ved Åna fengsel.
  - Økt bevilgning på Helse- og omsorgsdepartementet, Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementets budsjetter, særlig for å styrke utdanningstilbudet for de innsatte, men også for å ivareta helse- og kulturtilbudet ved opprettelse av de nye fengselsplassene. Det er etablert opplæringstilbud i alle fengslene som skal ha et slikt tilbud.
- Fengselseiendommene er innlemmet i den statlige husleieordningen, noe som har profesjonalisert eiendomsforvaltningen og lagt til rette for et verdibevarende vedlikehold av statens eiendomsmasse.
  - For å øke kompetansen har kriminalomsorgen startet et «Kompetanseløft» for alle tilsatte som har vært i etaten i fem år eller mer.
  - Det er etablert utdannings- og bibliotektilbud i alle fengsler der det er aktuelt.
  - Fengselsopplæringen er betydelig styrket. Det er nå etablert opplæring i alle de 51 fengslene Regjeringen har bestemt det skal være opplæring i.
  - Tilbakeføringsarbeidet er styrket ved at det er etablert 27 nye stillinger for tilbakeføringskoordinatorer i kriminalomsorgen. De skal samordne arbeidet i kriminalomsorgen og de forskjellige samarbeidende velferdsetatene gjør i forhold til straffedømte som skal tilbakeføres til samfunnet.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) har utarbeidet et forslag til kapasitetsplan med enhetsstruktur for fengslene og friomsorgen. Denne er oversendt Justis- og beredskapsdepartementet. Det ligger ingen bevilgningsforslag til oppfølging av kapasitetsplanen i budsjettet for 2013. Ev. bevilgningsforslag vil bli lagt frem til Stortinget på ordinær måte og vil måtte foregå over flere budsjettår. Det er også satt i gang en utredning av alternative konsepter for fengselskapasitet i Vestfold, Telemark, Buskerud og Agderfylkene.

1.7 Rettsvesen, andre virksomheter og fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

Tabell 1.4 Oversikt over saldert budsjett i perioden 2006-2012 og forslag for 2013 (mill. kroner)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Programkategori 06.20 Rettsvesen	1 792,5	1 829,6	1 915,3	1 836,8	1 927,8	2 099,7	2 163,7	2 316,1
Programkategori 06.60 Andre virksomheter	647,2	666,5	715,0	987,2	1 058,1	958,9	1 096,6	1 223,3
Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.	959,4	1 027,3	1 038,3	1 105,4	1 133,7	1 168,6	1 442,1	1 485,4

Kilde: «Blå bok» for årene 2006-2012 og forslag i Prop. 1 S (2012-2013).

1.7.1 Domstoler og konfliktløsning

1.7.1.1 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Hovedutfordringen er å sikre innbyggerne god tilgang til domstolene og sørge for rask saksbehandling. Tilgjengelige, effektive domstoler med avgjørelser av høy kvalitet er vesentlig for den enkeltes rettssikkerhet. Domstolene skal ha effektiv ressursbruk, og det skal satses på utenrettslige konfliktløsningsmetoder som konfliktråd.

Som en del av rettspleien tilbyr konfliktrådene mekling, tilrettelagte møter og stormøter mellom parter i konflikt som følge av et straffbart forhold eller sivile uoverensstemmelser av rettslig eller utenomrettslig art. Regjeringen ønsker gode veilednings- og konfliktløsningstilbud på lavest mulig nivå. Jo tidligere en konflikt løses, desto rimeligere blir saken for alle parter. Justis- og beredskapsdepartementet følger nå opp rapporten *Økt bruk av konfliktråd* som ble levert i september 2011.

En ny straffeart – ungdomsstraff – ble vedtatt av Stortinget i desember 2011, men er ikke trådt i kraft. Straffereaksjonen vil idømmes av domstolen og skal være et alternativ til ubetinget fengsel og strengere samfunnsstraff for unge lovbrøyttere mellom 15 og 18 år. Reaksjonen består av et ungdomsstormøte og en ungdomsplan og skal gjennomføres av konfliktrådene. Loven innebærer at barn ikke skal settes i fengsel med mindre det er tvingende nødvendig og alle andre tiltak har vært vurdert.

Regjeringen har satt i gang et pilotprosjekt hvor en ordning med stormøte og ungdomsplan

prøves ut i Konfliktrådet i Sør-Trøndelag og i Konfliktrådet i Telemark. Ordningen bygger på den nye straffereaksjonen ungdomsstraff, og pilotene antas å gi verdifull erfaring som kan brukes ved ikraftsetting av reaksjonen. Ungdomsstraff vil kunne iverksettes når alle konfliktråd kan tilby oppfølgingsteam.

1.7.1.2 Satsinger og budsjettprofil

For å holde saksbehandlingstiden i domstolene nede foreslås det en delvis videreføring av den toårige satsingen fra 2010 med 20 mill. kroner. Dette vil legge til rette for å opprettholde et fortsatt høyt aktivitetsnivå og videreutvikle de elektroniske saksbehandlingsløsningene i domstolene.

I perioden 2006 til 2012 har Regjeringen gjennomført følgende tiltak innenfor domstolene og konfliktløsning:

- Styrking av konfliktrådene for økt bruk av stormøter og opprettelse av flere oppfølgingsteam.
- Bygging av nye lokaler for Gulating lagmannsrett samt lokalprosjekter i forbindelse med sammenslåing av tingretter.
- Forberedelse for etablering av en vaktordning ved Oslo tingrett til behandling av begjæringer om utlevering av teletrafikkdata som følge av implementering av datalagringsdirektivet.
- Forberedende tiltak i forbindelse med ikrafttredelsen av den nye tvisteloven 1. januar 2008, og midler til investeringer i blant annet videokonferanseutstyr.
- Styrket bemanning i domstolene for å sikre fortsatt rask saksbehandling i en periode med økt saksinnngang.

- Styrking av jordskiftedomstolene.
- Styrking av domstolenes bevilgning til Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark.
- Styrking i forbindelse med Høyesteretts kjennelser om ankesiling.
- Høyesterett er styrket med en høyesterettsdommerstilling.

1.7.2 Fornærmede og pårørende, ofre for kriminalitet

1.7.2.1 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Regjeringen er opptatt av å forebygge og bekjempe alle former for vold. Ofre for vold skal sikres nødvendig hjelp og beskyttelse.

Avhør av barn og personer med utviklingshemninger gir spesielle utfordringer. For å styrke deres rettssikkerhet oppnevnte Justisdepartementet høsten 2010 en ekstern arbeidsgruppe som gjennomgår regelverket for dommeravhør og observasjon av barn, herunder vurderer hvilke regler som bør gjelde for psykisk utviklingshemmede. Arbeidsgruppen skal levere sin rapport høsten 2012.

Voldsoffererstatning skal bidra til at voldsofre får dekket økonomisk tap og får oppreisning. Prop. 65 L (2011-2012) Lov om endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven, som trådte i kraft 30. mars 2012, vil sikre en hensiktsmessig gjennomføring av straffesaker av stort format og forsvarlig behandling av erstatnings- og oppreisningskrav som følge av terrorangrepene 22. juli 2011. Endringene fikk virkning for alle erstatningskrav etter voldshandlinger skjedd 1. januar 2011 eller senere.

1.7.2.2 Satsinger og budsjettprofil

For å kunne ivareta ofrenes rettigheter på en god måte, fikk Kontoret for voldsoffererstatning og Statens sivilrettsforvaltning i 2012 en midlertidig økning i bevilgningen. Regjeringen foreslår at økningen videreføres i 2013. Det er innført en rekke tiltak for å nå målet om å redusere saksbehandlingstiden og antall ubehandlede saker i løpet av 2012 og 2013.

I perioden 2006 til 2012 har Regjeringen gjennomført følgende tiltak på dette området:

- Endringer i voldsoffererstatningsloven som følge av terrorangrepene 22. juli 2011. Blant annet ble den øvre grensen for voldsoffererstatning hevet fra 40 G til 60 G med virkning fra

- 1. januar 2011. I tillegg ble det gitt hjemmel for å fravike den øvre grensen i særlige tilfeller. Personkretsen for hvem som kan få voldsoffererstatning ble utvidet, slik at personer som har bistått ofre vil kunne få erstatning etter loven.
- Midlertidig økning av bevilgningen til Kontoret for voldsoffererstatning og Statens sivilrettsforvaltning for nedbygging av restanser og behandling av søknader/klager etter terrorangrepene 22. juli 2011.
- Endringer i voldsoffererstatningsloven med virkning fra 1. januar 2008, som bl.a. innebar lemping av anmeldelseskravet og at flere handlinger omfattes av loven.
- Styrking av voldsofrenes stilling gjennom økning av maksimumsbeløpet for utbetaling av voldsoffererstatning fra 20 G (grunnbeløpet i folketrygden) til 40 G med virkning fra 1. januar 2009.
- Styrking av fornærmedes stilling og rettigheter i straffeprosessen. Fornærmede og etterlatte har bl.a. fått utvidet rett til informasjon og kontradiksjon gjennom hele straffesaksbehandlingen, utvidet rett til bistandsadvokat, bedre kontakt med politi og påtalemyndighet, utvidet rett til å være til stede i rettsmøter og flere rettigheter i forbindelse med gjenåpning av straffesaker.
- Ansvar for rådgivningskontorene for kriminalitetsofre (RKK) er overført fra politiet til Kontoret for voldsoffererstatning. Det er også opprettet flere rådgivningskontorer i perioden. I tillegg er det etablert en gratis støttetelefon for kriminalitetsofre.

1.7.3 Rettssikkerhet og rettshjelp

1.7.3.1 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Regjeringen la frem St.meld. nr. 26 (2008-2009) *Om offentlig rettshjelp* i 2009. Meldingen angir retningen for den offentlige rettshjelpspolitikken i årene fremover. Regjeringens målsetting er at fremtidens rettshjelpsordning skal bidra til raskere og bedre rettshjelp til flere. En rask og effektiv avklaring av juridiske problemer vil bidra til at flere konflikter blir løst så tidlig som mulig, til beste både for den enkelte og for samfunnet.

I St.meld. nr. 26 (2008-2009) tas det til orde for å etablere en førstelinjetjeneste der alle, uavhengig av inntekt og formue, får tilgang til gratis førstegangskonsultasjon hos advokat eller rettshjelper. Førstelinjerettshjelpen ble prøvd ut fra 2010 til 2012 i et pilotprosjekt i kommuner i Buskerud, Rogaland

og gjennom et interkommunalt samarbeid i Lindesnesregionen. Oxford Research AS har gjennom en offentlig anbudskonkurranse fått i oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet å utføre en slutt-evaluering av pilotprosjektet høsten 2012. De endelige resultatene av sluttevalueringen vil foreligge våren 2013.

Ny vergemålslov ble vedtatt av Stortinget våren 2010. Et viktig siktemål med den nye loven og en ny vergemålsordning, er økt rettssikkerhet og rettslikhet for personer som ikke kan ivareta egne interesser. Loven danner grunnlaget for en omfattende organisatorisk reform ved at overformynderiene i kommunene avvikles og at ansvar og oppgaver overføres til Fylkesmannen som ny lokal vergemålsmyndighet. Samtidig har vergemålsreformen til formål å sikre at vergemålet skjer med respekt for den enkelte persons verdighet, integritet og autonomi innenfor et lovverk som er tilpasset nyere tid og harmonisert med viktige konvensjoner på menneskerettighetsområdet. Ny sentral vergemålsmyndighet med en nasjonal klage- og tilsynsfunksjon overfor fylkesmennene er under etablering på Hamar.

1.7.3.2 Satsinger og budsjettprofil

Regjeringen tar sikte på at den nye vergemålsloven skal tre i kraft 1. juli 2013. Regjeringen legger stor vekt på å prioritere ikrafttredelse av den nye loven for å imøtekomme kravet om økt rettssikkerhet og rettslikhet på vergemålsområdet. Ikrafttredelse av den nye vergemålsloven muliggjør også norsk tiltrødelse til FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjons- evne. Ved gjennomføring av vergemålsreformen sørger Regjeringen for en betydelig modernisering av vergemålsforvaltningen. Dette skal bidra til å styrke kompetansen og kvaliteten både hos vergemålsmyndigheten og vergene. For Regjeringen er det sentralt å tydeliggjøre vergemålsordningen som et viktig velferdsgode. I 2013 vil Regjeringen fortsette forberedelsesarbeidet frem til den nye vergemålsloven trer i kraft. Regjeringen foreslår derfor at det bevilges til sammen 176,6 mill. kroner til vergemålsreformen i 2013.

I perioden 2006 til 2012 har Regjeringen gjennomført følgende tiltak innenfor rettssikkerhet og rettshjelp:

- Styrket bevilgning til forberedelse til iverksettelse av ny vergemålslov.

- Gjennomført pilotprosjekt med etablering av førstelinjetjeneste rettshjelp i to fylker fra 2010 til 2012.
- Inntektsgrensen for å motta rettshjelp er oppjustert fra 230 000 kroner til 246 000 kroner for enslige, og fra 345 000 kroner til 369 000 kroner for ektefeller og andre som lever sammen med felles økonomi.
- Bedring i rettshjelpstilbudet for utsatte grupper og lavterskeltilbudet for rettshjelpssøkende.
- Økning av bevilgningen til Spesialenheten for politisaker for å få redusert saksbehandlingstiden.
- Gjennomføring av tinglysingsprosjekt i forbindelse med arbeidet med å overføre tinglysing i fast eiendom fra domstolene til Statens kartverk.
- Skanning av pantebokarkivet.
- Økning av bevilgningen til Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker som følge av et større sakstfang enn forventet, samt flere omfattende saker.
- Økning av bevilgningen til Statens sivilrettsforvaltning for å redusere saksavviklingstiden i saker om rettferdsvederlag.

1.8 Svalbard

1.8.1 Satsinger og budsjettprofil

Nordområdene er i Politisk plattform for flertallsregjeringen 2009-2013 utpekt som det viktigste strategiske satsingsområdet i utenrikspolitikken, og det er i den forbindelse utarbeidet en egen nordområdestrategi. Svalbard er en viktig del av nordområdene, og en fortsatt satsing på Svalbard vil bidra til å markere vår tilstedeværelse i nordområdene.

I St.meld. nr. 22 (2008-2009) *Svalbard* foretas en helhetlig gjennomgang og vurdering av norsk svalbardpolitikk sett opp mot målene, prioriteringene og virkemidlene som gjelder spesielt for Svalbard. Det legges opp til en fortsatt stabil og forutsigbar myndighetsutøvelse på øygruppen, og det legges til rette for et fortsatt robust samfunn i Longyearbyen.

Regjeringen vil også bidra til mer miljøvennlig strømforsyning til Longyearbyen. I 2012 starter bygging av renseanlegg for avgassene ved Longyearbyen kullkraftverk. Det foreslås å øke bevilgningen med 15,4 mill. kroner til videreføring av prosjektet i 2013. Anlegget planlegges ferdigstilt i 2014.

1.8.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Regjeringen legger vekt på at det rettslige rammeverket for Svalbard skal være mest mulig likt fastlandet. Flere forhold, særlig det faktum at Longyearbyen utvikles i retning av tilsvarende lokal-samfunn på fastlandet, gjør dette ønskelig. Spesielle forhold gjør at det likevel vil være behov for

en særskilt vurdering av om og på hvilken måte lover gjøres gjeldende på Svalbard. Bl.a. må velferds- og rettighetslovgivning vurderes i lys av Svalbardtraktatens statuering av en lik rett til adgang og opphold på øygruppen for borgere av traktatparter. Longyearbyen skal heller ikke være et livsløpssamfunn eller ha et tjenestetilbud på nivå med fastlandskommuner.

Tabell 1.5 Utviklingen i saldert budsjett for tilskudd i til svalbardbudsjettet over kap. 480 og i svalbardbudsjettets utgiftsside fra 2006 og frem til budsjettforslag for 2013 (i 1 000 kroner)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Tilskudd kap. 480	96 559	123 909	143 487	129 852	112 977	91 086	120 715	145 738
Svalbardbudsjettets utgifter	188 330	215 683	221 247	231 662	248 787	266 886	293 515	317 290

I perioden 2006 til 2012 har Regjeringen gjennomført følgende tiltak på Svalbard:

- Tilskuddet til Svalbard er økt med 20 mill. kroner til etablering av en reservekraftløsning i Longyearbyen.
- Tilskuddet er styrket med 5,5 mill. kroner i perioden som følge av at rutineene for prisjustering av Svalbardbudsjettet er lagt om.
- Bevilgningen er styrket med 1 mill. kroner for å starte arbeidet med å utbedre sysselmansens bolig/representasjonslokaler og med 1,4 mill. kroner for å videreføre feltinspektørtjenesten.
- Svalbardbudsjettet er økt med 10 mill. kroner til henholdsvis Sysselmansens drifts- og transportbudsjett, videreføre rehabiliteringen av sysselmansens bolig/representasjonslokaler, samt til Longyearbyen lokalstyre for å møte utfordringer innen skole- og barnehagesektoren.
- Svalbardbudsjettet er økt med 18,1 mill. kroner, hvorav 11,2 mill. kroner var en rammeoverføring fra Kunnskapsdepartementet i forbindelse med at Longyearbyen Lokalstyre fullt ut overtok det økonomiske ansvaret for barnehagedriften.
- Svalbardbudsjettet er økt med 14,6 mill. kroner til oppstart av bygging av renseanlegg på Longyearbyens kullfyrtte energiverk.

I 2013 foreslås budsjettet økt med 15,4 mill. kroner til det videre arbeidet med etableringen av renseanlegget på kullkraftverket. I tillegg kommer satsinger og tiltak på Svalbard på andre departementers budsjettområder.

1.9 Beskyttelse og innvandring

1.9.1 Satsinger og budsjettprofil

Regjeringens hovedmål for kategori 06.90 Beskyttelse og innvandring er en helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk og en effektiv justissektor. Regjeringen vil ha en samfunnstjenlig, balansert og bærekraftig innvandring. Regjeringen vil føre en rettferdig, rettssikker og konsekvent flyktning- og asylpolitikk som er i overensstemmelse med internasjonale avtaler og forpliktelser. Utlendingsforvaltningen skal være samordnet, effektiv og serviceorientert med kort saksbehandlingstid, og kunne håndtere store svingninger i antall søknader om opphold. Det er nødvendig med systematisk kunnskapsinnhenting som grunnlag for politikktutvikling og forvaltning.

Regjeringen foreslår å innføre ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere med virkning fra 1. juli 2013. Representantordningen vil styrke enslige mindreåriges rettslige stilling gjennom å utvide dagens ordning og sikre representanter for alle. Det vises til omtale under programkategori 06.60.

Regjeringens ambisjon på sikt er at saksbehandlingstiden i de fleste asylsaker skal være under ett år, regnet fra registrering av asylsøknad til endelig vedtak foreligger, jf. Meld. St. 27 (2011-2012) *Barn på flukt*. Dette forutsetter at saksinngangen er på noenlunde samme nivå som i dag. Bevilgningene til UDI og UNE ble styrket i revurdert nasjonalbudsjett 2012 for å kunne redusere saksbehandlingstiden, også i saker som gjelder

barn. Det foreslås å videreføre styrkingen av saksbehandlingskapasiteten i UNE i 2013, særlig til å prioritere saker der barn er involvert.

Regjeringen har som mål at personer som ikke oppfyller vilkårene for opphold i landet skal returneres raskt, helst frivillig, men om nødvendig med tvang. Det foreslås derfor å øke bevilgningen til

UDI og politiet med til sammen 20 mill. kroner i 2013 for å øke antall returer fra 2013 gjennom en koordinert innsats av virkemidler og tiltak knyttet til både frivillig- og tvangsretur. Tiltaket skal samlet gi 250 flere returer i 2013 og 550 flere returer fra 2014.

1.9.2 Sentrale utviklingstrekk og hovedutfordringer

Tabell 1.6 Oversikt over saldert budsjett i perioden 2006-2012 for programkategori 06.90 og forslag for 2013, nominelle tall (i mill. kroner)

Programkategori/år	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Programkategori 06.90								
Beskyttelse og innvandring	1 381	1 382	1 423	3 281	4 821	4 017	3 846	3 553 ¹

¹ Hovedårsaken til nedgangen fra 2012 er at prognosen for antall beboere i mottak er lavere enn det som ble lagt til grunn for saldert budsjett 2012.

I perioden 2006-2011 er det bl.a. gjennomført følgende satsinger og tiltak:

- Styringsforholdene og samhandlingen mellom departement og direktorat er klargjort og forbedret, bl.a. som følge av granskningen av UDI i 2006.
- Fra våren 2008 iverksatte Regjeringen en rekke innstrammingsiltak for å redusere antall asylsøkere uten behov for beskyttelse, noe som har bidratt til at antall asylsøkere nesten er halvert sammenlignet med toppen i 2009.
- Ny utlendingslov ble vedtatt av Stortinget våren 2008, og ny lov og forskrift trådte i kraft med virkning fra 1. januar 2010.
- Kompensasjonen som gis til vertskommuner for asylmottak er de siste årene økt betydelig.
- Bevilgningen til enslige mindreårige asylsøkere har økt betydelig de siste årene for å kunne gi denne gruppen et tilpasset tilbud.
- Saksbehandlingskapasiteten i UDI og Utlendingsnemnda (UNE) har økt betydelig, samtidig som det er lagt vekt på å sikre god kvalitet i saksbehandlingen. Siden 2007 har Regjeringen satset på innføring av elektronisk saksbehandling i utlendingsforvaltningen, EFFEKT-programmet. Dette er et sentralt tiltak for å effektivisere utlendingsforvaltningen og bedre brukerservicen.

Siste år er det oppnådd følgende resultater:

- Saksbehandlingstid og restanser har gått ned i UDI fra 2010 til 2011 både for asylsaker og for de fleste typer oppholdssaker.

- Arbeidet med retur og reintegrering har blitt styrket betydelig de siste årene for å øke antall frivillige returer og uttransporteringer med tvang. I 2011 returnerte til sammen 1 812 med assistert frivillig retur, en økning på 368 personer fra 2010.
- Avtalen om grenseboerbevis mellom Russland og Norge har trådt i kraft. Trafikken over grensen forenkles dermed for beboerne i grensenære områder på begge sider.
- Schengen-standardiserte oppholdskort for personer som innvilges opphold har erstattet de gamle oppholdsetikettene.

Situasjonen på utlendingsfeltet i 2012 er særlig preget av følgende forhold:

- Nettoinnvandringen til Norge i 2011 var på det høyeste nivået noensinne. I 2011 var nettoinnvandringen av utenlandske borgere på 47 032 personer, en økning på 4 686 fra 2010. 63 pst. av den totale innvandringen av utenlandske borgere kom fra EU-land.
- Det har vært store svingninger i asylsøkertallene de siste årene med 2009 som siste toppår med over 17 200 søkere. Ut fra folketallet fikk Norge i flere år en uforholdsmessig stor andel av asylsøkerne som har kommet til Europa. Antallet søkere i første halvdel av 2012 var omtrent på samme nivå som i tilsvarende periode i 2011. Prognosen er 9 000 søkere i 2012 og 2013.
- Antall søknader om opphold og asyl kan variere betydelig på relativt kort tid. Dette stiller store krav til omstillingsevne, kompetanse og kapasitet i alle deler av utlendingsforvaltning.

gen. I tillegg stilles det krav til en rekke myndigheter i forbindelse med etablering og nedbygging av mottakstilbud, bosettings- og integreringsarbeid. Styring av og ressursfordeling til de ulike virksomhetene i utlendingsforvaltningen må derfor ses i sammenheng.

For kommende år vil Regjeringen framheve følgende hovedutfordringer på de delene av utlendingsfeltet som Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for:

- Utlendingsforvaltningen har fortsatt et høyt antall saker til behandling. Innenfor flere saks kategorier er saksbehandlingstiden for lang og det er et større antall ubehandlede saker enn ønskelig. Organisering, arbeidsmetoder og saksbehandlingsverktøy i utlendingsforvaltningen må fortsatt videreutvikles for å sikre rask og korrekt saksbehandling og redusere antall ubehandlede saker.
- Det er viktig å verne om asylinstittuttet og motvirke at dette utnyttes av personer som ikke har behov for beskyttelse. Norsk asylpraksis skal i hovedtrekk samsvare med praksis i andre sammenlignbare land og se hen til utviklingen innenfor EU.
- Et betydelig antall asylsøkere som har fått avslag på sin asylsøknad og andre utlendinger uten lovlig oppholdsgrunnlag, velger å oppholde seg ulovlig i Norge. Det er store utfordringer med et høyt antall personer som blir boende i mottak etter avslag eller som opphol-

der seg på ukjent adresse. Denne situasjonen forsterker behovet for en målrettet utlendingskontroll og ytterligere effektivisering av returarbeidet.

1.10 Anmodningsvedtak i stortingssesjonen 2011-2012

- Vedtak nr. 76, 1. desember 2011
- Vedtak nr. 77, 1. desember 2011
- Vedtak nr. 177, 9. desember 2011
- Vedtak nr. 369, 7. februar 2012
- Vedtak nr. 404, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 405, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 406, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 407, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 408, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 410, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 411, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 412, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 414, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 415, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 416, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 417, 8. mars 2012
- Vedtak nr. 483, 10. mai 2012
- Vedtak nr. 484, 10. mai 2012
- Vedtak nr. 485, 10. mai 2012
- Vedtak nr. 511, 24. mai 2012

Vi viser til nærmere omtale under kategoriomtalen og i del III.

Utgifter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
Administrasjon					
400	Justis- og beredskapsdepartementet	384 834	350 103	420 379	20,1
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>384 834</i>	<i>350 103</i>	<i>420 379</i>	<i>20,1</i>
Rettsvesen					
61	Høyesterett	78 717	80 808	85 084	5,3
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 727 032	1 699 361	1 745 603	2,7
411	Domstoladministrasjonen	71 702	70 237	72 889	3,8
413	Jordskiftedomstolene	209 470	215 003	223 231	3,8
414	Forlikråd og andre domsutgifter	167 437	179 142	189 292	5,7
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>2 254 358</i>	<i>2 244 551</i>	<i>2 316 099</i>	<i>3,2</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
Kriminalomsorg					
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	3 669 053	3 579 754	3 769 328	5,3
432	Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS)	176 027	168 188	167 684	-0,3
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>3 845 080</i>	<i>3 747 942</i>	<i>3 937 012</i>	<i>5,0</i>
Politi og påtalemyndighet					
440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	10 186 484	10 088 123	10 812 828	7,2
441	Oslo politidistrikt	2 011 081	2 110 192	2 059 343	-2,4
442	Politihøgskolen	488 214	505 783	545 688	7,9
445	Den høyere påtalemyndighet	142 041	142 356	150 130	5,5
446	Den militære påtalemyndighet	7 571	7 356	7 598	3,3
448	Grensekommissæren	6 021	5 559	6 278	12,9
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>12 841 412</i>	<i>12 859 369</i>	<i>13 581 865</i>	<i>5,6</i>
Redningstjenesten, samfunns-sikkerhet og beredskap					
450	Sivile vernepliktige	44 507	10 393		-100,0
451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	649 714	580 127	645 435	11,3
452	Sentral krisehåndtering	21 744	10 385	14 304	37,7
455	Redningstjenesten	807 478	916 075	1 355 300	47,9
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	425 647	2 009 902	1 234 883	-38,6
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>1 949 090</i>	<i>3 526 882</i>	<i>3 249 922</i>	<i>-7,9</i>
Andre virksomheter					
460	Spesialenheten for politisaker	35 502	38 092	39 369	3,4
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	948 298	978 386	989 150	1,1
467	Norsk Lovtidend	4 715	3 249	3 324	2,3
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	13 624	14 427	14 903	3,3
469	Vergemålsordningen	6 523	62 419	176 574	182,9
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>1 008 662</i>	<i>1 096 573</i>	<i>1 223 320</i>	<i>11,6</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.				
470	Fri rettshjelp	660 056	686 469	713 335	3,9
471	Statens erstatningsansvar	125 637	133 642	138 052	3,3
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre	238 677	422 086	434 543	3,0
473	Statens sivilrettsforvaltning	34 777	38 033	39 414	3,6
474	Konfliktråd	68 523	72 976	76 815	5,3
475	Bobehandling	78 193	81 275	83 229	2,4
476	Førstelinjerettshjelp	2 183	7 640		-100,0
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>1 208 046</i>	<i>1 442 121</i>	<i>1 485 388</i>	<i>3,0</i>
	Svalbardbudsjettet				
480	Svalbardbudsjettet	-543 563	120 715	145 738	20,7
	<i>Sum kategori 06.80</i>	<i>-543 563</i>	<i>120 715</i>	<i>145 738</i>	<i>20,7</i>
	Beskyttelse og innvandring				
490	Utlendingsdirektoratet	3 514 069	3 585 361	3 260 997	-9,0
491	Utlendingsnemnda	270 335	260 335	291 941	12,1
	<i>Sum kategori 06.90</i>	<i>3 784 404</i>	<i>3 845 696</i>	<i>3 552 938</i>	<i>-7,6</i>
	Sum utgifter	26 732 323	29 233 952	29 912 661	2,3

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
	Administrasjon				
3400	Justis- og beredskapsdepartementet	10 479	1 153	1 191	3,3
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>10 479</i>	<i>1 153</i>	<i>1 191</i>	<i>3,3</i>
	Rettsvesen				
3061	Høyesterett	1 345			
3410	Rettsgebyr	195 210	167 286	187 937	12,3
3411	Domstoladministrasjonen	2 304			
3413	Jordskiftedomstolene	28 312	22 973	23 732	3,3
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>227 171</i>	<i>190 259</i>	<i>211 669</i>	<i>11,3</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
	Kriminalomsorg				
3430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	203 687	94 862	100 952	6,4
3432	Kriminalomsorgens utdannings- senter (KRUS)	5 357	462	673	45,7
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>209 044</i>	<i>95 324</i>	<i>101 625</i>	<i>6,6</i>
	Politi og påtalemyndighet				
3440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	1 639 556	1 352 888	1 427 974	5,6
3441	Oslo politidistrikt	97 032	31 428	32 465	3,3
3442	Politihøgskolen	40 976	21 682	27 975	29,0
3445	Den høyere påtalemyndighet	3 265			
3446	Den militære påtalemyndighet	293			
3448	Grensekommisæren	191			
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>1 781 313</i>	<i>1 405 998</i>	<i>1 488 414</i>	<i>5,9</i>
	Redningstjenesten, samfunns- sikkerhet og beredskap				
3450	Sivile vernepliktige, driftsinntekter	17 024			
3451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	202 195	148 341	153 236	3,3
3455	Redningstjenesten	21 974	21 697	22 413	3,3
3456	Direktoratet for nødkommunikasjon	71 206	121 553	96 559	-20,6
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>312 399</i>	<i>291 591</i>	<i>272 208</i>	<i>-6,6</i>
	Andre virksomheter				
3460	Spesialenheten for politisaker	516			
3468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	135			
3469	Vergemålsordningen			4 300	
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>651</i>		<i>4 300</i>	
	Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.				
3470	Fri rettshjelp	3 673	2 340	3 450	47,4
3472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre	265			
3473	Statens sivilrettsforvaltning		5	5	0,0
3474	Konfliktråd	6 035	2 329	2 406	3,3
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>9 973</i>	<i>4 674</i>	<i>5 861</i>	<i>25,4</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
Beskyttelse og innvandring					
3490	Utlendingsdirektoratet	1 093 573	1 105 265	925 235	-16,3
3491	Utlendingsnemnda	9 305			
	<i>Sum kategori 06.90</i>	<i>1 102 878</i>	<i>1 105 265</i>	<i>925 235</i>	<i>-16,3</i>
	Sum inntekter	3 653 908	3 094 264	3 010 503	-2,7

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

2 Nærmere omtale av bevilgningsforslaget

Programområde 06 Justissektoren Programkategori 06.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-23	Driftsutgifter	372 776	337 047	393 892	16,9
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	4 640	4 784	17 942	275,0
70-89	Overføringer til private	7 418	8 272	8 545	3,3
Sum kategori 06.10		384 834	350 103	420 379	20,1

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
400	Justis- og beredskapsdepartementet	384 834	350 103	420 379	20,1
Sum kategori 06.10		384 834	350 103	420 379	20,1

1 Innledning

Under denne kategorien utdypes de viktigste områdene i Justis- og beredskapsdepartementets arbeid for effektiv styring og videreutvikling av departementets roller som faglig sekretariat for politisk ledelse, etatsleder for en rekke etater, som samordningsdepartement for forvaltningens arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap og som forvaltningsorgan.

22. juli-kommisjonens anbefalinger vil i stor grad være førende for hvordan Justis- og bered-

skapsdepartementet vil prioritere arbeidet fremover.

Overordnet styring av underliggende virksomheter er en omfattende oppgave for departementet. I justissektoren er det omlag 23 000 årsverk fordelt på ulike typer virksomheter som hver for seg stiller ulike krav til departementets arbeid og ledelse. Samtidig har departementet forvaltningsansvar for om lag 150 lover, og er klageinstans i forvaltningssaker. Ansvar for samordning av norsk politikk i polarområdene og Svalbardbudsjettet ligger også til departementet.

2 Generelle utviklingstrekk og hovedutfordringer

Tabell 2.1 Utvikling i saldert budsjett 2006–2013 (i 1000 kroner)

	2006	2007	2008	2009	2010 ¹	2011	2012	Forslag 2013
Kap. 400 JD	237 706	238 360	251 146	276 526	324 026	339 722	350 103	420 379

¹ Fra 1. januar 2010 ble innvandringsfeltet overført fra det tidligere Arbeids- og inkluderingsdepartementet til Justisdepartementet, sammen med ansvaret for Utlendingsdirektoratet (UDI) og det administrative ansvaret for Utlendingsnemnda (UNE).

2.1 Utviklingstrekk

Perioden etter 22. juli 2011 har vært krevende, og preger organisasjonen. Departementet ble sterkt rammet av bomben i regjeringskvartalet, og har samtidig en sentral rolle i å styrke samfunnets sikkerhet og beredskapssevne. NOU: 14 *Rapport fra 22. juli-kommisjonen* peker på flere svakheter i departementets rolleutførelse. Regjeringen legger rapporten til grunn for det videre arbeidet.

Rapporten og Regjeringens behandling av denne, innebærer at Justis- og beredskapsdepartementet har fått tydelige krav til endring rettet mot seg. Risikoerkjennelse, gjennomføringsevne, samhandling, IKT-utnyttelse og resultatorientert lederskap er viktige områder i disse endringsprosessene.

Det er synliggjort et behov for bedre samordning av beredskapen på tvers av administrative ansvarsområder, både ved akutt krisehåndtering og i det kontinuerlige arbeidet med forebygging, planutvikling og øvelser. Styrking og tydeliggjøring av departementets ansvar for samordning og tilsyn på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet er en sentral del av tilbakemeldingene fra kommisjonen.

Regjeringen ser alvorlig på de svakheter som er avdekket, og har allerede besluttet og iverksatt en rekke tiltak, jf. Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*.

Se også programkategoriene 06.40 og 06.50 for ytterligere omtale av samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet og oppfølgingen av kommisjonens anbefalinger.

2.2 Utfordringene

Justis- og beredskapsdepartementet har, blant annet som følge av 22. juli-kommisjonens påpekninger og anbefalinger, satt et resultatorientert arbeid med sikkerhet og beredskap høyere på agendaen. Departementet har fått en tydeliggjort tilsyns- og samordningsrolle, og skal påse at øvrige departementer arbeider systematisk med å ha oversikt over risiko, gjennomfører målrettede tiltak, utvikler solide beredskapsplaner og øver jevnlig. Justis- og beredskapsdepartementet må være troverdig som ansvarlig lederdepartement på feltet. Økte tilsyns- og samordningsoppgaver vil blant annet kreve at departementet både har tilstrekkelig kapasitet til å analysere robusthet og sårbarhet i kritiske samfunnsfunksjoner og har en solid organisasjon for krisehåndtering.

En av 22. juli-kommisjonens viktigste anbefalinger er knyttet til endring av kultur og holdninger, og kommisjonen peker på at dette er et lederansvar. Endringer i kultur og holdninger må pågå over tid, men endringsarbeidet i departementet skal komme tydelig til uttrykk i den strategiske styringen av underliggende virksomheter og i oppfølgingen av øvrige departement og sektorer.

Med et godt kunnskapsgrunnlag om samfunnstrusler og sårbarhet, med ledelse og styringssignaler preget av klare mål og risikobevisthet og med erfaringsbaserte planer for beredskap, vil Justis- og beredskapsdepartementet svare på utfordringene.

Tabell 2.2 Mål og delmål for programkategori 06.10

Hovedmål	Delmål
Økt trygghet og styrket samfunnssikkerhet	Samordnet nasjonal forvaltning av redningstjenesten, styrket samfunnssikkerhet og beredskap
En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor	Effektiv styring og organisering Et effektivt internasjonalt samarbeid
Gode rettslige rammevilkår for innbyggerne, næringslivet og det offentlige	Et godt og hensiktsmessig lov- og forskriftsverk på departementets område God lovstruktur, et godt lovteknisk og tilgjengelig regelverk

3 Økt trygghet og styrket samfunnssikkerhet

Det er en av statens mest sentrale oppgaver å sikre at samfunnet kan møte risiko- og sårbarhetsutfordringer. 22. juli-kommisjonens rapport har dokumentert at nasjonen ikke var godt nok forberedt og at for mye sviktet 22. juli 2011.

3.1 Samordnet nasjonal forvaltning av redningstjeneste og styrket samfunnssikkerhet og beredskap

3.1.1 Resultater og tilstandsvurdering

Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap skal baseres på nødvendig oversikt over risiko, trussel og sårbarhet i samfunnet – som grunnlag for forebyggende tiltak, god beredskapsplanlegging, hensiktsmessige øvelser og systematisk tilsyn. Departementets samordningsansvar gjør det nødvendig med et bredt samarbeid med andre departement og andre virksomheter for å sikre helhet og kvalitet. Justis- og beredskapsdepartementet skal være en pådriver overfor de andre departementene i arbeidet med mål- og resultatstyring innenfor samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. I kgl. res. 15. juni 2012 *Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, tilsynsfunksjon og sentral krisehåndtering* er Justis- og beredskapsdepartementets ansvar innenfor området ytterligere tydeliggjort.

Det er etablert et sivilt situasjonssenter i Justis- og beredskapsdepartementet, og Regjeringen har forsterket og videreutviklet det administrative apparatet for sentral krisehåndtering. Justis- og beredskapsdepartementet skal være fast lederdepartement ved nasjonale kriser, om ikke annet

blir bestemt. Lederdepartementets ansvar ved en krise er tydeliggjort, og oppgavene er ytterligere konkretisert.

I Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* redegjøres det for ulike tiltak som bidrar til å styrke samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet, herunder departementets samordningsrolle og styrket sentral krisehåndtering.

3.1.2 Strategier og tiltak

Oppfølging av 22. juli-kommisjonens rapport vil være sentralt i det videre arbeidet med å styrke samfunnets beredskapsevne. En av kommisjonens viktigste anbefalinger innebærer grunnleggende endringer i holdninger, lederskap og kultur. Forsterket lederansvar og endringsledelse vil bli satt på dagsorden både i departementet og i etatene. Lederskapet på flere nivåer skal innebære klare prioriteringer, klare mål for sikkerhets- og beredskapsoppgavene, målrettet styring av personalressurser og resultatorientering.

Alle departementer skal innen 1. oktober 2012 rapportere til Justis- og beredskapsdepartementet på hvordan denne anbefalingen vil bli fulgt opp.

Øvings- og tilsynsaktiviteten skal intensiveres og styrkes, både overfor og sammen med andre departementer og etater, deriblant Politidirektoratet og PST. Det vil bli stilt krav til alle departementer om å følge opp, systematisere og rapportere læringspunktene etter øvelser. Det vil også bli stilt krav om at departementene skal vurdere risiko, sårbarhet og robusthet i kritiske samfunnsfunksjoner i egen sektor.

Justis- og beredskapsdepartementets driftsbudsjett foreslås økt for bedre å kunne analysere robusthet i kritiske samfunnsfunksjoner, øke evnen til krisehåndtering og for bedre å ivareta rollen som pådriver overfor andre departementer

innenfor samfunnssikkerhet og beredskap. Utvikling av målstyringen og tilsynsrollen vil også være fagområder som vil bli styrket. Det er etablert et eget program for å gjennomføre nødvendige endringer i departementets funksjon og arbeidsmåte for å styrke kapasiteten på området. I denne sammenheng vil også departementets organisering bli vurdert, i tillegg til samspillet med underliggende etater.

22. juli-kommisjonens rapport ble sendt på høring 17. august med tre ukers høringsfrist. En melding til Stortinget om Regjeringens oppfølging av kommisjonens rapport vil bli lagt fram.

4 En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor

4.1 Effektiv styring og organisering

Justis- og beredskapsdepartementet skal ivareta rollene som faglig sekretariat for politisk ledelse, etatsleder for en rekke etater og forvaltningsorgan med høy effektivitet og god kvalitet. Departementet skal ta initiativ til utviklings- og effektiviseringstiltak og sørge for gjennomføring og oppfølging av tiltakene. Dette skal skje gjennom kompetanseutvikling, kunnskapsutvikling, styring og effektiv organisering.

4.1.1 Styring

Resultater og tilstandsvurdering

Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med å videreutvikle styringssystemene for å oppnå bedre styring og resultatorientering både internt i departementet og overfor etatene. Det er i 2012 etablert et forum på ledernivå i departementet for å samordne og gjøre etatsstyringen bedre og mer enhetlig.

Arbeidet med å forbedre økonomistyringen og intern kontroll har vært prioritert i 2012. De overordnede rammene for tilskuddsforvaltning er gjennomgått og innkjøpsrutinene i departementet er presisert.

Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet vil forbedre kapasitet og samordning på sikkerhets- og beredskapsfeltet, herunder vurdere den interne organiseringen av arbeidet. Det er etablert et program for å gjennomføre nødvendige endringer i departementets funksjon og arbeidsmåte for å styrke samfunnssikkerheten og beredskapen. Programmet vil også gi føringer for departementets organisering og videreutviklingen av departementets styringssystemer. Departementet skal bli bedre i sin styring og klarere i sine krav til virksomhetene i justissektoren.

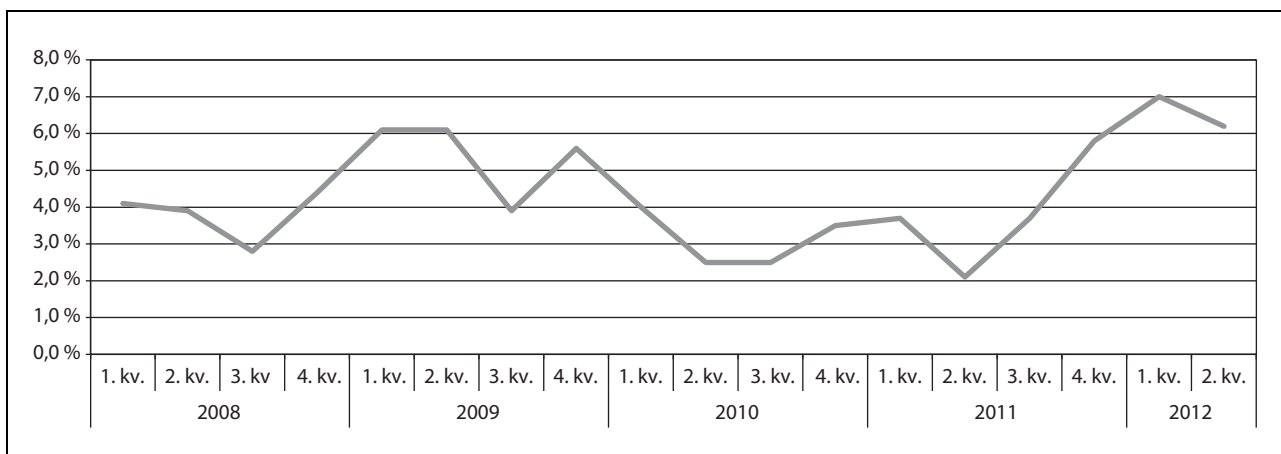
4.1.2 Personalpolitikk

Resultater og tilstandsvurdering

Tiden etter 22. juli 2011 har vært krevende både for organisasjonen og den enkelte ansatte. Skadene og påkjenningene etter angrepene har satt spor. Samtidig har det vært en intensiv arbeidssituasjon i departementet med 22. juli-relaterte oppfølginger.

Personalpolitisk har det i perioden vært mest oppmerksomhet på den enkeltes behov for oppfølging og kollektive tiltak innen helse, miljø og sikkerhetsområdet (HMS).

Det samlede sykefraværet økte etter 22. juli, og ligger høyere enn det har gjort foregående år. Antallet langtidssyke har også økt.

Figur 2.1 Totalt sykefravær per kvartal 2008-2012.

Bedriftshelsetjenesten (BHT) har gjennomført en systematisk undersøkelse av alle ansatte som var til stede i byggene eller i umiddelbar nærhet da bomben smalt 22. juli, for å kartlegge den enkeltes situasjon, dokumentasjon av eventuelle skader og for å sikre adekvate oppfølgingstilbud. Det har vært avholdt regelmessige statusmøter med BHT og regelmessige møter med hovedtillitsvalgte og vernetjeneste gjennom det midlertidige samarbeidsutvalget (SU) og arbeidsmiljøutvalget (AMU).

Det er gjennomført en rekke tiltak på leder-, gruppe- og individnivå, også beredskapstiltak knyttet til 22. juli 2011; særlig i forbindelse med rettsaken, ett-årsmarkeringen og fremleggelsen av kommisjonens rapport.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har i 2012 gjennomført en undersøkelse om helse, trivsel og arbeidsmiljø etter 22/07 for ansatte i regjeringskvartalet og i departementene. Rapporten ble presentert for departementet ultimo september 2012.

Departementet utarbeidet våren 2011 en ny IA-handlingsplan med resultat- og aktivitetsmål for tre delmål; forebygge og redusere sykefravær, ansette flere personer med nedsatt funksjonsevne og øke avgangsalderen.

Strategier og tiltak

22. juli-kommisjonens rapport peker på et behov for økt bevissthet, kompetanse og beredskap på alle ledernivå. Departementets ledergruppe må jevnlig gjennomføre relevante beredskapsøvelser. I tillegg peker rapporten på behov for lederutvikling med mål om å styrke den enkeltes og organisasjonens grunnleggende holdninger og kultur knyttet til risikoerkjennelse, gjennomførings-evne, samhandling, IKT-utnyttelse og resultatorientert lederskap. Departementet vil på bakgrunn av anbefalingene iverksette et større ledelsesutviklingsprogram i 2013. Departementet vil også sette i gang et utviklingsprogram for å heve kompetansen innen analyse av robusthet i kritiske samfunnsfunksjoner. Videre skal personalpolitikken revideres med sikte på å understøtte endringer som kommisjonen tilrår.

Resultatene fra arbeidsmiljøundersøkelsen som NKVTS har gjennomført, vil bli fulgt opp med tiltak. Effekten av disse vil bli målt gjennom halvårlige oppfølgingsundersøkelser i organisasjonen.

De overordnede målene i IA-avtalen videreføres. I nær kontakt med faglig ekspertise vil departementet fortsette å legge til rette for medarbeidere med redusert arbeidsevne etter hendel-

sene 22. juli samt arbeide for å få det samlede sykefraværet ned.

4.1.3 IKT

Resultater og tilstandsvurdering

IKT-strategi for justissektoren 2011-2015 ble fastsatt i juni 2011. Strategien utpeker effektiv samhandling, god informasjonssikkerhet og god styrings- og beslutningsinformasjon som hovedmålene i strategiperioden. For å nå målene er det nødvendig å fornye og oppgradere store deler av virksomhetenes IKT-systemer og i særlig grad politiets straffesakssystemer.

For virksomhetene i justissektoren vises det til nærmere omtale av IKT-situasjonen under de respektive kategoriomtaler.

Erfaringene fra 22. juli 2011 viste at departementet trenger økt sikkerhet for at IKT-tjenestene er tilgjengelige til enhver tid, også under kriser. I tilknytning til opprettelsen av sivilt beredskapssenter, er også IKT-tjenestene styrket.

Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet skal følge opp IKT-utviklingen i sektor i tråd med egen IKT-strategi og Regjeringens politikk på feltet. Virksomhetene i sektor skal bl.a. rapportere på strategiens hovedmål og hvilke tiltak virksomhetene iverksetter for å nå målene. Rapporteringen omfatter i tillegg status for IKT-drift og -forvaltning samt IKT-utviklingsprosjekter. Blant annet som følge av departementets behov for styring og oppfølging av utvikling av nye straffesakssystemer, vil IKT-kapasiteten i Justis- og beredskapsdepartementet styrkes.

Regjeringen foreslår å bevilge om lag 10 mill. kroner til å sikre økt tilgjengelighet for IKT-tjenestene i departementet, også ved kritiske hendelser. Tiltaket innebærer etablering av fullverdig serverlokasjon nr. 2 (full speiling av datasystemene), i tillegg til egne telefon- og internettlinjer til de nye lokalene i Nydalen. Tiltaket vil bli gjennomført i 2013.

4.1.4 Forskning og kunnskapsutvikling

Resultater og tilstandsvurdering

Justis- og beredskapsdepartementets forskningsinnsats

Forskning og kunnskapsinnhenting er viktig for langsiktig og målrettet kunnskapsoppbygging på

departementets ansvarsområde. Innsatsen skjer gjennom støtte til programmer i regi av Norges forskningsråd, oppdragsforskning bestilt av departementet og forsknings- og kunnskapsinnhenting i underliggende og tilknyttede virksomheter.

Oppdragsprosjekter og utredninger

Justis- og beredskapsdepartementet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har vært samarbeidspartnere i serien av forskningsprosjekter *Beskyttelse av samfunnet* (BAS) ved Forsvarets forskningsinstitutt. BAS-prosjektene er helhetlige studier om sårbarhet i kritisk infrastruktur og samfunnskritiske funksjoner. Det forrige prosjektet, BAS 6, analyserte nasjonal beredskap og sivilmilitært samarbeid. Prosjektet BAS 7 ser nå på hvordan nasjonal beredskap påvirkes i en globalisert verden.

Et satsingsområde de senere årene har vært forebygging av vold i nære relasjoner, og Justis- og beredskapsdepartementet har gjennomført flere prosjekter for å styrke kunnskapen på området.

På migrasjonsfeltet bidrar departementet til prosjekter som gir kunnskap om nasjonale og internasjonale migrasjonsstrømmer samt deres årsaker og virkninger. Se nærmere omtale under programkategori 06.90.

Innen kriminalomsorgen prioriteres forskningsprosjekter om innsattes soningsforhold og prosjekter om å lette tilbakeføringen til samfunnet slik at risikoen for ny kriminalitet reduseres. For nærmere omtale henvises det til programkategori 06.30.

Forskningsprogrammer i regi av Norges forskningsråd

Justis- og beredskapsdepartementet har siden 2009 bidratt til finansiering av programmet *Velferd, arbeid og migrasjon* (VAM), som omfatter forskningstemaer av stor betydning for departementet, bl.a. konsekvenser av økt rettsliggjøring, problemstillinger knyttet til marginalisering og migrasjon. Innenfor VAM-programmet er det iverksatt tiltak for ytterligere å styrke forskningen på innvandringen til Norge og innvandringsregulering. Se nærmere omtale av migrasjonsrettet VAM-forskning under programkategori 06.90.

Programmet Europa i endring sikter mot å stimulere grunnleggende forskning om kulturelle, politiske og økonomiske endringsprosesser i Europa. Justis- og beredskapsdepartementet har siden 2009 bidratt med midler til programmet.

Strategier og tiltak

Terrorangrepene 22. juli 2011 aktualiserer økt forskningsinnsats innenfor flere av departementets ansvarsområder, spesielt innenfor samfunnssikkerhet og beredskap. I tillegg har andre hendelser, som ekstremvær og ras, problemer med telenettet og ulykker til sjøs, vist behov for større forskningsinnsats med et sektorovergripende perspektiv. Innenfor samfunnssikkerhet vil forskning kunne bidra til økt kunnskap, nye tiltak og bedre organisering. Justis- og beredskapsdepartementets innsats til forskning og kunnskapsinnhenting foreslås styrket i 2013. I 2013 vil Regjeringen bidra til at det startes opp et nytt femårig forskningsprogram om samfunnssikkerhet og beredskap i regi av Norges forskningsråd. Det foreslås å bevilge 20 mill. kroner til programmet i 2013 over budsjettene til Samferdselsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, og Justis- og beredskapsdepartementet. Det nye programmet vil være en oppfølging av forskningsprogrammet *Samfunnssikkerhet og risiko* (SAMRISK), som ble avsluttet i 2011. Norges forskningsråd har nedsatt et eget programplanutvalg som høsten 2012 skal legge fram et programgrunnlag med den tematiske og faglige innretningen for et 5-årig program. Samferdselsdepartementet, Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet deltar i dette arbeidet.

4.2 Et effektivt internasjonalt samarbeid

Det internasjonale samfunnet står overfor flere felles utfordringer på justis- og beredskapsfeltet. Terrorisme, IKT-kriminalitet, alvorlig grenseoverskridende og/eller organisert kriminalitet og naturkatastrofer er eksempler på dette. På migrasjonsfeltet er både innvandring og retur av utlendinger uten lovlig opphold problematisk som krever internasjonalt samarbeid.

Gjennom forhandlinger og dialog utvikles internasjonale rettslige instrumenter og praksis som skal bidra til å forebygge og håndtere utfordringene. Slike forpliktelser får konsekvenser for hva regjeringen kan iverksette av nasjonal politikk.

For å løse disse utfordringene er det nødvendig med et tett rettslig og/eller operativt samarbeid mellom landene. Bilaterale returavtaler er eksempler på noe som også vil være høyt prioritert i 2013.

I utviklingen av norsk asylpolitikk er det viktig å opprettholde samarbeid med andre land. Norsk praksis skal i hovedtrekk samsvare med praksis i andre sammenlignbare land.

4.2.1 Et godt nordisk og nordisk/baltisk samarbeid

Norge har formannskapet i Nordisk Råd i 2012, og arrangerte årets nordiske justisministerkonferanse i Oslo i juni. Tema var vold i nære relasjoner, voldtekt, beredskap og mobile vinningskriminelle. I nordisk sammenheng vil det også i 2013 prioriteres å styrke operativt, metodisk og analytisk samarbeid i kampen mot mobile vinningskriminelle samt å arbeide videre for mest mulig ensartet lovgivning i Norden. Departementet skal videre fortsatt arbeide for å styrke de nordiske landenes evner til å forebygge og redusere konsekvensene av store ulykker, naturkatastrofer og andre alvorlige samfunnskriser. NORDRED utgjør en viktig plattform for nordisk rednings-samarbeid, og årets konferanse ble arrangert i Stavanger i september. I 2013 gir Norge formannskapet i NORDRED videre til Sverige.

I nordisk-baltisk sammenheng prioriteres Norges formannskapsrolle i 2013 i *Task Force on Organised Crime*, med sikte på å styrke samarbeidet med Europol, tilrettelegge for operativt samarbeid for å bekjempe organisert kriminalitet i regionen, utvikle samarbeidet med eksterne samarbeidspartnere samt utvikle samarbeidet med Russland slik at de involveres i de operasjonelle aktivitetene.

4.2.2 Sikre norske interesser i forbindelse med politikk- og regelverksutvikling i EU (EØS, Schengen og Dublin)

Det er en rekke nye forslag til regelverk som forhandles i EU systemet under EØS-, Schengen- og Dublinavtalene. Disse er nærmere beskrevet under de enkelte programkategorier. For å sikre norske interesser i forbindelse med politikk- og regelverksutvikling i EU er det viktig med rask avklaring på norske posisjoner knyttet til utarbeidelsen av nytt EU-regelverk. Norsk justissektor deltar også som program- og prosjektpartnere i prioriterte land som mottar støtte til utvikling av justisfeltet under EØS-finansieringsmidlene 2009-2014. Dette vil danne grunnlag for bedre samarbeid mellom norske aktører og aktører i mottakerlandene.

Departementet skal også fremover vurdere behovet for nye tilslutningsavtaler innenfor prioriterte områder med EU, herunder politisamarbeid, rettslig samarbeid og samarbeid på migrasjonsområdet. Siden 2006 har Norge ventet på forhandlingsmandat fra Kommisjonen om tilslutning til EUs sivile instrumenter for forkynning og bevisopptak. Sakene har etter dette vært politisk nedprioritert i EU i påvente av andre regelverksrevi-

sjoner. På forsommeren 2012 signaliserte Kommisjonen uformelt at et forhandlingsmandat for forkynningsinstrument er under forberedelse. Det pågår forhandlinger om Norges og de øvrige Schengenassosierte landenes tilslutning til EUs asylbyrå EASO. Forhandlinger om vilkårene rundt norsk deltakelse i det nye IT-byrået forventes å starte opp høsten 2012. For Norge er det viktig å oppnå begrenset stemmerett i IT-byråets operasjoner eller beslutninger.

4.2.3 Ivareta grunnleggende menneskerettigheter og arbeide for mer effektiv og ukorrupt justissektor blant Europarådets 47 medlemsland

For Norge er hovedprioriteten også i 2013 å støtte arbeidet for å sikre Menneskerettighetsdomstolens effektivitet, bl.a. ved å delta aktivt i oppfølgingen av *Brighton-erklæringen* hvor politiske føringer legges for dette arbeidet. Det er også viktig å arbeide videre med å søke støtte fra flere medlemsland til det norsk-initierte menneskerettsfondet.

I flere initiativ fra medlemsland og enkelte frivillige organisasjoner synliggjøres tendenser til at de grunnleggende menneskerettighetene som hjemles i Menneskerettighetskonvensjonen, søkes utvannet. Dette gjelder særlig ulike minoriteter (homofile m.fl.). I samtlige arbeidsgrupper og styringskomiteer skal ivaretagelsen av de grunnleggende menneskerettighetene flagges i utviklingen av nye rettslige instrumenter og veiledende dokumenter. GRECO (Group and states against corruption) evaluerer medlemsstatenes tiltak mot korrupsjon på vegne av Europarådet. I 2013 skal Norge vurderes for fjerde gang.

4.2.4 Arbeide for at globale og regionale samarbeidsorganer på justis- og beredskapsområdet blir utviklet til effektive redskap for rettslig utvikling og gjennomføring av justispolitikk

Meld. St. nr. 33 (2011-2012) *Norge og FN: felles framtid, felles løsninger* setter hovedprioriteringene for norsk politikk knyttet til FNs arbeid. Regjeringen vil bidra til å reformere og styrke FN på justisområdet. UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) er den eneste globale arenaen for forebygging og bekjempelse av kriminalitet. Norge deltar i statspartskonferanser og andre prosesser for oppfølging av korrupsjonskonvensjonen og konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet med tre tilleggsprotokoller (menneskehandel, menneskesmugling og våpen). Norge er aktive i etablering og gjen-

nomføring av en overvåkningsmekanisme for konvensjonene, og er valgt inn som medlem av Kriminalitetskommisjonen, ett av de to styrende organer for UNODC, for perioden 2013-2015. Norsk politikk vil bli fulgt opp og videreført i Kommisjonen.

Høykommissæren for flyktninger (UNHCR) skal videreutvikles til effektive redskap for rettslig utvikling og globalt samarbeid. Det er en fortsatt prioritet å støtte UNHCR innsats for å beskytte flyktninger gjennom aktiv deltakelse i relevante fora og gjennom kvoten for overføringsflyktninger. Se for øvrig programkategori 06.90.

4.2.5 Bidra til FNs fredsoperative virksomhet

Norge gir viktige bidrag i arbeidet med å bygge kapasiteter gjennom fredsbevaring og utvikling av sårbare stater gjennom Styrkebrønnen og CIVPOL (United Nations civilian police). Departementet vil fortsatt legge til rette for deltakelse med inntil 1 pst. av politistyrken til sivil krisehåndtering, fredsbevaring, reformprosesser og demokratioppbygging gjennom FN, EU og OSSE. Medio august var 37 politirådgivere i ulike oppdrag i Sør-Sudan, Liberia, Serbia, Kosovo, Hebron og på Haiti. Gjennom *Training for Peace*-programmet i Afrika bidrar vi til kapasitetsutvikling for afrikansk politi til slike oppdrag. På Haiti bidrar norsk politi med et spesialisert team som bistår lokalt politi med etterforskning av seksualisert vold.

I tillegg bidrar Regjeringen finansielt til byggingen av fengsler i Somalia og nabolandene slik at arresterte pirater kan stilles for retten og sone sine straffer lokalt. Fra styrkebrønnen er det i 2012 sekundert personell til UNODCs antipiratprosjekt på Afrikas Horn. Det er også avgitt en dommer til EUs Rule of Law Mission i Irak.

4.2.6 Styrke samarbeidslands evne og vilje til å ta på seg og gjennomføre internasjonale forpliktelser.

Norsk fagpersonell fra justissektoren er utplassert i Georgia og Moldova, hvor de bistår myndighetene med reformer i rettssystemet.

Gjennom fremforhandling av returavtaler skal departementet bidra til at landene overholder forpliktelsen til å ta tilbake egne borgere. Se for øvrig programkategori 06.90.

Departementet har et omfattende bilateralt justissamarbeidet med Russland, hvor målsettingen også for 2013 og fremover er å medvirke til en humanisering av russisk straffegjennomførings-tjeneste, herunder rehabilitering av unge lovbr-

tere i Barentsregionen. Se for øvrig programkategori 06.30.

5 Gode rettslige rammevilkår for innbyggerne, næringslivet og det offentlige

5.1 Et godt og hensiktsmessig lov- og forskriftsverk på departementets ansvarsområde.

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvaret for om lag 150 lover. Under dette punktet omtales de viktigste lovprosjektene på departementets område som ikke faller innenfor programkategoriene 06.20 til 06.90.

- *Straffeloven om forberedelser til terror.* Departementet arbeider med forslag om endringer av straffelovens regler om forberedelser til terrorhandlinger. Arbeidet tar utgangspunkt i et høringsnotat fra juli 2012, som bl.a. omfatter forslag om endringer av reglene i straffeloven om å motta trening til nytte for terrorhandlinger. Det omfatter også forslag om videreføring og en mulig utvidelse av reglene i gjeldende straffelov § 161 om anskaffelse av skytevåpen mv. Disse forhold dekker anbefaling 8 og 9 i 22. juli-kommisjonens rapport (NOU 2012: 14, punkt 19.9). Høringsnotatet omfatter også en rekke andre forslag som gjelder forberedelser til terrorhandlinger, organisert kriminalitet, og spørsmål om politiets adgang til tvangsmiddelbruk, som ikke allerede er dekket av den pågående oppfølgingen av NOU 2009: 15 *Skjult informasjon – åpen kontroll* (Metodekontrollutvalget).
- *Administrative sanksjoner.* Departementet arbeider videre med oppfølgingen av Sanksjonsutvalgets utredning NOU 2003: 15 *Fra bot til bedring*, som omhandler blant annet spørsmål om hvilke typer lovbrudd som bør være gjenstand for administrative sanksjoner fremfor ordinær straffeforfølgning, og hvilke saksbehandlingsregler som bør gjelde for saker der det kan være aktuelt å legge en administrativ sanksjon.
- *Industrielle rettigheter.* Det vil bli fremmet en proposisjon om styrking av håndhevingen av industrielle rettigheter (patentloven, kretsmønsterloven, planteforedlerrettsloven, designloven og varemerkeloven) m.m.
- *Digitalt førstevalg.* Som ledd i Regjeringens digitaliseringsprogram, pågår det i samarbeid med Fornyings- administrasjons- og kirkedepartementet et arbeid med forvaltningsloven slik at post fra forvaltningen kan sendes digitalt med mindre mottakeren har reservert seg.

- *Elektronisk tinglysning.* Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med en proposisjon om endringer i tinglysningsloven mv. for å legge til rette for elektronisk tinglysning.
- *Forenkling av aksjeloven.* I advokat Gudmund Knudsens utredning *Forenkling og modernisering av aksjeloven* er det foreslått en rekke endringer av aksjeloven med sikte på å forenkle de selskapsrettslige reglene for aksjeselskaper. Enkelte av endringsforslagene er fulgt opp og ble satt i kraft 1. januar 2012. Blant annet er kravet til minste aksjekapital redusert fra 100 000 kroner til 30 000 kroner. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med en proposisjon om de øvrige forslagene.
- *Samiske rettigheter.* Samerettsutvalgets utredning NOU 2007: 13 *Den nye sameretten* inneholder en rekke lovforslag knyttet til samiske rettigheter til land og vann i tradisjonelle samiske områder utenfor Finnmark, og en del forslag som også omfatter Finnmark. Departementet samarbeider med Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet om oppfølgingen.

5.2 God lovstruktur, et godt lovteknisk og tilgjengelig regelverk

Justis- og beredskapsdepartementet har et overordnet ansvar for å bidra til et oversiktlig og sammenhengende lovverk med god lovstruktur. Med unntak av skattelover blir alle lovforslag forelagt Lovavdelingen i departementet til lovteknisk gjennomgåelse. Justis- og beredskapsdepartementet gir også råd til andre departementer i deres arbeid med lovforberedelse. For å sikre en moderne og brukervennlig lov for domstolene nedsatte departementet våren 2012 en enmannsutredning til å foreta en lovteknisk og strukturell gjennomgåelse av domstoloven. Utredningen skal foreligge innen utgangen av 2013, og vil danne et grunnlag for videre lovutvikling.

Stigende mobilitet over landegrensene reiser stadig oftere spørsmål om hvilket lands lov som skal gjelde for et rettsforhold og hvilket lands domstoler som skal avgjøre tvisten. Regjeringen følger utviklingen i EU, og departementet har styrket innsatsen med norske bidrag til og gjennomføring av fremtidig europeisk kontraktrettslovgivning og selskapsrett.

Kap. 400 Justis- og beredskapsdepartementet

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	372 776	337 047	373 192
23	Spesielle driftsutgifter, forskning og kunnskapsutvikling, <i>kan overføres</i>			20 700
50	Norges forskningsråd	4 640	4 784	17 942
71	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	7 418	8 272	8 545
	Sum kap. 0400	384 834	350 103	420 379

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal i hovedsak dekke lønnsutgifter til ansatte i departementet, lønn- og driftsutgifter til medlemmer i kommisjoner, råd og utvalg. Videre skal bevilgningen dekke departementets driftsutgifter, i tillegg til investeringer og utviklingstiltak. Unntaksvis benyttes bevilgningen på posten til investeringer og enkelte driftsutgifter i domstolene og ytre etat. Bemanningen i Justis- og beredskapsdepartementet utgjorde 378 årsverk per 1. mars 2012.

For å sette Justis- og beredskapsdepartementet i stand til å møte kravene til et bedre bered-

skaps- og sikkerhetsarbeid, foreslår Regjeringen å øke bevilgningen med 40 mill. kroner. Dette skal øke kapasiteten til analyse og krisehåndtering samt styrke arbeidet med samordning og tilsyn. Midlene skal også bidra til å gjennomføre endringer i ledelse, styring og kultur.

Om lag 10 mill. kroner av tilleggsbevilgningen skal øke tilgjengeligheten av IKT-tjenestene.

For å styrke Justis- og beredskapsdepartementets evne til krisehåndtering er det opprettet et sivil situasjonssenter underlagt Krisestøtteenheten. Situasjonssenteret har døgnkontinuerlig beredskap. På bakgrunn av ovennevnte ble bevilgningen under kap. 400, post 01 økt med 1,55 mill.

kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2012. Helårseffekten av tiltakene utgjør til sammen 3,1 mill. kroner. På bakgrunn av dette foreslås det at bevilgningen under kap. 400, post 01 økes med 3,1 mill. kroner f.o.m. 2013.

Posten foreslås videre redusert med 4,5 mill. kroner, som var midler bevilget til særskilte drifts-utgifter i 2012 i etterkant av 22. juli 2011.

Det tas sikte på at ny vergemålslov skal tre i kraft 1. juli 2013. Etableringen av en sentral vergemålsmyndighet vil innebære flere oppgaver for departementet. På denne bakgrunn foreslås bevilgningen under kap. 469, post 01 redusert med 0,75 mill. kroner mot en tilsvarende økning under kap. 400, post 01, jf. omtale under kap. 469, post 01.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2012 ble 1,5 mill. kroner omdisponert fra kap. 472, post 01 til kap. 400, post 01. Det er også fremover behov for styrking av etatsstyring og oppfølging av Kontoret for voldsoffererstatning. Det foreslås derfor å omdisponere 1,5 mill. kroner fra kap. 472, post 01 til kap. 400, post 01.

For å oppnå en best mulig samlet innretning av budsjettet knyttet til retur av utlendinger, foreslås det å omdisponere midler til opprettelse av en ny stilling til returarbeid i Justis- og beredskapsdepartementet. Forslaget vil bedre muligheten for inngåelse av nye returavtaler. På bakgrunn av ovennevnte foreslås det at bevilgningen under kap. 400, post 01 økes med 1 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon under kap. 490, post 72, jf. omtale under kap. 490, post 72.

I forbindelse med forslag om opprettelse av en ny post til forskningsmidlene, foreslås det å omdisponere 16,7 mill. kroner til kap. 400, post 23, jf. omtale under kap. 400, post 23.

Kommisjonsbudsjettet

Post 01 dekker videre utgifter til en rekke råd, utvalg og kommisjoner som utreder større saker og er rådgivere i ulike prosesser og forslag på justisfeltet.

Tabell 2.3 Oversikt over gjeldende permanente og midlertidige råd, utvalg og kommisjoner under kap. 400, post 01.

Permanente råd og utvalg	Antall medlemmer	
Sjølovkomiteen	6	
Straffelovrådet	4	
Det interdepartementale polarutvalg	11	
Rådet for taushetsplikt og forskning	4	
Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll	4	
Tidsbegrensede råd og utvalg	Antall medlemmer	Innstillingen ventes fremlagt
Arvelovutvalget	4	2013
Utvalg for gjennomgang av organiseringen av Sivilforsvaret, Heimevernet og Politireserven	6	2013

Nye utvalg

Regjeringen oppnevnte 7. September 2012 et utvalg som skal gjennomgå organiseringen av Sivilforsvaret, Heimevernet og Politireserven, og deres anvendelse ved behov for statlig forsterkning. Utvalget skal vurdere ulike former for sammenslåinger, samordning og effektiviseringstiltak for å få den beste samfunnsikkerhetsmessige beredskapen ut av ressursene. Utvalget vil levere sin utredning (NOU) innen 31. mars 2013.

Regjeringen har besluttet å nedsette et utvalg som skal foreta en bred gjennomgang av dagens regelverk for advokater og andre som yter retts-hjelp. Utvalget skal vurdere hvorvidt regelverket bør samles i en egen lov. Oppdraget vil innebære å utrede hva som er advokatvirksomhet, organisering av advokatvirksomhet, reguleringen av advokaters uavhengighet og taushetsplikt, og i hvilken grad andre enn advokater skal kunne yte retts-hjelp. Videre skal utvalget foreta en gjennomgang av dagens disiplinærsystem og gi forslag til hensiktsmessig organisering av dette. Også sanksjo-

nering av brudd på regelverket skal vurderes. Utvalget nedsettes høsten 2012 og gis en frist på inntil 2 år for å utarbeide sitt forslag.

Straffesaken etter angrepene 22. juli 2011 har reist en omfattende prinsipiell diskusjon om straffelovens regler om tilregnelighet og om rettspsykiatriens rolle ved avgjørelsen av tilregnelighet og i rettsapparatet generelt. Departementet skal sette ned et bredt sammensatt utvalg til å gå grundig gjennom disse spørsmålene.

Samlet foreslås det en bevilgning på kap. 400, post 01 på 373,2 mill. kroner.

Post 23 Spesielle driftsutgifter, Forskning og kunnskapsutvikling, kan overføres

Posten er ny og foreslås opprettet for å skille bevilgningen til forskning og kunnskapsutvikling fra øvrige driftsutgifter. Bevilgningen skal benyttes til både større forskningsprogrammer som støtter frie forskningsprosjekter innen justisfeltet, og til mer konkrete oppfølgninger av stortingsmeldinger eller offentlige utredninger, samt evalueringer og dokumentasjon av effekter.

16,7 mill. kroner av bevilgningen foreslås omdisponert fra kap. 400, post 01, og er tidligere bevilget til tilsvarende formål. Posten foreslås ytterligere styrket med 4 mill. kroner ved omdisponeringer fra andre poster under Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde.

Det foreslås en bevilgning på kap. 400, post 23 på 20,7 mill. kroner.

Post 50 Norges forskningsråd

Bevilgningen på posten benyttes til langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor departementets sektorområder der Norges forskningsråd er programstyrer.

Justis- og beredskapsdepartementet bidrar til Forskningsrådets program for velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM). VAM er Norges største samfunnsvitenskaplige forskningsprogram, der internasjonal migrasjon er et viktig tema. En grunnleggende utfordring i årene fremover er vedlikehold

og utvikling av det norske velferdsamfunnet i møte med økende sosial og kulturell heterogenitet, demografiske endringer og globalisering av økonomien.

Regjeringen ønsker å bidra til at Norges forskningsråd kan følge opp forskningsprogrammet Samfunnssikkerhet og risiko (SAMRISK) som ble avsluttet i 2011, og foreslår å bevilge 13 mill. kroner til formålet over Justis- og beredskapsdepartementets budsjett. Programmet skal bidra til ny kunnskap om trusler mot samfunnets evne til å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner og ivareta liv og helse under ulike former for kriser og påkjenninger. Programmet skal være tverrfaglig og dekke flere samfunnssektorer.

Det foreslås en bevilgning på kap. 400, post 50 på 17,8 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Bevilgningen på posten skal dekke Norges tilskudd til internasjonale organisasjoner under Justis- og beredskapsdepartementets saksområde, i hovedsak følgende organisasjoner:

- Den internasjonale domstolen i Haag
- Haagkonferansen for internasjonal privatrett
- World Intellectual Property Organization (WIPO)
- Det internasjonale institutt i Roma for ensartet privatrett (UNIDROIT)
- The Group of States Against Corruption (GRECO)
- Tilskudd til Rådssekretariatet og Fellesorganet i forbindelse med Schengensamarbeidet
- Interoperability Solutions for European Public Administration (ISA)

Tilskuddene har preg av å være kontingenter. Økonomiregelverkets regler om kunngjøring, søknad og kravene til tilskuddsbrev kommer derfor ikke til anvendelse.

Det foreslås en bevilgning på kap. 400, post 71 på 8,5 mill. kroner.

Kap. 3400 Justis- og beredskapsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Diverse inntekter	1 744	90	93
02	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	1 031	1 063	1 098
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	5 662		
18	Refusjon av sykepenger	2 042		
	Sum kap. 3400	10 479	1 153	1 191

Post 01 Diverse inntekter

På posten føres refusjoner fra Utenriksdepartementet for den ODA-godkjente andelen på tre prosent av bidraget til World Intellectual Property Organization, jf. kap. 400, post 71. ODA-godkjente utgifter er utgifter som etter OECD/DACs (Development Assistance Comitee) retningslinjer kan godkjennes til utviklingshjelp. Post 01 benyttes også til å føre diverse inntekter. Disse inntektene varierer årlig og gir ikke grunnlag for å budsjetteres med beløp.

Det foreslås at merinntektene under kap. 3400, post 01 kan benyttes til å overskride bevilgningen

under kap. 400, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Post 02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Dette inkluderer også administrasjon av bistanden. Det foreslås at 1,1 mill. kroner av utgiftene på kap. 400, post 01 Driftsutgifter, blir rapportert inn som utviklingshjelp, og at dette inntektsføres på kap. 3400, post 02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter.

Programkategori 06.20 Rettsvesen

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-23	Driftsutgifter	2 254 358	2 244 551	2 316 099	3,2
	Sum kategori 06.20	2 254 358	2 244 551	2 316 099	3,2

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
61	Høyesterett	78 717	80 808	85 084	5,3
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 727 032	1 699 361	1 745 603	2,7
411	Domstoladministrasjonen	71 702	70 237	72 889	3,8
413	Jordskiftedomstolene	209 470	215 003	223 231	3,8
414	Forliksråd og andre domsutgifter	167 437	179 142	189 292	5,7
	Sum kategori 06.20	2 254 358	2 244 551	2 316 099	3,2

1 Innledning

Programkategori 06.20 omfatter Høyesterett, lagmannsrettene, domstolene i første instans, jord-

skiftedomstolene, forliksrådene, Finnmarkskommisjonen, Utmarksdomstolen for Finnmark og Domstoladministrasjonen.

Tabell 2.4 Mål for programkategori 06.20 Rettsvesen

Hovedmål	Delmål
God rettssikkerhet for individer og grupper	Avgjørelser med høy kvalitet og til rett tid
En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor	Effektive og serviceorienterte domstoler
God konfliktløsning	Økt bruk av ulike meklingsformer

2 Generelle utviklingstrekk og hovedutfordringer

Tilgjengelige og effektive domstoler som treffer avgjørelser av høy kvalitet er vesentlig for den

enkeltes rettssikkerhet og for allmennhetens tillit til rettsvesenet. Innbyggerne skal ha god tilgang til domstolene og sakene skal behandles raskt. Det er viktig med effektiv ressursbruk og bruk av alternative tvisteløsningsmekanismer som mek-

ling og konfliktråd. Kompetente medarbeidere er en grunnleggende forutsetning for rettssikkerhet og høy kvalitet i de rettslige avgjørelsene. Domstolene og Domstoladministrasjonen tilstreber derfor en kultur preget av kontinuerlig læring og kompetanseutvikling.

Også i 2011 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid for tvistesaker og straffesaker i første instans innenfor Stortingets målsettinger. Dette til tross for at det i de senere årene har vært en vekst i antall innkomne tvistesaker og at sakene synes å være mer arbeidskrevende enn tidligere.

I lagmannsrettene har det vært en stor økning i antall tvistesaker. Dette har sammenheng med tidligere års økning i sakstfang i tingrettene som nå fører til flere saker i ankeinstansen. Utviklingen har medført at beholdningen av tvistesaker i lagmannsrettene har økt. Dette kan medføre at saksbehandlingstiden blir noe lengre.

Jordskiftedomstolene er preget av et generasjonsskifte blant dommerne. Det har vært få søkere til ledige dommerstillinger i jordskiftedomstolene, og til flere av de ledige stillingene har det ikke vært kvalifiserte søkere. En antatt viktig årsak til dette er at det utdannes få jordskiftekanidater samt at erfarne jordskiftekanidater er ettertraktet arbeidskraft også utenfor jordskiftedomstolene. I 2012 ble jordskiftedomstolenes bevilgning økt med 10 mill. kroner til økt lønn for jordskiftedommere for å bedre rekrutteringen.

For perioden 2011-2014 peker Domstoladministrasjonens strategiske plan på følgende utviklingsområder i domstolene: Kompetanse, styring og organisering, synlighet og åpenhet, teknologi-anvendelse, regelverksutvikling, sikkerhet og beredskap. Arbeidet med disse områdene skal bidra til at domstolene kan realisere de verdier og mål som er satt for deres virksomhet.

Tabell 2.5 Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013 for kapitler under programkategori 06.20 Rettsvesen

	(i 1 000 kr)							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kap. 61 Høyesterett	57 556	59 700	61 509	69 083	72 983	75 018	80 808	85 084
Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene	1 302 655	1 342 200	1 373 983	1 428 038	1 508 455	1 657 578	1 699 361	1 745 603
Kap. 411 Domstoladministrasjonen	57 837	60 452	61 878	65 556	66 288	68 867	70 237	72 889
Kap. 413 Jordskiftedomstolene	145 481	152 624	163 431	191 530	192 062	197 961	215 003	223 231
Kap. 414 Forlikråd og andre domsutgifter	152 895	149 959	145 464	151 656	161 037	175 290	179 142	189 292

3 Generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår følgende generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet for 2013:

- Domstoladministrasjonen skal følge opp målsettingene om en effektiv saksbehandling med høy kvalitet, herunder særskilt følge opp domstoler som ikke er innenfor målene om saksbehandlingstid.
- Domstoladministrasjonen skal arbeide for en god utnyttelse av tildelte budsjettammer for domstolene og sørge for at domstolenes oppgaver løses innenfor budsjettammen.
- Domstoladministrasjonen skal bidra til å videreutvikle hensiktsmessige samarbeidsformer med Justis- og beredskapsdepartementet, og med aktørene i rettspleien, herunder kriminalomsorgen. Dette omfatter også samarbeid om IKT-strategiske spørsmål.
- Faglig høyt kvalifiserte dommere med bred erfaring er av sentral betydning for en god kvalitet i rettspleien. Domstoladministrasjonen skal tilrettelegge for kompetansetiltak som understøtter virksomheten i domstolene. Domstoladministrasjonen skal fortsette arbeidet med å utvikle god og profesjonell ledelse samt tilrettelegge for et godt arbeidsmiljø.

- Domstoladministrasjonen skal legge til rette for en god, kjønnsmessig balansert og bred rekruttering til domstolene, og legge vekt på å øke andelen dommere med flerkulturell bakgrunn og andelen dommere med nedsatt funksjonsevne.
- Domstoladministrasjonen skal delta i forberedelsen av lovrevisjoner som angår domstolene, spesielt ved vurderingen av praktiske, administrative og ressursmessige konsekvenser av lovendringer, herunder utarbeidelse og gjennomføring av evalueringer og gevinstrealiseringsplaner.
- Domstoladministrasjonen skal legge til rette for gjennomføring av vedtatte lovendringer.
- Domstoladministrasjonen skal tilrettelegge for at mennesker med nedsatt funksjonsevne sikres tilgang til domstolene.
- Domstoladministrasjonen skal legge til rette for at domstolenes IKT-systemer har en teknisk plattform med tilfredsstillende kapasitet og kvalitet og sikre domstolene egnede systemløsninger som bidrar til effektiv saksbehandling, åpenhet og rettssikkerhet. Domstoladministrasjonen skal legge til rette for elektronisk dokument- og informasjonsutveksling med aktører utenfor domstolene, og effektiv bruk av geografisk informasjonsteknologi (GIT) i jordskiftedomstolene.
- Domstoladministrasjonen skal i tråd med økonomireglementets krav til risikostyring og intern kontroll i statlige virksomheter sørge for at dette er en integrert del av mål- og resultatstyringen og skal identifisere, vurdere, håndtere og følge opp risiko for Domstoladministrasjonens og domstolenes virksomhet.
- Domstoladministrasjonen skal innenfor sitt ansvarsområde sette justis- og beredskapsministeren i stand til å besvare henvendelser fra Stortinget, Riksrevisjonen, Sivilombudsmannen mfl.
- Domstoladministrasjonen skal utarbeide og utvikle statistikk fra domstolene som gir nødvendig informasjon for forvaltning, samhandling og utvikling av lovverket, domstolene og justissektoren for øvrig.

4 God rettssikkerhet for individer og grupper

4.1 Avgjørelser med høy kvalitet og til rett tid

4.1.1 Saksbehandlingstid i domstolene

Resultater og tilstandsvurdering

Målene for saksbehandlingen i domstolene er angitt som gjennomsnitt for henholdsvis tvistesaker og straffesaker.

Tabell 2.6 Mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid	Mål i måneder
Lagmannsrettene:	
Anke over dom i sivile saker	6
Anke over dom i straffesaker	3
Tingrettene:	
Twistesaker	6
Meddomsrettssaker (straffesaker)	3
Enedommersaker (straffesaker)	1

Saker med lovbestemte frister

I tillegg til de generelle målene for gjennomsnittlig saksbehandlingstid angir straffeprosessloven § 275 frister for saksbehandlingen i straffesaker. Om ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandling berammes senest to uker etter at saken kom inn til tingretten, eller anke til lagmannsretten er henvist til ankeforhandling. Hovedforhandling skal i alle saker avholdes så

snart som mulig. I saker der den siktede var under 18 år da forbrytelsen ble begått eller er varetektsfengslet når saken berammes, gjelder særskilte frister for oppstart av hovedforhandlingen. Dersom ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandling i disse sakene være påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn til tingretten, og innen åtte uker etter at anke til lagmannsretten er henvist til ankeforhandling. Det kan være forhold som tilsier at fristene må over-

skrides for å sikre forsvarlig behandling av saken i retten. I tillegg vil en rekke praktiske forhold kunne medføre at frister overskrides. Det kan f.eks. være sykdomsforfall hos parter eller andre sentrale aktører, uteblivelse (vitner, tiltalte osv.), vanskeligheter med å få tak i aktører, forsvarere og sakkyndige.

Av sakene som ble berammet i 2011, ble 80 pst. av sakene i tingrettene berammet innen 14 dager, mot 78 pst. i 2010. Tilsvarende tall for lagmannsrettene var 56 pst., mot 64 pst. i 2010.

Av prioriterte saker med oppstart hoved-/ ankeforhandling i 2011 ble 64 pst. startet innen seks uker i tingrettene og 27 pst. startet innen åtte uker i lagmannsrettene. Tilsvarende tall for 2010 var henholdsvis 60 pst. og 36 pst.

Høyesterett

I 2011 kom det inn 961 tvistesaker til Høyesterett mot 928 i 2010. Gjennomsnittlig behandlingstid for tvistesaker målt fra ankeutvalgets henvisning til Høyesteretts avgjørelse var 4,5 måneder i 2011.

Antallet ikke avgjorte saker ved årets slutt var 32, mot 31 saker i 2010.

Det kom i 2011 inn 1 105 straffesaker, mot 1 104 i 2010. Gjennomsnittlig behandlingstid for straffesaker målt fra ankeutvalget tilot saken fremmet til Høyesteretts avgjørelse var 2,6 måneder i 2011. Antallet ikke avgjorte saker ved årets slutt var 12 saker, mot 19 saker i 2010.

Høyesterett har i 2011 ikke behandlet noen saker i storkammer eller saker i plenum.

Lagmannsrettene

Antall innkomne og behandlede anker over dom i tvistesaker økte fra 2010 til 2011 med henholdsvis ni pst. og 11 pst. Antall behandlede saker er færre enn antall innkomne saker, noe som har resultert i en beholdningsvekst på 16 pst.

Når det gjelder straffesaker, har antall innkomne begrensede anker gått noe ned fra 2010 til 2011, mens antall innkomne bevisanker har økt. Beholdningene av straffesaker fortsetter å øke.

Tabell 2.7 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i lagmannsrettene i måneder 2007–2011

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid	2007	2008	2009	2010	2011
Anke over dom i tvistesaker	8,0	6,8	6,0	5,9	6,5
Fagdommersaker (straff)	3,9	4,0	4,3	4,8	4,8
Meddomsrettssaker begrenset anke (straff)	3,7	3,7	3,8	4,3	4,1
Meddomsrettssaker bevisanke (straff)	5,3	5,2	5,5	6,4	6,6
Lagrettesaker (straff)	4,9	5,2	5,2	5,6	5,8

Kilde: Domstoladministrasjonen

I 2011 var det til dels store variasjoner i gjennomsnittlig saksbehandlingstid mellom lagmannsrettene. For anke over dom i tvistesaker varierte gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra 3,8 måneder til 8,6 måneder. I fagdommersaker varierte gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra 3,3 måneder til 5,8 måneder. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for begrenset anke i meddomsrett varierte fra 3,1 måneder til 5,4 måneder, og for bevisanke i meddomsrett fra 4,5 måneder til 8,4 måneder. I lagrettesaker varierte gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra 3,4 måneder til 6,7 måneder.

Tingrettene

Tingrettene opplevde en stor vekst i antall innkomne tvistesaker fra 2008 til 2009. Saksinngan-

gen har stabilisert seg på et høyt nivå med 15 901 innkomne saker i 2010 og 16 005 innkomne saker i 2011. I 2011 ble det behandlet noen færre tvistesaker enn det kom nye saker inn, noe som har bidratt til at beholdningene er økt med én pst. fra 2010.

Når det gjelder straffesakene var 2011 første år siden 2005 at enedommersakene ikke hadde en betydelig vekst. Saksinngangen av enedommersaker var på samme nivå som i 2010. Beholdningen er litt lavere etter 2011 enn etter 2010.

Antall innkomne meddomsrettssaker gikk noe ned fra 2010 til 2011. I 2011 ble det behandlet noe flere saker enn året før, og flere saker enn det kom nye inn. Dette har resultert i en nedgang i beholdningen av meddomsrettssaker på fem pst.

Tabell 2.8 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tingrettene i måneder 2007–2011

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid	2007	2008	2009	2010	2011
Twistesaker	6,1	5,2	4,9	5,0	4,9
Enedommersaker (straff)	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Meddomsrettssaker (straff)	2,7	2,6	2,5	2,7	2,8

Kilde: Domstoladministrasjonen

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for tvistesakene varierer mellom tingrettene. I 2011 varerte den fra 2,3 måneder til 6,8 måneder.

I 2011 varierte gjennomsnittlig saksbehandlingstid for enedommersaker fra 0,1 måneder til 1,0 måneder. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for meddomsrettssakene varierte fra 0,8 måneder til 6,8 måneder i 2011.

Andelen domstoler med gjennomsnittlig saksbehandlingstid innenfor Stortingets målsetting i 2011 er (2010-tall i parentes): 86 pst. (93 pst.) i tvistesaker, 100 pst. (100 pst.) i enedommersaker og 72 pst. (77 pst.) i meddomsrettssaker.

Jordskiftedomstolene

Jordskifteoverrettene avsluttet 49 saker i 2011. Det kom inn 51 nye saker. Beholdningen av ikke avgjorte saker ved årsskiftet var 28 saker.

Jordskifterettene avsluttet 1 114 saker i 2011 mot 1 183 saker i 2010. Det kom inn 1 179 nye saker. Beholdningen av ikke avgjorte saker var 1 669. I 2011 var det 10 373 parter i sakene mot 10 713 i 2010.

Tabell 2.9 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for avsluttede saker i jordskifterettene og jordskifteoverrettene i år for perioden 2007–2011

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid	2007	2008	2009	2010	2011
Jordskifterettene	2,3	2,1	1,8	1,7	1,6
Jordskifteoverrettene	1,2	1,1	1,2	0,9	0,9

Kilde: Domstoladministrasjonen

Saker i jordskiftedomstolene har stor variasjon i kompleksitet og arbeidsmengde, og de fleste saker krever at det blir utført teknisk arbeid og befaring på barmark. Dette medfører til dels store variasjoner i saksbehandlingstiden.

Areal i skiftefelt var 587 978 daa i 2011, mot 174 660 daa i 2010. Det ble registrert bruksordning for 809 km² i 2011, mot 785 km² i 2010. Det ble fastlagt, avmerket og innmålt 2 092 km grenser i 2011, mot 1 982 km i 2010, mens antallet innmålte grensepunkter var 19 661 i 2011, mot 19 428 i 2010. Videre tok jordskifteretten stilling til problemstillinger som omfattet 427 km veg i 2011, mot 299 km i 2010.

Jordskiftedomstolene har arbeidet med å effektivisere arbeidsprosessene bl.a. ved å delegere arbeidsoppgaver fra dommer til ingeniør og saksbehandler. Saksbehandlingstiden har gått ned de siste årene, men den er fortsatt lang.

Strategier og tiltak

Målene for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tabell 2.6 foreslås videreført.

4.1.2 Forlikrådene

Resultater og tilstandsvurdering

Forlikrådene behandlet 117 329 saker i 2011. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2011 var 77 dager.

I tvistesaker om formuesverdier der tvistesummen er mindre enn 125 000 kroner er forlikrådsbehandling som utgangspunkt obligatorisk før saken kan bringes inn for tingretten. En stor andel av sakene får sin endelige løsning gjennom behandlingen i forlikrådet. Sakene i forlikrådene undergis en enkel og rask behandling.

Strategier og tiltak

Det er et mål å opprettholde forliksrådene som en rimelig, effektiv og desentralisert tvisteløsningsmekanisme.

Det avholdes årlige kurs for forliksrådsmedlemmene i regelverk og opplæring i mekling og meklingsteknikk.

4.1.3 Innstillingsrådet for dommere

Resultater og tilstandsvurdering

Etter reglene i Grunnloven og domstoloven utnevnes dommere og jordskiftedommere av Kongen i statsråd på grunnlag av innstilling fra Innstillingsrådet for dommere.

I 2011 er det utnevnt til sammen 53 dommere; 47 dommere i faste stillinger i de alminnelige domstoler og seks i jordskiftedomstolene. Av disse er åtte utnevnt til domstolledere; tre i de alminnelige domstolene og fem i jordskiftedomstolene. Av de øvrige 45 utnevnte dommerne er to utnevnt i Høyesterett, 15 i andreinstans, 27 i førsteinstans og én i jordskiftedomstolene. I tillegg kommer to konstituerte domstolledere og 19 konstituerte dommere. Innstillingsrådet har i den forbindelse vurdert totalt 789 søknader. Dette er det høyeste antallet siden Innstillingsrådet ble opprettet. Det ble videre gjennomført 290 intervjuer. I tillegg har det vært søknadsbehandling og intervju til konstitusjoner av ekstraordinære lagdommere.

Av dommere utnevnt i de alminnelige domstolene, var 49 pst. kvinner og 51 pst. menn. I domstollederstillingene i de alminnelige domstolene var alle de tre utnevnte kvinner. Gjennomsnittsalder ved utnevning var 45 år. I jordskiftedomstolene var alle de utnevnte dommerne menn, og gjennomsnittsalder ved utnevning var 53 år.

Strategier og tiltak

For at domstolene skal ivareta samfunnets krav og forventninger, forutsettes utnevning av dyktige, innsiktsfulle og uavhengige dommere. Det skal være en bred dommerrekruttering, slik at dommerne som utnevnes har forhåndskunnskaper fra ulike områder av samfunns- og rettslivet. Innstillingsordningen bygger på dette og skal tilfredsstillende de vanlige krav til en grundig og effektiv utvelgelses- og utnevningssmåte. Innstillingsrådet for dommere skal ved innstillingene vektlegge å få

kompetente, effektive og velfungerende domstoler.

4.1.4 Tilsynsutvalget for dommere

Resultater og tilstandsvurdering

Tilsynsutvalget for dommere er et uavhengig og frittstående disiplinærorgan som behandler klager på dommere.

I 2011 mottok Tilsynsutvalget 176 klagesaker, 51 flere enn i 2010. Av disse var 13 klager rettet mot dommere i jordskiftedomstolene. Det ble truffet i alt 163 vedtak i 2011, hvorav 99 vedtak ble truffet av utvalgets leder alene eller annet medlem etter delegering. 64 vedtak ble truffet av et samlet utvalg.

I 2011 ble 96 klager realitetsbehandlet. Samtlige klager gjaldt forhold i tjenesten. 79 klager gjaldt dommeratferd, 12 klager gjaldt sen saksbehandling og fem gjaldt administrative forhold. En og samme klage kan gjelde flere forhold. Det ble gitt disiplinærreaksjon i tre tilfeller, alle i form av kritikk. To av sakene der det ble gitt kritikk gjaldt dommeratferd og én gjaldt sen saksbehandling.

Strategier og tiltak

Tilsynsutvalget for dommere skal arbeide for å avdekke forhold som er egnet til å svekke tilliten til domstolene. Tilsynsutvalget for dommere skal i klagebehandlingen ivareta både klagers og dommers rettigheter.

4.1.5 Lekdommere

Resultater og tilstandsvurdering

I løpet av 2012 har kommunene gjennomført valg av nye meddommere og lagrettedmedlemmer til de alminnelige domstoler, samt jordskiftemeddommere til jordskiftedomstolene. De nye lekdommerutvalgene skal fungere fra 1. januar 2013 til 31. desember 2016.

I lekdommerutvalgene som gjelder for perioden 1. mai 2008 til 1. januar 2013 har 3,7 pst. av lekdommerne innvandrerbakgrunn. Av disse har 1,8 pst. bakgrunn fra land utenfor Europa og Nord-Amerika. Dette er en økning fra perioden 2004-2008 da andelen var henholdsvis 2,8 pst. og én pst.

Det er et mål at andelen lekdommere med innvandrerbakgrunn økes, jf. mål for inkludering i Prop. 1 S (2012-2013) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

4.1.6 Straffesaken etter terrorangrepene 22. juli

Resultater og tilstandsvurdering

Straffesaken etter terrorangrepene 22. juli ble gjennomført i Oslo tingrett fra 16. april til 22. juni 2012. I forbindelse med straffesaken ble det etablert en ny rettssal i Oslo tinghus, et eget pårørendesenter og et mediasenter. Det store antallet fornærmede, pårørende, bistandsadvokater, media mv. gjorde det nødvendig å overføre rettssaken til 17 andre domstoler. Overføringene krevde økt bemanning og omfattende tekniske tilpasninger for å sikre tilfredsstillende kvalitet. I tillegg krevde straffesaken et ekstraordinært sikkerhetsnivå som bl.a. innebar en ytre sikring av Oslo tinghus gjennom hele førsteinstansbehandlingen.

Dette medførte et ekstraordinært ressursbehov på totalt 97,7 mill. kroner som domstolene fikk dekket gjennom en tilleggsbevilgning, jf. Prop. 79 S (2011-2012) Endringer i statsbudsjettet for 2012 under Justis- og beredskapsdepartementet (Rettssaken etter terrorangrepene 22. juli 2011 mv.) og Innst. 271 S (2011-2012).

4.1.7 Bruk av sakkyndige

Resultater og tilstandsvurdering

Sakkyndige har en fremtredende og ofte avgjørende rolle i mange rettssaker.

Økt kompetanse i bruk av sakkyndige i domstolene er et satsingsområde i domstolenes og Domstoladministrasjonens kompetansearbeid. Våren 2012 ble det laget en film om bruk av sakkyndige i domstolene. Formålet var å gi større innsikt i utfordringer en dommer kan møte i saker med behov for sakkyndighet. Filmen skal også bidra til refleksjon over forbedringsmuligheter i domstolens saksbehandling og rutiner på dette feltet.

Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet skal sette ned et bredt sammensatt utvalg som skal gå grundig gjennom straffelovens regler om tilregnelighet og rettspsykiatriens rolle ved avgjørelsen av om tiltalte var tilregnelig. Se også omtale under programkategori 06.10 og programkategori 06.60.

4.1.8 Dommeravhør og observasjon av barn

Avhør av barn gir spesielle utfordringer, og det er viktig å få til best mulig avhør. Justisdepartementet oppnevnte høsten 2010 en ekstern arbeidsgruppe som gjennomgår regelverket for dommer-

avhør og observasjon av barn, herunder vurderer hvilke regler som bør gjelde for psykisk utviklingshemmede. Arbeidsgruppen skal levere sin rapport høsten 2012. Se nærmere omtale av barnehus under programkategori 06.40.

4.1.9 Juryordningen

Resultater og tilstandsvurdering

Regjeringen nedsatte i mai 2010 et utvalg for å vurdere juryordningen. Utvalgets hovedspørsmål har vært om dagens juryordning bør videreføres og i tilfelle i hvilken form. Utvalget leverte sin utredning 17. juni 2011. Utvalget tilrår at skyldspørsmålet bør grunngis i alle ankesaker. Utvalget er delt i spørsmålet om hva slags domstolssammensetning som bør behandle de saker som i dag går for jury/lagrette. Den ene halvparten av utvalget går inn for å videreføre en lagretteordning. Den andre halvparten av utvalget går inn for at sakene behandles i meddomsrett.

Strategier og tiltak

Utredningen ble sendt på en bred høring i august 2011 med høringsfrist 1. mars 2012. Justis- og beredskapsdepartementet har mottatt en rekke innspill som viser betydelig engasjement i saken. Departementet vurderer hvordan saken skal følges opp.

4.1.10 Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark

Resultater og tilstandsvurdering

Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark skal utrede bruks- og eierrettigheter til den grunnen som Finnmarkseiendommen overtok ved finnmarkslovens ikrafttredelse 1. juli 2006. Finnmarkskommisjonens administrasjon ligger i Tana.

Domstolenes bevilgning ble styrket med til sammen 16,4 mill. kroner til å dekke utgiftene til Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark. Bevilgningsøkningen er videreført og prisjustert for 2012 og 2013, og vil utgjøre til sammen 17,1 mill. kroner for 2013.

Regjeringen mener at Finnmarkskommisjonens kartlegging av rettigheter er av stor betydning for den samiske befolkningen og andre brukere av Finnmark. Det er viktig med fremdrift i arbeidet. I 2011 har Finnmarkskommisjonen arbeidet med kartleggingen av i alt fem felt. To utredningsfelt ble påbegynt i 2009, ett i 2010 og to i 2011. Kommisjonen leverte rapporten fra det før-

ste utredningsfeltet i begynnelsen av 2012. Rapporten fra det andre feltet ferdigstilles høsten 2012.

Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet og Domstoladministrasjonen arbeider med å etablere Utmarksdomstolen for Finnmark, slik at domstolen er operativ til å behandle de første kravene om rettslig prøving av Finnmarkskommisjonens første utredningsrapport.

5 En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor

5.1 Effektive og serviceorienterte domstoler

5.1.1 Kompetanseutvikling, kvalitet, likestilling og mangfold

Resultater og tilstandsvurdering

I de siste årene er det gjennomført en rekke tiltak i domstolene med sikte på god og effektiv drift. Flere av disse tiltakene har også hatt klare målsettinger om å opprettholde eller øke kvaliteten i domstolenes arbeid. Kvalitet er en av kjerneverdiene i domstolenes idé- og verdigrunnlag.

Brukermedvirkning er nødvendig og helt sentralt i kompetansearbeidet. Samarbeidsrådet for domstolene og Domstoladministrasjonen og Rådet for kompetanseutvikling gir råd på overordnet strategisk nivå. I 2011 ble det opprettet seks faggrupper for henholdsvis tvistesaker, tverrfaglighet, jordskifte, strafferett, straffeprosess og prosess for støtte og ledelse. Gruppene består av fagpersoner fra domstolene og Domstoladministrasjonen og har ansvaret for at de kompetansetil-takene som utvikles og gjennomføres har best mulig kvalitet.

Per 31. desember 2011 var 38 pst. av dommerne i de alminnelige domstolene kvinner. Om lag 25 pst. av disse domstolene har kvinnelig leder. I jordskiftedomstolene var om lag 11 pst. av dommerne kvinner, og andelen kvinnelige ledere var i underkant av ti pst. Av dommerfullmektigene var 54 pst. kvinner, mens det i saksbehandlerstillingene var flertall av kvinner.

Strategier og tiltak

Styrking av lederkompetansen er viktig for domstolenes utviklingsarbeid og Domstoladministrasjonen har gjennom flere år tilbudt grunnleggende og utdypende lederutvikling for domstol-

derne. I tillegg er det satt i gang et prosjekt som skal beskrive kompetanseutvikling i fremtiden for alle medarbeidere i domstolene.

Domstolene er avhengig av tolk i stadig flere saker. Domstoladministrasjonen arbeider med flere tiltak for å bedre kunnskapen om kommunikasjon via tolk. Tiltakene omfatter bl.a. startkurs for nyutnevnte dommere, seminarer om rutiner for bestilling og bruk av tolk for dommere og saksbehandlere, og seminarer om godt samarbeid i retten for både domstolansatte og tolker. Det gjennomføres også tilrettelegging av saksbehandlingssystemet for bedre oversikt over kvalifiserte tolker.

I Domstoladministrasjonens rekrutteringspolitikk for dommere og domstolledere er det bl.a. tiltak for å rekruttere flere kvinner. Domstoladministrasjonen arbeider også med å tilrettelegge for økt andel medarbeidere med innvandrerbakgrunn og medarbeidere med nedsatt funksjons-evne.

5.1.2 Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

Resultater og tilstandsvurdering

Det er en generell forventning til at domstolene tar i bruk ny teknologi. Saksbehandlingen i domstolene gjennomgår en gradvis fornying som har som mål en fullelektronisk behandling av sakene, elektronisk samhandling med aktørene i retts-sakene og offentlige virksomheter, fjernmøter og mobile arbeidsformer.

Strategier og tiltak

Det er et overordnet mål å gjøre arbeidet enklere og mer effektivt, samtidig som anvendelsen av ny teknologi skal bidra til å opprettholde rettssikkerheten og den allmenne tilliten til domstolene. Samspillet mellom kvalitet, effektivitet og teknologianvendelse er sentralt for utviklingen i domstolene. Å videreutvikle domstolenes løsninger betinger tekniske systemer som er tilstrekkelig robuste og har nødvendig kapasitet til å bære produksjonen. Den tekniske plattformen for domstolenes datasystemer ble fornyet i 2011-2012. Dette er en grunnleggende forutsetning for at dagens løsninger skal kunne videreutvikles.

Domstolenes saksbehandlingssystemer skal være fleksible og bærekraftige og i samsvar med offentlige standarder, samtidig som kravene til funksjonalitet, kvalitet og en effektiv forvaltning blir oppfylt. Saksbehandlingssystemene vedlikeholdes løpende. Dette er et omfattende arbeid hvor systemene kontinuerlig tilpasses nytt lovverk, enkel samhandling etc.

Behovet for effektiv og sikker informasjonsutveksling innebærer at det i domstolene arbeides med å realisere tvistelovens intensjoner om elektronisk samhandling mellom domstolene og aktører i sivile saker. I praksis skjer dette ved å tilrettelegge for løsninger for elektronisk innsending av prosesskriv, tilgjengeliggjøring av saksinformasjon, og mottak og behandling av salærkrav. Utprøving av løsningene vil etter planen startes opp i 2013 i et mindre utvalg av domstoler. Etter hvert vil Altinn tas i bruk og gi nye muligheter for samhandling både med aktører og andre offentlige virksomheter. Arbeidet med å modernisere samhandlingsløsningen skal videreføres i straffesakene. En framtidig løsning vil kunne innebære utveksling av strukturert informasjon mellom aktørene i straffesaker, og vil foruten å bidra til mer effektiv informasjonsutveksling, også bidra til økt gjenbruk av informasjon.

5.1.3 Videokonferanser i domstolene

Videokonferanser kan brukes i både i sivile saker og i straffesaker. I sivile saker reguleres bruken av fjernavhør og fjernmøter av tvisteloven. I straffesaker trådte nye generelle regler om fjernmøter og fjernavhør i kraft i 2011 ved endringer i straffeprosessloven og ny forskrift om fjernmøter og fjernavhør.

En ny bestemmelse i straffeprosessloven § 93c annet ledd trådte i kraft 30. mars 2012. Bestemmelsen innebærer at retten kan beslutte at for nærmede og etterlattes rett til å følge rettsmøter skal gjennomføres ved bruk av videokonferanse (fjernmøte) eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring («streaming») fra rettslokalet på nærmere angitt sted, jf. Prop. 65 L (2011–2012) Endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven og Innst. 219 L (2011–2012). Retten kan treffe slik avgjørelse i saker hvor gjennomføring av rettsmøtet ellers vil medføre uforholdsmessige omkostninger eller vil måtte skje i lokaler som ellers ikke er egnet.

Fjernmøteteknologi er i mange tilfeller et godt alternativ til fysisk fremmøte i domstolen, og mange domstoler gir uttrykk for at utstyret også gjør det enklere å bruke barnehusene for avhør.

Ved inngangen til 2012 hadde 41 domstoler tilgang til videokonferanseutstyr.

5.1.4 Universell utforming og funksjonelle lokaler

Resultater og tilstandsvurdering

For at domstolene skal være et reelt konfliktløsningsalternativ for innbyggerne, må rettslokalene

gis en utforming som ivaretar ulike behov. Eksisterende lokaler er i varierende grad tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne. I nye tinghus og lokaler settes det krav om funksjonalitet for alle brukere.

De siste årene er det investert i utstyr for trådbundet overføring av lyd i rettssaler. Alle tingretter har nå utstyr for overføring av lyd i minst én rettssal.

Gulating lagmannsrett flyttet i 2011 inn i nye tidsriktige og funksjonelle lokaler. Utvidelse av lokalene for Asker og Bærum tingrett ble ferdigstilt i oktober 2011, og Larvik tingrett flyttet i mars 2012 inn i nyoppussede lokaler. I løpet av 2012 fullføres en utvidelse av lokalene til Indre Finnmark tingrett slik at Finnmarkskommisjonen, som er samlokalisert med tingretten, får større areal.

Oslo tinghus har vært gjennom en omfattende ombygging til straffesaken etter terrorangrepene 22. juli.

Strategier og tiltak

Domstoladministrasjonen utreder nye tinghus i Stavanger, Drammen og Molde. Disse tinghusene planlegges for samlokalisering av jordskiftedomstoler og alminnelige domstoler. Videre utreder Domstoladministrasjonen rehabilitering av Bergen tinghus for å tilpasse bygningen til funksjonell drift av og hensiktsmessige lokaler for Bergen tingrett og Nordhordland tingrett.

5.1.5 Serviceutvikling, informasjon og kommunikasjon

Resultater og tilstandsvurdering

Alle alminnelige domstoler og flertallet av jordskiftedomstolene har egne nettsted. Sammen med www.domstol.no og www.jordskifte.no er disse sentrale i kommunikasjonen med domstolenes brukere, aktører og innbyggerne generelt.

Domstoladministrasjonen har i samarbeid med Den norske Dommerforening etablert Dommernes mediegruppe. Gruppen gir kommentarer, bakgrunnsinformasjon og intervjuer om domstoler og rettssaker.

Siden høsten 2011 er det arbeidet med å forbedre ivaretagelsen av sårbare vitner. Det er gjennomført prøveprosjekter der domstoler i samarbeid med lokale politidistrikt har gjort enkle, men synlige tiltak for å bedre informasjonen til og ivaretagelsen av sårbare vitner. Det er også utviklet en mobilapplikasjon «Vitne i retten?», med unge som målgruppe. Mobilapplikasjonen skal skape større trygghet rundt det å være vitne i retten. Den består av tre deler; ofte stilte spørsmål og

svar, oversikt over aktører i retten og beskrivelse av rettssystemet.

Strategier og tiltak

Domstolene skal møte publikum, aktører og media på en profesjonell måte. Domstoladministrasjonen og domstolene arbeider med holdningsskapende tiltak for å bevisstgjøre og heve kompetansen til de ansatte i domstolene. Domstoladministrasjonen er bl.a. i gang med å utvikle et konsept for kollegaveiledning i domstolene. Formålet er å bidra til en god rettsprosess ved å skape gode rammer for tillit, ivaretagelse, trygghet og respekt.

Arbeidet med ivaretagelse av sårbare vitner fortsetter i 2013. Bl.a. skal det arbeides med å utvikle en video spesielt rettet mot unge vitner. I tillegg er Domstoladministrasjonen i gang med å utvikle SMS-varslings til vitner i forbindelse med oppmøte, forsinkelser, endringer osv.

5.1.6 Datalagringsdirektivet – vaktordning ved Oslo tingrett

Som et ledd i implementeringen av EUs datalagringsdirektiv vil domstolene få ansvaret for

behandlingen av begjæringer om utlevering av teletrafikkdata. Det vil i den forbindelse bli etablert en vaktordning ved Oslo tingrett. Det tas sikte på ikrafttredelse av lovendringene i løpet av 2013.

6 God konfliktløsning

6.1 Økt bruk av ulike meklingsformer

6.1.1 Rettsmekling

Resultater og tilstandsvurdering

Rettsmekling er en ordinær del av prosessen i tvistesaker. Rettsmekling skal medføre en raskere, billigere og mer skånsom løsning av tvister. Partene selv får et ansvar for løsning av konflikten gjennom meklings og forlik.

Av sakene som ble avgjort i 2011, er det avholdt rettsmeklingsmøter i 14 pst. (1 841 saker) i førsteinstans og fem pst. (102 saker) i andreinstans, totalt 1 943 saker.

Tabell 2.10 Saker hvor det er benyttet rettsmekling 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Rettsmeklingsmøter	2 089	2 099	2 104	2 017	1 943
Saker registrert med resultat «hevet ved forlik etter rettsmekling»	1 255	1 207	1 269	1 208	1 213

Henholdsvis 1 161 saker i førsteinstans og 52 saker i andreinstans er registrert med resultat «hevet ved forlik etter rettsmekling» i 2011. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for saker som ble rettsmeklet og avgjort i førsteinstans var i 2011 som i 2010 5,4 måneder.

Det kan synes som om antallet saker som rettsmekles de senere årene er svakt synkende. I samme tidsrom har andelen saker etter barneloven i domstolene vært økende. I disse sakene benyttes svært ofte saksforberedende møter etter barneloven § 61, og partene kommer ofte frem til en minnelig løsning med bistand fra dommeren og ev. en sakkyndig. Enkelte domstoler gjennomfører en prøveordning med moderat spesialisering blant dommerne. I de domstoler hvor rettsmekling er gjenstand for slik moderat spesialisering, er både andelen saker som rettsmekles og

andelen saker hvor forlik oppnås etter rettsmekling større enn landsgjennomsnittet.

Rettsmekling er etablert som en forsøksordning for jordskiftedomstolene, og gjaldt opprinnelig fra 1. april 2007 fram til 31. mars 2012. Virketiden for forskrift om forsøksordning med rettsmekling for jordskiftedomstolene er forlenget ut 2015. Forskriften forutsetter at forsøksordningen skal evalueres. Høgskolen i Bergen har på oppdrag fra Domstoladministrasjonen gjennomført evalueringen. Den ble ferdigstilt i juni 2012.

6.1.2 Barnelovssaker

Resultater og tilstandsvurdering

I saker om foreldreansvar, samvær mv. etter barneloven kan retten mekle mellom partene, ev. vise partene til meklings hos godkjent mekler eller

andre med innsikt i slike saker. Dommeren kan på et tidlig stadium la seg bistå av en barnefaglig sakkyndig for å medvirke til meklingen. Den sakkyndige kan også veilede foreldrene ved praktisering av avtale i en prøveperiode.

Strategier og tiltak

En arbeidsgruppe med representanter fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet har vurdert om det er behov for lovendringer for å sikre at barnets beste blir ivarettatt der barn blir utsatt for vold og/eller overgrep fra bosteds- eller samværsforelder. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet tar sikte på å sende forslag til endringer i barne-loven mv. på alminnelig høring høsten 2012.

6.1.3 Evaluering av tvisteloven

Resultater og tilstandsvurdering

Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) trådte i kraft 1. januar 2008. Hovedformålet med reformen er å gi en mer effektiv og tilgjengelig sivil rettspleie, med raskere og billi-

gere tvisteløsning for partene, jf. Ot.prp. nr. 74 (2005-2006) Om lov om endringer i tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover) kap. 4.3.

Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet og Domstoladministrasjonen arbeider med å evaluere loven med utgangspunkt i hovedmålene for reformen.

Evalueringsarbeidet har pågått siden 2011. Evalueringsrapporten vil ferdigstilles og fremlegges i 2013. Rapporten vil danne grunnlag for et høringsnotat med forslag til lovendringer.

6.1.4 Ny jordskiftelov

Landbruks- og matdepartementet har hatt forslag til ny jordskiftelov på høring og arbeider med å følge opp høringsinnspillene.

En viktig endring i ny jordskiftelov er at det åpnes for en ny rettsmiddelordning der jordskifteoverrettene er inkorporert i lagmannsrettene. Dette innebærer at alle anker fra jordskifterettene i fremtiden skal gå til lagmannsrettene.

Kap. 61 Høyesterett

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	budsjett 2012	
01	Driftsutgifter	78 717	80 808	85 084
	Sum kap. 0061	78 717	80 808	85 084

1 Innledning

Høyesterett dømmer i siste instans og er ankeinstans for avgjørelser truffet i lavere instanser. Høyesteretts hovedoppgaver er å arbeide for rettsenhet, rettsavklaring og rettsutvikling. Rettsutvikling gjennom Høyesteretts praksis skjer i samspill med de lovgivende myndigheter og med vekt på spørsmål der Stortinget har overlatt den videre rettsutvikling til domstolene.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen i Høyesterett

utgjorde 20 høyesterettsdommerårsverk og 44 andre årsverk per 1. mars 2012. Bevilgningen skal videre dekke øvrige driftsutgifter som følger av Høyesteretts virksomhet.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 1,5 mill. kroner som følge av helårsvirkning av dommerlønnsendringer i 2011.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 61, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3061, post 03, jf. forslag til vedtak.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 4,3 mill. kroner i 2013. Det foreslås en bevilgning på posten på 85,1 mill. kroner.

Kap. 3061 Høyesterett

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
03	Diverse refusjoner	12		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	714		
18	Refusjon av sykepenger	619		
Sum kap. 3061		1 345		

1 Postomtale

Post 03 Diverse inntekter

Posten dekker primært refusjoner som brutto inntektsføres i tilknytning til driften av Høyesteretts hus, eksempelvis energiavregning.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til at merinntektene under kap. 3061, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 61, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Kap. 410 Tingrettene og lagmannsrettene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Driftsutgifter	1 658 998	1 630 386	1 704 309
21	Spesielle driftsutgifter	68 034	68 975	41 294
Sum kap. 0410		1 727 032	1 699 361	1 745 603

1 Innledning

Tingrettene dømmer i første instans. I tillegg til den dømmende virksomheten behandler domstolene i første instans konkurssaker og forvaltningsoppgaver som skifte og vigslar.

Lagmannsrettene behandler ankesaker fra domstolene i første instans.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker faste og variable lønnsutgifter og lønnsutgifter til tilkalte og ekstraordinære dommere. Bemanningen ved tingrettene utgjorde 371 dommerårsverk, 158 dommerfullmektigårsverk og 680 andre årsverk per 1. mars 2012. Bemanningen ved lagmannsrettene utgjorde 165 dommerårsverk og 105 andre årsverk per 1. mars 2012. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer

knyttet til de enkelte domstoler. Bevilgningen dekker også utgifter til Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark. Utgifter knyttet til Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere dekkes også på posten.

Bevilgningen på posten foreslås økt med 18,6 mill. kroner som følge av helårsvirkning av dommerlønsendringer i 2011.

I forbindelse med innføringen av datalagringsdirektivet er det bestemt at alle begjæringer om utlevering av teletrafikkdata skal domstolsbehandles. Begjæringer som kommer inn utenfor ordinær kontortid skal behandles ved en nyopprettet vaktordning ved Oslo tingrett. Det foreslås at bevilgningen økes med 5 mill. kroner til helårsvirkning av ordningen.

For å unngå økte saksbehandlingstider ble bevilgningen til domstolene økt med 15 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2010. Det ble lagt til grunn en midlertidig styrking over en periode på to år, og i budsjettet for 2011

ble bevilgningsøkningen videreført med 40 mill. kroner. Bevilgningsøkningen ble delvis videreført i 2012 med 33,75 mill. kroner. For å holde saksbehandlingstidene i domstolene nede, foreslås det en delvis videreføring av den toårige satsingen fra 2010 med 20 mill. kroner i 2013. Dette vil legge til rette for at domstolene kan opprettholde et fortsatt høyt aktivitetsnivå og videreutvikle de elektroniske saksbehandlingsløsningene i domstolene.

Som følge av forslag om å gebyrlegge notarialforretninger og vigsler i domstolene og oppbevaring av testament i domstolene foreslås det å øke bevilgningen med 3,7 mill. kroner til engangsutgifter og økte driftsutgifter i domstolene, jf. omtale under kap. 3410, post 01.

Som ledd i det helhetlige budsjettopplegget for justissektoren i 2013, foreslås det at bevilgningen på posten reduseres med 1 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3410, post 03, jf. forslag til vedtak.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 73,9 mill. kroner. Det foreslås en bevilgning på posten på 1 704,3 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter som etter rettsgebyrloven er inkludert i rettsgebyret, jf. kap. 3410, f.eks. kunngjøringsutgifter, nødvendige utgifter ved tvangsforretninger, registrering m.m. under offentlig bobehandling, forkynnelse som er nødvendig etter loven og utgifter til rettsvitner. Bevilgningsbehovet er skjønnsmessig anslått.

Bevilgningen på posten foreslås redusert med 29 mill. kroner som følge av forslag om å fjerne lovbestemte krav til kunngjøring i papiravis i tillegg til elektronisk kunngjøring for Brønnøysundregistrenes kunngjøringer etter sammenslutningsrettslige lover og domstolenes kunngjøringer etter enkelte andre lover med virkning fra 1. juli 2013. Forslaget forutsetter lovendringer.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 27,7 mill. kroner i 2013. Det foreslås en bevilgning på posten på 41,3 mill. kroner.

Kap. 3410 Rettsgebyr

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Rettsgebyr	165 687	165 739	186 339
03	Diverse refusjoner	1 605	1 547	1 598
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	271		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	7 577		
18	Refusjon av sykepenger	20 070		
	Sum kap. 3410	195 210	167 286	187 937

1 Innledning

Kapitlet omfatter i hovedsak inntekter knyttet til gebyrpliktige oppgaver etter rettsgebyrloven, inkludert inntekter knyttet til gebyr for behandling av forliksklage.

2 Postomtale

Post 01 Rettsgebyr

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra gebyrpliktige oppgaver i domstolene i forbindelse med tvistesaker, skjønn, skifte, konkurs m.m.

Bevilgningen foreslås økt med 16 mill. kroner som følge av forslag om å gebyrlegge notarialforretninger og vigsler i domstolene med virkning fra 1. april 2013. Det legges foreløpig opp til gebyrsatser på 200 kroner for notarialforretninger og 1 000 kroner for vigsler. Størrelsen på gebyrsatsene vil bli vurdert nærmere i forbindelse med høring av saken. Innføring av de nye gebyrene forutsetter lovendringer.

Bevilgningen foreslås videre økt med 4,6 mill. kroner som følge av forslag om å gebyrlegge oppbevaring av testament i domstolene med virkning fra 1. april 2013. Det legges foreløpig opp til en gebyr-

sats på 500 kroner. Størrelsen på gebyrsatsen vil bli vurdert nærmere i forbindelse med høring av saken. Innføring av nytt gebyr forutsetter lovendringer.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 20,6 mill. kroner i 2013. Det foreslås en bevilgning på posten på 186,3 mill. kroner.

Post 03 Diverse refusjoner

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved domstolene i første instans og lag-

mannsrettene, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til at merinntektene under kap. 3410, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1,6 mill. kroner.

Kap. 411 Domstoladministrasjonen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410 post 01</i>	71 702	70 237	72 889
	Sum kap. 0411	71 702	70 237	72 889

1 Innledning

Domstoladministrasjonen har det administrative ansvaret for de alminnelige domstolene (med unntak av forliksrådene), Finnmarkskommisjonen, Utmarksdomstolen for Finnmark og jordskifte-domstolene.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 410, post 01

Bevilgningen dekker alle ordinære driftsutgifter ved Domstoladministrasjonen. Bemanningen utgjorde 82 årsverk per 1. mars 2012.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 411, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3411, post 03, jf. forslag til vedtak. Det foreslås en bevilgning på posten på 72,9 mill. kroner.

Kap. 3411 Domstoladministrasjonen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
03	Diverse inntekter	156		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	766		
18	Refusjon av sykepenger	1 382		
	Sum kap. 3411	2 304		

1 Postomtale

Post 03 Diverse refusjoner

På posten føres refusjoner som brutto inntekts-

føres ved Domstoladministrasjonen, bl.a. refusjoner etter avregning av energiutgifter m.m. På posten føres også inntekter fra oppdrag som Domstoladministrasjonen ev. utfører for andre.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til at merinntektene under kap. 3411, post 03 kan benyttes til å over-

skride bevilgningen under kap. 411, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Kap. 413 Jordskiftedomstolene

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	200 949	206 311	214 252
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	8 521	8 692	8 979
	Sum kap. 0413	209 470	215 003	223 231

1 Innledning

Jordskiftedomstolene er særdomstoler som arbeider med oppgaver i henhold til jordskifteloven. Dette omfatter bl.a. å gjennomføre endringer for å oppnå mer tjenlige eiendommer samt å fastlegge eiendomsgrenser og uklare eiendomsforhold. Jordskiftedomstolen er uavhengig i sin dømmende virksomhet.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen ved jordskiftedomstolene utgjorde 88 dommerårsverk og 154 andre årsverk per 1. mars 2012. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer knyttet til de enkelte jordskiftedomstolene.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilg-

ningen under kap. 413, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 214,25 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Jordskiftedomstolene har hjemmel til å kreve inn sideutgifter i visse saker. Sideutgiftene skal dekke det tekniske arbeidet i disse sakene. Utgiftene skal føres i egne saksregnskap.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 9 mill. kroner.

Kap. 3413 Jordskiftedomstolene

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Saks- og gebyrinntekter	16 590	14 199	14 668
02	Sideutgifter	8 514	8 774	9 064
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	70		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 071		
18	Refusjon av sykepenger	2 067		
	Sum kap. 3413	28 312	22 973	23 732

1 Postomtale

Post 01 Saks- og gebyrinntekter

Bevilgningen på posten omfatter inntekter ved at partene i saken betaler gebyr.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 14,7 mill. kroner.

Post 02 Sideutgifter

Bevilgningen på posten samsvarer med tilsvarende utgifter over kap. 413, post 21.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 413, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3413, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 9,1 mill. kroner.

Kap. 414 Forlikråd og andre domsutgifter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	Saldert budsjett 2012	
01	Driftsutgifter	133 394	137 923	151 878
21	Spesielle driftsutgifter	34 043	41 219	37 414
	Sum kap. 0414	167 437	179 142	189 292

1 Innledning

Kapitlet dekker enkelte utgifter i forbindelse med domstolsbehandling av straffesaker og enkelte sivile saker samt utgifter til forlikrådene. Utgiftene er i stor grad regelstyrt, og påvirkes av saksmengden i domstolene og hvor omfattende sakene er. Muligheten for styring av utgiftene er derfor liten.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker godtgjørelse og tapt arbeidsfortjeneste til meddommere, lagrettemedlemmer, enkelte sakkyndige, vitner, rettsvitner og reiseutgifter til disse. Bevilgningen på posten dekker også utgifter til vitner som møter eller på annen måte avgir forklaring for Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker samt nødvendige

blodprøver og DNA-tester i kommisjonens arbeid. Bevilgningsbehovet er skjønnsmessig anslått.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling, foreslås det å øke bevilgningen på posten med 10 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 14 mill. kroner i 2013. Det foreslås en bevilgning på posten på 151,9 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til godtgjørelse og kjøregodtgjørelse til forlikrådenes medlemmer og nødvendige kompetansehevende tiltak.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen under posten med 5 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 3,8 mill. kroner i 2013. Det foreslås en bevilgning på posten på 37,4 mill. kroner.

Programkategori 06.30 Kriminalomsorg

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-23	Driftsutgifter	3 729 317	3 631 617	3 787 934	4,3
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	22 646	21 364	23 055	7,9
60-69	Overføringer til kommuner	70 847	72 000	102 304	42,1
70-89	Overføringer til private	22 270	22 961	23 719	3,3
	Sum kategori 06.30	3 845 080	3 747 942	3 937 012	5,0

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	3 669 053	3 579 754	3 769 328	5,3
432	Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS)	176 027	168 188	167 684	-0,3
	Sum kategori 06.30	3 845 080	3 747 942	3 937 012	5,0

1 Innledning

Kriminalomsorgen gjennomfører idømt straff og stiller varetekstplasser til disposisjon for politiet. Kategorien består av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF), seks regionadministrasjoner, fengslene og friomsorgskontorene, to sentre for narkotikaprogram med domstolskontroll, Kriminalomsorgens utdannings-senter (KRUS) og Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITI). KSF er integrert i Kriminalomsorgsavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet, og driftsutgifter til

KSF budsjetteres under kap. 400 Justis- og beredskapsdepartementet.

Domfelte har, med de begrensninger som følger av straffegjennomføringen, samme rett til tjenester og tilbud, og de samme forpliktelsene og ansvar som befolkningen for øvrig. Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at oppfølgingen under straffegjennomføring og ved løslatelse planlegges i samarbeid med ansvarlige myndigheter, og særlig den kommunen den løslatte skal bosette seg i. Kriminalomsorgen skal sikre at kvinner og menn får et likeverdig tilbud under straffegjennomføringen.

Tabell 2.11 Mål og delmål

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	Hurtig iverksettelse av straffegjennomføring og varetekt Kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff
Økt trygghet og styrket samfunnssikkerhet	Trygghet under straffegjennomføring og varetekt
En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor	God faglig og økonomisk styring En kunnskapsbasert kriminalomsorg

2 Generelle utviklingstrekk

Regjeringen har, som lovet i Regjeringens politiske plattform for 2009–2013, styrket kriminalomsorgen. I perioden 2006–2012 er bevilgningen til kriminalomsorgen under kap. 430 og kap. 432 økt

med mer enn 1,5 mrd. kroner, jf. tabell 2.12 nedenfor. I tillegg til dette kommer bevilgninger til kriminalomsorgen under andre departements budsjettkapitler, slik at den totale bevilgningen har økt med over to mrd. kroner.

Tabell 2.12 Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006–2012 for kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning og kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter og forslag for 2013, nominelle tall (mill. kroner)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning	2 090,7	2 271,5	2 502,6	3 072,9	3 373,6	3 492,4	3 579,7	3 769,3
Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter	109,7	152,2	191,8	185,3	161,8	168,2	168,2	167,7
Sum Kriminalomsorg	2 200,4	2 423,7	2 694,4	3 258,2	3 535,4	3 660,6	3 747,9	3 937,0

Satsingen på kriminalomsorgen medførte bl.a. en kraftig nedgang i soningskøen frem mot 2009. En økning i antall varetektsfengslinger, lengre tid i varetekt, økt antall utenlandske innsatte og økt soningstid bidro igjen til en økning i soningskøen frem mot høsten 2011, jf. omtale under punkt 3.1.1. Kapasiteten i kriminalomsorgen er økt betydelig under den nåværende Regjeringen, tilsvarende om lag 870 plasser i perioden fra 2006 til 2012. Det er opprettet 657 nye fengselsplasser. I tillegg har etableringen av straffegjennomføring med elektronisk kontroll gitt 221 plasser.

Det er fortsatt kapasitetsutfordringer i kriminalomsorgen. Regjeringen foreslår derfor å utvide straffegjennomføringskapasiteten ytterligere i 2013. Det foreslås å bevilge 6 mill. kroner til utvidelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Bevilgningen vil muliggjøre etablering av 16 nye plasser i Nordland.

Kapasitetsutnyttelsen i fengslene er fortsatt høy. For å sikre fleksibilitet og samtidig opprettholde et høyt aktivitetsnivå som ivaretar tilsatte og domfelte/varetektsinnsatte, foreslås det å bevilge 14 mill. kroner til å styrke driftsbudsjettet.

Regjeringen vil sikre nok fagutdannet personell i kriminalomsorgen og foreslår å øke klasseopptaket ved KRUS med en ekstra klasse i 2013. Det legges opp til et klasseopptak på sju klasser, tilsvarende om lag 175 aspiranter.

Regjeringen foreslår videre å bevilge 40 mill. kroner under Fornyings-, administrasjons- og kirke- og beredskapsdepartementets budsjett til videre arbeid med oppføring av nytt aktivitetsbygg ved Oslo fengsel. Under Justis- og beredskapsdepartementets budsjett foreslås det å bevilge 6,5 mill. kroner til dekning av utstyr, inventar og delvis husleiekompensasjon. Aktivitetsbygget er forventet ferdigstilt i 2013 og vil gi mulighet for

fysisk aktivitet og sysselsetting for de innsatte ved fengselet.

3 Redusert kriminalitet

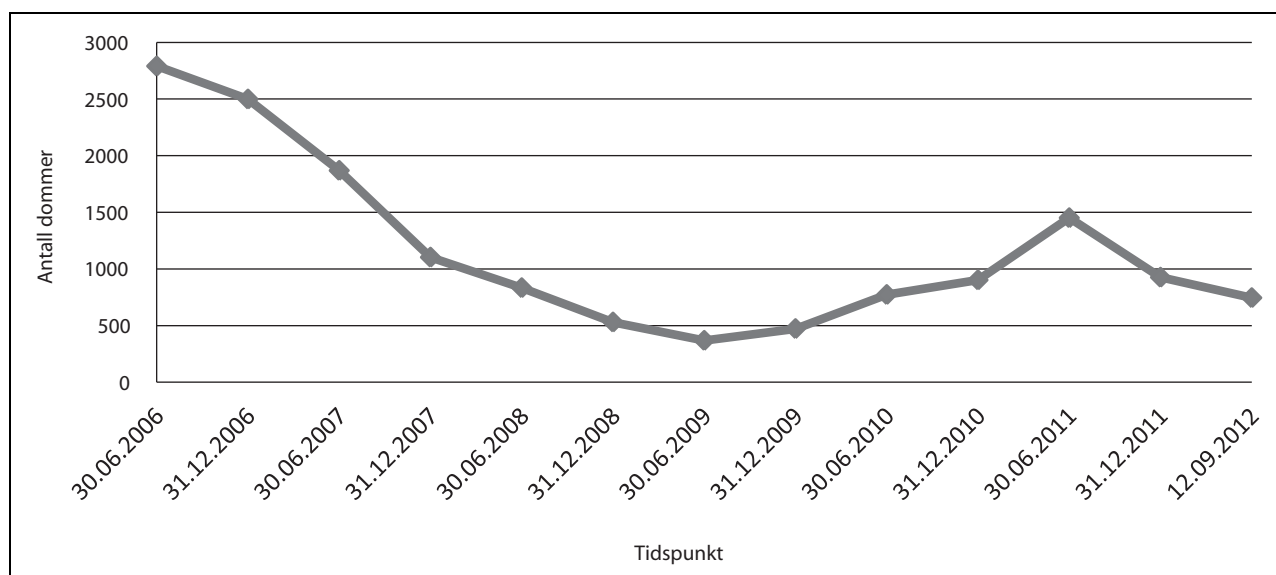
3.1 Hurtig iverksettelse av straffegjennomføring og varetekt

3.1.1 Resultater og tilstandsvurdering

Det er helt sentralt for bruk av straff som virkemiddel at straffegjennomføringen kommer raskt etter pådømmelse. Dette er viktig både for å oppnå straffens allmennpreventive og individualpreventive formål og av hensyn til ofrene for lovbruddene. Kriminalomsorgen har en målsetting om at straffegjennomføring skal påbegynnes senest 60 dager etter at rettskraftig dom er motatt.

Etter en periode med nedbygging av soningskøen fra 2006 til 2009, bidro en økning i antall varetektsfengslinger, lengre tid i varetekt, økt soningstid og økt antall utenlandske innsatte til en økning i soningskøen for ubetinget fengselsstraff frem mot høsten 2011. Fra høsten 2011 og frem til i dag har vi igjen sett en nedgang. Mens soningskøen per 30. juni 2011 var på ca. 1 450 dommer, var køen per 12. september 2012 redusert til 745 dommer. Det var også 254 som hadde søknad om elektronisk kontroll under behandling¹. Disse regnes ikke med i soningskøen. Det er ingen ventetid eller kø på iverksettelse av dommer på samfunnsstraff og program mot ruspåvirket kjøring.

¹ Gjelder helgjennomføring. I tillegg var det 35 søknader om delgjennomføring.

Figur 2.2 Utvikling i soningskøen 2006-2012

Arbeidet med nedbyggingen av soningskøen er imidlertid ikke over. Kriminalomsorgen har i dag en høy kapasitetsutnyttelse på ca. 95 pst. På sikt er det en målsetting å redusere den gjennomsnittlige kapasitetsutnyttelsen i fengslene til 90 pst. Dette vil bl.a. bidra til lettere å kunne stille varetektsplasser til rådighet for politiet, bedre innholdet i straffegjennomføringen og øke sikkerheten for tilsatte og innsatte.

Det er fortsatt en stor utfordring å stille et tilstrekkelig antall varetektsplasser til rådighet for politiet ved behov. Selv om gjennomsnittlig antall

varetektsinnsatte ble redusert fra 990 i 2010 til 931 i 2011, har det vært en betydelig økning i perioden fra 2006, bl.a. som følge av den økte innsatsen i politiet. Første halvdel av 2012 var gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte 942, og Justis- og beredskapsdepartementet forventer at antall varetektsinnsatte vil holde seg høyt de nærmeste årene. Det har også vært en utvikling i retning av lengre sittetid, særlig for varetektsinnsatte, og det forekommer fortsatt brudd på fastsatte frister for overføring fra politiarrest til fengsel.

Tabell 2.13 Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte og gjennomsnittlig sittedid 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ²
Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte	586	569	662	730	799	990 ¹	931	942
Gjennomsnittlig sittedid i varetekt	63	64	67	69	68	79	87	75
Gjennomsnittlig sittedid for domssonere	104	102	101	97	116	123	134	137

¹ Tall for 2010 er korrigerert fra gjennomsnittlig 976 varetektsinnsatte

² Tall for 2012 er per 30. juni.

I perioden fra 2005 til 2012 har det også vært en sterk økning i antall innsatte med annet statsborgerskap enn norsk. Det er en særlig høy andel utenlandske innsatte som blir satt i varetekt. Ca.

53 pst. av nyinnsettelse i varetekt hittil i 2012 gjaldt personer med annet statsborgerskap enn norsk.

Tabell 2.14 Utenlandske innsatte. Antall nyinnsettelse og andel av alle nyinnsettelse 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ¹
Antall nyinnsettelse	1 375	1 435	1 879	2 298	2 810	2 771	2 730	1 537
Andel av alle nyinnsettelse	11 %	12 %	15 %	18 %	23 %	24 %	25 %	28 %

¹ Tall for 2012 er per 30. juni

Nedenfor følger en nærmere omtale av status for de tiltak som Justis- og beredskapsdepartementet varslet i Prop. 1 S (2011–2012) for å bidra til å oppnå målsettingen om hurtig iverksettelse av straffegjennomføring og varetekt.

Vurdering av straffegjennomføringskapasiteten

I perioden 2006 til 2012 er det etablert soningskapasitet i kriminalomsorgen tilsvarende om lag

870 fengselsplasser. Det er opprettet 657 nye fengselsplasser, inkludert 251 plasser ved Halden fengsel og etableringen av straffegjennomføring med elektronisk kontroll gir 221 plasser. Det er også planlagt og gjennomført stengninger av enkelte fengselsplasser, slik at den samlede forventede netto tilveksten i fengselsplasser fra 2006 til 2013 er 513 plasser.

Tabell 2.15 Kapasitet i fengsel og for elektronisk kontroll 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ordinær kapasitet ¹	3 273	3 287	3 346	3 573	3 574	3 578	3 838	3 825	3 800 ²
Gjennomsnittlig aktuell kapasitet ³	3 166	3 296	3 494	3 543	3 561	3 704	3 813	3 797	
Elektronisk kontroll				130	130	150	215	221	

¹ Ordinær kapasitet per 1. januar. Omfatter summen av alle fengselsplasser normalt brukt til straffegjennomføring og varetekt. Midlertidig stengte eller nyopprettede plasser er ikke iberegnet.

² Forventet antall fengselsplasser per 1. januar 2013

³ Tall for 2012 er per 30. august.

Det er tidligere varslet for Stortinget at det skal gjennomføres nødvendig oppgradering av Hedmark fengsel, åpen avdeling (St. Torfinn), jf. bl.a. Prop. 1 S (2011–2012). Etter en ny vurdering har Justis- og beredskapsdepartementet besluttet at avdelingen med 25 plasser legges

ned med virkning fra 1. november 2012. For å erstatte deler av kapasitetstapet, er straffegjennomføring med elektronisk kontroll utvidet med seks plasser i Oppland. Modulbygget ved Tromsø fengsel med 14 plasser ble som planlagt avvirket tidlig i 2012.

Det vises for øvrig til omtale av kapasitetsplan med enhetsstruktur for fengslene og friomsorgskontorene under punkt 5.1.1.

Prosjekt for reduksjon av soningskøen

I 2012 ble det satt i gang et prosjekt for å sikre en tett oppfølging av soningskøen. Et tilsvarende prosjekt i 2006 bidro sterkt til nedgangen fram til 2009. Det nye prosjektet skal følge opp kapasitetsutnyttelsen i fengslene og på friomsorgskontorene. Prosjektet skal også arbeide med oppfølging av tiltak i St.meld. nr. 37 (2007–2008) som gjelder alternative straffereaksjoner og straffegjennomføringsformer, og utvikling av nye tiltak.

Økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet

Justis- og beredskapsdepartementet ønsker å øke bruken av straffegjennomføring i samfunnet.

Dette er først og fremst fordi denne type straffegjennomføring gir domfelte mulighet til å ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser, og dermed bidrar til å redusere tilbakefall til ny kriminalitet, jf. nærmere omtale under punkt 3.1.2. I tillegg er dette tiltak som gir en helt nødvendig økning i straffegjennomføringskapasiteten.

Alternative straffereaksjoner, som samfunnsstraff, narkotikaprogram med domstolskontroll og betinget dom med program mot ruspåvirket kjøring, idømmes av domstolene og gjennomføres av kriminalomsorgen. Utviklingen i disse straffereaksjonene har vært forholdsvis stabil fra 2010 til 2011. Mens narkotikaprogram med domstolskontroll og program mot ruspåvirket kjøring er brukt noe mer i 2011, har det vært en svak nedgang i bruken av samfunnsstraff.

Tabell 2.16 Alternative straffereaksjoner. Antall iverksatte oppdrag 2005–2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ¹
Samfunnsstraff	2 544	2 683	2 929	2 812	2 912	2 647	2544	1 356
Betinget dom med ND ²		23	31	29	21	21	26	22
Betinget dom med promilleprogram/ program mot ruspåvirket kjøring	501	474	471	489	540	531	574	300

¹ Tall for 2012 er per 30. juni

² Narkotikaprogram med domstolskontroll

Kriminalomsorgen kan beslutte at idømt straff i enkelte tilfeller ikke skal gjennomføres i fengsel. Eksempler på slike alternative straffegjennomføringsformer er hjemmesoneing med elektronisk kontroll (straffegjennomføringsloven § 16 andre ledd), hjemmesoneing (§ 16 første ledd) og straffegjennomføring på institusjon (§ 12). Fra 2010 til 2011 har det vært en økning i bruken av slike

straffegjennomføringsformer. Den relativt sterke økningen i bruk av alternative straffegjennomføringsformer i perioden fra 2005 til 2011 skyldes først og fremst innføringen av elektronisk kontroll i 2008, jf. tabellen under. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll vil i 2012 tilbys i elleve fylker med en total kapasitet på 221 plasser.

Tabell 2.17 Alternative straffegjennomføringsformer og utslusing. Antall iverksatte oppdrag 2005–2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ¹
Elektronisk kontroll				99	787	1 001	1 064	749
§ 16 første ledd (hjemmesoneing)	19	19	48	53	66	64	94	34
§ 12 ²	483	439	457	505	541	511	526	249
Prøveløslatelser med vilkår	1 116	1 046	981	945	890	817	858	409
Prøveløslatelser fra forvaring	10	13	12	12	6	10	9	2

¹ Tall for 2012 er per 30. juni

² Tall for § 12 gjelder antall påbegynte opphold

Gjennomføring av straff for utenlandske innsatte, herunder overføring til straffegjennomføring i hjemlandet

KSF har på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet satt ned en arbeidsgruppe for opprettelsen av en egen enhet for utenlandske innsatte, jf. Prop. 1 S (2011–2012). Tiltaket skal legge til rette for styrket samarbeid i justissektoren og muliggjøre sambruk av tjenester, spesielt tolketjenester, og kompetanseoverføring mellom kriminalomsorgen og politiets utlendingsinternat på Trandum. De innsatte på en slik enhet skal tilbys et innhold under straffegjennomføringen som er tilpasset denne gruppen. Arbeidsgruppen har anbefalt at man fremfor å etablere enheten i en avdeling i et eksisterende fengsel, tar et helt fengsel i bruk til formålet. Dette følger av både økonomiske og prinsipielle vurderinger. Kriminalomsorgen vil etter en vurdering av arbeidsgruppens anbefaling etablere et fengsel for utenlandske innsatte ved Kongsvinger fengsel (Vardåsen). Enheten vil ha 97 plasser og omfatte både høy og lav sikkerhet.

Utenlandske innsatte som skal utvises, skal ikke tilbakeføres til det norske samfunnet. Et viktig mål for Regjeringen er derfor at flest mulig av disse innsatte blir overført til hjemlandet for å sone deler av straffen der. De fleste overføringsaker som gjelder innsatte fra land utenfor Norden behandles etter den europeiske overføringskonvensjonen med tilleggsprotokoll.

Med dagens regelverk anslås potensialet for overføringer av domfelte uten samtykke å være rundt 100. Samtidig sitter det til enhver tid ca. 600 utenlandske innsatte på dom i norske fengsler. I tillegg kommer nordiske statsborgere som rutinemessig blir overført til straffegjennomføring i hjemlandet etter den nordiske overføringsloven. At flertallet av de utenlandske innsatte ikke kan soningsoverføres uten samtykke, skyldes at en stor andel er fra land som ikke er tilsluttet tilleggsprotokollen, og at soningsoverføring uten samtykke forutsetter at det foreligger et endelig utvisningsvedtak. Videre kan innsatte med korte dommer eller kort gjenstående soningstid pga. utholdt tid i varetekt ikke soningsoverføres. Dette følger av forutsetningen om minimum seks måneders gjenstående soningstid (målt til 2/3-tid) når Justis- og beredskapsdepartementet sender anmodning til den innsattes hjemland.

Antall overføringer har økt de siste årene. I 2008 ble 12 innsatte overført, i 2009 ble 30 innsatte overført og i 2010 var antallet 41. I 2011 ble 52 innsatte overført til soning i hjemlandet. Da

mange innsatte som kvalifiserer til soningsoverføring har lange dommer, medfører overføringene en betydelig innsparing i antall fengselsdøgn.

For å effektivisere og forenkle overføringsprosessene har Norge inngått bilaterale avtaler om soningsoverføring med Romania, Litauen og Latvia. Avtalene med Romania og Latvia er trådt i kraft, mens avtalen med Litauen forventes å tre i kraft i løpet av høsten 2012.

Tidligere løslatelse av utenlandske innsatte

Etter dagens regelverk er det få utenlandske innsatte som kvalifiserer til soningsoverføring, og behovet for supplerende virkemidler er derfor vurdert. På denne bakgrunn sendte Justis- og beredskapsdepartementet i juni 2011 på høring et forslag om tidligere løslatelse av utenlandske innsatte som skal utvises, men som ikke kvalifiserer til soningsoverføring. Vilkåret for slik løslatelse var at utlendingen samtykket i frivillig retur ved løslatelsen. Et stort flertall av høringsinstansene var kritiske til lovforslaget. Etter en samlet vurdering finner Justis- og beredskapsdepartementet derfor ikke grunn til å gå videre med lovforslaget.

3.1.2 Strategier og tiltak

På bakgrunn av ønsket om å redusere soningskøen, vil Justis- og beredskapsdepartementet videreføre flere av tiltakene som har blitt iverksatt i 2011 og 2012. Dette gjelder bl.a. videreføringen av prosjekt for reduksjon i soningskøen og tilrettelegging for økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet. Arbeidet med å effektivisere saksbehandlingen i soningsoverføringssakene vil også fortsette.

Utvidelse av straffegjennomføringskapasitet

Regjeringen legger opp til å utvide straffegjennomføringskapasiteten i 2013. Det foreslås å bevilge 6 mill. kroner til utvidelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Bevilgningen vil muliggjøre etablering av 16 nye plasser i Nordland.

Økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet og varetektssurrogater

For å legge til rette for økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet, skal regelverket for straffegjennomføring på institusjon og straffegjennomføring i eget hjem med eller uten elektronisk kontroll justeres (straffegjennomføringsloven

§§ 12 og 16 første ledd og annet ledd). Det vil bli foretatt endringer i regelverket som bl.a. klargjør hvem som skal kunne gjennomføre disse typer straffegjennomføring. Videre vil det foretas endringer som medfører at flere kan bli innvilget elektronisk kontroll av de som skal gjennomføre korte dommer. Hensynet til samfunnssikkerhet vil alltid ivaretas i vurderingen av hvem som innvilges denne type straffegjennomføring.

Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å fremme et lovforslag i løpet av 2012 om å innføre elektronisk kontroll som varetektssurrogat. Forslaget, som har vært på høring, innebærer at retten i stedet for fengsling, kan beslutte at siktede skal oppholde seg på ett eller flere bestemte steder og være undergitt elektronisk kontroll. Økt bruk av varetektssurrogater er ønskelig, både fordi de er mindre inngripende og fordi de kan frigi fengselsplasser til andre formål. Det vil også bli foreslått en økning i muligheten for å innvilge straffegjennomføring med elektronisk kontroll for deldommer.

En arbeidsgruppe nedsatt av Justis- og beredskapsdepartementet og Samferdselsdepartementet har fått i oppdrag å legge fram et forslag om bruk av alkoholås som alternativ til tap av førerretten, som en del av Program mot ruspåvirket kjøring. Arbeidsgruppen foreslår i sin rapport en ordning med alkoholåsbetinget førerrett. Departementene vurderer videre oppfølging av rapporten.

3.2 Kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff

3.2.1 Resultater og tilstandsvurdering

Det er et mål å gjennomføre straff slik at tilbakefallet til ny kriminalitet blir lavest mulig. Straffegjennomføring skal tilrettelegges med utgangspunkt i individuelle behov og forutsetninger, med vekt på å støtte domfeltes evne og vilje til å bryte med kriminaliteten. Domfelte skal være beskyttet mot overgrep og vilkårlighet, og gjennomføringen av straffen bygger på humanitet, rettssikkerhet og likebehandling.

Implementering av tilbakeføringsgarantien

Med utgangspunkt i St.meld. nr. 37 (2007–2008) arbeider kriminalomsorgen med å implementere tilbakeføringsgarantien over hele landet. Det er tilsatt 27 tilbakeføringskoordinatorer for å styrke samarbeidet med andre etater, som helsetjeneste, skole, NAV mv.

Straffegjennomføring i samfunnet

Straffegjennomføring i samfunnet er godt egnet for en gradvis tilbakeføring til samfunnet og er derfor et viktig ledd i arbeidet for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff. Det er et mål å øke bruken av straffegjennomføring i samfunnet, jf. omtale under punkt 3.1.1. Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 37 (2007–2008), har KSF utarbeidet en egen handlingsplan for å øke bruken av straffegjennomføring i samfunnet.

Elektronisk kontroll kan erstatte en ubetinget fengselsstraff opptil fire måneder eller inntil de siste fire månedene av en lengre fengselsstraff. Prøveprosjektet med elektronisk kontroll blir fortløpende evaluert av KRUS. Det er gjennomført en tilbakefallsundersøkelse fra 2008 og 2009 som viser at kun ti pst. av dem som har gjennomført soning med elektronisk kontroll, blir domfelt for ny kriminalitet innen to år.

På bakgrunn av forslag i Prop. 135 L (2010–2011) vedtok Stortinget i Innst. 83 L (2011–2012) lovendringer for å bidra til økt bruk av elektronisk kontroll for domfelte under 18 år. Lovendringene innebærer en plikt for kriminalomsorgen til å vurdere gjennomføringsformen for denne målgruppen, og en utvidet adgang til å gjennomføre lengre perioder med elektronisk kontroll. Lovbruddskategoriene vold og seksuallovbrudd skal ikke automatisk utelukke elektronisk kontroll for unge, men undergis en konkret vurdering, bl.a. av sikkerheten.

I samme innstilling vedtok Stortinget å innføre en ny straffereaksjon – ungdomsstraff – som et alternativ til ubetinget fengsel og strengere samfunnsstraffer for lovbrutere mellom 15 og 18 år. Reaksjonen består av et ungdomsstormøte og en ungdomsplan og skal gjennomføres av konfliktrådene. Regjeringen har satt i gang et pilotprosjekt hvor en ordning med stormøte og ungdomsplan prøves ut ved Konfliktrådet i Sør-Trøndelag og Konfliktrådet i Telemark. Ordningen bygger på den nye straffereaksjonen ungdomsstraff, og pilotene antas å gi verdifull erfaring som kan brukes ved ikraftsettingen av reaksjonen. Ungdomsstraff vil kunne iverksettes når alle konfliktrådene kan tilby oppfølgingsteam, jf. nærmere omtale under kat. 06.70.

Stortinget har vedtatt lovendringer som gjør det mulig å gjøre opp en bot gjennom samfunnsnyttig tjeneste i stedet for å sitte i fengsel (bøtjeneste), jf. Prop. 93 L (2010–2011). Endringene er ikke satt i kraft. Hovedinnholdet i bøtjetjenesten innebærer at domfelte må utføre praktisk arbeid

for offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner. Ikrafttredelse av lovendringene forutsetter bl.a. at kriminalomsorgen utarbeider underliggende regelverk og forbereder hvordan bøtjetjenesten skal organiseres og gjennomføres på det mer praktiske plan.

Kartleggingsverktøy i kriminalomsorgen

Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 37 (2007–2008) er det utviklet et nytt kartleggingsverktøy i kriminalomsorgen (BRIK) for kartlegging av domfeltes behov for tiltak under straffegjennomføringen. En systematisk og strukturert kartlegging av domfeltes problemområder og ressurser gir grunnlag for en mer målrettet rehabiliteringsprosess under straffegjennomføringen. Verktøyet er i 2012 implementert som et pilotprosjekt ved Halden fengsel og Østfold friomsorgskontor.

Arbeid og sosiale tjenester

Samarbeidet med kommunen den innsatte skal løslates til, er svært viktig for tilbakeføringsarbeidet. I prosjektet *Samordning av tiltak for tilbakeføring. Fra fengsel til Kvalifiseringsprogram (2009–2012)* er ansvaret for å planlegge løslatelsen lagt til kommunen der fengselet er lokalisert. NAV-kontorer i seks kommuner med fengsel, planlegger oppstart av Kvalifiseringsprogram og andre arbeidsrettede tiltak i samarbeid med kommunene innsatte skal løslates til. Arbeidsforskningsinstituttets sluttevaluering av de seks prosjektene skal leveres i 2013.

Helsetjenester

Justis- og beredskapsdepartementet samarbeider med Helse- og omsorgsdepartementet om å videreutvikle og forbedre helsetjenestene til innsatte. En betydelig andel innsatte har psykiske lidelser og/eller rusproblemer, og bare i et fåtall av fengslene gir spesialisthelsetjenesten tilbud om behandling for rus og/eller psykiske lidelser. Kompetansesenteret for fengsels-, sikkerhets- og rettspsykiatri ved Oslo universitetssykehus undersøker forekomsten av psykiske lidelser hos norske domsinnsatte. Sluttrapporten er forventet ferdig i 2013. Undersøkelsen vil gi mer kunnskap, dokumentere behov for behandling og få betydning for framtidige tiltak overfor gruppen.

Rusbehandling og rehabilitering

Justis- og beredskapsdepartementet har i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet etablert 13 rusmestringsenheter med til sammen 148 plasser i fengsel i perioden 2007 til 2012. KRUS er i gang med å evaluere rusmestringsenhetene.

Tyrili-stiftelsen Stifinner'n gir tilbud til innsatte ved Bredtveit fengsel- og forvaringsanstalt og Oslo fengsel med behov for rusbehandling og rehabilitering. Narkotikaprogram med domstolskontroll videreføres som forsøksprosjekter i Bergen og Oslo ut 2014. Arbeidet evalueres av Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS).

Opplæring og utdanning

Fylkeskommunene tilbyr opplæring på grunnskole- og videregående nivå, samt korte, kompetansegivende kurs. I 2011 gjennomførte over 2900 innsatte grunnskole og videregående opplæring (1500 heltid og 1419 deltid). Over 5900 innsatte gjennomførte andre kompetansegivende kurs (1083 heltid og 4884 deltid). Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk, Vox, har bidratt i ti prosjekter om praksisnær opplæring i grunnleggende ferdigheter. I 2012 bidrar de i fire slike prosjekter. Tilbudet i yrkesfaglig opplæring har økt. Tilrettelegging for universitets- og høyskoleutdanning skal bedres. Det tas sikte på at alle fengsler som tilbyr undervisning, kan tilby begrenset og kontrollert tilgang til internett slik at opplæringen kan gjennomføres i overensstemmelse med gjeldende læreplaner.

Tilbakeføring gjennom arbeid, fritid og utdanning (TAFU)

For å oppnå en bedre oppfølging etter avsluttet straffegjennomføring er prosjektet *Tilbakeføring gjennom utdanning og arbeid (TAFU)* etablert i Rogaland og Troms. Prosjektet videreføres i 2013. Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) vil evaluere tiltaket.

Bolig

Det er etablert boligsamarbeidsavtaler med omkring 90 av de største kommunene. Dette dekker i det alt vesentlige behovet for avtaler, fordi mer enn 90 pst. av dem som løslates, kommer fra de største kommunene. Kriminalomsorgen arbeider planmessig med å vedlikeholde, forbedre og følge opp at avtalene følges.

Bibliotek

Som følge av økt bevilgning til bibliotek tjenesten de senere årene har flere innsatte fått et bibliotektilbud. Det er etablert bibliotektilbud i alle fengsler der det er aktuelt.

Tro og livssyn

Innsatte som ønsker å delta i tros- eller livssynstjenester skal så langt det er praktisk mulig få anledning til dette. Det er fortsatt utfordringer med å gi innsatte tilhørende andre trossamfunn enn den norske kirke et fullverdig tilbud. Justis- og beredskapsdepartementet vil be KSF styrke samarbeidet med andre trossamfunn i 2013.

Frivillige organisasjoner

For å hindre tilbakefall og tilbakeføre innsatte og domfelte til samfunnsdeltakelse og økt livsmestring, er det viktig å bygge opp nettverk etter endt straffegjennomføring. Rapporten *Fri og villig*, om samarbeidet mellom de frivillige organisasjonene og kriminalomsorgen, dokumenterer et mangfoldig og godt samarbeid både under soning og med nettverk i etterkant. I 2011 ble det gitt tilskudd for til sammen 22,27 mill. kroner til 22 ulike organisasjoner til slik frivillig virksomhet. Tiltakene har vært rettet mot innsatte i straffegjennomførings situasjonen, både med straffegjennomføring på institusjon (§ 12), besøkstjeneste, motiveringsarbeid, samtalegrupper, sosiale tiltak, kulturtiltak og bistand til praktiske oppgaver mv.

Tabell 2.18 Fordeling av tilskudd til frivillig virksomhet i 2011. Beløp i 1 000 kroner

Tilskuddsmottakere ¹	Tilskudd
Stiftelsen Kirkens Bymisjon Vestfold	481
Norges Røde Kors – visitortjeneste	500
Frelsesarmeens Fengselsarbeid	580
Kirkens Bymisjon Drammen	600
Musikk i fengsel og frihet	700
Vardeteateret AS	750
Nordisk Samarbeidsråd for Kriminologi	954
Røde Kors – nettverksarbeid	1 000
Tyrilistiftelsen	1 000
Foreningen for Fangers pårørende	2 280
Stiftelsen Kirkens Sosialtjeneste	2 310
WayBack – Stiftelsen Livet etter soning	3 970
Frete Elevator AS	6 180
Øvrige mottakere	965
Utbetalte tilskudd i 2011	22 270

¹ Foreningen for Fangers pårørende, Stiftelsen Kirkens Sosialtjeneste, WayBack, Nordisk samarbeidsråd for kriminologi og Frete Elevator AS får øremerket tilskudd. Tyrilistiftelsen skal gis tilskudd for å sikre kvinner behandlingsplasser jf. postomtalen.

Blant *øvrige mottakere* i tabellen over ligger tilskudd på 25 000-200 000 kroner, til følgende organisasjoner: Åsane menighet – Fengselsgruppen, Pilegrimsforeningen i Vestfold – korsamarbeid Bastøy, Blå Kors Norge, Stiftelsen Retretten, Maritastiftelsen, Møre og Romsdal musikkråd, Skien Diakonale senter, SON – Straffedes organisasjon i Norge og Folkekulturfondet.

Målkravet for den enkelte organisasjon som har mottatt tilskudd er fastsatt ut fra hvilke tilbud som kan gis til de straffedømte. Organisasjonene må støtte opp om kriminalomsorgens mål om tilbakeføring til samfunnet og en kriminalitetsfri tilværelse etter løslatelse.

Målkrav og måloppnåelse for enkelte tilskuddsmottakere:

Røde Kors Nettverksarbeids målkrav for 2011 var å opprettholde aktiviteten med *Nettverk etter soning* i Oslo, Bergen og Trondheim, arbeide videre med å etablere aktiviteten i fire nye distrikter og utarbeide strategisk plan for videre etableringer. Målkravet er i alt vesentlig oppnådd, men organisasjonen har valgt å kvalitetssikre eksisterende aktivitet i stedet for nyetableringer.

Frelsesarmeens fengselsarbeids målkrav for 2011 var å opprettholde bistand til innsatte i samarbeid med kriminalomsorgen, utvide samarbeidet med fengsler i Kriminalomsorgen region nord, gjennom prosjektet *Safe Way Home* bistå innsatte fra Øst-Europa og Baltikum under/etter hjemsendelse. Målkravet ble oppnådd.

Vardeteaterets målkrav for 2011 var å videreføre teaterprosjektet *Hjelp, jeg er fri* etter oppsatt plan, og videreføre samarbeidet med fengslene Ila, Ringerike og Bredtveit. Målkravet ble oppnådd.

Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Drammen sitt målkrav for 2011 var å opprettholde informasjons- og motiveringsaktiviteter med friomsorgen og fengsler i Drammensområdet, bistå innsatte ved løslatelse og oppfølging i treningsbolig mv. Målkravet ble oppnådd.

Wayback – Stiftelsen Livet Etter Soning sitt målkrav for 2011 var bl.a. å videreføre fengselsbesøk i Osloområdet, sikre og øke fadderarbeidet ved avdelinger utenfor Oslo og øke antallet både lønnete og frivillige faddere i organisasjonen. Wayback nådde i alt vesentlig målene for virksomheten i 2011.

Tabell 2.19 nedenfor viser en oversikt over inntekter og resultat for Fretex Elevators virksomhet i 2011.

Tabell 2.19 Regnskap for Fretex Elevator AS i 2011 (1000 kr)

	Beløp
Salgsinntekter	119 395
Andre inntekter	83 209
Driftsinntekter	198 371
Driftsresultat	4 232
Årets resultat	4 425

Fretex Elevator AS mottok 57 innsatte i løpet av 2011, hvilket ga et belegg på 97,4 pst. mot 100,1 pst. i 2010. 96 pst. av de løslatte hadde et arbeids- eller skoletilbud å gå til på løslatelsestidspunktet, hvorav 52 pst. gikk til arbeid på det åpne arbeidsmarkedet.

Øvrig innhold i straffegjennomføring og varetekt

I tråd med St.meld. nr. 37 (2007–2008) skal arbeidsdriften i fengslene gi mulighet for kvalifisering til arbeidslivet, og det skal legges til rette for et enda tettere samarbeid mellom arbeidsdrift og skole. Straffegjennomføring i samfunnet gir mulighet til å fortsette skole eller arbeidsforhold. Arbeidsdriften skal også aktivisere flest mulig av de innsatte.

Programvirksomheten er en viktig del av det endringsarbeidet som skjer under straffegjennomføring, både i fengselet og i friomsorgen. Hovedhensikten er å påvirke holdninger og atferd og å motivere og utvikle ferdigheter, slik at domfelte blir bedre rustet til å leve et liv uten å begå nye kriminelle handlinger. I Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2008–2011) er det et mål å styrke behandlingstilbudet til voldsutøvere. Det er etablert flere tilbud til domfelte som følger ulike volds- og sedelighetsprogrammer i fengsel. Ved straffegjennomføring i regi av friomsorgskontorene skal voldsforebyggende arbeid styrkes ved nærmere samarbeid med de regionale kunnskapssentrene mot vold og traumatisk stress.

Prøveløslatelse med vilkår om møteplikt er et viktig hjelpemiddel i et godt tilbakeføringsarbeid. Justis- og beredskapsdepartementet nedsatte i 2011 en arbeidsgruppe for å vurdere fremtidens prøveløslatelse med møteplikt i tråd med St.meld. nr. 37 (2007–2008). Arbeidsgruppens rapport konkluderer med at det er behov for økt bruk, større målgruppe, bedre innhold og en kvalitetssikring av ordningen. Rapporten er nå på høring.

Tiltak overfor personer med funksjonsnedsettelse

Det antas at det til enhver tid er mellom 20 og 30 innsatte som er bevegelses-, hørsels- eller synshemmede. En rapport fra Fafo kom i 2010 med kritikk av kriminalomsorgen og fengselshelse-tjenestens behandling av innsatte med funksjonsnedsettelse. Statsbygg og Justis- og beredskapsdepartementet har under utarbeidelse en plan for tilrettelegging ved enkelte av kriminalomsorgens enheter.

Bruk av tolk

I forbindelse med oppfølgingen av St.meld. nr. 37 (2007–2008) ble det nedsatt en arbeidsgruppe som har utredet behov og tiltak for å sikre adekvat tolketjeneste og informasjon til innsatte og domfelte som ikke snakker eller forstår norsk.

Arbeidsgruppen har i sin rapport konkludert med at det er et udekket behov for tolk og oversettelser i kriminalomsorgen. Særlig er det behov for økt satsing på informasjonsmateriell og undervisning i bestilling og bruk av tolk. Arbeidsgruppens rapport er nå til vurdering i departementet.

Samiske innsatte og domfelte

På oppdrag fra KSF har en arbeidsgruppe foretatt en gjennomgang av soningsforholdene for samiske innsatte og domfelte. Arbeidsgruppen leverte sin rapport til KSF i 2011. KSF arbeider med nødvendige tiltak, herunder oversetting av regelverk og nødvendig informasjon, tilrettelegging for nødvendig bruk av tolketjeneste, arbeid for økt rekruttering av tilsatte med kjennskap til samisk språk og kultur, samt gjennom å formalisere samarbeidet med ulike samiske kompetansesentre, legge soningsforholdene til rette for samiske innsatte og domfelte. Utviklingsarbeidet skjer i samarbeid med Sametinget.

Domfeltes kontakt med egne barn

Fafos rapport *Levekår blant innsatte* fra 2004 viste at 28 pst. av de innsatte hadde opplevd fengsling av familiemedlemmer i oppveksten. Det er viktig å legge til rette for at barn som ønsker det, kan ha en god relasjon til sin forelder i fengsel. I tråd med en anbefaling fra Barneombudets ekspertgruppe med barn som har en forelder i fengsel, arbeider kriminalomsorgen med å bedre besøksforholdene i fengslene. Departementet har derfor styrket innsatsen og etablert flere besøksleiligheter og besøkshus.

Det nasjonale foreldreveiledningsprogrammet, som innebærer veiledning av foreldre i grupper, har vært et tilbud til innsatte ved flere fengsler siden 2006. Videre har flere fengsler et tilbud om deltakelse i samtalegrupper etter modellen *Pappa i fengsel*.

Tilpassede tiltak for unge lovbrytere

Det er vedtatt en rekke lovendringer for å bedre forholdene for unge lovbrytere, både ved pågrep, varetektsfengsling, ved fastsettelse av straff og under straffegjennomføring, jf. Prop. 135 L (2010–2011) og Innst. 83 L (2011–2012). Regjeringens mål er at barn og unge mellom 15 og 18 år ikke skal sitte i fengsel. Det skal benyttes alternativer til ubetinget fengsel så langt dette er mulig. Selv om fengsel bare skal brukes når andre alternativer er vurdert, vil det fortsatt være tilfeller der

slike alternativer ikke er tilstrekkelige. For å bedre forholdene for barn i fengsel ble det den 1. september 2009 åpnet en ungdomsenhet i midlertidige lokaler i Bergen. Det er etablert et tverretatlig team med kompetanse innen psykisk helsevern og barnevern som skal påse en flerfaglig tilnærming til innsatte barns behov og sikre at relevante forvaltningsmyndigheter følger opp den innsatte både under og etter straffegjennomføring.

3.2.2 Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet vil fortsette arbeidet med å tilrettelegge for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff. Når det gjelder tiltak for å øke bruk av straffegjennomføring i samfunnet vises det til omtale under punkt 3.1.2 om justering av regelverk for straffegjennomføring i institusjon og i eget hjem, lovforslag om innføring av elektronisk kontroll som varetekts-surrogat og forslag om alkolåsbetinget førerrett. Videre vil bl.a. arbeidet med tilbakeføringsgarantien fortsette på alle nivåer i kriminalomsorgen i nært samarbeid med de andre velferdsetatene.

Frigang fra første dag

I St.meld. nr. 37 (2007–2008) vurderte departementet om frigang bør innvilges allerede fra første dag av straffegjennomføringen hvis det anses sikkerhetsmessig forsvarlig. I dag må straffedømte ha sonet minst fire måneder før dette er mulig. Spesielt pekte departementet på at unge innsatte bør få frigang så tidlig som mulig. Justiskomiteen sluttet seg til dette i Innst. S nr. 169 (2008–2009). Tidlig mulighet for frigang anses som hensiktsmessig fordi det gir den domfelte en gradvis tilnærming til tilværelsen utenfor fengselet. Samtidig øker dette innsattes muligheter til å skaffe seg utdanning og arbeidserfaring. Et forslag om å etablere frigang fra første dag ble sendt på høring i 2011. Innspillene fra høringsrunden er nå til behandling i departementet.

Videreutvikling av arbeidsdriften

Det er igangsatt et arbeid med en ny strategisk plan for arbeidsdriften. Planen er forventet ferdigstilt i 2013. I 2013 vil det arbeides med å profesjonalisere salgs- og markedsaktivitetene i arbeidsdriften ved å etablere en ny organisering av markedsføring av produkter. En styrking av samarbeidet mellom skolen og arbeidsdriften vil bli videreført i 2013.

Aktivisering av innsatte – nytt aktivitetsbygg ved Oslo fengsel

Oslo fengsel er Norges største fengsel med 392 plasser med høyt sikkerhetsnivå. En stor del av de innsatte ved fengselet har ikke et aktiviserings tilbud. Dette er uheldig ettersom aktivisering er en viktig del av sysselsettingen under og innholdet i straffegjennomføringen. Aktivisering av innsatte motvirker isolasjon og skadevirkninger av fengselsoppholdet, bidrar til ro og orden i fengslet og forebygger uønskede hendelser mellom innsatte. Det arbeides derfor med oppføring av et nytt aktivitetsbygg ved Oslo fengsel. Det planlagte aktivitetsbygget gir mulighet for fysisk aktivitet for de innsatte samt sysselsetting av innsatte i undervisning, kjøkken og butikk. Sysselsetting vil primært være et tilbud til innsatte med noe lengre dommer og som et ledd i tilbakeføringsarbeidet. Varetektsinnsatte med korte opphold vil hovedsakelig få tilbud om fysisk aktivitet. Det tas sikte på at bygget kan tas i bruk i 2013.

I 2013 foreslås det bevilget 40 mill. kroner under Fornyings-, administrasjons- og kirke departementets budsjett til videre arbeid med oppføring av aktivitetsbygget. Videre foreslås det bevilget 6,5 mill. kroner under Justis- og beredskapsdepartementets budsjett til investeringer i utstyr, inventar og delvis husleiekompensasjon.

Tilpassede tiltak for unge lovbrøyttere

Det arbeides med å etablere en ungdomsenhet med fire plasser ved Bjørgvin fengsel til erstatning for den midlertidige enheten som er etablert. Enheten forventes ferdigstilt i 2014. Etablering av en tilsvarende enhet på Østlandet er til vurdering.

Etableringen av ungdomsenheter er et prøveprosjekt som skal evalueres.

Domfeltes kontakt med egne barn

Justis- og beredskapsdepartementet vil fremme et forslag om å lovfeste kriminalomsorgens forpliktelser overfor domfeltes barn, herunder forslag om at det skal etableres en funksjon som skal ivareta barneperspektivet både ved fengslene og friomsorgskontorene.

4 Økt trygghet og samfunnsikkerhet

4.1 Trygghet under straffegjennomføring og varetekt

4.1.1 Resultater og tilstandsvurdering

Sikkerhetsarbeidet i kriminalomsorgen skal ivareta tryggheten for samfunnet, tilsatte, innsatte og domfelte, uten at det går på bekostning av menneskeverdet. Innsatte skal ikke settes i fengsler med et høyere sikkerhetsnivå enn nødvendig.

Kriminalomsorgen skal arbeide for å motvirke straffbare handlinger og svikt under straffegjennomføringen. Kriminalomsorgen hadde få rømninger også i 2011, og antall uteblivelser i forbindelse med gjennomføring av permisjoner holder seg fortsatt på et lavt nivå. Det ble gjennomført 34 297 permisjoner, hvorav 68 uteble fra disse. Totalt har kriminalomsorgen gjennomført 66 739 fremstillinger fordelt på fengsel med høyt og lavere sikkerhetsnivå, og kun i ti tilfeller skjedde rømninger eller unnvikelser. Tabellen nedenfor viser utviklingen i rømninger og unnvikelser for perioden 2005–2011.

Tabell 2.20 Utvikling i rømninger og unnvikelser 2005-2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rømninger fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	3	1	3	4	4	5	4
Rømninger fra fremstilling fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	6	7	8	4	11	7	7
Antall fremstillinger fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå	19 046	18 006	17 640	17 278	16 812	21 844	19 106
Unnvikelser fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå	29	40	45	27	90	58	78
Unnvikelser fra fremstilling fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå	4	1	3	6	6	3	3
Antall fremstillinger fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå	28 605	29 793	32 916	37 315	43 286	45 614	47 633

Det er en lav andel av de som gjennomfører straff i samfunnet som overføres til fengsel etter brudd på vilkårene for gjennomføring. 15 pst. av samfunnsstraffdommene i 2011 ble gjort om til soning i fengsel. For elektronisk kontroll gjennomførte 94 pst. dommen uten brudd.

Kriminalomsorgen har intensivert og systematisert samarbeidet med politiet i 2011. Dette har medført økt utveksling av informasjon mellom kriminalomsorgen og politiet for å avdekke og forebygge alvorlig kriminalitet. En viktig del av dette samarbeidet er det såkalte infoflytsystemet. Rapporten fra utvalget som har vurdert infoflytsystemet, ble sendt på høring våren 2012. Justis- og beredskapsdepartementet vil følge opp rapporten og høringen i 2013.

Redusere rusmisbruk i fengslene

Andel positive urinprøver pga. inntak av illegale narkotiske stoffer og antall beslag av brukerutstyr eller narkotika, varierer noe fra år til år. Det er en viktig oppgave for kriminalomsorgen å redusere rusmisbruk i fengslene, og kontrollaktiviteten skal i 2013 opprettholdes på et høyt nivå.

4.1.2 Strategier og tiltak

Motvirke vold og trusler mot tilsatte

Høsten 2009 og våren 2010 opplevde kriminalomsorgen en økning i antall registrerte volds- og trusselhendelser mot tilsatte. Det har imidlertid ikke vært en økning i volden pr. 1 000 innsatte, og årsaken til økningen antas derfor å være kapasitetsutvidelser. Det er en målsetting å redusere antallet volds- og trusselhendelser. Handlingsplan med tiltak for å motvirke vold og trusler mot tilsatte er revidert. Nye tiltak mot vold og trusler mot tilsatte, i tråd med anbefalinger fra KRUS og ny handlingsplan, vil bli iverksatt høsten 2012.

Økt sikkerhet som følge av 22. juli 2011

For å sikre tilstrekkelig sikkerhet i tilknytning til fengslingen av den domfelte etter angrepene 22. juli 2011 er det iverksatt flere tiltak, bl.a. innkjøp av ekstra sikkerhetsutstyr og ekstra bemanning ved fengselet hvor den dømte soner dommen. Det ble i denne sammenheng bevilget 4,8 mill. kroner til drift av en avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå i kriminalomsorgen i 2012. Videre ble det i 2012 bevilget 5 mill. kroner til å gjennomføre mindre bygningsmessige tiltak samt prosjektering av et portbygg med kulvertløsning ved Ila fengsel og forvaringsanstalt. For å ivareta tilstrekkelig sik-

kerhet, vil det i 2013 bli videreført en bevilgning på 4,8 mill. kroner til ekstra bemanning i kriminalomsorgen.

5 En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor

5.1 God faglig og økonomisk styring

5.1.1 Resultater og tilstandsvurdering

God faglig og økonomisk styring er viktig for at kriminalomsorgen skal oppnå sine målsettinger. Det er viktig å sikre en god utnyttelse av kriminalomsorgens økonomiske rammer.

Kapasitetsplan med enhetsstruktur for kriminalomsorgen

Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere KSFs forslag til kapasitetsplan med enhetsstruktur for fengslene og friomsorgskontorene. I planen vurderes det hvordan kapasiteten i kriminalomsorgen bør settes sammen for å dekke fremtidig kapasitetsbehov, herunder fjerne soningskøen og forebygge ny kø, samt legge til rette for en straffegjennomføring etter intensjonene i St.meld. nr. 37 (2007–2008). En gjennomføring av forslagene i planen innebærer at noen fengsler kan bli nedlagt og erstattet med annen kapasitet. Departementet legger ikke opp til å fremlegge KSFs forslag til kapasitetsplan til behandling i Stortinget. Kapasitetsplanen vil være et grunnlagsdokument for de prioriteringer departementet vil gjøre mht. ev. forslag om utbedringer i fengslene eller nybygg. Først må imidlertid departementet vurdere planforslaget fra KSF. Prosjekter som departementet ev. ønsker å prioritere, må deretter utredes nærmere. Det ligger ingen bevilgningsforslag til oppfølging av kapasitetsplanen i budsjettet for 2013. Eventuelle bevilgningsforslag vil bli lagt frem til Stortinget på ordinær måte og vil måtte foregå over flere budsjettår.

I 2012 ble det startet opp en konseptvalgutredning av aktuelle tiltak vedrørende de eldre og uhensiktsmessige fengslene i fylkene Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust- og Vest-Agder. Når utredningen er kvalitetssikret (KS1) vil departementet komme tilbake til aktuelle tiltak på egnet måte.

Elektronisk internkontrollsystem (KIKS)

Pålegg fra Arbeidstilsynet i 2007 og fra Datatilsynet i 2009 medførte at kriminalomsorgen måtte forbedre sitt internkontrollsystem. Nytt elektro-

nisk internkontrollsystem (KIKS) med avviksbehandling ble anskaffet i 2009 og implementert i 2010 på områdene HMS, informasjonssikkerhet og straffegjennomføring (kriminalomsorgsfaglige rutiner). Dette medførte lukking av pålegg fra Arbeidstilsynet. I 2011 er det arbeidet med revisjon og kvalitetsforbedring av internkontrollen. Det gjenstår arbeid med administrative systemer og videreutvikling av internkontrollen for straffegjennomføring.

Effektivisering av saksbehandling i overføringssakene

Arbeidet med å effektivisere saksbehandlingen i overføringssakene har bidratt til at flere utenlandske innsatte ble overført til fortsatt straffegjennomføring i hjemlandet i 2011 sammenlignet med tidligere år, jf. nærmere omtale under punkt 3.1.1.

5.1.2 Strategier og tiltak

Økte driftsrammer

Kapasitetsutnyttelsen i fengslene er fortsatt høy. For å sikre fleksibilitet og samtidig opprettholde et høyt aktivitetsnivå som ivaretar tilsatte og domfelte/varetektsinnsatte i kriminalomsorgen, foreslås det å bevilge 14 mill. kroner til å styrke driftsbudsjettet.

Vurdering av kriminalomsorgens organisering

KSF ble formelt opprettet som kriminalomsorgens direktorat i 2002, og er det siste direktoratet i statsforvaltningen som er integrert i en departementsavdeling. St.meld.nr. 37 (2007–2008) varslet en gjennomgang av kriminalomsorgens organisering bl.a. med henblikk på utflytting av direktoratsfunksjonen fra departementet, samt omlegging av ytre etat. Spørsmålet ble ytterligere aktualisert da 22. juli-kommisjonen pekte på behovet for å styrke departementets samordningsrolle og styring av underliggende etater. Regjeringen har derfor besluttet å skille ut KSF som eget direktorat fra Justis- og beredskapsdepartementet med virkning fra 1. juli 2013. Videre er det besluttet å slå sammen to av kriminalomsorgens seks regioner, Kriminalomsorgen region øst og nordøst, med virkning fra 1. januar 2013. Administrasjonene til disse regionene er i dag plassert i hhv. Oslo og Lillestrøm. Den nye storregionen, Kriminalomsorgen region øst, vil etter sammenslåingene lokaliseres i Oslo. Det legges til grunn at regionsammenslåingen vil frigjøre ti stillinger som overføres til direktoratet. Videre vil 20 stil-

linger overføres fra Kriminalomsorgsavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet. I tillegg vil Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITT) innlemmes. Direktoratet legges til Lillestrøm. Departementet vil komme tilbake til saken på egnet måte.

Nye IKT-systemer

Kriminalomsorgen arbeider kontinuerlig med å utvikle og effektivisere driften gjennom nye IKT-systemer. Dette er gjort bl.a. gjennom innføringen av Doculive som elektronisk saksbehandlings- og arkivsystem og arbeidet med etablering av et nytt IKT-basert styringsinformasjonssystem. Formålet med styringsinformasjonssystemet er forenkling av arbeidet med rapportering og raskere og mer tilgjengelig statistikk og informasjon til bruk i styring og forskningsarbeid.

Oppgavefordeling i kriminalomsorgen

I arbeidet med oppfølging av St.meld. nr. 37 (2007–2008) var et av tiltakene å se nærmere på oppgavefordelingen i kriminalomsorgen for å finne den mest hensiktsmessige løsningen for fremtidens kriminalomsorg. En arbeidsgruppe har levert rapport til KSF med forslag om større fleksibilitet i fordelingen av ulike oppgaver mellom de ulike enhetene. En større smidighet i organisering og fordeling av eksisterende oppgaver vil kunne gi en mer effektiv drift og sikre god utnyttelse av kriminalomsorgens økonomiske rammer. KSF vil følge opp konklusjonene fra rapporten på egnet måte.

Bemanningsanalyse

Som et ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 37 (2007–2008) startet kriminalomsorgen i 2010 arbeidet med en bemanningsanalyse og en bemanningsrapport. Analysen skal bl.a. ta for seg forventet avgang av personell og årsaker til dette, samt nåværende og fremtidig kompetansesammensetning og -behov. En manuell innrapportering knyttet til bemanningsanalysen ble gjennomført ved årsskiftet 2010/2011. I løpet av 2012 skal det legges fram en rapport basert på tall fra kriminalomsorgens personalsystemer, Agresso og Gat. Som grunnlag for bemanningsanalysen skal det også innhentes en rapport fra eksterne konsulenter om forholdet mellom oppgaver og ressurser i utvalgte enheter i kriminalomsorgen. De utvalgte enhetene som inngår i analysen, er Indre Østfold fengsel - Trøgstad avdeling, Hedmark fengsel - Ilseng avdeling, Nordre Vestfold fengsel - Hof

avdeling, Sandeid fengsel, Bjørgvin fengsel og Verdal fengsel.

Arbeidstid

Nytt arbeidstidsreglement i kriminalomsorgen, i tråd med nye arbeidstidsbestemmelser i Arbeidsmiljøloven, ble avtalt høsten 2010. Reglementet ble iverksatt fra 1. mars 2011, og opplæring ble gitt høsten 2011. Nye arbeidstidsbestemmelser krevde søknad om dispensasjon til hovedsammenslutningene og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) for å opprettholde tolvtimersvakter og opprettholdelse av forsvarlig drift. Dispensasjon ble gitt med ett unntak, og gjelder ut 2012. Alle enheter skal i 2012 utarbeide nye turnuser i tråd med arbeidstidsbestemmelsene. Dersom en enhet av faglige, bemanningsmessige eller sikkerhetsmessige årsaker med nåværende tilgjengelige ressurser ikke klarer å etablere turnuser som er innenfor gjeldende arbeidstids- og vernebestemmelser, kan enheten søke hovedsammenslutningene og FAD om dispensasjon.

Øke mangfoldet blant tilsatte i etaten

Kriminalomsorgen har som mål å øke mangfoldet blant tilsatte i etaten, jf. mål for inkludering i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets Prop. 1 S (2012–2013). Et større mangfold blant de tilsatte vil gi etaten en bredere kompetanse, i større grad gjenspeile befolkningen og kan også være et viktig moment i det kriminalitetsforebyggende arbeidet under straffegjennomføring. I 2011 hadde ca. fem pst. av de rekrutterte aspirantene ved fengselsskolen flerspråklig bakgrunn utover engelsk. Det er et mål å øke denne andelen. KRUS har samarbeidet med Arbeids- og velferdsforvaltningen om aktiv rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn.

Tabell 2.21 Antall uteksaminerte aspiranter 2006–2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antall uteksaminerte aspiranter	98	140	203	202	162	169	200

NOKUT-godkjenning av fengselsbetjentutdanningen

Fengselsbetjentyrket er krevende og forutsetter god kompetanse. Regjeringen gikk i St.meld. nr. 37 (2007–2008) inn for å videreføre dagens ordning med aspirantopptak og lønnet toårig etatsut-

Arbeidsmiljøundersøkelse

Kriminalomsorgen skal gjennomføre en arbeidsmiljøundersøkelse i etaten høsten 2012. Undersøkelsen er et ledd i prosjektet *Den nye arbeidsplassen: arbeid, helse og deltakelse i arbeidslivet* i regi av Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI). Undersøkelsen skal gjentas etter 2 år.

5.2 En kunnskapsbasert kriminalomsorg

5.2.1 Resultater og tilstandsvurdering

I tråd med St.meld. nr. 37 (2007–2008) skal kriminalomsorgens virksomhet være basert på nasjonal og internasjonal kunnskap og erfaring. Framtidens straffegjennomføring må i enda større grad ta utgangspunkt i den kunnskapen vi har om hva som spiller inn i gjennomføringen av straff i tråd med kriminalomsorgens målsettinger.

KRUS har et ansvar for å bidra til kunnskap om straffegjennomføring. I tillegg bestilles det forskning fra eksterne aktører, slik som universiteter, høyskoler og andre typer organisasjoner. KSF deltar i et treårig prosjekt med et felles kunnskapssenter for velferdsetatene som startet opp våren 2011.

Opptak av aspiranter ved KRUS

For å bidra til en straffegjennomføring i tråd med føringene i St.meld. nr. 37 (2007–2008) er kriminalomsorgen avhengig av god tilgang på fagutdannet personell. Opptaket av aspiranter er derfor økt i perioden fra 2006 til 2012. I januar 2011 startet om lag 200 aspiranter utdanningen, hvorav to klasser med 25 aspiranter i hver som gjennomfører hele utdanningen desentralisert ved Åna og Bergen fengsler. I 2012 startet om lag 150 aspiranter utdanningen ved KRUS. I tabellen nedenfor framkommer antall uteksaminerte aspiranter i perioden 2006–2012.

danning, samtidig som det ble lagt opp til å gjennomgå undervisningstilbudet med tanke på å styrke etter- og videreutdanningen. Fengselsbetjentutdanningen ble i 2012 godkjent som høgskoleutdanning av NOKUT. Utdanningen vil gi 120 studiepoeng og føre frem til graden *Høgskole-*

kandidat i straffegjennomføring. Første kull etter ny modell ble tatt opp i januar 2012.

Kompetanseløftet

I tråd med St.meld. nr. 37 (2007–2008) er det også et behov for kompetanseutvikling for etatens tilsatte på en rekke områder. I 2011 startet kriminalomsorgen et obligatorisk etter- og videreutdanningskurs kalt Kompetanseløftet. Kompetanseløftet skal gi fengselsbetjenter og saksbehandlere i fengsler og friomsorgskontor ny kompetanse om kriminalomsorgens rolle, fremtidige utfordringer og arbeid i dagens samfunn i tråd med kriminalomsorgens målsettinger. Planen er at alle tilsatte i målgruppen skal ha gjennomført utdanningen innen utgangen av 2015. Kompetanseløftet er i 2011 og 2012 gjennomført etter den oppsatte planen. Ved utgangen av 2011 hadde 323 tilsatte gjennomført etterutdanningen.

Informasjonsarbeid

Kriminalomsorgens strategi for kommunikasjonsarbeidet legger vekt på å utvikle en kommunikasjonskultur som bygger på åpenhet, synlighet og tilgjengelighet. Nettportalen www.kriminalomsorgen.no og fagbladet *Aktuelt for kriminalomsorgen* er viktige informasjonskanaler.

5.2.2 Strategier og tiltak

Sikre tilgang på fagutdannet personell – økning av klasseopptak ved KRUS

Økt kapasitet sammen med implementeringen av særavtale om arbeidstid for kriminalomsorgen fører til en underdekning av kvalifiserte fengselsbetjenter. For å sikre nok fagutdannet personell foreslås det å øke klasseopptaket med en ekstra klasse. Dette innebærer at i januar 2013 vil til sammen sju klasser, tilsvarende om lag 175 aspiranter starte utdanningen som vil lede frem til en høgskolegrad.

Gjennomføring av etterutdanningen Kompetanseløftet vil fortsette etter oppsatt plan. Videre

vil også arbeidet med en bemanningsanalyse og bemanningsrapport for kriminalomsorgens fortsette, jf. omtale over.

Ny forskningsstrategi

Kriminalomsorgens arbeid skal være kunnskapsbasert. For å få en sammenhengende praksis med de riktige prioriteringer skal det lages en integrert forskningsstrategi for hele kriminalomsorgen. Arbeidet med å ferdigstille et utkast til strategi gjennomføres i løpet av 2012 i tett samarbeid mellom KSF og KRUS.

Opplæring av vikarer

Målsettingen er å begrense bruken av vikarer uten etatsutdanning i kriminalomsorgen. Kriminalomsorgen dekker imidlertid til enhver tid over 15 pst. av tjenesten i førstelinjen i fengslene med vikarer uten etatsutdanning. For å sikre vikarenes arbeidsmiljø og innsattes krav til profesjonell behandling ble det i 2010 besluttet å utarbeide sentrale rutiner for opplæring av vikarene. En arbeidsgruppe er i gang med å utarbeide slik rutine og undervisningsmateriell. Når dette arbeidet er ferdigstilt, vil vikaropplæringen innføres og kvalitetssikres i henhold til ny rutine. Det tas sikte på at dette kan gjennomføres i løpet av 2013.

Informasjonsarbeid

I tillegg til nettportalen [kriminalomsorgen.no](http://www.kriminalomsorgen.no) og etatsbladet *Aktuelt for kriminalomsorgen*, er det et behov for en intern informasjonskanal som er tilgjengelig for alle tilsatte, og som vil kunne romme mer intern informasjon utover det som legges ut på internett. Dette har aktualisert behovet for et intranett. KSF vil, i samarbeid med KITT, i 2012 starte opp et arbeid for etablering av et intranett som skal være tilgjengelig på kriminalomsorgens eget nettverk.

Kap. 430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	3 477 001	3 392 123	3 537 965
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430 post 01</i>	76 289	71 306	82 285
45	Større utstørsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	22 646	21 364	23 055
60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	70 847	72 000	102 304
70	Tilskudd	22 270	22 961	23 719
	Sum kap. 0430	3 669 053	3 579 754	3 769 328

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) i kriminalomsorgen. Bemanningen i kriminalomsorgen per 1. mars 2012 utgjorde 3 909,6 årsverk, mens bemanningen i kriminalomsorgens IT-tjeneste utgjorde 41,2 årsverk. Posten dekker videre utgifter til maskiner og utstyr, kontorutgifter, personalavhengige utgifter, husleie, programvirksomhet, aktiviseringstiltak samt godtgjørelser og kosthold for de innsatte.

Bevilgningen under posten foreslås økt med 3,2 mill. kroner til økt bemanning i forbindelse med overføring av person fra tvunget psykisk helsevern til kriminalomsorgen. Videre foreslås bevilgningen økt med 14 mill. kroner for å styrke kriminalomsorgens driftsbudsjett. Som følge av forslag om utvidelse av ordningen med straffegjennomføring med elektronisk kontroll, foreslås bevilgningen økt med 4,8 mill. kroner. Bevilgningen foreslås videre økt med 6,5 mill. kroner til investeringer i utstyr, inventar og delvis husleiekompensasjon for nytt aktivitetsbygg ved Oslo fengsel. Samlet foreslås bevilgningen under posten økt med 145,8 mill. kroner (inkl. pris- og lønnsjustering).

Det foreslås en bevilgning under posten på 3,5 mrd. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 03 og 04, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 430, post 01

Posten omfatter arbeidsdriftens utgifter til materialer, rutinemessig utskifting av mindre maskiner og utstyr, kursing av tilsatte rettet spesifikt mot hjelpemidler brukt i arbeidsdriften samt vedlikehold og drift av maskinparken. I bevilgningen inngår også arbeidspenger til de innsatte.

Foruten økning som følge av lønns- og prisjustering, foreslås bevilgningen under posten økt med 8,6 mill. kroner som følge av forventede økte inntekter under kap. 3430, post 02, jf. omtale under kap. 3430, post 02.

Det foreslås en bevilgning under posten på 82,3 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 45 Større utstørsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten omfatter større utstørsanskaffelser og vedlikehold. Den omfatter også bevilgning til IKT-løsninger, maskiner og teknisk utstyr til arbeidsdriften, annet utstyr til fengslene og innkjøp av kjøretøy.

Foruten tekniske endringer foreslås bevilgningen under posten økt med 1,2 mill. kroner som følge av forslag om utvidelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Det foreslås en bevilgning under posten på 23,1 mill. kroner.

Post 60 Refusjoner til kommuner, forvaringsdømte mv. kan overføres

Bevilgningen på posten dekker refusjoner til kommunale omsorgstiltak for prøveløslatte fra forvaring og varetektssurrogat. Ved prøveløslatelse av forvaringsdømte kan retten sette vilkår om at den domfelte tar opphold i institusjon eller kommunal boenhet utover ettårsfristen i straffeloven § 53 nr. 3 bokstav g. Denne adgangen er hjemlet i straffeloven § 39 g. I forbindelse med etablering av refusjonsordningen var det en målsetting at de forvaringsdømte som har spesielle behov, skal ha mulighet til institusjonsopphold, ev. opphold i omsorgsbolig ved prøveløslatelse.

Det kreves særlige grunner for å sette vilkår om prøveløslatelse til kommunal omsorgsbolig/institusjon. Særlige grunner foreligger når den domfelte ellers ikke vil kunne prøveløslates, og en prøveløslatelse på slike vilkår anses å være bedre for den domfelte enn fortsatt opphold i anstalt under kriminalomsorgen. Dette er særlig aktuelt når den forvaringsdømte er psykisk utviklingshemmet eller har psykiske problemer og/eller rusproblemer. Det er et vilkår for slik løslatelse at institusjonen eller kommunen har samtykket i oppholdet og at tiltakene er statlig finansiert. Beslutning om prøveløslatelse treffes av domstolene.

I 2011 ble det utbetalt refusjon etter ordningen på 70,847 mill. kroner fordelt på til sammen 17 saker, med varierende virketid i løpet av året. Dette tilsvarer gjennomsnittlige utgifter på om lag 4,2 mill. kroner per sak. Siden beslutning om prøveløslatelse fra forvaring med vilkår om at den domfelte tar opphold i institusjon eller kommunal boenhet utover ettårsfristen er tillagt domstolene er bevilgningsbehovet under posten usikkert. Det forventes imidlertid at utbetaling over refusjonsordningen vil øke i 2013 bl.a. som følge av en forventet økning i antall prøveløslatte som kommer inn under refusjonsordningen. Videre forventes det en økning i gjennomsnittlige utgifter per sak bl.a. pga. en økning i gjennomsnittlig bemanningsgrad.

Det foreslås en bevilgning under posten på 102,3 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

Post 70 er en tilskuddsordning for frivillig virksomhet under kriminalomsorgens virkeområde, dvs. domfelte under straffegjennomføring. Posten dekker bl.a. tilskudd til Nordisk samarbeidsråd for kriminologi og mindre tilskudd til frivillige organisasjoner hvor hoveddelen av organisasjonens aktiviteter finansieres fra andre kilder. Det forutsettes at mottakerens virksomhet støtter opp om kriminalomsorgens generelle målsettinger, og med spesiell vekt på tilbakeføring til samfunnet etter endt straffegjennomføring.

Det foreslås en bevilgning under posten på 23,7 mill. kroner.

I 2013 foreslås et tilskudd til Foreningen for Fangers pårørende på 2,428 mill. kroner. Av dette forutsettes 1,224 mill. kroner øremerket til tiltak for fangers barn. Det foreslås et tilskudd på 4,425 mill. kroner til organisasjonen Wayback. Videre foreslås det et tilskudd på 2,459 mill. kroner til Kirkens Sosialtjeneste til organisasjonens arbeid for innsatte, herav 981 000 kroner av tilskuddet er øremerket Barmprosjektet på Hamar. Blant tiltakene og organisasjonene som støttes er dessuten Fretex Elevator AS for mottak av innsatte etter straffegjennomføringsloven § 12. I 2013 foreslås et tilskudd på 6,585 mill. kroner. Tilskuddet gjør det mulig å reservere inntil 20 plasser ved institusjonen.

Justis- og beredskapsdepartementet vil gjennomgå samarbeidsavtalen med Fretex i løpet av 2013. Nye avtaler om mottak av innsatte i institusjon etter straffegjennomføringsloven § 12 antas å foreligge 1. januar 2014.

Den delen av tilskuddsmidlene som ikke er bundet opp ved øremerking, ca. 7,8 mill. kroner, vil bli kunngjort offentlig av Justis- og beredskapsdepartementet.

Kap. 3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
02	Arbeidsdriftens inntekter	73 292	72 700	83 725
03	Andre inntekter	19 254	20 100	15 159
04	Tilskudd	1 900	2 062	2 068
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	1 696		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	29 856		
17	Refusjon lærlinger	244		
18	Refusjon av sykepenger	77 445		
	Sum kap. 3430	203 687	94 862	100 952

Post 02 Arbeidsdriftens inntekter

Posten omfatter inntekter fra salg av arbeidsdriftens produksjon og drifts- og vedlikeholdsoppgaver som skal utføres på bestilling fra Statsbygg. Bevilgningen under posten foreslås økt med 8,6 mill. kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen under kap. 430, post 21, jf. omtale under kap. 430, post 21.

Det foreslås en bevilgning under posten på 83,7 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. leieinntekter for tjeneste- og leieboliger, refundert kost og husleie, klientavhengige driftstilskudd til overgangsboligene og tilskudd fra andre offentlige virksomheter til gjennomføring av prosjekter.

Bevilgningen under posten foreslås redusert med 5,6 mill. kroner som følge av bl.a. forventet mindreinntekt fra samarbeidsprosjekter med andre offentlige etater i 2013.

Det foreslås en bevilgning under posten på 15,2 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 04 Tilskudd

Posten omfatter tilskudd til deltakelse i internasjonalt fengselssamarbeid under EØS-finansieringsmekanismene.

Det foreslås en bevilgning under posten på 2,1 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 04, jf. forslag til vedtak.

Kap. 432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	176 027	168 188	167 684
	Sum kap. 0432	176 027	168 188	167 684

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter lønnsutgifter til personale ved Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS), lønn til aspiranter og drifts- og husleieutgifter vedrørende skolebygningen. Bemanningen ved KRUS utgjorde 420,8 årsverk per 1. mars 2012, inkludert aspirantene som inngår i den toårige aspirantordningen. Posten omfatter også bevilgning til inventar og utstyr i skoleseksjonen og i kontorene, aspirantenes reiser, opphold og uniformseffekter samt ulike kurs til spesialstillinger innen kriminalomsorgen.

Foruten tekniske endringer foreslås bevilgningen økt med 10 mill. kroner for å øke klasseopptaket med om lag 25 aspiranter. Bevilgningen foreslås redusert som følge av at aspiranter fra ekstraopptak i 2010 og 2011 avslutter sin opplæring i 2012. Det foreslås tatt inn til sammen sju klasser ved KRUS eller om lag 175 aspiranter i 2013.

Det foreslås en bevilgning under posten på 167,7 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3432 Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
03	Andre inntekter	2 548	462	673
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 627		
18	Refusjon av sykepenger	1 182		
	Sum kap. 3432	5 357	462	673

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. inntekter fra aspirantenes andel av skolebøker.

Det foreslås en bevilgning under posten på 673 000 kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-23	Driftsutgifter	12 769 041	12 752 005	13 429 021	5,3
60-69	Overføringer til kommuner		5 000	5 160	3,2
70-89	Overføringer til private	72 371	102 364	147 684	44,3
	Sum kategori 06.40	12 841 412	12 859 369	13 581 865	5,6

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	10 186 484	10 088 123	10 812 828	7,2
441	Oslo politidistrikt	2 011 081	2 110 192	2 059 343	-2,4
442	Politihøgskolen	488 214	505 783	545 688	7,9
445	Den høyere påtalemyndighet	142 041	142 356	150 130	5,5
446	Den militære påtalemyndighet	7 571	7 356	7 598	3,3
448	Grensekommisæreren	6 021	5 559	6 278	12,9
	Sum kategori 06.40	12 841 412	12 859 369	13 581 865	5,6

1 Innledning

Politiets samfunnsoppdrag er å forebygge og bekjempe kriminalitet, og gjennom dette skape trygghet for befolkningen. Dette krever at politiet, alene og sammen med andre aktører, arbeider langsiktig, strategisk og målrettet og at tilgjengelighet og synlighet tilpasses lokalsamfunnets behov. Politiet er en sentral aktør i det sivile samfunnets beredskap mot ulykker, naturkatastrofer og terroranslag. For å få et trygt samfunn for alle må hensynet til samfunnssikkerhet og beredskap integreres i alle deler av samfunnet, jf. Meld. St.

29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*. NOU 2012: 14 *Rapport fra 22. juli-kommisjonen* vil bli fulgt opp i en egen stortingsmelding.

1.1 Organisering

Kategori 06.40 Politi og påtalemyndighet omfatter i hovedsak de etater og virksomheter som skal sikre lov, orden og trygghet i samfunnet, forebygge straffbare handlinger og sørge for straffeforfølgning. I tillegg har politiet ansvaret for den sivile rettspleien på grunnplanet.

1.1.1 Den sentrale politiledelsen

Justis- og beredskapsdepartementet har det overordnede ansvar for politi- og lensmannsetaten. Departementet skal fastsette mål, overordnede strategier og rammer for politi- og lensmannsetatens arbeid.

Politidirektoratet er et forvaltningsorgan underlagt Justis- og beredskapsdepartementet, med ansvar for planlegging, iverksetting og koordinering av tiltak innenfor politiets virksomhet. På straffesaksbehandlingsområdet skjer dette i samarbeid med riksadvokaten, som har ansvaret for den overordnede faglige ledelsen av straffesaksbehandlingen i politiet, og som i denne egenskap bare kan instrueres av Kongen i statsråd. Politidirektoratet har ansvar for etatsledelsen av politi- og lensmannsetaten, og ivaretar viktige oppgaver innenfor internasjonalt politisamarbeid. Det arbeides med en ny instruks for Politidirektoratet som skal tydeliggjøre politiledelsens ansvar og rolle.

1.1.2 Politidistriktene og særorganene

Landet er inndelt i 27 politidistrikter som igjen er inndelt i lensmanns-, politistasjons- og namsfogdsdistrikter. Lensmanns- og politistasjonsdistrikter kan være samordnet i driftsenheter. Politimestrene i Rogaland og Salten er leder av redningsledelsen ved hovedredningssentralene som er lokalisert på Sola og i Bodø.

I tillegg til politidistriktene er politiet organisert med følgende særorganer:

- Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (Kripos)
- Utrykningspolitiet (UP)
- Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (Økokrim)
- Politiets data- og materielltjeneste (PDMT)
- Politiets utlendingsenhet (PU)
- Politihøgskolen (PHS)

Særorganene er administrativt og faglig underlagt Politidirektoratet. Økokrim er i tillegg et statsadvokatembete, og er i sin påtalemessige virksomhet underlagt riksadvokaten. I tillegg er Nasjonalt identitets- og dokumentasjonssenter (NID) et fag-

lig selvstendig forvaltningsorgan underlagt Politidirektoratet.

1.1.3 Politiets sikkerhetstjeneste

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er et eget politiorgan i henhold til politilovens §17a, og er politifaglig og administrativt direkte underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. PST er en landsdekkende tjeneste representert i samtlige politidistrikter med unntak av Oslo, der den sentrale ledelse er lokalisert. PSTs hovedoppgaver er av forebyggende art, men PST utfører også etterforskningsoppgaver, og er i slike saker underlagt Den høyere påtalemyndighet.

1.1.4 Den høyere påtalemyndighet

Den høyere påtalemyndighet består av riksadvokatembetet, ti regionale statsadvokatembeter, Økokrim og Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet, herunder krigsforbrytersaker. Riksadvokaten er administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. Den høyere påtalemyndighet ledes faglig og administrativt av riksadvokaten, som har den overordnede påtalemessige ledelse av etterforskningen i politidistrikter, politiets særorganer og PST.

1.1.5 Den militære påtalemyndighet

Generaladvokaten leder Den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Generaladvokaten har også tilsyn med den militære disiplinærmyndighet. Generaladvokaten er påtalemessig underlagt riksadvokaten og administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet.

1.1.6 Grensekommisjonen

Grensekommisjonen har blant annet ansvar for å føre tilsyn med Grenseavtalen mellom Norge og Russland, herunder føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter med sikte på å blegge eventuelle konflikter ved grensen. Grensekommisjonen er underlagt Politidirektoratet.

Målstruktur

Hovedmål	Delmål
Redusert kriminalitet	Styrket kriminalitetsforebyggende arbeid Effektiv straffeforfølgning Innsats mot organisert kriminalitet
God rettssikkerhet for individer og grupper	Godt personvern Ivareta rettssikkerheten ved straffeforfølgning
Økt trygghet og styrket samfunnssikkerhet	Effektiv og god håndtering av forhold som skaper utrygghet Økt beredskap og evne til krisehåndtering Vern om rikets sikkerhet, selvstendighet og betydelige samfunnsinteresser
En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor	Helhetlig, effektiv og publikumsvennlig politi og påtalemyndighet Effektiv forvaltning Effektiv og sikker bruk av IKT i oppgaveløsningen
Helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk	Effektiv utlendingsforvaltning og utlendingskontroll Rask retur av utlendinger uten lovlig opphold

2 Generelle utviklingstrekk, hovedutfordringer og budsjettmessige prioriteringer

2.1 Hovedutfordringer

Regjeringen er opptatt av å styrke arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap og sette strengere krav til resultatorientert arbeid. Risiko- og trusselbildet samfunnet står overfor er bredt og sammensatt. Det er derfor et stort behov for samarbeid på tvers av ansvarsområder – både når det gjelder analyser, forebyggende beredskapsarbeid og krisehåndtering. Dette stiller utfordrende krav til norsk politi. For å nå målet om et trygt samfunn for alle må hensynet til samfunnssikkerhet integreres i alle deler av samfunnet.

22. juli-kommisjonen fremmet totalt 31 forslag til tiltak for å bedre beredskapen. Mange av disse gjelder politiet. Regjeringen vil legge 22. juli-kommisjonens rapport til grunn i det videre arbeidet med å bedre beredskapen, jf. justis- og beredskapsministerens redegjørelse i Stortinget 28. august 2012. Alle de 31 anbefalingene fra kommisjonen og vedtakene fra Stortingets særskilte komité for oppfølging etter 22. juli, vil bli grundig gjennomgått og vurdert i en stortingsmelding som vil bli lagt fram i 2013.

Det er et forbedringspotensial i etatsstyringen av politi- og lensmannsetaten. Departementet vil i

større grad legge etatsstyringen av Politidirektoratet på et strategisk og overordnet nivå, med vektlegging av mål- og resultatstyring, effektiv ressursbruk, avviksrapportering, risikoanalyser og oppfølging av tiltak. En grunnleggende forutsetning for god styringsdialog er gode styringsdata, analyser og rapportering om måloppnåelse, kriminalitetsutvikling og ressursutnyttelse. I tillegg vil departementet etablere en tilsynsordning med Politidirektoratet innen krisehåndtering og beredskap, samt styrke tilsynsvirkosomheten med Politiets sikkerhetstjeneste.

For å følge opp 22. juli-kommisjonens anbefalinger er det etablert et bredt anlagt endringsprogram for politiet. Det er ansatt en programdirektør til å lede arbeidet. Sentralt står betydningen av klare mål og resultater og av holdninger og kultur – et ansvar som hviler på den enkelte politileder. Politidirektoratet har utviklet en ny lederplattform som danner basis for arbeidet med å styrke lederskapet i politiet. Ledergruppen i Politidirektoratet vil bli utvidet for å forsterke kompetanse og gjennomføringskraft i politiets øverste ledelse. Politidirektøren har også tatt strukturelle grep ved å etablere en egen avdeling for beredskap og en avdeling for IKT og teknologi. Det er også viktig å få bedre sammenheng mellom mål, prioriteringer og ressursbruk i politiet. Politidirektoratet vil ta sterkere ansvar for samordning, effektivisering og

mer enhetlige løsninger i politiet. Det er igangsatt en ekstern evaluering av Politidirektoratet, herunder hvordan direktoratet fungerer i forhold til intensjonen ved opprettelsen, bl.a. i forhold til styring, ledelse og samordning.

Politiets IKT-infrastruktur og dagens straffesakssystemer trenger omfattende fornying og oppgradering. Vedlikehold av nåværende materiell og systemer er svært kostnadskreven. Bedre styring av IKT-utviklingen i politiet forutsetter hensiktsmessig organisering, tydelig ledelse og riktig og tilstrekkelig kompetanse. Regjeringen har nå valgt en konseptstrategi for straffesakssystemene i politiet som innebærer en omfattende fornying i flere faser med selvstendige leveranser og kvalitetssikring underveis. Før oppstart av hovedprosjektet skal det gjennomføres kompetansehevende tiltak i politiet, og Politidirektoratet skal raskt utarbeide en klar, helhetlig IKT-strategi for å utnytte dagens systemer på best mulig måte.

De mest operative beredskapsstyrkene har behov for fasiliteter som gir bedre ressursutnyttning, raskere utrykningstid og bedre treningsmuligheter. For å ivareta disse behovene vil Regjeringen prioritere arbeidet med å planlegge nytt beredskapssenter i Oslo. Dette senteret vil bidra til at viktige beredskapsressurser ses i sammenheng og at det tilrettelegges for videreutvikling av et beredskapsfaglig kompetansemiljø.

22. juli-kommisjonen peker også på at PST må utvise større pågåenhet, kreativitet og vilje til å identifisere nye trusler. Regjeringen har oppnevnt et utvalg som foretar en ekstern gjennomgang av PST, herunder hvordan tjenesten utnytter sine ressurser, foretar prioriteringer, arbeidsprosesser, kompetanse og organisering i lys av trusselbildet og ressursituasjonen. Rapporten skal etter planen foreligge innen 1. desember 2012. Utvalget har formidlet at de også vil utnytte kommisjonsrapportens vurderinger og forslag.

For politiet vil det i de nærmeste årene være en utfordring å avveie ressursbruken mellom å styrke samfunnets sikkerhet og beredskap, den generelle kriminalitetsbekjempelsen og øvrige oppgaver. For å bidra til å opprettholde tryggheten hos befolkningen, er det viktig at politiet er tilstede på rett sted til rett tid. Det må bli bedre samsvare mellom oppgaver og bemanning. Den operative beredskapskapasiteten må styrkes på de uke dager som erfaringsmessig gir politiet flest utrykningsoppdrag, uten at det går på bekostning av den generelle beredskapen. Oppgavene må løses på en god og tillitskapende måte slik at tryggheten og rettssikkerheten ivaretas. Dette krever kunnskap om kriminalitetsbildet og evne hos

ledelsen i politiet til å planlegge og utnytte personellressursene på en god måte. Den organiserte kriminaliteten representerer store og til dels nye utfordringer for politi og påtalemyndigheten. Innsatsen mot denne type kriminalitet må derfor intensiveres, og er et viktig kriminalpolitisk satsningsområde for Regjeringen.

Regjeringen vil sikre et framtidrettet politi som bekjemper kriminalitet på en moderne og publikumsrettet måte. I stortingsmeldingen om 22. juli-kommisjonen som er planlagt fremmet i 2013, vil politiets beredskapsevne omhandles. Arbeidet fra resultatreformen som omhandler politiets beredskapsevne vil tas med i meldingen. Det er behov for en grundig analyse og gjennomgang av situasjonen i politiet. Det vil derfor ikke bli lagt fram en egen bred stortingsmelding om resultatreform i politiet høsten 2012, som tidligere varslet.

2.2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen fortsetter sitt arbeid for å skape mer trygghet og mindre kriminalitet, bl.a. gjennom å styrke politiets beredskapsevne og evne til krisehåndtering. I 2013 foreslås det å øke bevilgningene til politi og påtalemyndigheten med 722,5 mill. kroner, inkl. 426 mill. kroner som kompensasjon for lønns- og prisstigning.

Det er et mål for Regjeringen å sikre at politi og påtalemyndigheten har tilstrekkelig bemanning og kompetanse for de oppgaver som skal utføres. Studentopptaket til Politihøgskolen på 720 studenter foreslås derfor videreført i 2013. Det forventes at det utdannes 350 flere årsverk ved Politihøgskolen i 2013 enn prognoser for normal avgang i etaten. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 150 mill. kroner for å legge til rette for at politidistriktene skal kunne tilby jobb til nyutdannede fra Politihøgskolen i 2013. Ved fordeling av årsverkene skal det legges vekt på at den operative tjenesten ved alle politidistriktene blir bedret. I tillegg foreslås bevilgningen økt med 93 mill. kroner til dekning av helårsvirkningen av å tilsette politihøgskolestudenter som ble ferdig utdannet i 2012.

Fornyelse av politiets IKT-systemer og bedre IKT-utnyttelse i politiet er svært viktig, noe *Rapport fra 22. juli-kommisjonen* (NOU 2012:14) også har påpekt. Ny IKT-infrastruktur skal etter planen være ferdig implementert i politidistriktene i 2013, og det foreslås en bevilgning på 20 mill. kroner til dette arbeidet. Videre foreslås det å bevilge 30 mill. kroner til forberedelser av nye straffesaks-systemer i politiet. I 2011 og 2012 ble det innen

politiets driftsramme satt av om lag 250 mill. kroner til arbeidet med å fornye politiets IKT-systemer. Det er behov for å sette av et betydelig beløp til dette også i 2013.

Samlet foreslås det å øke bevilgningen med 275,5 mill. kroner til tiltak i politiet som kan knyttes til oppfølging av 22. juli-kommisjonens rapport. Utover forslag om økt bemanning i 2013 og bevilgning til IKT-utvikling, foreslår Regjeringen tiltak for til sammen 75,5 mill. kroner for å styrke beredskapsarbeidet i politiet:

- 10 mill. kroner til det videre arbeidet med planlegging av nytt beredskapssenter for politiet lokalisert i Oslo, for å bedre politiets beredskap og responstid. En tomt på Alna er stilt til disposisjon for formålet
- 10 mill. kroner i økt bevilgning til Oslo politidistrikt til vedlikehold og oppgradering av utstyr på politihelikopter for å sikre forutsigbar og døgkontinuerlig drift av politihelikopter-tjenesten
- 30 mill. kroner til Politiets sikkerhetstjeneste for å styrke organisasjonen både bemanningsmessig og knyttet til drift og investeringer. Dette skal bidra til at PST som en sentral aktør i beredskapsarbeidet har kapasitet til å løse sine oppgaver på en god måte
- 25,5 mill. kroner til Politidirektoratet til et bredt anlagt endringsprogram i politiet. Dette er en nødvendig forutsetning for at Politidirektoratet skal kunne håndtere de beredskapsmessige tiltak som nå settes i verk som oppfølging av 22. juli-kommisjonens rapport.

Regjeringen har som målsetting at personer som ikke oppfyller vilkårene for opphold i landet skal returneres raskt, helst frivillig, men om nødvendig med tvang. Gjennom en koordinert innsats av virkemidler og tiltak knyttet til både frivillig- og tvangsretur foreslås det å øke antall returer med 250 i 2013, herav 100 tvangsreturer. Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen til politiets returarbeid med 5,3 mill. kroner i 2013. I tillegg vil det være behov for å benytte noen av de nyutdannede politihøgskolestudentene til dette arbeidet.

2.3 Generelle utviklingstrekk

Samfunnssikkerhet og beredskap

Politiet skal være forberedt på hendelser som kan kreve en større, velorganisert politiinnsats. Samfunnsutviklingen har medført et mer sårbart samfunn, jf. Meld. St. 29 (2011-2012) Samfunnssikkerhet. Politiets beredskapsevne er samtidig ikke i tilstrekkelig grad i overensstemmelse med samfunnets forventninger og den risikoen samfunnet står overfor.

22. juli-kommisjonens gjennomgang viser svikt på en rekke områder. En viktig del av oppfølgingen etter angrepene 22. juli 2011 er å identifisere læringspunkter og iverksette nødvendige tiltak. Utfordringene knytter seg i stor grad til ledelse og kommunikasjon. Regjeringen foreslår som følge av dette bl.a. å øke bevilgningen med 275,5 mill. kroner i 2013 til tiltak i politiet som kan knyttes til oppfølging av kommisjonsrapporten, jf. nærmere omtale i Del I og under pkt. 2.2.

Ikke minst gjelder dette innenfor teknologi. Den teknologiske utviklingen skjer meget raskt. Teknologiske virkemidler inngår i større eller mindre grad i alle politiets saker, både av forebyggende, etterforskende og irettførende art. Det er viktig å ha riktig teknologisk kompetanse og utstyr for å kunne møte disse utfordringene. Økt utnyttning av IKT-mulighetene vil øke både kapasitet og kvalitet i oppgaveløsningen.

Kriminalitetsbildet

Den registrerte kriminalitetsutviklingen er påvirket av flere forhold, bl.a. endringer i befolkningens tilbøyelighet til å begå lovbrudd, tilbøyeligheten til å anmelde, politiets kapasitet og rettssystemets kontrollutøvelse. Demografiske utviklingstrekk som befolkningsvekst, urbanisering og immigrasjon påvirker også kriminalitetsbildet. Det er en økende tendens til at kriminalitet har sitt opphav utenfor Norge.

Tabell 2.22 Anmeldte lovbrudd 2006-2011 etter lovbruddstype

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Alle lovbruddsgrupper</i>	400 322	398 199	386 251	397 581	394 137	380 092
Økonomisk kriminalitet	7 392	7 137	7 083	7 369	7 916	8 053
Annen vinningskriminalitet	187 296	180 337	175 451	187 854	177 032	171 921
Voldskriminalitet	25 623	25 702	26 183	26 108	25 920	26 254
Seksualkriminalitet	3 586	3 802	3 944	4 219	4 271	4 612
Narkotikakriminalitet	41 698	40 755	37 488	39 280	45 397	42 788
Skadeverk	22 305	23 354	23 854	24 554	21 365	19 553
Miljøkriminalitet	2 763	2 592	2 912	3 080	2 663	2 741
Arbeidsmiljøkriminalitet	831	869	917	714	665	819
Trafikkriminalitet	64 874	68 748	65 220	61 294	61 779	56 922
Annen kriminalitet	43 954	44 903	43 199	43 109	47 129	46 429

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I 2011 ble det anmeldt 3,6 pst. færre lovbrudd i Norge enn året før. Det ble anmeldt 264 000 forbrytelser og 116 000 forseelser, henholdsvis 2,4 og 6,2 pst. færre enn i 2010.

Antall anmeldte lovbrudd per 1 000 innbygger var i 2011 det laveste på 17 år. I antall var det størst nedgang i vinningslovbrudd, mens lovbruddsgruppen med størst prosentvis nedgang var skadeverk (8,5 pst.). Omfanget av anmeldte voldslovbrudd var på nivå med de foregående år, mens antallet registrerte seksualforbrytelser var høyere enn tidligere år. Nedgangen i forseelser i 2011 har i stor grad sammenheng med at det var 7,9 pst. færre trafikkforseelser i 2011 enn i 2010. Tall for første halvår 2012 fra politiets anmeldelsesstatistikk (STRASAK) viser en liten oppgang i antall anmeldte forbrytelser og forseelser.

Vinningskriminalitet utgjorde med 65 pst. den klart største kategorien av anmeldte forbrytelser i 2011. Omfanget av anmeldt vinningskriminalitet i 2011 er lavere enn i alle de foregående årene siden 1993 når en tar høyde for befolkningsøkningen. Grovt tyveri fra person på offentlig sted er eneste kategori under vinningsforbrytelser med en tydelig økning i 2011. Denne kriminalitetstypen er et typisk storbyfenomen og Oslo hadde 73 pst. av disse sakene.

Det totale omfanget av anmeldt voldskriminalitet har holdt seg relativt stabilt siden tusenårsskiftet, befolkningsveksten tatt i betraktning. Volds- og seksualforbrytelser utgjorde i overkant av 11 pst. av anmeldte forbrytelser i Norge i 2011. Oslo og Finnmark er de to fylkene med mest voldskri-

minalitet per innbygger. Det ble registrert 111 drap i 2011. Av disse ble 77 begått under terrorhandlingene mot regjeringskvartalet og Utøya 22. juli 2011.

Seksuelle overgrep er alvorlig kriminalitet som påfører offeret store lidelser, og representerer særlige utfordringer for politiet, rettsapparatet og hjelpeapparatet. Voldtektsgruppen på Kripes ble opprettet høsten 2010 og består nå av 16 stillinger. Den er blitt et viktig nasjonalt fagmiljø for informasjons- og kompetansedeling når det gjelder voldtekt, og bidrar til økt kvalitet og raskere oppklaring ute i politidistriktene.

Den grensekryssende kriminaliteten øker stadig i omfang, er i økende grad organisert og nettverksbasert og stiller hele straffesakskjeden overfor krevende utfordringer. Samarbeid mellom aktører og grupper på tvers av landegrensene har blitt mer utbredt. Videre har flere utenlandske grupper og nettverk fått sterkere fotfeste i Norge. Utviklingen i internasjonal økonomi virker inn på omfanget av kriminalitet også i Norge.

Siden 2006 har det vært en markant økning i den økonomiske kriminaliteten. Det kan være vanskelig å si noe om omfanget av den reelle økonomiske kriminaliteten, men noe av økningen skyldes at antall anmeldelser for grove bedragerier har økt.

Miljøkriminalitet rammer som regel fellesgodene mer enn enkeltpersoner. Slik kriminalitet kan ramme helt lokalt, men det kan også få globale konsekvenser. Omfanget av miljøkriminalitet har holdt seg relativt stabilt de senere årene.

Utvikling i budsjett, bemanning og resultater i politi og påtalemyndigheten

Budsjettutvikling

Tabell 2.23 Utvikling i saldert budsjett 2006-2013 (forslag) i mill. kroner.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Kap.								
440	7 042,9	7 228,6	7 612,7	8 216,8	9 271,7	9 659,6	10 088,1	10 812,8
441	1 344,1	1 406,1	1 479,7	1 614,6	1 807,6	1 893,9	2 110,2	2 059,3
442	240,6	267,9	288,0	331,5	397,7	462,9	505,8	545,7
445	101,7	105,8	113,2	122,9	127,2	134,3	142,4	150,1
446	4,8	5,0	5,1	5,4	6,8	7,1	7,4	7,6
448	4,8	4,9	5,0	5,2	5,3	5,4	5,6	6,3
Sum	8 738,8	9 018,3	9 503,7	10 296,4	11 616,4	12 163,2	12 859,4	13 581,8

Kilde: «Blå bok» for årene 2006-2012 + forslag i Prop. 1 S (2012-2013).

Om lag 69 pst. eller 8,2 mrd. kroner av politi- og lensmannsetatens (kap. 440 og 441) driftsutgifter i 2011 var lønn og godtgjørelser til ansatte i politi- og lensmannsetaten. Dette utgjør også om lag 77 pst. av de økte utgiftene i perioden 2005-2012. Økningen skyldes flere årsverk og økte lønnsutgifter per årsverk. Særorganene har hatt en høyere bemanningsvekst enn politidistriktene (særlig hos PDMT, PHS og PU), og har også gradvis fått større andel av bevilgningen.

Regjeringen har siden 2005 lagt til rette for økt politibemanning. Opptaket til Politihøgskolen som var på 360 i 2005 ble økt til 432 i 2008, og videre til 552 i 2009. I 2010, 2011 og 2012 er opptaket økt ytterligere til 720 studenter per år. Dette opptaket foreslås videreført også i 2013. I årene 2010, 2011 og 2012 er det bevilget midler slik at studentene

som er ferdig utdannet kan få tilbud om jobb i etaten. I 2009 ble det opprettet 460 sivile årsverk, bl.a. for å frigjøre politiutdannede til operativt arbeid.

Politiet har i perioden 2006-2012 også fått økt bevilgningen bl.a. som følge av overtakelse av ansvaret for den sivile rettspleie på grunnplanet, innføring av nye arbeidstidsbestemmelser, styrking av asyl- og utlendingsforvaltningen, DNA-reformen, styrking av Politiets sikkerhetstjeneste, opprettelse av Yttergrensefondet og ekstraordinære utgifter knyttet til terroraksjonene 22. juli 2011.

Økningen i politibudsjettet i perioden 2006-2012 er i stor grad knyttet til økt bemanning og konkrete tiltak.

Bemanningsutvikling og rekruttering

Tabell 2.24 Bemanningsutvikling i politi- og lensmannsetaten 2008-2011¹

	2008	2009	2010	2011	Endring 2008-2011
Årsverk politistillinger	7 870	7 941	7 981	8 071	201
Årsverk jurister	786	801	814	801	15
Årsverk sivile	4 318	4 872	5 022	5 019	701
Totalt	12 974	13 614	13 797	13 891	917

¹ Definisjon: Årsverk som mottar lønn untatt ansatte i fødselspermisjon, timelønnede, innleide eksterne og ansatte på pensjonistvilkår.

Kilde: Lønns- og personalsystem (SAP) i politi- og lensmannsetaten. (Tall per 31/12)

I 2008 tok politi- og lensmannsetaten i bruk et nytt lønns- og personalsystem (SAP). Med dette systemet er det enklere å ha oversikt over antall årsverk i etaten fordelt på de forskjellige stillingskategoriene. Fra 31. desember 2008 til 31. desember 2011 viser SAP en økning på 917 årsverk. Dersom en skal se på årsverksutviklingen over lengre tid, er det mest hensiktsmessig å bruke tall fra Statens sentrale tjenestemannsregister som mottas fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Disse tallene viser at det i perioden fra 1. mars 2005 til 1. mars 2012 har vært en økning på 1 909 årsverk totalt.

Ved å øke bevilgningene har Regjeringen lagt til rette for at nyutdannede fra Politihøgskolen skal kunne tilbys jobb i politiet. Dette innebærer ikke at det er ledige stillinger til alle studentene med en gang de er ferdig utdannet. Det vil erfaringsvis ta noe tid før det blir ledig begynnerstillinger. Det vil også være nødvendig å søke ledige stillinger over hele landet, slik nyutdannede med annen utdanningsbakgrunn ofte må gjøre. Beregninger over hvor mange som går av med pensjon eller slutter av andre årsaker bygger på statistikk over alder og erfaringstall. Dersom avgangen blir lavere enn beregnet, kan det føre til at det tar noe lenger tid før det blir ledige stillinger til ansettelse av nyutdannede fra Politihøgskolen. Erfaringstall fra de senere år viser at om lag 94 pst. av studentene som uteksamineres fra Politihøgskolen har jobb i etaten ett år etter fullført utdanning. Av dem som har bestått fra 2011-kullet, hadde 64 pst. fast stilling i politiet per august 2012. For å legge til rette for at nyutdannede skulle tilbys jobb, ble i

2012 i hovedsak alle nye stillinger utlyst som politibetjent 1. I 2010 og 2011 ble om lag 430 studenter uteksaminert. Kullet på 552 studenter fra høsten 2009 ble uteksaminert i 2012. Kullet på 720 studenter høsten 2010 vil bli uteksaminert i juni 2013. Det er derfor først fra 2013/2014 man vil begynne å se full effekt av Regjeringens satsing på økt politidekning.

Likestilling er en viktig del av politi- og lensmannsetatens personalpolitikk. Etaten jobber systematisk med å rekruttere flere kvinner til lederstillinger. Det er en særlig utfordring å rekruttere kvinner til politifaglige lederstillinger. Etaten har som målsetting å få en andel på minst 20 pst. kvinnelige ledere i politistillinger innen utgangen av 2013. Andelen kvinnelige ledere i etaten har økt med 5 prosentpoeng siden 2008. Ved utgangen av 2011 var det 17 pst. kvinnelige ledere i politistillinger. Samlet sett innenfor kategorien politistillinger var det 24 pst. kvinner i etaten.

Etaten har nådd måltallet når det gjelder rekruttering av kvinnelige ledere til politijuridiske stillinger og innen administrasjon, på hhv. 25 pst. og 50 pst. I 2011 rekrutterte etaten 33 pst. kvinnelige ledere, og nådde således måltallet på 30 pst. nyansatte kvinnelige ledere.

Av 720 politistudenter som fikk tilbud om plass ved Politihøgskolen i 2012 var 39,7 pst. kvinner.

Politihøgskolen har gjennom flere år hatt et aktivt og systematisk rekrutteringsarbeid rettet mot etniske minoriteter. I 2012 var det 94 søkere som oppga at de har etnisk minoritetsbakgrunn, og 29 av disse ble tatt opp ved skolen.

Resultatutvikling

Tabell 2.25 Oversikt over resultatutviklingen innen utvalgte områder 2005-2011

	Mål	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Straffesaksbehandlingen</i>								
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i dager – oppklarte forbrytelser	120	128	112	115	123	123	122	123
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i dager – fristsaker vold	90	99	86	114	118	111	111	101
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i dager – unge lovbytere	42	52	41	29	31	31	31	30
Gjennomsnittlig oppklaringsprosent forbrytelser	38	36,2	36,6	36,5	36	34,3	37,4	38
Antall påtaleavgjorte forbrytelser (politiet)		294 100	285 618	285 257	275 173	284 341	281 546	277 346
<i>Asyl- og utlendingsforvaltningen:</i>								
Antall tvangsreturer		2 934	2 355	2 197	2 326	3 340	4 615	4 744

Kilde: Strasak og POD. Merknad: Pga. omlegging av statistikken i 2007/2008 er ikke tallene sammenlignbare for alle årene.

I 2011 oppnådde politiet for første gang målet om et landsgjennomsnitt på minst 38 pst. oppklaring. Fordi vinning utgjør en så stor andel av de påtaleavgjorte sakene bidrar forbedret oppklaringsprosent til en positiv utvikling for oppklarte forbrytelser samlet sett. Dette viser at politiets forsterkede innsats mot vinningskriminalitet fører fram. Målrettet samarbeid på tvers av distrikts- og landegrensener er en viktig del av innsatsen. For seksualforbrytelser steg oppklaringen for fjerde år på rad og økonomiforbrytelsene hadde en markert bedret oppklaring.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte forbrytelser har vist en positiv utvikling per første halvår 2012, og var 110 dager, mot 127 dager per første halvår 2011.

Når det gjelder gjennomsnittlig saksbehandlingstid for påtalesaker og klagesaker ved den høyere påtalemyndigheten er målet at denne skal ligge under 30 dager. Siden 2009 har saksbehandlingstiden ligget på 18-19 dager i gjennomsnitt.

Det har vært en liten negativ utvikling i oppklaringsprosent for forbrytelser i første halvår 2012 sammenlignet med samme periode i 2011. Per første halvår 2012 var oppklaringsprosenten for forbrytelser 38,0 pst. Tilsvarende tall for første halvår 2011 var 40,7 pst.

I 2011 var det 1 822 rettskraftige inndragningskrav knyttet til vinning, et tall som ligger høyt over de foregående år.

Regjeringen har de senere årene intensivert og økt satsingen på returarbeid. Antall tvangsreturer er fordoblet fra 2006 til 2011, og antall frivillige returer er mer enn tredoblet fra 2008 til 2011, jf. omtale under kategori 06.90.

3 Redusert kriminalitet

For å nå målet om redusert kriminalitet er det viktig med gode forebyggende tiltak, målrettet innsats mot ulike kriminalitetsområder og effektiv straffeforfølgning. Som vist innledningsvis har antall anmeldte lovbrudd vist en nedadgående trend de siste årene.

Mye godt arbeid for å forebygge og redusere kriminalitet gjøres lokalt av politiet, kommunale instanser, frivillige organisasjoner og andre. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider på strategisk nivå med å videreutvikle innsatsen for redusert kriminalitet. Det siste året er det blant annet presentert en ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner og en handlingsplan mot voldtekt. Det tas sikte på å legge fram en stortingsmelding om vold i nære relasjoner for Stortinget innen utgangen av 2012. Et endringsforslag for straffelovens §60a om organisert kriminalitet er sendt på høring. Departementet arbeider også videre med et endringsforslag om styrket vern av politiets kilder, samt en lovproposisjon om oppfølging av sanksjonsutvalget.

Organisert kriminalitet representerer store og til dels nye utfordringer, og skjer i stor grad på tvers av politidistriktsgrenser og landegrenser. Mange organiserte kriminelle grupper og nettverk har kapasitet og vilje til å planlegge og gjennomføre alvorlig eller samfunnsskadelig kriminalitet. Det er viktig å se den nære sammenhengen mellom kriminalitetsforebyggende virksomhet og innsatsen for å oppklare og påtale lovbruddene.

3.1 Styrket kriminalitetsforebyggende arbeid

Resultater og tilstandsvurdering

Regjeringens kriminalitetsforebyggende arbeid er blant annet forankret i handlingsplanen «*Gode krefter*». Det er utviklet flere modeller for kriminalitetsforebyggende arbeid, for eksempel politiråd og SLT (samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot rus og kriminalitet), som gjennom evalueringer og erfaring har vist seg å gi gode kriminalitetsforebyggende resultater. Det er viktig å videreføre disse tiltakene, legge til rette for deling av gode metoder og å se på nye tiltak for effektiv kriminalitetsforebygging.

Den generelle kriminalitetsforebyggingen retter seg ofte mot barn og unge, siden tidlig inngripen er viktig for å hindre utvikling av «kriminelle karrierer». Samtidig har Regjeringen målrettet innsatsen for å forebygge flere ulike kriminalitetstyper, som voldelig ekstremisme, vold i nære relasjoner, voldtekt, hatkriminalitet, vinningskriminalitet osv.

Kriminalitet begått av unge lovbrøyttere har gått ned de siste årene, noe som kan tyde på at de forebyggende tiltakene som er iverksatt har effekt. Når det gjelder anmeldelser om mishandling i familieforhold er det en økning, men det er grunn til å tro at økningen skyldes økt anmeldelsestilbøyelighet og at mørketallene minker, heller enn at det forekommer flere faktiske overgrep.

Strategier og tiltak

Kriminalitetsforebygging er en hovedoppgave for politiet. Forebyggende strategier er nødvendig for å nå målet om redusert kriminalitet og økt trygghet. Regjeringen har en bred tilnærming til forebygging, hvor betydningen av å arbeide på tvers av samfunnssektorer og tidlig innsats fremheves. Regjeringens handlingsplaner er viktige verktøy for samordnet innsats rettet mot ulike kriminalitetsområder.

For å legge til rette for gode lokale kriminalitetsforebyggende prosjekter, gir Justis- og beredskapsdepartementet tilskudd til kriminalitetsfore-

byggende tiltak, jf. kap. 440 post 70. I 2012 utgjør tilskuddsmidlene om lag 5 mill. kroner (midlene er utlyst). Prosjekter rettet mot barn og unge er prioritert, og det er fordelt midler til prosjekter over hele landet. Også i 2013 vil det bli fordelt om lag 5 mill. kroner til kriminalitetsforebyggende tiltak, etter søknad.

Politiets kriminalitetsforebyggende arbeid skal være kunnskapsbasert og målrettet, og innsatsen i politidistriktene skal forankres i strategiske analyser av de lokale forholdene. Blant viktige tiltak for å forebygge kriminalitet er politirådene og SLT. Disse modellene for lokalt samarbeid mellom politi, kommuner og andre offentlige og private aktører, brukes i det forebyggende arbeidet mot en lang rekke kriminalitetstyper avhengig av hva som er utfordringene lokalt. Videre er et nært, synlig og sterkt politi og en effektiv og velfungerende etterforskning avgjørende elementer i det kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Stortingets særskilte komité for oppfølging etter 22. juli trakk frem viktigheten av samarbeid i politiråd og SLT. Disse samarbeidsformene er egnede for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme så vel som andre former for kriminalitet. Samarbeidet er viktig også i beredskapsarbeidet. Politirådenes mandat favner hele befolkningen, mens SLT i all hovedsak har barn og unge som målgruppe.

Samarbeidet i politiråd skal bidra til å involvere og ansvarliggjøre lokalpolitikere i det kriminalitetsforebyggende arbeidet, og støtte opp under målsetningen om et lokalt forankret politi. Politirådene skal bidra til å styrke utvekslingen av kunnskap og erfaring mellom politi og kommune. Justis- og beredskapsdepartementet vil se nærmere på behovet for klarere rammer og formalisering av samarbeidet.

Det er etablert politirådssamarbeid med 389 av landets 429 kommuner. Politidirektoratet publiserte i april 2012 den første kartleggingen av politiets arbeid i politiråd. Politilederne som er spurt er gjennomgående tilfreds med samarbeidet i politirådene. Justis- og beredskapsdepartementet vil ta initiativ til å evaluere samarbeidet, i tråd med Stortingets vedtak.

Nærmere 200 kommuner i Norge har organisert rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid rettet mot barn og unge i henhold til SLT-modellen. For å stimulere til etablering og videreføring av SLT-modellen i norske kommuner bevilges årlig midler fra Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. De siste årene har den samlede bevilgningen vært på 13 mill.

kroner, hvorav 5 mill. kroner fra Justis- og beredskapsdepartementet (kap. 440, post 60) og 8 mill. kroner fra Helse- og omsorgsdepartementet. Ordningen foreslås videreført i 2013. Utlysning av midlene og saksbehandlingen gjøres av KRÅD og Helsedirektoratet.

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) er regjeringens råd for langsiktig og prinsipiell kriminalpolitisk tenkning. KRÅD skal fremme samarbeidet mellom myndigheter, næringsliv og organisasjoner, samt gi veiledning om kriminalitetsforebyggende strategier og konkrete tiltak. Oppmerksomheten skal i hovedsak rettes mot tiltak for barn og unge. Arbeidet med å videreutvikle SLT-modellen og spre informasjon om modellen til nye

kommuner har høyeste prioritet for KRÅD. I tillegg har rådet som er utnevnt for perioden 2012–2014 vedtatt følgende innsatsområder; tidlig intervensjon, restorative justice, radikaliserings og rus og kriminalitet og psykiatri. KRÅD har en sentral rolle i oppfølgingen av en rekke tiltak i regjeringens kriminalitetsforebyggende handlingsplan *Gode krefter (2009-2012)*. Høsten 2011 publiserte KRÅD en ny veileder for SLT og en veileder for utvikling av kommunetrygghetsprofiler. Fra 2009 ble kriminalitetsforebygging innført som et selvstendig formål i plan- og bygningsloven. KRÅD vil innen utgangen av 2012 publisere en veileder til hjelp for kommuner og fylkeskommuner i dette arbeidet.

Barne- og ungdomskriminalitet

Tabell 2.26 Utvikling unge lovbryttere 2008-2010

	Alder	2008	2009	2010	Endring 2008–2010 i %
Siktede totalt	5-14 år	4 032	3 812	3 273	- 18,8
	15-17 år	7 180	6 412	5 928	- 17,4
Siktede for forbrytelser	5-14 år	2 275	2 029	1 860	- 18,2
	15-17 år	3 594	3 300	3 188	- 11,3
Siktede for forseelser	5-14 år	1 757	1 783	1 413	- 19,6
	15-17 år	3 586	3 112	2 740	- 23,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Barn under 15 år er under den kriminelle lavalder og er ikke strafferettslig ansvarlig.

Statistikken viser at ungdomskriminaliteten går ned. Samtidig er det en liten gruppe som begår svært alvorlig og/eller gjentatt kriminalitet. Disse ungdommene har gjerne store og sammenfattede problemer.

Det arbeides med en ny handlingsplan for forebygging av kriminalitet, spesielt rettet mot barn og unge. I Prop. 135 L (2010-2011) *Barn og straff*, ble det foreslått en rekke lovendringer, herunder en ny straffeart – ungdomsstraff – som et alternativ til fengsel i regi av konfliktrådet. Lovendringen som omhandler ungdomsstraff, har ikke trådt i kraft. Formålet med lovendringen er at barn ikke skal settes i fengsel med mindre det er tvingende nødvendig og alle andre tiltak har vært vurdert. Barn som plasseres i politiarrest skal unngås så langt det er mulig. Politidirektoratet har fått i oppdrag å utarbeide forslag til hvordan det skal sikres at slike opphold medfører så lite skade som mulig.

Tidlig innsats overfor unge lovbryttere er avgjørende. Regjeringen ønsker å øke bruken av og kvaliteten i gjennomføringen av bekymringsamtaler i politiet. Dette verktøyet brukes i oppfølgingen av mindreårige når det avdekkes lovbrudd og uønsket adferd. Det er to hovedspor for bekymringssamtalen. Det er det pliktige oppmøtet til samtale som følger av Politiloven § 13, og det frivillige oppmøtet til samtale jf. Politiloven §§ 1 og 2. I tillegg kan bekymringssamtalen benyttes som oppfølging av en tidligere samtale. Høsten 2011 publiserte Politidirektoratet en oppdatert og utvidet veileder om bekymringssamtalen. Justis- og beredskapsdepartementet vil også se nærmere på de erfaringene som er gjort ved Oslo politidistrikt med trygghetsamtaler og trygghetsguider i oppfølgingen av unge ofre.

Tidlig alkoholdebut øker sannsynligheten for økt bruk av både alkohol og andre rusmidler senere i livet. Politiets forebyggende arbeid skal være målrettet, og innsatsen skal foregå i samar-

beid med relevante arenaer som skolen, arbeidslivet, barnevernet og helse- og omsorgssektoren.

Det er viktig med samarbeid mellom ulike aktører i det forebyggende arbeidet rettet mot barn og unge med psykiske vansker og utfordringer. I et samarbeid mellom velferdsdirektoratene, Politidirektoratet og kriminalomsorgen, ledet av Helsedirektoratet, skal det utvikles en strategi for

en samordnet innsats på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå for å fremme barn og unges psykiske helse. Strategiens primære mål er å fremme psykisk helse og forebygge psykiske vansker og lidelser hos barn og unge, og gi hjelp til de som står i fare for eller allerede har utviklet psykiske vansker.

Overordnet utvikling i voldskriminalitet og seksuelle overgrep

Tabell 2.27 Utvikling utvalgte kategorier anmeldte voldslovbrudd 2008–2011

	2008	2009	2010	2011	Endring 2008–2011 i %
Voldskriminalitet i alt	26 183	26 108	25 920	26 254	0,3
Forbrytelser mot liv, legeme og helbred	15 813	14 967	14 601	14 914	-5,7
Mishandling i familieforhold (strl. § 219)	1 406	2 074	2 406	2 526	79,7
Seksualkriminalitet i alt	3 944	4 219	4 271	4 612	16,9
Voldtekt	994	998	938	1 075	8,1
Seksuell omgang med barn	810	796	811	874	7,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Seksualforbrytelser og vold i nære relasjoner er saker hvor det kan være vanskelig for offeret å anmelde, bl.a. på grunn av skam og frykt. Det er grunn til å tro at det er store mørketall for denne typen kriminalitet. Selv om antallet anmeldelser innen disse kategoriene har økt, er det fortsatt en målsetting å få flere til å anmelde slike lovbrudd, bl.a. ved å styrke etterforskingen, redusere saksbehandlingstiden og øke informasjonen om og oppmerksomheten rundt vold og seksuelle overgrep.

Etter ikraftsettelsen av de nye bestemmelsene om mishandling i familieforhold i 2006 øker denne typen mest. Økningen i antallet anmeldelser de senere årene kan bl.a. sees i sammenheng med at politiets innsats på dette området er styrket betraktelig de siste ti årene, og at flere voldsutsatte nå anmelder. En ny ettårig handlingsplan mot vold i nære relasjoner ble lagt frem i januar 2012. Videre skal det i en melding til Stortinget i 2012 gis en samlet fremstilling av de erfaringer som er innhentet siden Kvinnevoldsutvalget la frem sin utredning i 2003. Meldingen vil bli etterfulgt av en handlingsplan som skal gå over fire år. Politiet har gjennomført en rekke tiltak for å styrke arbeidet mot vold i nære relasjoner de senere årene. Politihøg-

skolen ferdigstiller i 2012 en evaluering av politiets arbeid med disse sakene.

Mobile voldsalarmer inngår som et av flere beskyttelsestiltak politiet kan benytte i saker med vold i nære relasjoner. For ytterligere å styrke beskyttelsen av voldsutsatte, arbeides det med et pilotprosjekt med elektronisk kontroll ved kontaktforbud (omvendt voldsalarm). Arbeidet er forsinket fordi det har vært vanskelig å skaffe tilfredsstillende teknologiske løsninger. Justis- og beredskapsdepartementet har gitt Politidirektoratet i oppdrag å starte et pilotprosjekt innen utgangen av 2012.

Oslo og Vestfold politidistrikter har gjennomført pilotprosjekter med risikovurderingsverktøyet SARA (Spousal Assault Risk Assessment Guide). Evalueringsrapporten vil foreligge i løpet av 2012. Kvinner drept av partner eller tidligere partner, har utgjort om lag 20-30 pst. av drapene i Norge de siste årene. Kunnskap om risikofaktorer er vesentlig for å kunne iverksette forebyggende tiltak. Det skal derfor gjennomføres en treårig studie av partnerdrap. Studien er forsinket i henhold til oppsatt plan i påvente av nødvendig godkjenning fra de forskningsetiske komiteene.

For å dimensjonere tiltakene på området på en god måte er det nødvendig å ha god kunnskap om

omfanget. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gjennomfører en omfangsundersøkelse om vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep. Innsamlingen av data vil bli gjennomført i løpet høsten 2012 og våren 2013. Et prosjekt for å kartlegge de samfunnsøkonomiske konsekvensene av vold i nære relasjoner skal ferdigstilles i løpet av 2012. En særlig utfordring fremover er å styrke og forankre tilbudet til ofrene i kommunene. NKVTS og de regionale ressurs-sentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har utviklet en veileder for utvikling av lokale handlingsplaner, og RVTS yter bistand til kommunene i deres arbeid. Veilederen skal nå oppdateres og relanseres som en mer brukervennlig web-basert løsning. Bruk av kommunale handlingsplaner bør knyttes opp mot kommunens plikter i henhold til krisesenterlova.

For å styrke arbeidet mot voldtekt og sikre god oppfølging av overgrepssatte er det i 2012 utarbeidet en handlingsplan mot voldtekt 2012–2014. I henhold til handlingsplanen skal det bl.a. iverksettes et treårig forsøksprosjekt om tilrettelagt dialog mellom utsatte og gjerningsperson, hvor konfliktrådet vil ha en sentral rolle i dialogprosessen.

Situasjonen for barn som er utsatt for vold eller overgrep er styrket gjennom etableringen av Statens barnehus. Det åttende Statens barnehus åpnes i Ålesund høsten 2012. Statens barnehus skal være sentrale knutepunkter mellom offentlige instanser med et tett og formalisert samarbeid mellom barnehusene, barnevernet og politiet. Politidirektoratet gjennomfører i 2012 en evaluering av Statens barnehus.

Hatkriminalitet

Det er vedtatt en lovbestemmelse i den nye straffeloven (§ 77 i), hvor kriminelle handlinger som har sin bakgrunn i andres trosbekjennelse, hudfarge, seksuelle legning, nasjonale eller etniske opprinnelse mv. (hatkriminalitet) skal vektlegges i skjerpene retning. Justis- og beredskapsdepartementet har siden 2011 gitt støtte til Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) til prosjektet «Rosa kompetanse justis», som gjennomføres i samarbeid med Oslo politidistrikt med formål å øke kompetansen i politiet, samt øke antall anmeldelser.

Menneskehandel og prostitusjon

I desember 2010 la Regjeringen frem en handlingsplan mot menneskehandel for perioden 2011–

2014. Planen ble utviklet av syv departementer i fellesskap, og inneholder 35 tiltak.

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) er en sentral ressurs i innsatsen mot menneskehandel som skal fremme tverrfaglig samarbeid, gi veiledning og drive kompetanseutvikling på feltet. I årsrapporten for 2011 peker KOM på behovet for å utvikle spesialiserte hjelpe-tilbud for mannlige og for mindreårige ofre. ROSA prosjektet som formidler trygge bosteder på landets krisesentre er et viktig tiltak for å støtte ofre for menneskehandel. 44 kvinner fikk bistand fra ROSA i 2011.

Justis- og beredskapsdepartementet i samarbeid med berørte departementer utlyser og tildeler årlig 10 mill. kroner til prosjekter som kan bedre livssituasjonen for og hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon, jf. kap. 440, post 70.

Narkotika- og dopingkriminalitet

Politiets innsats for å forebygge rusmiddelrelatert kriminalitet og hindre utvikling av misbruk av rusmiddel skal skje i samarbeid med andre myndigheter, herunder skolen. Regjeringen vil i denne sammenheng følge opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 483-485 (2011-2012) og har bedt Politidirektoratet i samarbeid med relevante aktører om å utrede hvordan man best kan sikre at politiet har adgang til å gjennomføre forebyggende tiltak med bruk av narkotikahund på skolene, samt hvilket behov det er for slike hundekvipasjer. Regjeringen vil melde tilbake til Stortinget på hensiktsmessig måte på nevnte anmodningsvedtak.

Politiet skal styrke innsatsen for å redusere tilgjengeligheten til narkotika og legge vekt på forebyggende tiltak for å hindre utprøving av narkotika og redusere rekruttering til rusmiljøer.

Den legale handelen via internett har økt kraftig de senere årene. Dette har medført et stort kontrollpress for tollmyndighetene også når det gjelder arbeidet for å avdekke ulovlig import av både narkotiske stoffer, dopingmidler og falske medisiner. Se for øvrig omtale under punkt 3.2.

Økonomisk kriminalitet

Å avdekke og straffeforfølge økonomisk kriminalitet stiller krav til spesialisert kompetanse, god organisering og tilstrekkelige ressurser hos politiet. Politidirektoratet skal i løpet av 2012 foreta en evaluering av økoteamene og ressursbehovet til Økokrim.

Konkurskriminalitet er en ofte forekommende og alvorlig form for økonomisk kriminalitet. Justis- og beredskapsdepartementet har evaluert en

toårig prøveperiode med bo-koordinator i Oslo politidistrikt. Evalueringen viser at god kommunikasjon mellom politiet og bobestyrerne høynere kvaliteten på anmeldelsene og legger grunnlaget for at ressursinnsatsen blir riktig i den konkrete

sak. Dette gir kortere saksbehandlingstid, høyere oppklaringsprosent og en markert oppgang i antall saker med positive påtaleavgjørelser. Ordningen med egen bo-koordinator ved Oslo politidistrikt gjøres permanent fra 2013.

Vinning

Tabell 2.28 Utvikling utvalgte kategorier anmeldt vinningskriminalitet 2008-2011

	2008	2009	2010	2011	Endring 2008–2011 i %
Vinningskriminalitet i alt, bl.a.:	175 451	187 854	177 032	171 921	-2,0
Simpelt tyveri	76 832	82 276	79 011	77 461	0,8
Grovt tyveri	49 350	51 144	47 674	48 476	-1,8
Grovt tyveri fra leilighet, bolig- hus og hytte	8 125	9 035	7 284	5 790	-28,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vinningskriminalitet begås ofte av såkalt mobile vinningskriminelle, der mange kommer fra andre land i Europa. Et kjennetegn ved mobil vinningskriminalitet er at et mindre antall personer begår et stort antall lovbrudd. Det har vist seg å være en vellykket strategi for politiet å stanse en aktiv kriminell aktivitet gjennom begjæring om varetektsfengsling, rask dom og påfølgende soning. Det er et mål for Regjeringen å sørge for at flest mulig utenlandske kriminelle overføres til hjemlandet for soning av dommen. Se for øvrig omtale under kategori 06.30.

Oppfølgingen av Riksrevisjonens undersøkelse om politiets arbeid med vinningskriminalitet skal fortsette i 2013. Politidirektoratet skal sørge for at politimestrene integrerer god arbeidsmetodikk i politidistriktene. Bruk av problemorientert politiarbeid og informasjon til publikum og næringsdrivende gir nedgang i kriminaliteten, og skal videreføres.

IKT-kriminalitet

IKT-kriminalitet er en økende trussel mot privat og offentlig virksomhet, enkeltpersoner og kritisk nasjonal infrastruktur. Begrepet IKT-kriminalitet, datakriminalitet eller «cyber crime» inkluderer både kriminalitet som retter seg mot selve IKT-systemene og kriminalitet der IKT benyttes som redskap for å gjennomføre kriminelle handlinger. Næringslivets sikkerhetsråd foretok i 2010 en spørreundersøkelse der 1/3 av de spurte virksomhetene opplyste at de var utsatt for IKT-kriminali-

tet, men kun 1 pst. av denne kriminaliteten ble anmeldt til politiet.

IKT-kriminalitet innebærer en rekke utfordringer, både nasjonalt og internasjonalt. Det er viktig med god koordinering og tett samarbeid i og mellom politidistriktene, med Kripas og andre særorganer samt med andre samfunnsaktører. I det forebyggende arbeidet er ikke bare politiet en viktig aktør, men også enkeltindivider, bedrifter, utdanningsinstitusjoner og andre.

Etterforskning av IKT-kriminalitet krever både kompetanse og verktøy for sporing og sikring av bevis i elektroniske medier. Dette er et område som vil få økt oppmerksomhet framover.

Europarådets datakriminalitetskonvensjon, som Norge har ratifisert og implementert, er et viktig verktøy i kampen mot IKT-kriminalitet. Norge vil støtte pågående aktivitet for at flere land skal tiltre konvensjonen. Justis- og beredskapsdepartementet vil følge opp også andre internasjonale initiativ, herunder FNs resolusjon 65/230 av 21. desember 2010 om samarbeid for forebygging, avdekking, etterforskning og irettesføring av datakriminalitet.

I EU foregår det for tiden mange initiativ på feltet, bl.a. fra Kommisjonen som ønsker å opprette et sentralt kompetansesenter i Europol som kan forebygge og bekjempe IKT-kriminalitet i samarbeid med nasjonale enheter. En arbeidsgruppe nedsatt av Politidirektoratet i samarbeid med Riksadvokaten har kartlagt politiets arbeid med IKT-kriminalitet, elektroniske spor og politioppgaver på nett og vurdert hvordan det skal arbeides med disse områdene fremover. Rapport-

ten ble sluttført i juli 2012 og følges nå opp av Politidirektoratet.

I 2012 ble det bevilget 15,3 mill. kroner til Kripos for å forebygge og bekjempe IKT-kriminalitet. Det ble videre bevilget om lag 20 mill. kroner til PST for å videreutvikle arbeidet med åpne kilder. En egen enhet ved PST og en nyutviklet søkemo- tor for åpent nett muliggjør en grundigere analysering av opplysninger fra åpne kilder på nettet, noe som kan ha betydning for politiets innsats mot nettverksangrep og nettverksoperasjoner. Det ble i revidert nasjonalbudsjett 2012 bevilget 21 mill. kroner til PST, bl.a. til utstyr og engangsutgifter relatert til IKT-sikkerhet.

Regjeringen ønsker å videreutvikle Norges evne til å håndtere trusler og angrep mot samfunnskritiske IKT-systemer. Det foreslås derfor at bevilgningen til NorCert (Norwegian Computer Emergency Respons Team) økes med 32,6 mill. kroner. Det vises til nærmere omtale under kategori 06.50.

Misbruk av identitet, herunder «identitetstyveri» og «identitetssvindel»

Spørsmålet om bruk av fødselsnummer og biometriske teknikker for identifisering og autentisering av enkeltpersoner er utredet, og har vært på høring. Departementet vil følge opp høringsuttalelsene, men avventer en varslet revisjon av personverndirektivet (EF/95/46).

Regjeringen vil arbeide for en koordinert innsats på tvers av sektorer, blant annet for å sikre at identitetsforvaltningen skjer på en samfunnsmessig forsvarlig måte og slik at informasjonssikkerheten og hensynet til den enkelte blir ivaretatt. På Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde vil det bli rettet spesiell oppmerksomhet mot utlendinger uten dokumentert identitet, både gjennom det nyetablerte Nasjonal identitets- og dokumentasjonssenteret (NID), og gjennom videreutvikling av passforvaltningen.

Økokrim deltar som støttespiller for ID-tyveri-prosjektet (www.idtyveri.info), som ledes av Norsk Senter for Informasjonssikkerhet (NorSIS).

Miljøkriminalitet

Miljøkriminalitet rammer som regel fellesgodene mer enn enkeltpersoner. Slik kriminalitet kan ramme helt lokalt, men det kan også få globale konsekvenser. Økokrim utarbeidet i 2011 en trusselvurdering av miljøkriminaliteten, der forurensningskriminalitet ble vurdert som den største risikoen. Det er stor variasjon når det gjelder de lokale utfordrin-

gene innen miljøkriminalitet og politidistriktene må derfor ha tilfredsstillende analyser av miljøkriminaliteten, for å tilpasse kompetansen og aktiviteten.

Ordnningen med miljøkoordinatorer i hvert politidistrikt er en hjørnestein i politiets arbeid med dette kriminalitetsområdet. Politiets miljøkoordinator skal blant annet bidra til at miljøkriminalitet på distriktsnivå kartlegges, og at det utarbeides lokale trusselvurderinger som kan bidra til en god og omforent strategisk tilnærming. Justis- og beredskapsdepartementet vil i samarbeid med Politidirektoratet og Riksadvokaten evaluere miljøkoordinatorordningen. Rapporten skal kunne danne grunnlag for å vurdere hvorvidt en bedre strategisk tilnærming på tvers av kontrolltater krever at det bør utarbeides en egen handlingsplan mot miljøkriminalitet. For øvrig vises til ytterligere omtale av miljøkriminalitet under del III Sektorovergripende miljøvernpolitikk.

Internasjonalt og bilateralt samarbeid

Norge er avhengig av et godt og utstrakt internasjonalt og bilateralt samarbeid i arbeidet for å forebygge og oppklare særlig alvorlig og organisert kriminalitet. Samarbeidet med EU, herunder Schengensamarbeidet, står sentralt. Norge har gode erfaringer med at grensekryssende samarbeid gir resultater, og er tilknyttet både den europeiske kriminalenheten Europol og påtaleenheten Eurojust. Samarbeidet med Europol er sentralt for utveksling av etterretningsinformasjon og analyser i bekjempelsen av organisert kriminalitet. Deltakelsen i justis- og politisamarbeidet innen Østersjøområdet (Baltic Sea Task Force on Organized Crime (BSTF)) videreføres, bl.a. gjennom de samarbeidsmekanismene som ligger i Europol. Norge overtar formannskapet i BSTF i perioden 2013-2014. Det tas blant annet sikte på å styrke samarbeidet med Europol, tilrettelegge for operativt samarbeid for å bekjempe organisert kriminalitet, utvikle samarbeidet med eksterne partnere, samt utvikle samarbeidet med Russland slik at de involveres i de operasjonelle aktivitetene.

Regjeringen vil videreføre en aktiv deltakelse i internasjonalt justis- og politisamarbeid. Det vises også til ytterligere omtale av grensekontroll, Frontex og Yttergrensefondet under pkt. 6.2 Effektiv forvaltning.

3.2 Innsats mot organisert kriminalitet

Resultat og tilstandsvurdering

Mye av den organiserte kriminaliteten er nettverksbasert, med mer eller mindre organisert

struktur. Både norske og utenlandske grupperinger står bak den organiserte kriminaliteten i Norge. Den organiserte kriminaliteten er i stor grad markedstilpasset, hvilket vil si at de kriminelle engasjerer seg i ulike former for lovbrudd avhengig av hva som til enhver tid gir størst økonomisk utbytte. Norge og de andre nordiske landene er ansett for å være attraktive land for vinningskriminalitet. De kriminelle gruppene representerer en særlig utfordring fordi de forflytter seg raskt mellom flere politidistrikter, samtidig som en har sett økt profesjonalisering og tilpassning for å unngå oppmerksomhet. Kripas antyder at vi fremover også vil se økt forflytning mellom de nordiske landene, og at det kan forventes mer kriminalitet i grensenære områder.

Fortsatt er det innførsel og omsetning av narkotika som utgjør den største trusselen når det gjelder organisert kriminalitet i Norge. Den internasjonale trenden er at sentralstimulerende stoffer synes å bli mer etterspurt, mens etterspørsel etter heroin synes å være nedadgående.

Kriminalitet innenfor fiskeribransjen bærer preg av organisering ved at nøkkelpersoner holder de kriminelle aktivitetene i gang. De kriminelle handlingene involverer nettverk som driver handel, korrupsjon, dokumentfalsk, skatteunndragelser, ulovlig skatteplanlegging og profitt skjult i kompliserte selskapsstrukturer.

Det har vært en økning i antall anmeldelser for menneskehandel til tvangsarbeid. Menneskehandel handler ikke bare om kvinner som utnyttes til prostitusjon. Det er en tendens til økt bruk av mindreårige til tiggings, narkotikasalg og vinningskriminalitet, og det er viktig å avdekke hvorvidt disse kan være utsatt for menneskehandel eller andre former for tvang. Menneskehandel utføres i mange tilfeller av organiserte kriminelle grupper. Politiets innsats mot gruppene må gjennomføres ved strategier som ikke setter ofrenes liv og helse i fare, og som i størst mulig utstrekning legger til rette for at ofrene selv velger å avgi forklaring for politi og domstoler.

Datakriminalitet utvikler seg raskt ettersom aktørene tar i bruk stadig mer avanserte teknologiske løsninger for på ulovlig vis å skaffe seg økonomisk vinning. Kortsvindel, nettbankbedragerier og angrep på nettsider representerer særlige utfordringer. Sistnevnte aktivitet er forholdsvis ny, og retter seg mot å blokkere og sperre lovlig og viktig informasjonsspredning over nettet.

Drap og alvorlige skyteepisoder utgjør fortsatt en høy risiko i rivaliseringen mellom ulike minoritetsetniske gjenger – særlig i Osloregionen. Det er avgjørende å ha god oversikt over miljøet, og

Oslo politidistrikt jobber målrettet med informasjonshenting. Kunnskapen om miljøet bidrar til at personer på vei inn i gjengene fanges opp tidlig, slik at tiltak mot rekruttering, herunder samarbeid med kommunen, kan settes raskt inn. For å forebygge voldelige konflikter på åpen gate, går politiet i direkte dialog med sentrale aktører i miljøet. Samtidig slås det hardt ned på all kriminalitet fra deltakerne i miljøet.

Mobile vinningskriminelle opptrer i mindre grupper som forflytter seg raskt rundt i Norge. På denne måten minskes oppdagelsesrisiko og oppmerksomhet fra politiet. Gruppene reiser raskt inn og ut av Norge, og begår kriminalitet som rammer mange privatpersoner og bedrifter hardt. Styrket samordning og koordinering av etterforskningsarbeidet med sterk involvering av Kripas og UP har gitt gode resultater. Prosjekt Grenseløs – et samarbeid mellom de fire politidistriktene Asker og Bærum, Vestfold, Telemark og Søndre Buskerud – er et godt eksempel på hva man kan oppnå gjennom økt samordning og koordinering. Flere andre politidistrikter har etablert gode samarbeidsprosjekter på tvers av politidistriktsgrensene og kan vise til gode resultater.

Noe av fortjenesten fra organisert kriminalitet går direkte til forbruk, men betydelige andeler blir også hvitvasket. En bekymringsverdig utvikling består i at nettverkene i økende grad bruker profesjonelle rådgivere som regnskapsførere, revisorer og advokater ved hvitvasking og annen økonomisk kriminalitet.

Flere av kriminalitetstypene som er nevnt under delmål 3.1 Styrket kriminalitetsforebyggende arbeid, regnes også som organisert kriminalitet, for eksempel menneskehandel og narkotikakriminalitet.

Strategier og tiltak

Som varslet i Meld. St. 7 (2010- 2011) om en forsterket innsats mot organisert kriminalitet, har Regjeringen økt satsingen på bedre koordinering, styrket tverrfaglig samarbeid og mer målrettet styring av arbeidet.

Bekjempelsen av denne kriminaliteten oppnås imidlertid ikke gjennom politiets innsats alene. Det er viktig å utvikle et nært og systematisert samarbeid med andre aktører, både offentlige instanser og innen privat sektor. Regjeringen vil derfor bidra til regelmessig kontakt og samarbeid mellom politiet, andre offentlige kontrollorganer, kommunale instanser og næringslivet for å bekjempe organisert kriminalitet. I tillegg er det av vesentlig betydning å opprettholde deltakelsen

i det omfattende internasjonale politisamarbeidet Norge har engasjert seg i.

Regjeringen følger opp arbeidet med å styrke politiets samarbeid med næringslivet, og vil i 2013 iverksette et ettårig prøveprosjekt med næringslivsrådgiver på Kripos. Stillingen skal være et kontaktpunkt mellom næringslivet og politiet på nasjonalt operativt nivå, og skal bidra til å styrke politiets kunnskapsbaserte tilnærming til kriminalitetsutfordringene samfunnet står overfor.

Politiet skal sammen med andre instanser gjøre kontrollsiden mer effektiv ved i størst mulig grad ta i bruk tekniske hjelpemidler med sikte på å begrense tilførsel av narkotika og hindre tilgjengelighet. Politiet skal fortsette utviklingen av etterforskning og etterretning for å avdekke bakmenn og kriminelle nettverk. Den illegale økonomien, knyttet til narkotika, mangedobles på veien fra dyrking og produksjon til illegal omsetning og misbruk i vestlige land. For å styrke arbeidet mot den organiserte narkotikakriminaliteten skal politiet effektivisere arbeidet med å gå etter penge sporet. Narkotikanettverkene opererer på tvers av land og kontinenter. En nasjonal innsats må derfor sees i sammenheng med internasjonalt samarbeid for å avdekke internasjonale transportruter og illegal omsetning innenlands. Norge skal som et hovedsamarbeidsland innen Paris Pact Initiative fortsette innsatsen mot narkotikakriminalitet, knyttet til dyrking av opium og produksjon av heroin i Afghanistan.

Politiet skal også ha oppmerksomhet rettet mot produksjon av narkotika og dopingmidler, samt illegal handel og distribusjon av kjemikalier (precursorer) til slik produksjon.

Et nytt organ for samordning av politiets arbeid i krevende etterforskingssaker (Samordningsorganet) ble etablert i 2010. Samordningsorganet fordeler midler til saker som er særlig ressurskrevende å løse, og som ofte strekker seg over flere politidistrikt. I forbindelse med oppfølgingen av Meld. St. 7 (2010-2011) vil Samordningsorganet i løpet av 2012 få en ny instruks som gir en utvidet sammensetning og et bredere mandat.

I Oslo er STOP-prosjektet mot menneskehandel nå integrert i seksjonen for organisert kriminalitet. Hensikten er å opprettholde og sikre en bred og vedvarende innsats mot menneskehandel. I Hordaland politidistrikt videreføres spesialistgruppen EXIT.

Politiet har etablert etterretningssystemer som gjør politiet bedre i stand til å søke opp informasjon på tvers av politidistrikts grensene og styrker muligheten for å bekjempe organiserte

mobile kriminelle handlinger. Norsk politi har etablert en rekke IT-systemer der man samhandler med andre land. Både utveksling av personopplysninger og annen informasjon knyttet til kriminelle handlinger viser seg å ha både forebyggende og oppklarende effekt.

Organisert kriminalitet begått av medlemmer av de såkalte 1 %-MC-klubbene, preges av narkotikaomsetning, vold, trusler og torpedovirksomhet. Kommuner hvor klubber er etablert, eller hvor de forsøker å få fotfeste, merker utfordringene knyttet til deres virksomhet. Det er derfor etablert et nært og konstruktivt samarbeid mellom politiet og kommunale myndigheter for å forebygge og begrense kriminaliteten som begås av medlemmer av disse klubbene. I 2013 skal det bl.a. utgis en veileder for kommunenes håndtering av denne virksomheten.

3.3 Effektiv straffeforfølgning

Resultat og tilstandsvurdering

Håndheving av lover og regler er viktig for normdannelse og atferdsregulering. Politiets og påtalemyndighetens straffeforfølgning omfatter etterforskning, påtaleavgjørelser, irettføring og beslutning om fullbyrding av dom.

Politiet avdekker kriminalitet gjennom å motta og behandle anmeldelser fra personer eller instanser som er utsatt for lovbrudd, eller gjennom egen virksomhet.

Effektiv straffesaksbehandling innebærer at straffbare handlinger raskt blir avdekket og oppklart, og at de skyldige blir ilagt en adekvat reaksjon. Rask etterforskning og irettføring er særlig viktig når siktede sitter varetektsfengslet, i saker som gjelder unge og ved voldskriminalitet. Ved profittmotivert kriminalitet er det viktig at utbytte inndras.

For straffesaksbehandlingen er det utarbeidet sentrale mål. Det stilles krav både til kvalitet og oppfyllelse av mål for oppklaring, saksbehandlingstid og adekvat reaksjon. Måloppnåelse følges opp både i sentrale dokumenter og i styringsdialogen med politidistriktene og Den høyere påtalemyndighet.

Kontinuerlig oppfølging av straffesaksbehandlingen på høyt nivå i politidistriktet og oppmerksomhet på påtalemessig ledelse av etterforskningen er særlig viktig for god måloppnåelse. Engasjement fra politimestrene, som ledere av den lokale påtalemyndighet, og et velfungerende integrert påtaleledd er nøkkelfaktorer.

Resultatoppnåelsen for politi og påtalemyndigheten i 2011 er samlet sett god. Likevel er ikke

måloppnåelsen tilfredsstillende på alle områder og i alle politidistriktene. Dette er utfordringer det arbeides videre med.

Etterforskningsarbeidet må ha tilstrekkelig kvalitet i alle ledd, det må avsettes nødvendige ressurser og det er viktig med god plan og ledelse av arbeidet. Politidistriktet må sørge for effektiv utnyttelse av og samvirke mellom etterforskningspersonellet og den påtalemessige siden. Når det gjelder de større og mer kompliserte sakene er Regjeringen opptatt av at politiet bedre utnytter mulighetene for samarbeid på tvers av politidistriktene og med særorganene. Det ligger betydelige gevinster å hente i samarbeid med andre offentlige kontrolltater og med private aktører der disse kan bidra til raskere og bedre oppklaring av kriminalitet. På denne måten vil politiet kunne oppnå høyere kvalitet på etterforskningen, hvilket er viktig både for en god oppklaringsprosent og i rettsføringen i domstolen.

Kriminalitet skal ikke lønne seg, og inndragning av utbytte står sentralt ved bekjempelse av alle former for profittbasert kriminalitet.

Politiets bruk av ulike registre, eksempelvis politiets etterretningsregistre, er svært viktig i bekjempelsen av kriminalitet. Etterretningssystemer som «Indicia» og «Ask» er gode redskaper for politiets etterretningsarbeid og bør benyttes rutinemessig for å avdekke og analysere mistanke om særlig organisert kriminalitet.

Å samarbeide med politimyndigheter i andre land for å avdekke og oppklare kriminalitet er viktig. Her vil jevnlig bruk av internasjonale informasjonssystemer som for eksempel Schengen informasjonssystem (SIS) være viktig. Justis- og beredskapsdepartementet har i 2012 gitt Politidirektoratet i oppdrag å foreta en ny utredning av de økonomiske og administrative konsekvensene av implementering av Prüm-regelverket.

Tabell 2.29 Inndragning av utbytte 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Utbytte, § 34	913	908	972	1 011	1 761 ¹
Gjenstand, § 35	3 425	3 958	4 622	4 842	5 442
Utvidet, § 34a	116	84	94	155	61
Totalt	4 454	4 950	5 688	6 008	7 264
Beløp, i mill. kroner	58	339	94	187	135

¹ Et større sakskompleks ved Asker og Bærum medførte 697 saker for distriktet

Kilde: STRASAK

Strategier og tiltak

En effektiv og velfungerende etterforskning utgjør et avgjørende element i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Framover skal det satses mer på etterforskning og etterforskningsledelse i politi- og lensmannsetaten. Gode etterforskningsmetoder skal implementeres i det praktiske politiarbeidet, og alle politidistriktene skal sikre stabilitet og erfaring på etterforskingssiden.

Erfaringer viser at tett og godt internasjonalt samarbeid under etterforskning av krevende saker ofte er helt avgjørende for at etterforskningen skal føre frem til et godt resultat. Gjennom både Interpol-samarbeidet og Norges mange avtaler med EU om deltakelse i politi- og påtalesamarbeid ligger det store muligheter for å få bistand til etterforskning av straffesaker i Norge. Tilsvarende vil disse avtalene åpne for at norsk

politi yter bistand til politiet i andre land som ber om dette.

Også nasjonalt vil det være viktig at politiet har et bredt samarbeid med andre offentlige kontrollorganer for å kunne avdekke og etterforske lovbrudd på en effektiv måte. Tilsvarende vil det bli stadig mer verdifullt for politiet å samarbeide med næringslivet. Partene kan utveksle informasjon om trender og utviklingstrekk, og gi hverandre veiledning i det å forebygge og oppklare straffbare forhold.

Drivkraften bak organisert kriminalitet er et ønske om betydelig profitt. Fremover skal det satses på økt inndragning og flere inndragningskrav. Det er fortsatt for stort gap mellom et antatt årlig straffbart utbytte, og det beløpet politi og påtalemyndighet klarer å inndra. Gjennomsnittlig inndratt beløp de siste fem år er i følge STRASAK 162,6 mill. kroner, jf. tabell 2.29.

Inndragning

Aktiv bruk av inndragning forutsetter etterforskning av pengesporet. Dette krever spesiell kompetanse, og det er avgjørende å legge til rette for at politidistriktene har slik kompetanse. De senere års satsing på kompetanseheving i regi av Politihøgskolen, og Økokrims utgivelse av «Veileder til effektiv inndragning» i 2012, utgjør viktige tiltak for å bygge opp kompetansen. Det er likevel behov for utvikling og fornying av tiltak for å løfte inndragningsarbeidet i politiet ytterligere. Etterforskning av pengesporet kan gi godt grunnlag for domfellelse og inndragning av verdier. Det er et mål at politidistriktene i større grad enn i dag starter slik etterforskning.

For å skape incitament til å etterforske og irtetføre flere og mer omfangsrrike inndragnings saker foreslår Regjeringen at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 kan trekke fra politiets direkte utgifter til oppbevaring, tilsyn og salg av beslag fra salgsinntektene før det overskytende inntektsføres under kap. 5309 Tilfeldige inntekter, post 29 Ymse, jf. forslag til vedtak.

Mål for straffesaksbehandlingen

For straffesaksbehandlingen er det utarbeidet sentrale mål for ulike saker og sakstyper. I arbeidet med å sikre bedre og mer effektiv straffefølgning videreføres følgende sentrale mål i 2013:

- Straffesaksbehandlingen skal holde høy kvalitet og ivareta rettssikkerhet og menneskerettigheter.
- Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte forbrytelsessaker i politi- og lensmannsetaten skal, der det ikke er fastsatt særskilte frister, ikke overstige 120 dager. Målet er et landsgjennomsnitt. De lokale mål må tilpasses det enkelte politidistrikt.
- I saker som gjelder legemsfornærmelse med skadefølge og legemsbeskadigelse (straffeloven §§ 228 annet ledd og 229), skal saksbehandlingstiden i oppklarte saker ikke overstige 90 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre omstendigheter gir grunn til det.
- I saker mot personer som var under 18 år på handlingstiden, skal spørsmålet om tiltale avgjøres innen seks uker etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør dette nødvendig.
- Gjennomsnittlig oppklaringsprosent for alle kriminalitetstyper skal være minst 38 pst.

Målet er et landsgjennomsnitt. De lokale mål må tilpasses det enkelte politidistrikt.

- I Den høyere påtalemyndighet skal gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtale- og klagesakene ikke overstige 30 dager, og 90 pst. av sakene skal være avgjort innen dette tidsrom.
- I saker mot personer som var under 18 år på handlingstiden, skal statsadvokaten avgjøre spørsmålet om tiltale, eller oversende saken til riksadvokaten med innstilling om avgjørelse innen 15 dager fra statsadvokaten mottok saken fra politiet. Tiltalespørsmålet kan likevel avgjøres senere dersom hensynet til etterforskningen eller andre særlige omstendigheter gjør dette nødvendig.

Den høyere påtalemyndighet

Riksadvokaten avgjør tiltalespørsmålet i de aller alvorligste straffesakene, og er klageinstans for påtalevedtak truffet av statsadvokatene og Spesialenheten for politisaker. Riksadvokaten har også den overordnede faglige ledelsen av straffesaksbehandlingen, og legger i den forbindelse vekt på tydelig angivelse av mål og prioriteringer for statsadvokatene og politiet. Ved Riksadvokatembetet var gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtalesakene seks dager i 2011, og 98 pst. av sakene ble avgjort innen 30 dager. For klagesakene var tilsvarende tall 14 dager og 93 pst.

Statsadvokatene avgjør tiltalespørsmålet og fører de alvorligste straffesakene for retten. De har dessuten en sentral funksjon i den faglige oppfølgingen av etterforskningsvirksomheten i politiet og er klageinstans for politiets avgjørelser i straffesakene. Statsadvokatene skal føre tilsyn med straffesaksbehandlingen i politidistriktene og bidrar på den måten til effektivitet og rettssikkerhet. Statsadvokatene må innrette virksomheten slik at det blir rom for de viktigste tiltakene i den pålagte fagledelsen ved siden av straffesaksbehandlingen. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i påtalesakene ved de regionale statsadvokatembetene var 18 dager i 2011, og 87 pst. av sakene ble avgjort innen 30 dager. For klagesakene var de tilsvarende tall 18 dager og 87 pst. I saker der gjerningspersonen var under 18 år på handlingstiden, ble 87 pst. av sakene behandlet innen 15 dager. Statsadvokatene behandlet i 2011 flere saker enn noen gang og utførte mange aktorater, samtidig som måloppnåelsen ble bedret. Også Riksadvokatembetet har hatt en høy arbeidsbelastning og oppnådd en god måloppnåelse.

Den høyere påtalemyndigheten må ha kapasitet til å behandle tunge saker eksemplvis innen

økonomisk kriminalitet og organisert kriminalitet. Slike saker blir stadig mer utfordrende i form av økt kompleksitet og omfang. Det foreslås på denne bakgrunn å videreføre bevilgningsøkningen på 4 mill. kroner i 2013, jf. revidert nasjonalbudsjett 2012.

Politiet

Politimesteren har ansvaret for straffesaksbehandlingen i politidistriktet. Dette gjelder både kravet til kvalitet og oppfyllelse av mål for oppklaring, saksbehandlingstid og adekvat reaksjon. Etter at påtalemyndigheten i politiet har fått utvidet sitt myndighetsområde avgjøres nå mer enn 90 pst. av alle straffesaker i politiet uten å bli forelagt statsadvokat eller riksadvokat.

Fristsaker – vold

I 2011 avgjorde politiet 4 494 saker med frist. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for de oppklarte sakene var 101 dager, mot 111 dager i 2010. Første halvår 2012 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte voldssaker med frist 100 dager, mens den for første halvår 2011 var 107 dager.

Fristsaker – unge lovbrøyttere

For saker med unge lovbrøyttere er fristen fastsatt til seks uker (42 dager) regnet fra gjerningspersonen får status som mistenkt og frem til positiv påtaleavgjørelse. For 2011 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker 30 dager, en nedgang med én dag fra foregående år. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte saker i første halvår 2012 var 30 dager. Totalt avgjorde politiet 17 611 forhold med gjerningsperson under 18 år i 2011, noe som er 2 880 færre enn i 2010. I sakene med unge lovbrøyttere har det vært en jevn og betydelig nedgang de siste årene.

Konfliktråd

Valg av reaksjonsform kan være avgjørende for muligheten til å forebygge nye lovbrudd og lovbruddkarrierer. Bruk av reaksjonsalternativer som stormøter eller megling i konfliktråd kan ha en særlig forebyggende effekt gjennom å ansvarliggjøre lovbrøytteren.

Konfliktrådsbehandling i straffesaker, enten som et alternativ eller et supplement, er et viktig ledd i arbeidet for å gjenopprette skade og forebygge gjentagelser av lovbrudd.

I 2011 ble 4 181 saker oversendt fra påtalemyndigheten til konfliktråd, mot 4 746 saker i 2010. Dette er en nedgang på 565 saker. En mulig årsak til dette kan være at lovbrudd begått av barn og unge er redusert de senere årene. Per første halvår 2011 ble 2 307 saker overført til konfliktråd, jf. nærmere omtale under programkategori 06.70.

Bruk av konfliktrådsbehandling alternativ straff for unge lovbrøyttere

Justis- og beredskapsdepartementet har arbeidet fortløpende med å styrke unge lovbrøytteres rettsstilling ved pågripelse, varetektsfengsling og straffegjennomføring. I Prop. 135 L (2010-2011) *Barn og straff* ble forslaget om en ny straffeart – ungdomsstraff – som et alternativ til fengsel vedtatt. Den skal gjennomføres av konfliktrådene. Målet er at barn ikke skal settes i fengsel med mindre det er tvingende nødvendig og alle andre tiltak har vært vurdert.

4 God rettssikkerhet for individer og grupper

Rettsikkerhet er de garantier innbyggerne har for en lovregulert, rimelig og rettferdig prosess, ved at den enkelte beskyttes mot overgrep og vilkårlig myndighetsutøvelse. Det er en nær sammenheng mellom rettsikkerhet og personvern. Den grunnleggende verdi som søkes beskyttet i begge sammenhenger er den enkeltes innbyggers integritet og autonomi.

4.1 Ivareta rettssikkerheten ved straffeforfølgning

Resultat og tilstandsvurdering

Innføringen av DNA-reformen viser at Regjeringen har satsset på økt bruk av DNA som bevis i strafferettspleien. DNA-reformen har bidratt til å effektivisere etterforskningen og øke sannsynligheten for oppklaring av straffesaker, både vinningskriminalitet og mer alvorlig kriminalitet.

Strategier og tiltak

Rettsakkyndige tjenester skal leveres i rett tid og på et tilstrekkelig høyt faglig nivå, jf. Prop. 1 S (2010-2011) og Prop. 141 L (2009-2010). Flere departementer er involvert i dette arbeidet. Justis- og beredskapsdepartementet vil sette ned et utvalg som skal se på spørsmålet om tilregnelighet og rettspsykiatriens rolle i straffesaker.

Behandling av påstått kritikkverdige forhold i politiet

Tillit i befolkningen er en forutsetning for at politiet skal lykkes i kriminalitetsbekjempelsen og for å sikre publikum trygghet og rettsvern. Politiet skal virke i samspill med publikum. At påstått kritikkverdige forhold håndteres på en ryddig og kvalitetsmessig god måte, og at politiet lærer av de avgjørelser som tas av Spesialenheten for politisaker, har betydning for befolkningens tillit til politiet.

DNA-reformen

Adgangen til å registrere DNA-profiler i straffettspleien ble utvidet fra 1. september 2008. DNA-registeret består av et identitetsregister, et etterforskningsregister og et sporregister. Disse registrene er gjensidig søkbare. Identitetsregisteret og etterforskningsregisteret inneholder 34 500 profiler. I tillegg er det om lag 8 700 sporprofiler i registeret.

Et lite antall mennesker står bak mye kriminalitet, og spor som hentes inn i mindre alvorlige saker fører ofte til oppklaring i større saker. Politiet oversender ca. 600 saker per måned for undersøkelse av biologiske spor.

Regjeringen har investert betydelig i personell, opplæring og utstyr for å sikre effektivitet og kvalitet i alle ledd. I 2011 ble det gjennomført flere kompetansehevende tiltak i politidistriktene som bidro til å heve kvaliteten på innhenting av sporprøver. Det gjennomføres en evaluering av DNA-reformen. Resultatene og evalueringen vil foreligge i 2013.

Rettsmedisinsk institutt ble fra 1. juni 2011 overført fra Universitetet i Oslo til Folkehelseinstituttet. Når det gjelder nærmere omtale av DNA-analysene for politi og påtalemyndigheten vises til Prop. 1 S for 2013 for Helse- og omsorgsdepartementet (kap. 710 Nasjonalt folkehelseinstitutt). Justis- og beredskapsdepartementet har i perioden 2009 til 2012 bevilget midler til forberedelse av et nytt DNA-analysemiljø ved Universitetet i Tromsø. Midlene til DNA-miljøet ved Universitetet i Tromsø foreslås videreført i 2013.

4.2 Godt personvern

Den teknologiske utviklingen har gjort det mulig at store mengder personopplysninger kan samles inn og systematiseres. Dette har ført til økt behov for rettslige rammer for behandling av personopp-

lysninger. For politiets behandling av personopplysninger reiser det seg særlige problemstillinger ved at personvernlovgivning i gitte tilfeller kan stå i veien for kriminalitetsbekjempelsen. Utfordringen er derfor å skape god balanse mellom hensynet til personvernet på den ene siden, og hensynet til effektiv kriminalitetsbekjempelse på den andre siden.

Resultat og tilstandsvurdering

Regjeringen fremmet i 2010 forslag til ny lov om politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger (politiregisterloven), jf. Ot.prp. nr. 108 (2008-2009) og Prop. 12L (2009-2010). Loven ble vedtatt av et enstemmig Storting 28. mai 2010. Formålet med loven er å styrke personvernet samtidig som den skal bidra til at politiet og påtalemyndigheten kan løse sine oppgaver på en effektiv måte. I tillegg inneholder loven betydelig omarbeidede bestemmelser om vandelskontroll, herunder utstedelse av politiattester.

For at politiregisterloven kan tre i kraft er det nødvendig å endre flere andre lover. Utkast til politiregisterforskrift ble sendt på høring i henholdsvis juni 2011 og februar 2012 og er under utarbeidelse i departementet. Det tas sikte på at politiregisterloven vil tre i kraft i 2013, men det vil være nødvendig med overgangsbestemmelser som følge av behov for IKT-tilpasninger.

Strategier og tiltak

Iverksettingen av politiregisterlovgivningen vil representere noe nytt for politiet og påtalemyndigheten. Regelverket er omfattende og vil nødvendigvis omfatte opplæring av ansatte i etaten. For å møte både opplærings- og kompetansebehovet vil det bli tilsatt ti nye personvernrådgiverstillinger. Flere av disse vil bli tilknyttet Kripas, som behandlingsansvarlig for nærmest samtlige av de sentrale registre. Kripas vil spille en viktig rolle både hva gjelder opplæring og håndhevelse av loven og forskriften.

Det er nødvendig å fornye flere av politiets IKT-systemer slik at de kan håndtere kravene om bl.a. logging, sporing og automatisert sletting. Siden dette vil ta noe tid, vil det være nødvendig å etablere enkelte overgangsregler, herunder at påbudet om sporing i politiregisterloven § 17 utsettes for de systemene som i dag ikke har denne funksjonen.

5 Økt trygghet og styrket samfunnsikkerhet

5.1 Effektiv og god håndtering av forhold som skaper utrygghet

Resultat og tilstandsvurdering

Når hendelser truer sentrale samfunnsinstitusjoner, vår felles sikkerhet eller den enkeltes trygghetsfølelse, skal de håndteres effektivt. Håndteringen skal være basert på klare strukturer, avklarte ansvarsforhold og tydelige kommandolinjer mellom beredskapsaktørene.

Politiet er en sentral aktør i det sivile samfunnets beredskap mot ulykker, naturkatastrofer og terroranslag. Politiet skal være forberedt på hendelser som kan kreve en større, velorganisert politiinnsats, og etaten har derfor utarbeidet flere plan- og instruksverk for innsats ved ekstraordinære hendelser og kriser. Skal politiets beredskapsoppgaver og ansvar for koordinert innsats ivaretas, er det avgjørende at etaten har en rolleforståelse og et øvingsmønster som ivaretar samvirke med andre nød- og beredskapsstater. Fra 2007 har Politidirektoratet gjennomført en større samvirkeøvelse hvert år (Øvelse Tyr) for å styrke politidistriktenes evne til krisehåndtering. Formålet med øvelsen er å øve håndtering i samvirke, å gi deltagerne god rolleforståelse og styrke aktørenes håndteringsevne. Øvelsene planlegges i et to-til treårsperspektiv, i lys av trusselvurderinger og behov. Ulike scenarier er blitt øvet forskjellige steder i landet, herunder kriminalitet tilknyttet næringslivsaktivitet (2007), stort fjellskred (2008), brann i gasstanker (2009), togavsporing samt grensekontroll (2010) og terrorhandlinger samt objektsikring (2012). Øvelse Tyr som i 2011 skulle vært gjennomført i regjeringskvartalet, ble utsatt til 2012 som følge av bomben i regjeringskvartalet 22. juli 2011. Politihøgskolen har ansvaret for å evaluere Øvelse Tyr. Politidistriktene gjennomfører også egne øvelser med relevante samvirkepartnere for å styrke samarbeidet og skape en felles forståelse for hverandres roller.

PST har et ansvar for å forebygge og etterforske straffbare handlinger mot rikets sikkerhet. Innsamling av informasjon om personer og grupper som kan utgjøre en trussel, utarbeidelse av analyser og trusselvurdering, etterforskning og andre operative tiltak mv. er sentralt i dette arbeidet. 22. juli-kommisjonen peker på at PST må utvise større pågåenhet, kreativitet og vilje til å identifisere nye trusler. Tjenestens strategiske plan vil på denne bakgrunn bli revidert for å videreutvikle kultur og holdninger.

Politiets ansvar for trygghet gjelder både innbyggernes reelle (objektive) trygghet og deres opplevde (subjektive) trygghet. Politiet kan bidra til reell og opplevd trygghet gjennom effektiv kriminalitetsbekjempelse, økt tilgjengelighet og målrettet informasjon.

Strategier og tiltak

Trygghet forutsetter et nært og sterkt politi med nødvendig kompetanse og kapasitet, som er tilgjengelig når publikum har behov for bistand og service. En solid grunnbemanning er en forutsetning for å opprettholde en desentralisert politistruktur og en døgnkontinuerlig polititjeneste med en akseptabel responstid. I statsbudsjettet for 2013 foreslår Regjeringen å øke bevilgningene til politiet for å legge til rette for at nyutdannede fra Politihøgskolen skal kunne tilbys jobb i politiet.

Det er behov for en bred forebyggende innsats på et tidlig stadium, før ekstreme holdninger blir til voldelige handlinger. Dette er hovedmålet for regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, *Felles trygghet – felles ansvar*, som Regjeringen la frem i desember 2010. Handlingsplanen har som formål å sikre en helhetlig tilnærming til forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme samt å øke kunnskapen på området, for på den måten å sikre at forebyggingen blir effektiv og målrettet. Med et bedre samarbeid mellom ulike aktører på et tidlig stadium legges det også til rette for en bredere og mer effektiv forebygging, og dermed økt trygghet. Som en del av denne handlingsplanen ble nettsiden www.radikalisering.no lansert 6. desember 2011. Statusrapportering på tiltakene i handlingsplanen legges ut på denne siden. Videre finnes informasjon om hvordan man kan melde inn tips til politiet dersom man er bekymret for at noen er i ferd med å bli radikalisert, samt informasjon om hva det innebærer å kontakte politiet. Nettportalen skal blant annet bidra til å gi kunnskap om radikaliserings og voldelig ekstremisme, og kan være nyttig for ansatte i kommuner, skoler, barnevern, politi m.fl.

Forebygging av radikaliserings og alvorlig kriminalitet som terrorisme, er en naturlig del av den helhetlige tilnærmingen til kriminalitetsforebygging som politirådene bør og skal sette på dagsordenen. Samordnede planer for lokal terrorberedskap er en del av dette arbeidet. Politidirektoratet vil følge opp disse forholdene i sin styringsdialog med politidistriktene.

5.2 Økt beredskap og evne til krisehåndtering

Resultat og tilstandsvurdering

Regjeringen besluttet å opprette en kommisjon for å gjennomgå angrepene på regjeringskvartalet og Utøya 22. juli 2011. Hensikten var å foreta en gjennomgang og evaluering for å trekke lærdom fra hendelsene med sikte på at det norske samfunnet skal kunne stå best mulig rustet til å avverge og møte eventuelle fremtidige angrep, samtidig som en tar vare på sentrale verdier i det norske samfunnet som åpenhet og demokrati. Kommisjonen avga sin rapport til statsministeren 13. august 2012. Rapporten viste at politiets evne til å håndtere angrepene sviktet på vesentlige punkter. Der det sviktet, skyldtes dette i følge 22. juli-kommisjonen primært at:

- evnen til å erkjenne risiko og ta lærdom av øvelser har vært for liten
- evnen til å gjennomføre det man har bestemt seg for, og til å bruke planene man har utviklet, har vært for svak
- evnen til å koordinere og samhandle har vært mangelfull
- potensialet i informasjons- og kommunikasjonsteknologi har ikke vært godt nok utnyttet
- ledelsens evne og vilje til å klargjøre ansvar, etablere mål og treffe tiltak for å oppnå resultater har vært utilstrekkelig.

Varsling

Dagens system for riksalarm er ikke godt nok. Regjeringen forventer at Politidirektoratet raskt får et nytt system på plass, og Justis- og beredskapsdepartementet vil følge dette arbeidet tett. I mellomtiden har departementet forsikret seg om at det eksisterende systemet for riksalarm fungerer etter hensikten, og at det testes jevnlig.

Politiets data- og materielltjeneste har iverksatt tiltak for å øke den tekniske kapasiteten på nødnummer 112. Et prosjekt med felles nødnummer og felles nødsentral for brannvesen, politi og helsetjeneste gjennomføres nå i Drammen. Det vil bli gjennomført en ekstern evaluering av prosjektet.

Operasjonssentralen i Oslo er planlagt utbygget. Kommisjonen anbefaler å etablere en nasjonal politioperativ sentral som en skalerbar del av operasjonssentralen i Oslo. Regjeringen vil vurdere dette forslaget, og komme tilbake til spørsmålet i den kommende stortingsmeldingen.

Skyting pågår

I samfunnssikkerhetsmeldingen har Regjeringen bedt Politidirektoratet om å gjennomgå deler av aksjonen på Utøya på nytt med tanke på å identifisere ytterligere læringspunkter. Dette vil bli nærmere omtalt i den kommende stortingsmeldingen. Videre skal politiets planverk og kompetanse i situasjonsrapportering gjennomgås.

Politidirektoratet er bedt om å etablere kontakt mellom berørte direktorater for å fastsette nasjonale retningslinjer for samarbeidet mellom helsetjenesten, brann og redningstjenesten og politiet når det gjelder prosedyrer for varslingsansvar og samarbeid på innsatssted. Helsedirektoratet og Politidirektoratet er i tillegg i gang med å utarbeide felles retningslinjer for samhandling i områder som ikke fullt ut kan erklæres som «klart område».

Øvelse

Politiet må være forberedt på å håndtere alle typer hendelser, ofte i samarbeid med andre beredskapsaktører og virksomheter. For å ivareta etasens ansvar best mulig og utvikle gode rolleforståelser, må politiet gjennomføre realistiske øvelser.

Øvelser med andre aktører innen redning og krisehåndtering, herunder frivillige organisasjoner, Forsvaret, kommuner og fylkesmenn, gjør at politiet er forberedt på å håndtere et bredt spekter av hendelser som krever en større organisert innsats. Øvelser på ett beredskapsområde styrker håndteringen generelt, og ikke bare på feltet man øver.

En satsing på den spesialiserte beredskapen må ikke gå på bekostning av den generelle beredskapen i politidistriktene. I de fleste tilfeller vil det være innsatspersonell uten spesialkompetanse som kommer til et åsted i første omgang. Det er derfor viktig at disse innehar adekvat kompetanse til selv i mange situasjoner å kunne løse oppdrag. Regjeringen vil komme tilbake i stortingsmeldingen med en helhetlig vurdering av behovet for økt kompetanse hos innsatspersonell.

Strategier og tiltak

I arbeidet med å bedre politiets beredskap og evne til krisehåndtering vil Justis- og beredskapsdepartementet legge 22. juli-kommisjonens rapport til grunn. I tillegg vil Stortingets vedtak og anbefalinger fra Den særskilte komité samt stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet stå sentralt. Allerede iverksatte tiltak, samt planlagt opp-

følgning, fremgår blant annet av Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* som ble fremlagt 15. juni 2012.

Det er igangsatt et bredt anlagt endringsprogram i Politidirektoratet for å følge opp 22. julkommisjonens anbefalinger, hvor endringsledelse og helhetlig beredskapstenkning vil være sentralt. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen i 2013 med 25,5 mill. kroner til dette arbeidet.

Politihelikopter

I 2012 ble bevilgningen til politihelikoptertjenesten økt med 29,7 mill. kroner til bedret beredskap for tjenesten, bl.a. leasing av reservehelikopter og økt mannskap. Justis- og beredskapsdepartementet ga på denne bakgrunn Politidirektoratet i oppdrag å etablere en døgnkontinuerlig politihelikopterberedskap i Oslo politidistrikt innen 1. juni 2012. Reservehelikopteret som er leaset for en periode på fire år var operativt, men ikke døgnkontinuerlig fra 1. juni 2012, og politiet har nå to helikoptre tilgjengelig. Det er nå under etablering døgnkontinuerlig drift av politihelikoptertjenesten, i tråd med kommisjonens anbefaling. Inntil nye piloter ansatt høsten 2012 er utsjekket for å kunne føre politihelikopteret, ivaretas personellbehovet i så stor grad som mulig ved bruk av overtid.

For å sikre forutsigbar og døgnkontinuerlig drift av politihelikoptertjenesten i 2013, foreslår Regjeringen å bevilge 10 mill. kroner til vedlikehold/oppgradering av politioperativt utstyr i politi-helikopter. Det er behov for å oppgradere noe utstyr på reservehelikopteret en periode på inntil 14 uker tidlig i 2013. For å sikre en tilfredsstillende politihelikopterberedskap i denne perioden vil det blir leid inn et helikopter av samme type.

Særskilt om annen helikopterberedskap

I perioden fra 1. oktober 2011 til 31. desember 2012 har det vært etablert en militær helikopterberedskap med Bell 412 helikoptre på Rygge som etter anmodning skal yte administrativ transportbistand for politiet ved akutte situasjoner. Ordningen foreslås videreført i 2013 og utvidet til også å omfatte håndhevelsesbistand.

Forenklede retningslinjer for politiets bruk av redningshelikopter i akutte politiaksjoner ble innført i 2012. Ordningen skal sikre at politiet gis høy prioritet, og at tidsbruken ved behandlingen av anmodningen blir kortest mulig.

Justis- og beredskapsdepartementet har i 2012 gitt Politidirektoratet i oppdrag å kartlegge hvil-

ken helikopterkapasitet Forsvaret disponerer i tillegg til helikopterberedskapen på Rygge. I lys av blant annet denne kartleggingen, vil departementet sammen med Forsvarsdepartementet utarbeide en felles plan for helikopterberedskapen i Norge. Formålet er å utrede og vurdere det sivile samfunns behov for og tilgang til helikopterressurser i beredskapssammenheng.

Beredskapssenteret

De mest operative beredskapsstyrkene må sikres fasiliteter som gir bedre ressursutnytting, raskere utrykningstid og bedre treningsmuligheter. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2013 å bevilge 10 mill. kroner til arbeidet med å planlegge et beredskapssenter for politiet bestående av helikoptertjenesten, beredskapstroppen og hundetjenesten i Oslo politidistrikt.

Etablering av et slikt senter vil, i tillegg til å sikre en hurtig responstid, bidra til at viktige beredskapsressurser ses i sammenheng samtidig som det tilrettelegges for videreutvikling av et beredskapsfaglig kompetansemiljø.

En tomt på Alna i Oslo er stilt til disposisjon for etablering av nytt beredskapssenter. Tomten som vil dekke arealbehovet til beredskapssenteret tilhører ROM eiendom AS og er i dag regulert til jernbaneformål. Statsbygg har også kartlagt andre mulige tomter i Oslo som imøtekommer kravene til etablering av et beredskapssenter for politiet. Nytt beredskapssenter vil være et sivilt anlegg som staten bør eie. Regjeringen er opptatt av rask fremdrift med god kvalitet i det videre arbeidet.

5.3 Vern om rikets sikkerhet, selvstendighet og betydelige samfunnsinteresser

Resultat og tilstandsvurdering

Hovedoppgaven til Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er å forebygge og etterforske lovbrudd mot nasjonens sikkerhet og selvstendighet. PST er en sentral aktør i terrorberedskapen. Målet for tjenestens kontraterrorarbeid er både å forebygge at det planlegges og utføres terrorhandlinger i Norge, og å forhindre at Norge blir brukt som utgangspunkt for planlegging av terrorhandlinger i andre land. Tjenesten er helt avhengig av et nært og tillitsfullt samarbeid med andre aktører, både nasjonalt og internasjonalt, for å lykkes. Nasjonalt er det et nært samarbeid og informasjonsutveksling med det øvrige politi og særorganene. Samarbeid og informasjonsutveksling med andre nasjonale aktører, som Etterretningstjenesten, Nasjo-

nal sikkerhetsmyndighet, utlendingsmyndighetene og tollmyndighetene, er også av avgjørende betydning.

PST utarbeider årlig en trusselvurdering som nærmere beskriver hvilke trusler Norge står ovenfor. I trusselvurderingen for 2012 fremgår det at det norske samfunnet i grove trekk er fredelig og uten alvorlige interne konflikter, men at vi daglig utsettes for virksomhet som kan undergrave vår sikkerhet og skade nasjonale interesser. Ekstrem islamisme vil fortsatt utgjøre en stor terrortrussel for Norge. Selv om det er få personer i Norge som støtter ekstrem islamisme, er rekrutteringen til enkelte miljøer økende. Lederskikkelser i miljøene kan utnytte dette til å etablere celler eller grupper i Norge som har til hensikt å planlegge voldelige aksjoner. Norge fremstår som sentralt i fiendebildet til enkelte av disse lederne. Som omtalt i Meld. St. 29 (2011–2012) *Samfunnsikkerhet* vil Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet vurdere om det skal utarbeides en felles årlig overordnet åpen risiko- og trusselvurdering for det norske samfunnet. Denne skal være basert på analyser og vurderinger fra NSM, PST, E-tjenesten, DSB og andre relevante fagmiljøer, men det vil være naturlig å skille mellom tilsiktede handlinger som terror og alvorlig kriminalitet og uønskede hendelser som naturkatastrofer, ulykker o.l. Det skal videre vurderes hvordan den skal kommuniseres til fagmiljøet og publikum forøvrig.

Personene i de ekstreme islamistiske nettverkene er involvert i aktiviteter av mer operativ karakter enn tidligere. Flere av disse personene reiser til konfliktområder for å få trening, kamperfaring og møte internasjonale kontakter. Slike opphold kan påvirke den enkeltes ønske og evne til å planlegge terrorhandlinger i Norge. Samtidig kan trusselaktører gjennomføre voldelige handlinger uavhengig av slike reiser.

Terrorhandlingene 22. juli 2011 har så langt ikke medført noen endring i vurderingen av trusselen fra organiserte nasjonale ekstreme miljøer i Norge. Oppslutningen rundt organiserte høyreekstreme og anti-islamske grupper forventes i følge PST å være forholdsvis liten også i 2012. Det er imidlertid mange som finner inspirasjon i de anti-islamske miljøenes fremmedfiendtlige retorikk, og som sympatiserer med og støtter slike holdninger. Antall enkeltpersoner som oppfordrer til eller truer med bruk av vold med henvisning til anti-islamsk retorikk, synes å være økende.

Antall trusler mot norske myndighetspersoner har økt vesentlig etter terrorhandlingene 22. juli. Økningen er i stor grad knyttet til mishagsyttrin-

ger og trusler på internett. Ytringene og truslene har også blitt grovere og mer alvorlige. Det forventes et vedvarende høyere nivå når det gjelder trusselaktivitet og negativ oppmerksomhet rettet mot enkelte myndighetspersoner.

Norge og norske interesser utsettes daglig for uønsket og ulovlig etterretning fra andre stater. PST forventer at hovedtyngden av etterretningen mot Norge og norske interesser fortsatt vil rettes mot temaer som energi, forsvars-, sikkerhets- og beredskapsspørsmål. Dette vil innebære løpende etterretning mot relaterte politiske prosesser, særlig knyttet til olje og gass, nordområdene og Svalbard.

Enkelte av de statene som er mest aktive i sin etterretning mot Norge har iverksatt omfattende militær opprustning og modernisering. Flere norske forskningsmiljøer er verdensledende på nisjeområder av stor økonomisk og militær betydning. PST forventer økt oppmerksomhet fra fremmede etterretningstjenester mot den teknologi og kunnskap disse norske miljøene utvikler.

Det er grunn til å tro at de etterretningstjenestene som er mest aktive mot norske interesser særlig styrker sin evne og kapasitet til data- og internettbasert etterretning.

Spekteret av teknologi og kunnskap i Norge som kan brukes til utvikling og fremstilling av kjernefysiske våpen er stort. Norske bedrifter og forskningsmiljøer vil i 2012 fortsatt være mål for innhenting av teknologi og kunnskap som kan brukes til utvikling og fremstilling av kjernefysiske våpen.

Politiets sikkerhetstjeneste er vesentlig styrket ressursmessig de senere år. De økte bevilgningene har blant annet styrket kontraterrorarbeidet, livvakt-tjenesten, arbeidet med søk på åpent nett og blitt benyttet til anskaffelse av nødvendig utstyr. I saldert budsjett 2012 ble bevilgningen økt med 46,4 mill. kroner for å styrke livvakt-tjenesten, utvikling av en avansert søkemotor for åpent nett, økt spaningskapasitet og materiell. Videre har Stortinget i 2012 bevilget 30,4 mill. kroner til investeringer i nytt materiell og utstyr for livvakt-tjenesten, jf. Prop. 79 S (2011-2012). I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2012 ble bevilgningen til PST økt med ytterligere 21 mill. kroner til engangsinvesteringer og utviklingskostnader innen områdene cybersikkerhet, kommunikasjonskontroll, spaning og tilgang til visumdata-basen VIS.

Rammebetingelsene til PST er også avhengig av at det lovmessig tilrettelegges for bruk av adekvate metoder. Både PST og det øvrige politiets adgang til metodebruk (romavlytting, kommuni-

kasjonskontroll og basestasjonssøk) er styrket de senere årene, og terrorlovgivningen er oppdatert. PST har etablert en åpne kilder-enhet (open source intelligence), som ledd i sin informasjonsinnhenting.

Strategier og tiltak

De tiltak PST har igangsatt på bakgrunn av sin egnevaluering er forsterket i lys av 22. juli-kommisjonens rapport. I oppfølgingsarbeidet vil PST legge særlig vekt på å revidere planverket, gjennomføre intern opplæring og hyppige øvelser. Kri-sehåndteringsverktøyet i PST vil bli gjennomgått. Det vil også bli utviklet en ny overordnet IKT-strategi som skal bidra til å effektivisere PSTs oppgaveløsning. En ny saksbehandlingsinstruks skal sikre ensartet saksbehandling.

Regjeringen har oppnevnt et utvalg som foretar en ekstern gjennomgang av PST. Utvalget konsentrerer seg om hvordan tjenesten utnytter sine ressurser, foretar prioriteringer, arbeidsprosesser, kompetanse og organisering i lys av trusselbildet og ressursituasjonen. Utvalget har formidlet at de også vil benytte kommisjonsrapportens vurderinger og forslag. Rapporten fra utvalget vil etter planen foreligge innen 1. desember 2012.

Justis- og beredskapsdepartementet har 12. juli 2012 (med høringsfrist 1. november 2012) sendt på høring forslag til bl.a. kriminalisering av forberedelse til terrorhandling og soloterrorisme. Høringsbrevet inneholder bl.a. forslag til lovbestemmelser som setter straff for planlegging av terrorhandling (generell bestemmelse), tilstedeværelse på sted hvor det bedrives terrortrening, mottakelse av trening til nytte for terrorhandling, besittelse og/eller anskaffelse av gjenstander, informasjon, våpendeler mv. med tanke på fremtidige terrorhandlinger og deltakelse eller medlemskap i terrororganisasjon.

Regjeringen foreslår for 2013 å øke bevilgningen til PST med 30 mill. kroner innen områdene politisk motivert vold, trusler mot myndighetspersoner, cybersikkerhet, kommunikasjonskontroll mv. Midlene vil gå til å styrke driften ved PST, bl.a. til flere årsverk, økte leieutgifter og øvrig driftsutgifter.

6 En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor

6.1 Helhetlig, effektiv og serviceorientert politi og påtalemyndighet

Resultat og tilstandsvurdering

Befolknings-, samfunns- og kriminalitetsutviklingen stiller store krav til justissektoren og måten det arbeides på. De siste årene har Regjeringen foretatt en betydelig styrking av justissektoren, noe som trolig har bidratt til nedgangen i den anmeldte kriminaliteten.

Måloppnåelsen til politi og påtalemyndigheten har vært god de siste årene, jf. politiets kriminalstatistikk (STRASAK). Likevel er det noen områder der måloppnåelsen ikke er tilfredsstillende, og ulike forbedringstiltak må her vurderes. Dette gjelder særlig beredskap og politiets evne til å forebygge og håndtere kriser.

Strategier og tiltak

Rekruttering

Det foreslås å videreføre det høye studentopptaket til Politihøgskolen på 720 som et tiltak for bl.a. å bedre beredskapen og politiets evne til å forebygge og håndtere kriser. Videre må det rekrutteres fra andre yrkesgrupper, blant annet for å styrke kompetansen i kriminalitetsbekjempelsen. For å kunne bidra til at politidistriktene kan tilby nyutdannede politihøgskolestudenter fra 2013 jobb i etaten foreslås det å øke bevilgningen med 150 mill. kroner i 2013.

IKT

Det er svært viktig å modernisere og effektivisere politi- og lensmannsetatens IKT-systemer og bruken av disse, fornye organisasjonsstrukturen og forbedre kompetanseforvaltningen. Regjeringen er også opptatt av god samordning i justissektoren og mellom justissektoren og andre deler av forvaltningen, for å sikre en felles tilnærming og bedre måloppnåelse.

Ledelse og medarbeiderskap

Det er et lederansvar å skape bedre samsvar mellom ord og handling – å få det som er vedtatt til å fungere etter hensikten, etablere gode styringsmodeller og være pådriver for samhandling. 22. juli-kommisjonens rapport (NOU 2012: 14) sier at «... lærdommene i større grad handler om ledelse, samhandling, kultur og holdninger – enn mangel på ressurser, behov for ny lovgivning, organisering

eller store veivalg». Politi- og lensmannsetaten vil i 2013 ha sterkere fokus på ledelse, endringsledelse, medarbeiderskap og kommunikasjon. Dette er forutsetninger for at etaten samlet sett løser samfunnsoppdraget og klarer å beholde, kvalifisere og rekruttere den kompetansen som etaten trenger på kort og lang sikt. I videreutviklingen av politi- og lensmannsetaten skal erfaringslæring være sentralt.

Arbeidstidsbestemmelser (ATB)

Ordningen med en time utvidet arbeidstid bortfalt etter avtalen automatisk fra 1. august 2012. Avtalen for øvrig gjelder t.o.m. 31. desember 2012. Politidirektoratet og tjenestemannsorganisasjonene har startet opp forhandlingene om ny avtale. Praktisering av ATB gjennom effektiv benyttelse av tilgjengelig personell samt kostnader tilknyttet arbeidstidsordningene vil ha oppmerksomhet og vil bli fulgt opp også i styringsdialogen med politidistrikt og særorgan i 2013.

Politihøgskolen

Politihøgskolen skal samarbeide med andre utdannings- og forskningsmiljøer for å produsere relevante forskningsresultater om politiets og Politihøgskolens virke. Forskningen skal bidra til å videreutvikle utdanningen ved skolen. Gjennom forskningen skal Politihøgskolen fremme kunnskap om politiet som samfunnsinstitusjon og belyse hvilke utfordringer og betydninger politiet og andre aktører har i bekjempelsen av kriminalitet nasjonalt og internasjonalt.

Politihøgskolen tilbyr etter- og videreutdanning på en rekke områder. Fagutviklingen skal tilpasses endringene i samfunnet og etatens utfordringer og behov. Satsingen på lederopplæring for etaten skal prioriteres, videreutvikles og tilpasses plattform for ledelse i staten og etaten. Politihøgskolen skal videreutvikle etter- og videreutdanningene innenfor etterforskning og forebygging gjennom nye og reviderte studier. Et nytt studium i strategisk analyse ble igangsatt høsten 2012. For å bidra til desentralisert opplæring i politidistriktene, skal Politihøgskolen utdanne flere instruktører som kan ivareta oppgaver innenfor sivile gjøremål og oppgaver der det kreves politifaglig kompetanse og begrenset politimyndighet.

Forsvarets høgskole og Politihøgskolen har utviklet et felles studietilbud innenfor beredskap og krisehåndtering. Tilbudet består av et akkreditert emne, Nasjonalt beredskap og krisehåndte-

ring, som gir 15 studiepoeng og er en del av et utvidet samarbeid mellom de to høgskolene. Studiet er rettet inn mot ledere i de to etatene, og starter opp høsten 2012.

Justis- og beredskapsdepartementet er opptatt av at Politihøgskolen skal ha tjenlige lokaler som bidrar til å nå skolens mål. Bachelorutdanningen foregår i dag i Oslo, Bodø, Stavern og Kongsvinger. Politihøgskolen vurderer hvordan lokalbehovet best mulig kan dekkes. Politidirektoratet har i brev opplyst at Politihøgskolen har foretatt en mulighetsstudie og at denne viser at det er mulig å utdanne et tilstrekkelig antall politistudenter ved å utvide og utbedre nåværende studiesteder. Politidirektoratet har bedt Politihøgskolen om en nærmere utredning av fortsatt drift på de fire stedene, herunder hvilke ombygginger og driftsmessige tilpasninger som må gjennomføres, og kostnader forbundet med tiltakene.

Uthenting av trafikkdata og kommunikasjonskontroll

Uthenting av trafikkdata er et viktig verktøy for politiet i bekjempelsen av alvorlig kriminalitet. Stortinget vedtok 15. april 2011 at EUs datalagringsdirektiv skulle gjennomføres i norsk rett. Ved gjennomføring av EUs datalagringsdirektiv pålegges tilbydere av elektronisk kommunikasjonstjeneste lagring av flere data enn det som lagres i dag, i seks måneder.

Formålet med lagringen er kriminalitetsbekjempelse, og politiet gis adgang til å kreve utlevering av lagrede data ved avverging eller etterforskning av alvorlig kriminalitet. Ved gjennomføringen innføres strenge krav til sikker lagring av data. Politiet gis anledning til, på bestemte vilkår, å innhente informasjon om kommunikasjon per telefon og internett, hvor de som kommuniserer befinner seg og hvilke nettsider (IP-adresser) vedkommende benytter seg av. Innhenting av slik informasjon er et viktig verktøy i politiets etterforskningsarbeid.

Etter planen skulle implementeringen av direktivet i norsk rett tre i kraft 1. april 2012, men ikrafttredelsen har blitt utsatt. Regjeringen tar nå sikte på ikrafttredelse av lovendringene som gjennomfører direktivet i 2013. Ikrafttredelse av datalagringsdirektivet forutsetter at størrelsen på kostnadene knyttet til datalagring og fordelingen av disse mellom staten og tilbyderne avklares. Det er igangsatt en ekstern vurdering og beregning av kostnadene.

Kommunikasjonskontroll, i form av uthenting av trafikkdata, telefonavlytting og romavlytting, er også et viktig virkemiddel for politiet i bekjempelsen av alvorlig kriminalitet. Særlig ved

etterforskning av alvorlig narkotikakriminalitet er kommunikasjonskontroll et effektivt virkemiddel. Politiets adgang til å foreta kommunikasjonskontroll reguleres i straffeprosessloven kapittel 16 a. Politidistriktene rapporterer sin bruk av kommunikasjonskontroll til Riksadvokaten, som igjen rapporterer videre til Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll. I årsrapportene fra 2010 og 2011 uttaler utvalget at politiets bruk av kommunikasjonskontroll gjennomgående er forsvarlig og godt begrunnet. I følge rapportene har politiet reell nytteverdi av kommunikasjonskontroll i omtrent halvparten av sakene hvor kommunikasjonskontroll iverksettes.

6.2 Effektiv forvaltning

Resultat og tilstandsvurdering

Regjeringen har i perioden 2006-2012 gjennomført en betydelig budsjett- og bemanningsmessig styrking av politi- og påtalemyndigheten. En god sammenheng mellom ressursinnsats og oppgaver er en forutsetning for god oppgaveløsning. Regjeringen arbeider systematisk for å få mest mulig politikraft ut av de til enhver tid tilgjengelige ressurser, jf. Regjeringens politiske plattform for 2009-2013. Nedenfor omtales også ulike oppgaver av «sivil» karakter.

Strategier og tiltak

Regjeringen er opptatt av god samordning i justis-sektoren og mellom justissektoren og andre deler av forvaltningen, for å sikre effektiv ressursbruk og samlet god måloppnåelse. Regjeringen vil opprettholde en desentralisert politistruktur med et synlig og tilgjengelig politi. Videre skal politi- og lensmannsetaten være en kunnskapsbasert og publikumsrettet etat.

Den sivile rettspleie på grunnplanet

Statistikk fra Statens innkrevingsentral (SI) viser at gjennomsnittlig saksbehandlingstid første halvår 2012 var 64 dager for utleggsforretninger, noe som er en bedring fra 2011 (68 dager) og 2010 (86 dager). Samtidig har antall utleggsbegjæringer økt med om lag 10 pst. første halvår 2012, i forhold til samme periode i fjor. Statistikk fra SI viser at gjennomsnittlig saksbehandlingstid første halvår 2012 er 85 dager for gjeldsordningssaker, noe som er en bedring fra 2011 (92 dager) og 2010 (109 dager). Antall søknader om gjeldsordning har første halvår 2012 holdt seg på samme nivå som tilsvarende periode 2011.

Fra 2007 til 2011 har det totale antall saker knyttet til den sivile rettspleie på grunnplanet økt fra 378 700 til 465 200, en økning på i overkant av 20 pst. Antall forliksklager er i perioden 2007 til 2011 redusert med over 16 pst., fra 137 600 saker til 114 900. Dette er en forventet nedgang, og er en effekt av adgangen til å fremme uimotsagte krav direkte til namsmannen uten å gå veien om forliksrådet.

Antall utleggsforretninger har i perioden fra 2007 til 2011 økt fra 179 600 til 242 000, en økning på om lag 35 pst. I samme periode har antall gjeldsordningssaker økt med 17 pst., fra 4 358 til 5 106 saker. Fra 2010 til 2011 har det vært en liten nedgang i disse sakene, fra 5 399 til 5 106.

Utviklingen av elektronisk overføring av begjæringer fra inkassoselskapene til SI, jf. Prop. 1 S (2011-2012) om elektroniske tjenester er under arbeid. Politidirektoratet og SI er i dialog omkring utviklingen.

Grensekontroll

Norges tilknytingsavtale til Schengen danner grunnlaget for grensekontroll og inn- og utreisekontroll av reisende. Schengen-regelverket er under stadig utvikling for å håndtere situasjonen langs hele Schengen-yttergrensen. Schengen-evalueringen av Norge, som ble foretatt i 2011 og 2012, avdekket et behov for økt innsats når det gjelder utarbeidelse av risikoanalyser samt økt ressursbruk på inn- og utreisekontroll.

På bakgrunn av utfordringer langs yttergrensen ønsker medlemsstater i Schengen-områder å etablere EUROSUR (European Surveillance System). EUROSUR er en videreutvikling av Schengen-samarbeidet som skal gi bedre koordinering innad og mellom medlemsstatene, bl.a. for å bedre grenseovervåkingen og forhindre og bekjempe kriminalitet. Det tas sikte på å etablere nasjonale koordineringssentre (NCC) i alle medlemsstater fra 2013. Justis- og beredskapsdepartementet har besluttet at norsk NCC skal legges til Kripos. Arbeidet vil starte i 2012. NCC vil ha som hovedoppgave å koordinere kontroll av Norges yttergrense ved at informasjon fra berørte myndigheter samles et sted, for deretter å utarbeide et felles norsk situasjonsbilde med påfølgende analyse. NCC vil være døgnbemannet og etableres i tett samarbeid med Finansdepartementet, Forsvarsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

EU-kommisjonen la 25. oktober 2011 frem en meddelelse om «Smart Borders» (COM (2011) 680), som er et diskusjonsgrunnlag for utvikling

av nye tekniske systemer for inn- og utreisekontroll. Regjeringen støtter opprettelsen av et inn- og utreiseprogram og et automatisert grensekontrollsystem, jf. Meld. St. 9 (2009-2010). Kommisjonen tar sikte på å fremme forslag til rettsakter på disse områdene i løpet av 2012-2013. Det mest omfattende forslaget fra EU-kommisjonen går ut på å innføre et såkalt «entry-exit-system», der reisende automatisk registreres inn og ut av Schengenområdet. Et slikt system vil kunne lagre tid og sted for grensepassering når en tredjelandsborger passerer Schengens yttergrense.

Norge vil i 2012 starte utplassering av utstyr for automatisert personkontroll ved yttergrensene (e-gates). En slik ordning vil gjøre kontrollen sikrere og enklere enn i dag for EØS-borgere.

Grensekontroll på den norsk-russiske grensen

Som en del av regjeringens nordområdesatsing har det vært foretatt vurdering av behovet for bygging av ny grensekontrollstasjon på Storskog. Statsbygg fikk i 2011 i oppdrag å prosjektere for ny grensekontrollstasjon. Dette arbeidet er ikke endelig ferdigstilt.

Regelverk vedrørende grense

Justis- og beredskapsdepartementet vil samle og styrke hjemmelsgrunnlaget for grensekontrollen under politiets ansvar, for blant annet å tydeliggjøre forpliktelsene som følger av Schengen-samarbeidet og fremme samhandling mellom relevante aktører. Forslag til ny grenselov skal etter planen sendes på høring i 2013. I forbindelse med lovarbeidet tas det også sikte på å utbedre gjeldende regulering og system for utveksling av passasjerdata mellom flyselskapene og politiet i tråd med Rådskonklusjon 2004/82/EF, og å ivareta eventuelle behov for regulering knyttet til EUROSUR.

Frontex

Mandatet for Frontex (EUs grensekontrollbyrå) ble endret høsten 2011. Frontex er tillagt flere nye oppgaver, men fortsatt er kontrollen på yttergrensene de enkelte medlemsstaters ansvar. Endringen innebærer imidlertid at medlemsstatene i større grad må bidra med personell og materiell til felles operasjoner koordinert av Frontex, for å overvåke og kontrollere yttergrensene. Hensikten er å forsterke innsatsen mot ulovlig innvandring, menneskesmugling og annen grenseoverskridende kriminell virksomhet. Norsk politi har i

flere år deltatt i Frontex-operasjoner, særlig i Middelhavsområdet, og dette vil bli videreført.

Yttergrensefondet

Norge er tilknyttet EUs Yttergrensefond, som er en del av EUs rammeprogram for *Solidaritet for forvaltning av migrasjonsstrømmer*. Fondet bidrar til en heving av standarden for kontroll og overvåking i Schengenområdet, og midler fra fondet er benyttet til viktige investeringer for å styrke Norges yttergrense. Fondet har frem til og med 2012 delfinansiert prosjekter for om lag 65 mill. kroner. Den norske samfinansieringen har i samme periode vært om lag 50 mill. kroner fordelt på flere departementer (Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet) med underliggende etater. Norges bidrag til fondet bevilges under kap. 440, post 73.

Siden 2010 har fondet bidratt til en styrking av kapasiteten på landegrensen mot Russland ved bl.a. anskaffelse av kjøretøy og kameraovervåkingsutstyr og bygging av kjøretraseer langs grenselinjen. Grenseovervåkingsstedet Storskog er rustet opp for å håndtere den økte trafikken mellom Norge og Russland. Kontrollen av sjøgrensen er styrket gjennom tilknytning til Kystverkets rapporteringssystem SafeSeaNet, og visumkontrollen er styrket gjennom en tilknytning til det felleseuropeiske VIS-systemet, samt ved gjennomføring av opplæring knyttet til systemet. Fondet har også støttet prosjekter for styrking av visumprosessen ved Norges utenriksstasjoner.

I 2012 brukes midler fra fondet bl.a. til finansiering av automatiske grensepasseringsporter (eGates), innføring av norsk-russisk grenseboerbevis og finansiering av Norges kostnader til utvikling av andre generasjons Schengen Informasjonssystem (SIS II). Fondet har også finansiert en forstudie for mobil arkitekturløsning for tilrettelegging av et mobilt kontrollkonsept i politiet.

Vaktvirksomhet

Lov 19. juni 2009 nr. 85 om endringer i lov om vaktvirksomhet trådte i kraft 1. april 2011. Ny forskrift 28. mars 2011 nr. 337 om vaktvirksomhet trådte i kraft samme dato, unntatt reglene om nye utdanningskrav for vektere og ordensvakter. Disse vil tre i kraft når det er fastsatt nye læreplaner for vekterutdanningen og tilrettelagt for praktisk gjennomføring av nye kursopplegg.

En arbeidsgruppe under ledelse av Politidirektoratet la i november 2011 frem forslag til nytt opp-

læringsprogram for vektere. Justis- og beredskapsdepartementet vil komme tilbake til saken på egnet måte.

Våpen

Våpenlovutvalget leverte sin utredning NOU 2011: 19 *Ny våpenlov* til Justis- og beredskapsdepartementet 5. desember 2011. Utvalget foreslår blant annet regler som skjerper kontrollen ved erverv av skytevåpen og som skal bedre oppfølging av den enkelte våpeninnehaver. I rapporten fra 22. juli-kommisjonen anbefales det å forby halvautomatiske våpen. Utvalget som har gjennomgått våpenlovgivningen foreslo ikke et totalforbud mot slike våpen. Våpenlovutvalgets utredning har vært på alminnelig høring. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med forslag vedrørende våpenlovgivningen.

Nasjonalt ID-kort

Det arbeides for at Norge skal tilby et nasjonalt ID-kort, slik de fleste Schengen-land nå gjør. Regjeringen vil komme tilbake til saken på egnet måte.

6.3 Effektiv bruk av IKT i oppgaveløsningen

Resultat og tilstandsvurdering

Informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT) er viktig for politiets oppgaveløsning. Dagens IKT-infrastruktur og straffesaksløsninger i politiet er ikke tilfredsstillende og legger ikke til rette for samhandling og effektivitet. Arbeidet med å fornye IKT-systemene i politiet har pågått i en årrekke, og er helt avgjørende for politiets effektivitet og resultatoppgåelse.

Strategier og tiltak

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) i politiet

En av 22. juli-kommisjonens anbefalinger er bedre IKT-utnyttelse i politiet, som også vil kunne frigjøre administrative ressurser til operativt arbeid. Det er i den forbindelse avgjørende å få bedre styring av IKT i politiet, og utvikle kompetanse og evne til å ta i bruk løsningene. Politidirektoratet skal raskt utarbeide en klar, helhetlig IKT-strategi som bidrar til dette. Det opprettes også en ny avdeling for IKT og teknologi for å øke kompetansen i direktoratet og forsterke styringen av IKT-området i politiet. For å få til ytterligere forbedringer er Regjeringen opptatt av å modernisere og

effektivisere politi- og lensmannsetatens IKT-systemer, fornye organisasjonsstrukturen og forbedre kompetanseforvaltningen.

Politiets oppgaveløsning er avhengig av en hensiktsmessig organisering, tilstrekkelig bemanning, gode metoder og arbeidsprosesser og oppdaterte teknologiske løsninger som understøtter prosessene. IKT er viktig for politiets oppgaveløsning, men har tidligere i liten grad hatt strategisk fokus i etaten. Politi- og lensmannsetaten har en rekke IKT-systemer av ulik alder og kompleksitet. Driften og bruken av de mange forskjellige systemene, som ikke alle er kompatible, er svært ressurskrevende. Dette har medført et etterslep på utvikling av flere systemer, og politiet har i dag behov for betydelig oppgradering slik at arbeidsprosessene bedre støttes av IKT. Det grunnleggende arbeidet for å få til en bedre IKT-arkitektur startet i 2009 og vil fortsette i flere år.

For å kunne arbeide på en effektiv og sikker måte, har det vært nødvendig å sentralisere og fornye IKT-infrastrukturen som tidligere var desentralisert og utdatert. Politidirektoratet og PDMT iverksatte i 2010 utskifting av eksisterende IKT-infrastruktur i politiet. Den eksisterende infrastrukturen har vært preget av fragmentarisk oppbygging i de enkelte distrikter, hvilket er kostbart, usikkert og ineffektivt. Med ny IKT-infrastruktur samles servere og driftsmiljø og det legges til rette for fellesløsninger for distriktene. Prosjektet er en forutsetning for videre utvikling av IKT i politiet og er nødvendig for sikker og effektiv drift. Prosjektet vil etter planen være ferdig implementert i 2013. Ny programvareplattform og bedre sikkerhetsløsninger vil bygge på dette grunnlaget.

Dagens straffesakssystemer gir ikke tilstrekkelig og god informasjon som sikrer tilfredsstillende oppgaveløsning, styring, analyse og informasjonsformidling. Dagens systemer tilfredsstiller heller ikke lovpålagte krav til tilgjengelighet, lagring og notoritet.

Politidirektoratet iverksatte i 2011 et forprosjekt for å utrede konseptalternativer for nye straffesakssystemer i politiet. Blant de systemene som inngår i vurderingen er politiets saksbehandlingssystem (BL), straffesaksregisteret (STRASAK) og det nasjonale registeret for registrering av straffedømte personer (SSP). Systemene som benyttes i straffesakskjeden i dag er så utdaterte at det ikke er tilrådelig å implementere ny straffelov og politi-registerlov på disse. I 2012 er det utredet ulike konsepter for nye straffesakssystemer, som har vært underlagt ekstern kvalitetssikring (KS1). På bakgrunn av anbefalingene til ekstern kvalitets-

sikrer, har Regjeringen valgt det alternativet som er mest omfattende og som innebærer en gjennomgående fornying og utskifting av dagens løsninger (Nybygg-alternativet). Prosjektet gjennomføres i flere faser, med selvstendige leveranser og kvalitetssikring underveis. Første fase vil omfatte løsninger som medfører at ny straffelov kan tre i kraft. Samlet gjennomføringstid er anslått til 6-7 år. I mellomtiden vil det bli utarbeidet en klar og helhetlig IKT-strategi som gjør at dagens systemer utnyttes på best mulig måte. Før oppstart må det gjøres en del kompetansehevede tiltak i Politidirektoratet og PDMT og forbedringer i organisasjonens evne til å styre IKT-porteføljen.

Pass

Alle pass som er utstedt etter 2010 til norske statsborgere er utstyrt med elektronisk lagret biometri i form av ansiktsfoto og to fingeravtrykk. Dette er i henhold til internasjonale krav for å bedre sikkerheten rundt identitetskontroll, samt legge til rette for effektivisering. Dette setter strengere krav til sikkerheten i politiets datasystemer, rutiner og organisasjon i tiden fremover.

Som ledd i å etablere et bedre tilbud til reisende fra Norge som har mistet eller etterlatt sitt pass, skal det vurderes å etablere en løsning med ekspresspass på noen flyplasser i Norge. Dette vil samtidig redusere behovet for eksisterende nødpass som er lettere å forfalske og misbruke, og som stadig flere land ikke lenger godkjenner som reisedokument.

Det meldes årlig et stort antall norske pass tapt. Det vil bli vurdert å starte dialog med banknæringen for å se om det er hensiktsmessig å samarbeide om andre felles tiltak mot ID-tyveri ved å hindre at bankkort skal kunne utstedes på bakgrunn av falske pass.

Alle nye norske pass inneholder både ansiktsfoto og fingeravtrykk i biometrisk versjon. Etter at grensekontrollstedene får utstyr som kontrollerer biometri i passene vil muligheten til å misbruke tapte norske pass i grensekontroll bli betydelig redusert.

Regjeringen ser behov for et nytt saksbehandlingssystem for pass. Siden et nytt saksbehandlingssystem for pass vil ha mange paralleller og felleskomponenter med et prosjekt for nasjonalt ID-kort, vurderes disse i sammenheng. Justis- og beredskapsdepartementet vil komme tilbake til saken på egnet måte.

7 Helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk

7.1 Effektiv utlendingsforvaltning og utlendingskontroll

Resultater og tilstandsvurdering

Politiet har ansvar for en rekke forvaltningsoppgaver på utlendingsfeltet. Politidistriktene mottar og forbereder behandling av søknader om oppholdstillatelse, reisedokumenter og statsborgerskap. I mange sammenhenger har politiet også vedtakskompetanse i slike saker. Politidistriktene foretar også uttransporteringer av personer uten lovlig opphold i Norge.

Politiet gjennomfører utlendingskontroll på territoriet og inn- og utreisekontroller på grensen, og kan benytte tvangsmidler med hjemmel i utlendingsloven. Politiet kan også bortvise utlendinger som ikke fyller kravene til innreise, samt opprette og forberede utvisningssaker for Utlendingsdirektoratet (UDI).

Politiets utlendingsenhet (PU) mottar og registrerer asylsøkere, fastsetter identitet, forbereder og iverksetter tvungen uttransport i asylsaker og har det nasjonale ansvaret for koordinering og kvalitetssikring ved uttransportering av personer uten lovlig opphold i Norge. Fra 1. juni 2011 ble det foretatt endringer i den innledende asylsaksbehandlingen. Formålet var å samordne UDI og politiets oppgaver i den innledende fasen, bedre utnyttelsen av etatenes kjernekompetanse og øke samarbeidet mellom etatene. Det vises til kategori 06.90 for øvrig omtale av asylpolitikken.

Med virkning fra 1. mars 2012 ble det innført nye bestemmelser i utlendingsloven som gir utvidet adgang til bruk av tvangsmidler overfor utlendinger med uklar identitet, utlendinger som det er grunn til å frykte at vil unndra seg utsendelse og kriminelle utlendinger, jf. Prop. 138 L (2010-2011).

Eurodac

Eurodac er en elektronisk database med fingeravtrykk av asylsøkere og ulovlige immigranter innenfor EU. UDI har behandlingsansvaret for Eurodac. En løsning for helautomatiserte Eurodac-søk ble tatt i bruk i juni 2012. Dette vil legge til rette for å effektivisere blant annet den innledende asylsaksbehandlingen.

Oppholdskort

Gjennom endringer i utlendingsloven og utlendingsforskriften er det innført en ny ordning med

Schengen-standardiserte oppholdskort som inneholder elektronisk lagret biometri i form av ansiktsfoto og fingeravtrykk, jf. Innst. 197 L (2011-2012) og Prop. 59 (2011-2012). Regelendringene trådte i kraft 20. mai 2012. Kortet brukes i forbindelse med passering av Schengen yttergrense og ved innenlandskontroll for å dokumentere oppholdsstatus i Norge eller et annet Schengenland. Det ble i mai 2012 også innført ordning med grenseboerbevis mellom Norge og Russland. Se nærmere omtale under kategori 06.90.

Identitet

For å kunne returnere utlendinger uten lovlig opphold i landet, er politiet avhengig av et gyldig reisedokument, som for eksempel pass. Statistikken for 2011 viser at 9 pst. av asylsøkerne fremviste reisedokument ved registrering av asylsøknaden hos politiet. En del fremviste reisedokumenter eller andre identitetspapirer under asylsaksbehandlingen.

Avklaring av identitet bør gjøres så tidlig som mulig i søknadsprosessen. Hvis den som oppholder seg ulovlig ikke vil samarbeide med norske myndigheter, må politiet arbeide med å avklare den enkeltes identitet, få denne verifisert i hjemlandet, og så få utstedt et reisedokument ved nærmeste ambassade. Det er ressurskrevende og betydelige utfordringer knyttet til identitetsavklaring, særlig i asylsaker, men også i andre saker som søknad om oppholdstillatelse og statsborgerskap. Ukjent identitet medfører lengre saksbehandlingstid, det kan utgjøre et sikkerhetsproblem og det gjør det vanskeligere å returnere dem som ikke får innvilget opphold. Norge og andre land som skal returnere personer som ikke har fått opphold og som ikke vil reise hjem frivillig, får ikke uttransportert personer uten tilfredsstillende reisedokumenter eller fastsatt identitet. Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere tiltak som kan effektivisere politiets arbeid med identitetsfastsettelse, og vil komme tilbake til saken på en god måte.

For å bedre ID-arbeidet ble Nasjonalt identitets- og dokumentasjonssenter (NID) opprettet høsten 2010. NID er et faglig selvstendig forvaltningsorgan underlagt Politidirektoratet. Senteret skal styrke arbeidet med å avklare identiteten til utlendinger som søker seg til, kommer til eller oppholder seg i Norge, og skal sikre et bedre

grunnlag for målrettet innsats mot kriminalitet. Senteret skal betjene alle aktørene på utlendingsfeltet. Det skal yte bistand og rådgivning på generelt grunnlag og i kompliserte enkeltsaker, sikre bedre kompetanse og koordinering på ID-feltet bl.a. gjennom fag- og metodeutvikling, samt evaluere dagens ID-arbeid på utlendingsfeltet. Det daglige ID-arbeidet knyttet til saksbehandlingen skal fortsatt ligge i nåværende etater, og senteret skal ikke treffe avgjørelser om identitet.

NID har siden opprettelsen fått egne lokaler, etablert et moderne dokumentlaboratorium og rekruttert 35 medarbeidere, bl.a. dokumentgranskere. NID har også utviklet nettsider i form av en fagportal og deltar i internasjonalt samarbeid. Det er besluttet at NID skulle evalueres i to faser, etter ett og to års drift. NIDs oppstartsfasen er evaluert, og følges opp. Evaluering av andre fase, som omfatter første ordinære driftsår, skal etter planen foreligge i 2013.

Utlendingspakken

I 2010 ble bevilgningen økt med 150 mill. kroner til en rekke tiltak på utlendingsfeltet («utlendingspakken») for å styrke innsatsen på området. Det er for eksempel etablert et samarbeidsprosjekt mellom Utlendingsdirektoratet, Politiets utlendingsenhet og tre politidistrikter (Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag) med formål å fange opp asylsøkere og andre utlendinger som begår kriminalitet, har ulovlig opphold eller benytter falsk identitet i møte med norske myndigheter. Utlendingspakken har også gått til økt territorialkontroll i grenseområdene, herunder styrking av Østfold politidistrikts innsats innenfor utlendingsfeltet, inkludert styrket etterforskningskapasitet av saker om menneskesmugling og menneskehandel. For å unngå at asylsøkere som blir påtruffet på grensen forsvinner eller mister sine identitetsdokumenter, er det etablert en egen transportordning av asylsøkere fra Romerike og Østfold politidistrikt til Politiets utlendingsenhetens lokaler i Oslo. Opprettelsen av Nasjonalt identitets- og dokumentasjonssenter (NID) er også omfattet av tiltakspakken.

Den økte innsatsen i 2011 og 2012 har gitt gode resultater. Tabellen under viser utviklingen i antall opprettede bort- og utvisningssaker i politidistriktene Hordaland, Rogaland, Sør-Trøndelag og Østfold:

Tabell 2.30 Utvikling i antall opprettede bort- og utvisningssaker i utvalgte politidistrikt

	2009		2010		2011	
	Utviste	Bortviste	Utviste	Bortviste	Utviste	Bortviste
Hordaland politidistrikt	56	18	117	23	156	39
Rogaland politidistrikt	105	37	222	14	294	53
Sør-Trøndelag politidistrikt	35	16	40	15	104	6
Østfold politidistrikt	94	59	147	176	257	217
Sum	290	130	526	228	811	315

Kilde: Politidirektoratet

Samarbeidsprosjektene i de tre distriktene har avdekket mange tilfeller av ulovlig opphold, og et bredt spekter av annen kriminalitet. De har også bidratt til bedre samhandling og koordinering av saker som berører både straffesaksspo-ret og forvaltningsspo-ret. Østfold politidistrikt, som fikk 30 flere årsverk i 2010 til styrking av grense- og territorialkontroll og til arbeidet rettet mot kriminelle asylsøkere og utlendinger uten lovlig opphold i distriktet, har hatt en økning i antall opprettede utvisningssaker med 77 pst. i 2011 sammenlignet med 2010. Ett av målene i tiltakspakken var å redusere antall asylsøkere med ukjent/uavklart identitet. Erfaringen viser at økt kontroll har bidratt til økt antall identifiseringer. Styrkingen av Østfold politidistrikt innebar også økte ressurser til bekjempelse av menneskesmugling og menneskehandel, og medførte at distriktet opprettet en egen enhet for dette. Det ble i 2011 opprettet 47 anmeldelser om menneskesmugling i Østfold, mot 28 i 2010. Regjeringen legger opp til å videreføre den økte innsatsen i tiltakspakken på 150 mill. kroner også i 2013.

Strategier og tiltak

Identitet

Et tiltak som på sikt vil ha betydning for identitetsfastsettelse er den gradvise utrulling av Schengenlandenes sentrale visuminformasjonssystem (VIS). Visumdata-basen inneholder personopplysninger, herunder biometri (ansiktsfoto og fingeravtrykk), som gjør det lettere å kontrollere visumsøkere ved innreise. Se nærmere omtale under programkategori 06.90.

IKT-løsninger for utlendingsforvaltningen - UTSYS

Politiet deltar i arbeidet med utviklingen av nye IKT-løsninger for utlendingsforvaltningen (EFFEKT-programmet), som skal bidra til å effektivisere saksbehandlingen, korte ned saksbehandlingstiden og bedre servicen. Gjennom programmet har det blant annet blitt etablert et felles dokumentarkiv for alle berørte etater; politiet, Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og utenriksstasjonene. En søknadsløsning på nett (SpN) og elektronisk saksbehandling (eSak) er innført i alle politidistrikter. Bookingløsningen er gjort tilgjengelig, og flere politidistrikter har tatt den i bruk.

Under EFFEKT-programmet er det også under utvikling et eget IKT-verktøy som Politiets utlendingsenhet skal benytte (UTSYS). Systemet skal bl.a. effektivisere politiets identitetsarbeid og bidra til raskere returer. UTSYS skal etter planen tas i bruk i 2012. Se for øvrig nærmere omtale av EFFEKT-programmet i Prop. 111 S (2011-2012) og under programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring.

Omorganisering av førstelinjen for behandling av oppholdssaker

Regjeringen har arbeidet med sikte på gradvis å overføre politiets oppgaver knyttet til behandling av søknader om oppholdstillatelser, statsborgerskap og EØS-registreringsordningen til UDI (førstelinjeprojektet).

Beslutningsgrunnlaget har nå vært underlagt en kvalitetssikring av eksterne aktører. Parallelt har Politidirektoratet og Utlendingsdirektoratet arbeidet og planlagt med oppstart av to kontorer våren 2013 i henholdsvis Oslo og Trondheim. Den eksterne kvalitetssikringen av grunnlagsmaterialet viser at reformen vil bli betydelig dyrere å gjennomføre enn opprinnelig lagt til grunn. Departe-

mentet har nå saken til vurdering, og vil komme tilbake til den på egnet måte når nødvendige avklaringer foreligger. Det er som følge av dette ikke lenger aktuelt med oppstart av to kontorer våren 2013.

7.2 Rask retur av utlendinger uten lovlig opphold

Resultat og tilstandsvurdering

Tvangsretur

En utlending med avslag på sin søknad om asyl eller annen type opphold i Norge har plikt til å forlate landet. Hvis denne plikten ikke blir overholdt, befinner vedkommende seg ulovlig i Norge. Det er flere grunner til at søkere med endelig avslag som oppholder seg ulovlig i Norge ikke blir

uttransportert. Noen skjuler seg for norske myndigheter, det kan være forhold i hjemlandet som gjør tvangsretur vanskelig eller det kan skyldes at identiteten ikke er fastslått slik at hjemlandets myndigheter nekter å ta i mot vedkommende.

Det er politiets ansvar å uttransportere personer som oppholder seg ulovlig i Norge og ikke reiser frivillig. Politiets utlendingsenhet har det nasjonale ansvaret for iverksetting og koordinering av uttransporteringer, men uttransporteringer skjer også direkte fra politidistriktene. Som tabellen nedenfor viser har antallet tvangsreturer økt betydelig de siste årene. Politiet uttransporterte til sammen 4 744 utlendinger uten lovlig opphold i 2011. Måltallet for antall uttransporteringer i 2012 er etter forslag i Prop. 111 S (2011-2012) økt fra 4 600 til 4 750.

Tabell 2.31 Utvikling i antall tvangsreturer 2006-2011 (måltall for 2012-2013)

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
2 355	2 197	2 326	3 340	4 615	4 744	4 750	4 700

Kilde: Politidirektoratet

De tre landene politiet uttransporterte flest til i 2011 var Italia (774), Russland (362) og Sverige (349). Til sammen uttransporterte politiet til 110 ulike land i 2011.

Politiets uttransporter fordeles på tre kategorier avhengig av søknads- eller oppholdsgrunnlaget til den uttransporterte. Kategorien *asyl* består av personer som har fått avslag på en realitetsbehandlet søknad om asyl i Norge. *Dublin* består av utlendinger som er uttransportert på grunnlag av Dublin II-forordningen. Personer i denne katego-

rien uttransporteres til et annet europeiske land de har oppholdt seg i før de kom til Norge. *Bort- og utviste* er utlendinger som er bort- eller utvist fra Norge og som ikke har søkt om asyl. Utlendinger i kategorien «utviste» omfatter bl.a. de som kan ha blitt utvist som følge av at de er dømt for en straffbar handling, fått trukket tilbake sin tillatelse på grunn av uriktige opplysninger eller brutt bestemmelsene i utlendingsloven om hvor lenge man har lov til å oppholde seg i Norge.

Tabell 2.32 Utvikling i antall tvangsreturer fordelt på kategoriene asyl, Dublin og bort- og utviste for perioden 2009-2011

	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Asyl	651	1226	1482	658
Dublin	1463	1979	1503	534
Bort- og utviste	1226	1410	1759	1097

Kilde: Politidirektoratet

I tillegg til tvangsreturene som politiet gjennomfører, er det også mange som reiser med programmet for assistert frivillig retur som UDI har ansvar for, jf. omtale under programkategori 06.90.

Uttransport av straffedømte er en prioritert oppgave for politiet. I 2011 ble det uttransportert 1 019 straffedømte, en økning på 51 pst. fra 2010. Det var

flest borgere av Nigeria (177) som ble uttransportert, etterfulgt av Romania (151) og Polen (150). Tall for første halvår 2012 viser at politiet har uttransportert 627 straffedømte utlendinger.

Regjeringen har den senere tid økt innsatsen rettet mot retur av bort/utviste og personer uten lovlig opphold i det åpne rusmiljøet særlig i Oslo, jf.

Prop. 18 S (2011-2012) og Prop. 111 S (2011-2012). Første halvår 2012 har politiet uttransportert 110 personer tilknyttet de åpne rusmiljøene i Oslo.

I 2011 ble det uttransportert 645 mindreårige, av disse var 535 i følge med en eller begge foreldrene. Det ble ikke uttransportert noen mindreårige til sitt hjemland uten at en eller begge foreldrene var med på uttransporten. Retur av enslige mindreårige skal gjennomføres så skånsomt om mulig, og gjennomføres alltid med ledsagelse.

Bruk av charterfly har vist seg effektivt for å uttransportere mange personer til samme land. I tillegg er det en sikkerhetsmessig gevinst ved å benytte denne formen for flyvninger. Politiet uttransporterte til sammen 440 personer på denne måten i 2011, fordelt på 39 chartre.

Det er etablert et eget saksbehandlingsløp for hurtigbehandling av saker om utvisning og soningsoverføring av straffedømte. Det skal legges vekt på en effektiv samhandling mellom kriminalomsorgen, politiet og utlendingsmyndighetene om soningsoverføring. Se omtale under programkategori 06.30.

Strategier og tiltak

Retur av utlendinger uten lovlig opphold mv.

Det er en målsetting at utlendinger som ikke fyller vilkårene for opphold i Norge returneres raskt, helst frivillig, men om nødvendig med tvang. Justis- og beredskapsdepartementet har i samarbeid med berørte virksomheter utarbeidet en felles, overordnet strategi for returarbeidet for perioden 2011-2016 som skal bidra til dette.

Effektive returtiltak er påkrevet, både for å redusere antall personer uten lovlig opphold og for å sikre tillit til asyl- og flyktningpolitikken. Regjeringen vil øke antallet uttransporteringer. Det foreslås derfor å øke bevilgningen med 5,3 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2012 og å øke antallet tvangsreturer med 100 slik at samlet måltall i 2013 blir minst 4 700 tvangsreturer.

EUs grensekontrollbyrå, Frontex, bistår med felles returoperasjoner for Schengen-land som ønsker det. Denne rollen planlegges styrket ved at byrået skal få en sterkere koordinerende rolle i felles returoperasjoner.

Tilbaketakelsesavtaler

En stor del av asylsøkerne kommer fra land det er vanskelig å tvangsreturnere til. Etter folkeretten har alle land plikt til å motta egne statsborgere. Flere land ønsker likevel ikke å samarbeide om

retur, og viser liten vilje til å ta imot egne borgere. Ved inngåelse av tilbaketakelsesavtaler kan Norge i større grad få returnert de som er ulovlig i Norge, og som ikke reiser frivillig tilbake til hjemlandet. Avtalene vil som regel ha bestemmelser om operativt samarbeid mellom landene. Norge hadde per august 2012 tilbaketakelsesavtaler med 29 land og det er samtaler med en rekke land om inngåelse av en slik avtale. Det vises til nærmere omtale under programkategori 06.90.

Spesialutsendinger

Politiet har fire spesialutsendinger for utlendingsaker som er utstasjonert i utlandet. Deres hovedoppgave er å styrke returarbeidet. De skal også arbeide for å forhindre menneskesmugling, verifisere opplysninger i utlendingsaker og være kontaktperson og bindeledd mellom norsk politi og utenlandske myndigheter i konkrete saker vedrørende retur, identitet, verifisering og menneskesmugling.

Spesialutsendingene ansettes for to år med mulighet til ett års forlengelse to ganger. Ved vurdering av forlengelse av stillingen blir også plassering av spesialutsendingene vurdert. I dag er politiets spesialutsendinger for utlendingsaker utstasjonert i Algerie, Bangkok, Etiopia og Jordan.

Det vises til nærmere omtale under programkategori 06.90.

Utlendingsinternatet på Trandum

Politiets utlendingsenhet drifter utlendingsinternatet på Trandum. På Trandum oppholder det seg utlendinger som er pågrepet eller fengslet etter utlendingsloven.

Internatet har siden 2010 blitt utbedret og fått utvidet kapasitet. Utbedringene gjør det både mulig å effektivisere driften og legge til rette for et større antall tvangsreturer. Sikkerheten for innsatte og ansatte, og de innsattes helse- og aktivitetstilbud har også blitt bedret.

Det pågår et arbeid med å erstatte plassene i de eksisterende bygningene med plasser i nyoppførte modulbygg. Etablering av disse modulene innebærer at innsatte får enerom med dusj og toalett. I april 2012 åpnet modul 1 med totalt 72 enerom.

Arbeidet med modul 2 er noe forsinket og forventes ferdigstilt og tatt i bruk i 2013. Den totale kapasiteten ved Trandum vil da bli på 136 plasser. Ved behov kan også plasser i modul 2 dubleres. Modul 2 vil inneholde en egen adskilt avdeling for familier, enslige mindreårige asylsøkere og kvin-

ner. Dette vil bidra til at behovet disse gruppene har, og særlig barna, blir ivaretatt bedre enn i dag. Før arbeidet med de to nye modulene startet, var den reelle kapasiteten ved Trandum 60-70 plasser,

jf. Prop. 12 S (2010-2011). Økningen i kapasiteten på Trandum er et ledd i regjeringens politikk for å uttransportere flere utlendinger uten lovlig opphold i Norge.

Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441 post 01</i>	9 858 564	9 707 770	10 372 686
21	Spesielle driftsutgifter	175 630	193 485	205 170
22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	11 109	7 352	7 595
23	Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	68 810	72 152	74 533
60	Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak		5 000	5 160
70	Tilskudd	17 861	25 790	26 641
71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	2 691	3 774	4 399
73	Tilskudd til EUs yttergrensefond	51 819	72 800	116 644
	Sum kap. 0440	10 186 484	10 088 123	10 812 828

1 Innledning

Kapitlet omfatter all ordinær tjeneste i politi- og lensmannsetaten (unntatt Oslo politidistrikt, jf. kap. 441 Oslo politidistrikt), samt Politidirektoratet, Kripos, Utrykningspolitiet, Politiets Utlendingsenhet, Politiets data- og materielltjeneste, Økokrim og Politiets sikkerhetstjeneste.

Gjennomføringen av spesielle utviklingstiltak innen kriminalitetsbekjempelse, forebygging og administrative formål samt sentrale utredningsoppgaver, blir også budsjettert på kap. 440.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 441, post 01

Bemanningen i politidistriktene og særorganene (unntatt Oslo politidistrikt, jf. kap. 441) utgjorde per 1. mars 2012 11 128 årsverk (tall fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet per 1. mars 2012).

Posten dekker alle ordinære driftsutgifter ved Politidirektoratet, politidistriktene unntatt Oslo politidistrikt, politireserven og politiets særorganer (unntatt Politihøgskolen, jf. kap. 442). Våpen, kjøretøy, verneutstyr, uniformer, IKT m.m. er driftsrelaterte innsatsfaktorer og budsjetteres

under post 01. Justis- og beredskapsdepartementet disponerer sentralt en mindre del av bevilgningen til oppfølging av handlingsplaner m.m.

Det foreslås å øke bevilgningen under posten med 74,06 mill. kroner til helårsvirkning av å ansette nyutdannede som ble ferdig sommeren 2012. Bevilgningen foreslås økt med 120 mill. kroner for å kunne tilby jobb til inntil 280 av de nyutdannede politihøgskolestudentene som blir ferdig utdannet sommeren 2013.

Det foreslås å øke bevilgningen med 50 mill. kroner til IKT-tiltak i politiet. 30 mill. kroner av bevilgningen skal nyttes til arbeidet med å fornye straffesakssystemene i politiet og 20 mill. kroner skal nyttes til ny IKT-infrastruktur og grunninvesteringer.

Som følge av stadig større utfordringer fikk Politiets sikkerhetstjeneste (PST) i 2012 økt bevilgningen til investerings- og driftsmidler med 46,4 mill. kroner. I 2013 foreslås det en bevilgningsøkning på 30 mill. kroner til PST til flere årsverk, økte leieutgifter og driftsutgifter.

Det foreslås å øke bevilgningen med 10 mill. kroner til planlegging av nytt beredskapssenter i Oslo.

Det foreslås å øke bevilgningen med 25,5 mill. kroner for å gjennomføre et bredt anlagt endrings-

program i Politidirektoratet for å følge opp 22. juli-kommisjonens anbefalinger.

Det foreslås å øke bevilgningen med henholdsvis 36,6 mill. kroner og 22,4 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 441, post 01 for å dekke Oslo politidistrikts andel av utgifter til IKT-investeringer i politiet og brukerbetaling til nødnett. Videre foreslås det å øke bevilgningen med 2,4 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 441, post 01 ifm. endringer i beordringer fra Oslo politidistrikt til Utrykningspolitiet. I revidert nasjonalbudsjett for 2012 ble tilsvarende omdisponeringer foretatt, jf. Prop. 111 S (2011-2012). Det foreslås også å redusere bevilgningen med 0,6 mill. kroner for å dekke utgifter til bo-koordinator mot tilsvarende økning av bevilgningen under kap. 441, post 01. Det vises til omtale av omdisponeringene under kap. 441, post 01.

Det foreslås å oppjustere bevilgningen med 50 mill. kroner som følge av økt inntektsanslag under kap. 3440, post 02 og med 10 mill. kroner som følge av økt inntektsanslag under kap. 3440, post 03, jf. omtale under kap. 3440, postene 02 og 03.

Det foreslås å øke bevilgningen med 0,55 mill. kroner som følge av økte utgifter ifm innføring av gebyr for utstedelse av oppholdskort ved tap av kortet, jf. omtale under kap. 3440, post 06.

Som helårsvirkning av bevilgninger i 2012 foreslås det å øke bevilgningen til Statens barnehus i Ålesund med 1 mill. kroner, åtte sivile årsverk til Storskog grensekontrollstasjon med 1,86 mill. kroner og samlokalisering av utstedelse av politiattester i Vardø med 4,38 mill. kroner.

Det foreslås å redusere bevilgningen under posten med 4 mill. kroner mot tilsvarende økning under kap. 400, post 21 for å styrke forskning og kunnskapsutvikling innen justissektoren, jf. omtale under kap. 400, post 21. I revidert nasjonalbudsjett 2012, jf. Prop. 111 S (2011-2012), ble det overført 4 mill. kroner fra kap. 440, post 01 til kap. 445, post 01 for å styrke bevilgningen til den høyere påtalemyndighet. Omdisponeringen foreslås videreført i 2013, jf. omtale under kap. 445, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 5,5 mill. kroner til dekning av utgifter til utstyrspakke til studentene ved Politihøgskolen, mot tilsvarende økning under kap. 442, post 01, jf. omtale under kap. 442, post 01. Utgiftene til utstyrspakke til studentene ble i 2012 fordelt mellom kap. 440, post 01 og kap. 442, post 01. Omdisponeringen foretas for å samle bevilgningene under ett kapittel.

Som følge av innsparinger i utlendingsforvaltningen ved innføring av EFFEKT foreslås bevilgningen redusert med 4,2 mill. kroner.

Som en del av omstillingsprosessen ved avvikling av Siviltjenesten er de ansatte i Siviltjenesten overført til politi- og lensmannsetaten, konflikt-rådene og kriminalomsorgen. Det foreslås i den forbindelse å øke bevilgningen under posten med 2,99 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon under kap. 450, post 01, jf. omtale under kap. 450, post 01. Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,5 mill. kroner mot tilsvarende økning under post 71 som et ekstraordinært tilskudd til Norsk rettsmuseum ifm. grunnlovsjubileet, jf. omtale under kap. 440, post 71. Videre foreslås det å redusere bevilgningen under posten med 0,55 mill. kroner mot tilsvarende økning under kap. 448, post 01 for å styrke Grensekommisærens budsjett, jf. omtale under kap. 448, post 01.

Samlet foreslås bevilgningen på kap. 440, post 01 økt med 664,9 mill. kroner i 2013. Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 01 på 10,37 mrd. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis en bestillingsfullmakt på 40 mill. kroner, jf. forslag til vedtak.

For å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet er det nødvendig at bevilgningen på posten kan nyttes under kap. 441, post 01, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, postene 02, 03, 04 og 06, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker politi- og lensmannsetatens sideutgifter i forbindelse med asylsaker, herunder utgifter til uttransportering i asylsaker og andre utlendingssaker.

UDI og politiet skal samarbeide om nedbygging av restanser på retur av personer uten lovlig opphold i landet. Det foreslås å øke bevilgningen under posten med 5,3 mill. kroner for å dekke utgifter til 100 flere tvangsmessige returer, jf. også omtale under kap. 490, post 01. Måltall for tvangsmessige returer er på minst 4 700 i 2013. Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 21 på 205,17 mill. kroner.

Post 22 Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Posten dekker også noen personellutgifter og eventuelle utgifter til å bedre søkemetodene.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 22 på 7,6 mill. kroner.

Post 23 Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke sideutgifter i forbindelse med de sivile gjøremålene. Dette gjelder i hovedsak sideutgifter i forbindelse med tvangsforretninger og utgifter i forbindelse med gjeldsordningssaker.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 23 på 74,53 mill. kroner.

Post 60 Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak

Det er tidligere gitt 5 mill. kroner årlig over kap. 440, post 01 i stimulerings-tilskudd til kommunene til etablering og videreføring av SLT-modellen (Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak). Fra 2012 er det opprettet en egen post 60 hvor disse tilskuddene budsjetteres. Formålet med tilskuddene er å stimulere til etablering og videreføring av SLT-samarbeid i kommunene. Det er et ønske å bidra til at slikt samarbeid etableres i flere kommuner.

For 2011 ble det tildelt 5 mill. kroner på denne posten. I løpet av 2012 vil det bli opprettet en nettside med oversikt over mottakere av tilskudd for 2011. Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 60 på 5,16 mill. kroner i 2013.

Post 70 Tilskudd

Bevilgningen på posten dekker tilskudd innenfor tre hovedområder: Generelle kriminalitetsforebyggende tiltak, tiltak som kan hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon og tilskudd til Politiidrett, Politihistorisk selskap og Politiets pensjonistforbund. For 2011 ble ikke tilskuddsmidlene kunngjort offentlig. I løpet av 2012 vil det bli opprettet en nettside for kunngjøring av tilskudd.

De frivillige organisasjonene spiller en viktig rolle i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Mange av organisasjonene har et godt samarbeid med ulike offentlige etater og er et supplement til det offentlige tilbudet.

Kriminalitetsforebyggende tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet ser det som viktig å spre kunnskap om hvordan vold og overgrep kan forebygges og avdekkes. Formålet med disse tilskuddsmidlene er å stimulere og utvikle kriminalitetsforebyggende tiltak/prosjekter. Til

sammen ble det i 2011 innvilget støtte på ca. 4,6 mill. kroner til slike tiltak over post 70. Det ble bl.a. tildelt ca. 2 mill. kroner til ulike tiltak og aktiviteter rettet mot barn og ungdom, ca. 200 000 kroner til å avholde konferanser med bl.a. temaer innenfor vold i nære relasjoner og ca. 1,14 mill. kroner til ulike informasjons- og kunnskapstiltak for å styrke kompetansen til ansatte innenfor hjelpeapparatet.

Om lag 5 mill. kroner til kriminalitetsforebyggende tiltak er lyst ut i 2012. Tiltak særlig rettet mot barn og ungdom er blitt prioritert. For 2013 vil midler til kriminalitetsforebyggende tiltak blir kunngjort offentlig.

Midler for å komme ut av prostitusjon

I 2011 ble det gitt støtte på ca. 9,7 mill. kroner til ulike organisasjoner og etater som arbeider for å hjelpe mennesker ut av prostitusjon i bl.a. Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand. Prosjektene omhandler yrkesopplæring og arbeidstrening, undervisning, bolig og rådgivning. Rapporteringene fra prosjektene viser at tiltakene gjør at ofre for menneskehandel får en styrket bistand og assistanse, og fungerer som et godt tillegg til støtten som gis gjennom det eksisterende hjelpeapparatet. Om lag 10 mill. kroner vil i 2013 bli kunngjort til tiltak som kan hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon.

Øvrige tilskudd

I 2011 ble bevilgningen fordelt med 3,61 mill. kroner til Politidirektoratet til støtte til Politiidrett, Politihistorisk selskap og Politiets pensjonistforbund.

I tillegg til midlene som er lyst ut offentlig i 2012 er om lag 2 mill. kroner under post 70 satt av til tilskudd som spesifikt støtter opp under tiltak forankret i handlingsplaner der Justis- og beredskapsdepartementet er ansvarlig for gjennomføringen, og andre aktiviteter som departementet er med på å arrangere/initiere. For 2013 vurderes det å reservere en tilsvarende sum til slike tiltak.

I 2012 ble bevilgningen på posten økt med 7 mill. kroner slik at midler som tidligere ble tildelt på kap. 440, post 01 skulle bevilges på tilskudds-post.

For 2013 foreslås det at til sammen 8,8 mill. kroner av bevilgningen øremerkes fordelt med 2,4 mill. kroner til ROSA-prosjektet i Krisesentersekretariatet, 2,6 mill. kroner til driftsstøtte til Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og til Politiidrett, Politihistorisk selskap og Politiets pensjonistforbund. Justis- og

beredskapsdepartementet ser det som viktig å videreføre samarbeidet med disse aktørene også i 2013.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440 post 70 på 26,64 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til Norsk rettsmuseum

Bevilgningen på posten dekker driftstilskudd til Norsk rettsmuseum (NRM). NRM er en stiftelse lokalisert i Trondheim. Bevilgningen foreslås økt med 0,5 mill. kroner ifm. forberedelser til Grunnlovsjubileet. Midlene skal nyttes til å lage en animasjonsfilm rettet mot barn og unge.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 71 på 4,4 mill. kroner.

Post 73 Tilskudd til EUs yttergrensefond

Gjennom tilknytningsavtalen av 1999 om gjennomføring, anvendelse og videreutvikling av Schengen-regelverket (Schengen-avtalen) deltar Norge i EUs arbeid bl.a. med yttergrensekontroll. Rettsakten om opprettelse av yttergrensefondet for perioden 2007-2013 er en videreutvikling av Schengen-regelverket. Rettsakten forutsetter finansielle bidrag fra deltakerlandene. Størrelsen på bidragene varierer fra år til år, og det foreslås å øke bevilgningen med 43,84 mill. kroner i 2013.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 73 på 116,64 mill. kroner.

Kap. 3440 Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Gebyr - pass og våpen	254 761	261 600	261 600
02	Refusjoner mv.	341 624	246 237	304 363
03	Salgsinntekter	80 230	52 173	63 373
04	Gebyr - vakselskap	741	11 207	11 207
06	Gebyr - utlendingssaker	82 983	111 650	117 410
07	Gebyr - sivile gjøremål	634 855	670 021	670 021
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	2 712		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	95 223		
17	Refusjon lærlinger	149		
18	Refusjon av sykepenger	146 278		
	Sum kap. 3440	1 639 556	1 352 888	1 427 974

Innledning

Kapitlet består hovedsakelig av inntekter fra gebyr for tvangssaker, forliksrådssaker, passutsteder og våpentillatelse.

Postomtale

Post 01 Gebyr – pass og våpen

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra behandlingsgebyr for pass og våpentillatelse. Posten dekker også gebyr for Oslo politidistrikt.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 01 på 261,6 mill. kroner.

Post 02 Refusjoner mv.

Politi- og lensmannsetaten får refundert utgifter for politioppdrag utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel. Refusjonene gjelder i all hovedsak utgifter til overtid og reiser i forbindelse med ledsagelse av tunge og brede transportere, asfaltering, riving, ekstraordinært politioppsyn under konserter og festivaler mv. Omfanget av slike oppdrag varierer fra år til år, og inntektsanslaget er derfor høyst usikkert.

Posten omfatter også diverse andre refusjoner, f.eks. husleieinntekter ved fremleie av lokaler og

Politihøgskolens refusjoner i forbindelse med kjøp av instruktørbistand fra politidistriktene.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 02, jf. forslag til vedtak. På bakgrunn av erfaringstall foreslås det å øke bevilgningen med 50 mill. kroner, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 02 på 304,36 mill. kroner.

Post 03 Salgsinntekter

På posten regnskapsføres inntekter fra innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m. PDMTs inntekter fra salg av spesialutstyr til politidistriktene, kriminalomsorgen, tollvesenet mv. utgjør den største delen av det som inntektsføres på posten.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 03, jf. forslag til vedtak. På bakgrunn av erfaringstall foreslås det å øke bevilgningen med 10 mill. kroner, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Det foreslås en bevilgning på kap. 440, post 03 på 63,37 mill. kroner.

Post 04 Gebyr – vaktelskap

Bevilgningen på posten omfatter engangsgebyr til dekning av utgifter ved behandling av søknader og gebyr ved feilalarmer der politi- og lensmannsetaten rykker ut. Posten dekker også gebyr for Oslo politidistrikt.

Kap. 441 Oslo politidistrikt

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440 post 01</i>	2 011 081	2 110 192	2 059 343
	Sum kap. 0441	2 011 081	2 110 192	2 059 343

Innledning

Overordnede prioriteringer og føringer for politi og påtalemyndighet framgår av omtalen under kap. 440, og gjelder også for Oslo politidistrikt.

Ved siden av de tradisjonelle politioppgavene har Oslo politidistrikt ansvaret for landsomfat-

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 04 på 11,21 mill. kroner.

Post 06 Gebyr – utlendingsaker

Bevilgningen på posten dekker gebyr i forbindelse med søknad om statsborgerskap, familieinnvandring og arbeids-, bosettings- og utdanningstilatelser. Politiet behandler slike saker. Posten dekker også gebyr fra Oslo politidistrikt.

På bakgrunn av økning i antall utlendingsaker som forventes behandlet av politiet i 2013 og innføring av gebyr ved utstedelse av oppholdskort ved tap av kort, jf. Prop. 111 S (2011-2012), foreslås bevilgningen økt med 5,76 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 06, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 06 på 117,41 mill. kroner.

Post 07 Gebyr – sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke gebyrinntekter i forbindelse med den sivile rettspleie på grunnplanet, det vil si gebyr for tvangsforretninger og forlikrårdsbehandling.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3440, post 07 på 670,02 mill. kroner.

tende oppgaver innen blant annet etterretning, narkotika og antiterrorbekjempelse.

Som hovedstad er Oslo sete for Kongehuset, Stortinget og Regjeringen. Her er også departementene og hovedtyngden av direktoratene, de politiske sentralorganisasjonene, de kulturelle institusjonene og finansieringsinstitusjonene

plassert. Dette bidrar til spesielle utfordringer for politidistriktets oppgaveutøvelse, ikke minst av sikkerhetsmessig art. Oslo politidistrikt har videre et særskilt ansvar for å ivareta kongefamiliens sikkerhet, sikring av ambassader samt sikkerhet under statsbesøk og andre større arrangementer som legges til landets hovedstad.

Postomtale

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 440, post 01

Bemanningen ved Oslo politidistrikt utgjorde per 1. mars 2012 2 495 årsverk (tall fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet per 1. mars 2012). Posten dekker alle ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) ved politidistriktet.

Det foreslås å øke bevilgningen under posten med 18,86 mill. kroner til helårsvirkning av å ansette nyutdannede som ble ferdig sommeren 2012. Bevilgningen foreslås økt med 30 mill. kroner for å kunne tilby jobb til om lag 70 av de nyutdannede politihøgskolestudentene som blir ferdig utdannet sommeren 2013.

I 2012 ble bevilgningen midlertidig økt med 95 mill. kroner til etterforskning av angrepene på Utøya og i regjeringskvartalet. Bevilgningen er foreslått redusert med tilsvarende beløp i 2013. 3,68 mill. kroner bevilget til påtale av saken i 2012 er videreført i bevilgningsforslaget for 2013, men vil bli trukket ut i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2013, jf. at saken ikke ble anket. I 2012 ble det også gitt en engangsbevilgning på 25 mill. kroner til utskifting av utstyr til beredskapstropen. 3 mill. kroner av bevilgningen er videreført for å dekke utgifter til vedlikehold av utstyret. Bevilgningen foreslås i 2013 økt med 10 mill. kro-

ner til vedlikehold og oppgradering av utstyr til politihelikopter.

Det foreslås å redusere bevilgningen med henholdsvis 36,6 mill. kroner og 22,4 mill. kroner mot tilsvarende økninger av bevilgningen under kap. 440, post 01 for å dekke Oslo politidistrikts andel av utgifter til IKT-investeringer i politiet og brukerbetaling til Nødnett. Videre foreslås det å redusere bevilgningen med 2,4 mill. kroner mot tilsvarende økning av bevilgningen under kap. 440 post 01 i forbindelse med endringer i beordringer fra Oslo politidistrikt til Utrykningspolitiet. Tilsvarende endringer er foretatt i statsbudsjettet for 2012, jf. Prop. 111 S (2011-2012). Det foreslås også å øke bevilgningen med 0,6 mill. kroner for å dekke utgifter til bo-koordinator mot tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 440, post 01, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Samlet foreslås bevilgningen på kap. 441, post 01 redusert med 50,8 mill. kroner. Redusert bevilgningsforslag i 2013 innebærer imidlertid ingen reell reduksjon av bevilgningen til Oslo politidistrikt. Endringene skyldes at engangsutgifter i forbindelse med etterforskning og påtale av terrorangrepene og engangsbevilgning til utstyr til Beredskapstropen i 2012 er trukket ut. Videre er 59 mill. kroner til IKT og Nødnett overført til kap. 440. Det foreslås en bevilgning på kap. 441, post 01 på 2,06 mrd. kroner.

For fortsatt å opprettholde fleksibiliteten i budsjettet, er det nødvendig at bevilgningen på posten skal kunne nyttes under kap. 440, post 01, jf. forslag til vedtak. Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 tilsvarende merinntekter under kap. 3441, postene 02, 03 og 05, jf. forslag til vedtak.

Kap. 3441 Oslo politidistrikt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
02	Refusjoner	33 886	25 817	26 669
03	Salgsinntekter	211	217	224
05	Personalbarnehage	5 357	5 394	5 572
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	149		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	28 543		
17	Refusjon lærlinger	15		
18	Refusjon av sykepenger	28 871		
	Sum kap. 3441	97 032	31 428	32 465

Postomtale

Post 02 Refusjoner

Bevilgningen på posten gjelder hovedsakelig refusjoner av utgifter for politioppdrag som enhetene i politidistriktet har utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3441, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3441, post 02 på 26,67 mill. kroner.

Post 03 Salgsinntekter

Bevilgningen på posten omfatter inntekter fra Oslo politidistrikts innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3441, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3441, post 03 på 224 000 kroner.

Post 05 Personalbarnehage

Bevilgningen på posten omfatter foreldreinnbetaling og statstilskudd til personalbarnehage.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 441, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3441, post 05, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3441, post 05 på 5,57 mill. kroner.

Kap. 442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	488 214	505 783	545 688
	Sum kap. 0442	488 214	505 783	545 688

Innledning

Politihøgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten i Norge og har som hovedoppgave å drive utdanning, forskning og formidling. Den skal være en profesjonsrettet utdanningsinstitusjon på høyt nivå, som utvikler og formidler de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som politiet må ha for å bidra til å sikre trygghet, lovlydighet og orden.

Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved Politihøgskolen utgjorde per 1. mars 2012 376 årsverk.

Bevilgningen på posten dekker lønnsutgifter og andre driftsutgifter ved Politihøgskolen.

Bevilgningen under posten foreslås økt med 12,8 mill. kroner for å legge til rette for et opptak på 720 studenter på Politihøgskolen også i 2013. Bevilgningen foreslås økt med 5,5 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon under kap. 440, post 01 til dekning av utgifter til utstyrspakke til studentene, jf. omtale under kap. 440, post 01. Videre foreslås bevilgningen økt med 5,58 mill. kroner som følge av økte salgsinntekter, jf. omtale under kap. 3442, post 03.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, postene 02 og 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 442, post 01 på 545,69 mill. kroner.

Kap. 3442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
02	Diverse inntekter	15 131	11 592	11 975
03	Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	21 341	10 090	16 000
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	5		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 384		
17	Refusjon lærlinger	109		
18	Refusjon av sykepenger	3 006		
	Sum kap. 3442	40 976	21 682	27 975

Postomtale

Post 02 Diverse inntekter

Politihøgskolens inntekter kommer fra kursvirksomhet, utleie, kantinesalg og salg av bøker samt mulige inntekter fra oppdragsvirksomhet.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 3442, post 02 på 11,98 mill. kroner.

Post 03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter

Inntekter fra driften av Justissektorens kurs- og øvingssenter i Stavern føres på posten.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 03, jf. forslag til vedtak.

På bakgrunn av erfaringstall foreslås bevilgningen økt med 5,58 mill. kroner, jf. omtale under kap. 442. Det foreslås en bevilgning på kap. 3442, post 03 på 16 mill. kroner.

Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	142 041	142 356	150 130
	Sum kap. 0445	142 041	142 356	150 130

Innledning

Den høyere påtalemyndighet ledes faglig og administrativt av riksadvokaten. Den høyere påtalemyndighet består av Riksadvokatembetet, ti regionale statsadvokatembeter og Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet. Riksadvokaten har videre den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen i politidistriktene og politiets særorganer. Økokrim er både et statsadvokatembete og en sentral politienhet. Riksadvokaten er faglig overordnet straffesaksbehandlingen ved Økokrim, mens Politidirektoratet har det overordnede ansvaret for Økokrims øvrige virksomhet og administrative forhold. De regionale statsadvokatembetene har ansvaret for straffesaksbehandlingen i politidistriktene i de respektive regionene. Det nasjonale statsadvokatembetet har påtaleansvaret på statsadvokatnivå for saker som Kripos selv behandler, og har også den overordnede faglige ledelse av straffesaksbehandlingen ved Kripos.

Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker i hovedsak driftsutgifter for den høyere påtalemyndighet. Bemanningen utgjorde per 1. mars 2012 154 årsverk. Sakstilfanget og –porteføljen ved statsadvokatembetene er blitt mer ressurskrevende, særlig knyttet til alvorlige straffesaker. For at den høyere påtalemyndighet skal kunne gjennomføre nødvendige arbeidsoppgaver i forbindelse med straffesaksbehandlingen er det behov for å øke bevilgningene. Det foreslås derfor at bevilgningen økes med 4 mill. kroner, jf. også Prop. 111 S (2011-2012).

I 2012 ble bevilgningen økt med 5,42 mill. kroner som følge av terrorangrepene 22. juli 2011. Bevilgningen i 2013 er foreslått redusert med deler av dette beløpet, dvs. 1,42 mill. kroner. Resterende beløp vil bli trukket ut i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2013, jf. at saken ikke ble anket. Det foreslås en bevilgning på kap. 445, post 01 på 150,13 mill. kroner.

Kap. 446 Den militære påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	7 571	7 356	7 598
	Sum kap. 0446	7 571	7 356	7 598

Innledning

Generaladvokaten leder den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Han er underlagt riksadvokaten i påtalemessige spørsmål, men er administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. Generaladvokaten og krigsadvokatene tilhører påtalemyndigheten, og har ansvaret for militære straffesaker. De har i til-

legg som oppgave å bistå militære sjefer i kontroll med disiplinærutøvelsen og avgi uttalelser i klagesaker og visse andre disiplinærsaker. I tillegg til de løpende oppgavene har generaladvokaten ansvaret for å forberede rettergang i krigstid. Embetet har også oppgaver av folkerettslig art innenfor sitt fagområde. Videre vil embetet fortsatt legge vekt på å inneha kompetanse på militær folkerett og irtetteføring av krigsforbrytelser, da

dette er noe norske styrker direkte eller indirekte kan komme i berøring med.

Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker alle driftsutgifter for Generaladvokatembetet, herunder krigsadvok

katene for Sør- og Nord-Norge. Bemanningen ved embetet utgjorde per 1. mars 2012 ti årsverk.

Det foreslås en bevilgning på kap. 446, post 01 på 7,6 mill. kroner.

Kap. 448 Grensekommisæreren

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	budsjett 2012	
01	Driftsutgifter	6 021	5 559	6 278
	Sum kap. 0448	6 021	5 559	6 278

Innledning

Norges grensekommisær for den norsk-russiske grense leder Grensekommisariatet. Sjefen for Garnisonen i Sør-Varanger er stedfortredende grensekommisær.

Grensekommisariatet for den norsk-russiske grense har følgende hovedoppgaver:

- å føre tilsyn med at Grenseavtalen samt andre avtaler mellom Norge og Russland som regulerer forholdene på grensen, blir overholdt av begge parter
- å føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter for å løse og forebygge eventuelle konflikter
- i samarbeid med politiet og forsvaret forebygge og avgrense omfanget av hendelser som er i strid med inngåtte avtaler.

Stillingen som grensekommisær er en åremålsstilling for tre år, med mulighet for tre års forlengelse.

Garnisonen i Sør-Varanger er av de militære myndigheter pålagt å støtte Grensekommisariatet i oppgaven med å overholde Grenseavtalen. Dette skjer i praksis ved at militært personell har kontinuerlig oppsyn med landegrensen mellom

Norge og Russland og støtter det årlige grensevedlikeholdet. Grensekrenkeler rapporteres til Grensekommisariatet og politiet.

Det gjennomføres årlig felles forhandlingsmøter og sammenkomster mellom grensekommisærene når partene anmoder om det. Dette gjelder spesielt møter for å forebygge eller håndtere konflikter og hendelser på grensen. I tillegg gjennomfører partenes assistenter møter i forbindelse med grensevedlikehold, tilbakeføring av reinsdyr, miljøarbeid og inspeksjoner og kontroller av kraftverkene.

Postomtale

Bemanningen ved Grensekommisariatet utgjorde per 1. mars 2012 fire årsverk. Bevilgningen på posten dekker utgifter til lønn og andre driftsutgifter. Posten skal dessuten dekke utgifter til grensemerking mellom Norge og Russland, og utgifter i forbindelse med møter med finske og russiske grensemyndigheter. Posten er foreslått økt med 550 000 kroner for å dekke økte utgifter til drift og utskifting av materiell.

Det foreslås en bevilgning på kap. 448, post 01 på 6,28 mill. kroner.

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-23	Driftsutgifter	1 647 910	1 920 018	1 875 480	-2,3
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	194 196	1 490 209	1 253 937	-15,9
70-89	Overføringer til private	106 984	116 655	120 505	3,3
	Sum kategori 06.50	1 949 090	3 526 882	3 249 922	-7,9

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
450	Sivile vernepliktige	44 507	10 393		-100,0
451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	649 714	580 127	645 435	11,3
452	Sentral krisehåndtering	21 744	10 385	14 304	37,7
455	Redningstjenesten	807 478	916 075	1 355 300	47,9
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	425 647	2 009 902	1 234 883	-38,6
	Sum kategori 06.50	1 949 090	3 526 882	3 249 922	-7,9

1 Innledning

Regjeringen la 15. juni 2012 frem Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*. I meldingen redegjør Regjeringen for ulike tiltak som bidrar til å styrke arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Det ble samtidig fastsatt en ny kgl.res. om *departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samarbeidsrolle, tilsynsfunksjon og sentral krisehåndtering*.

Risiko- og trusselbildet samfunnet står ovenfor er bredt og sammensatt. Det er et mål for Regjeringen at befolkningen skal oppleve stor grad av

trygghet for liv, helse og viktige verdier gjennom å:

- effektivt forebygge og om mulig forhindre uønskede hendelser som kan true liv, helse, viktige verdier og myndighetsfunksjoner og andre kritiske samfunnsfunksjoner
- sikre en effektiv beredskap og operativ evne og kapasitet til å håndtere alvorlig kriminalitet, kriser og ulykker
- sikre god evne til raskt å gjenopprette samfunnskritiske funksjoner dersom uønskede hendelser ikke har latt seg forebygge
- sikre en god læring på grunnlag av inntrufne hendelser og øvelser

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap omfatter kap. 451/3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, kap. 452 Sentral krisehåndtering, kap. 455/3455 Redningstjenesten og kap. 456/3456 Direktoratet for nødkommunikasjon. Tiltakene under disse kapitlene skal bidra til å sikre innbyg-

gernes trygghet ved at samfunnet på best mulig måte settes i stand til å forebygge at ulykker, kriser og svikt i samfunnskritiske funksjoner inntreffer, samt å kunne håndtere ekstraordinære situasjoner. Programkategorien omhandler også kap. 450/3450 Sivile vernepliktige, som ble avviklet med virkning fra 1. juli 2012.

Tabell 2.33 Hoved- og delmål for programkategori 06.50

Hovedmål	Delmål
Økt trygghet og styrket samfunnssikkerhet	Samordnet nasjonal forvaltning av redningstjeneste, styrket samfunnssikkerhet og beredskap
	Vern om befolkningens liv og helse, miljø og materielle verdier
	Vern om rikets sikkerhet og kritiske samfunnsfunksjoner

2 Generelle utviklingstrekk og hovedutfordringer

Norge har blitt rammet av en rekke alvorlige hendelser de siste årene. Angrepene 22. juli 2011, flom kombinert med svikt i telenettet, ekstremvær, spredning av vulkanaske fra Island og pandemi, illustrerer bredden og utfordringene i samfunnssikkerhetsarbeidet.

I arbeidet med å styrke samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet besluttet Regjeringen at Justis- og beredskapsdepartementets rolle på dette området skulle styrkes og tydeliggjøres. Det ble videre bestemt at Justis- og politideparte-

mentet skulle endre navn til Justis- og beredskapsdepartementet, jf. kgl.res av 11. november 2011. Det ble i denne sammenheng også varslet at departementets rolle som pådriver for at andre departementer og offentlige virksomheter er bevisste på og følger opp sitt beredskapsansvar, også ville bli styrket, jf. omtale under programkategori 06.10.

I Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* redegjøres det for ulike tiltak som bidrar til å styrke arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap, herunder Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle og styrket sentral krisehåndtering.

Tabell 2.34 Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013 for kapitler under programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap (mill. kroner)

Kap/år	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kap. 450 Sivile vernepliktige	104,3	100,4	95,7	77,0	58,9	40,9	10,4	0
Kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	515,5	500,0	512,4	543,7	551,0	576,4	580,1	645,4
Kap. 452 Sentral krisehåndtering	10,9	9,1	10,1	10,5	10,3	10,2	10,4	14,3
Kap. 455 Redningstjenesten	482,9	514,6	692,2	727,5	745,0	769,6	916,1	1 355,3
Kap. 456 Direktoratet for nødkommunikasjon	407,3	104,4	516,2	561,1	388,9	525,6	2 009,9	1 234,9

2.1 Budsjettmessige prioriteringer

Redningshelikopter

Stortinget behandlet høsten 2011 Prop. 146 S (2010-2011) *Anskaffelse av nye redningshelikoptre mv. i perioden 2013-2020, jf. Innst. 82 S (2010-2011)*. Det er besluttet å gå til anskaffelse av inntil 16 nye allværs søk- og redningshelikoptre i 10-20 tonnklassen til fastlands-Norge. Kostnadsrammen for dette og tilknyttede infrastrukturanskaffelser er inntil 16,8 mrd. 2011-kroner. Redningsambisjonen for de nye helikoptrene er å kunne redde 20 mennesker helt ute ved 150 nm fra grunnlinjen. Anskaffelsen innebærer en betydelig investering i redning og beredskap i Norge, og vil på vesentlige områder forbedre redningshelikoptertjenestens evne til å løse samfunnsoppgaver som bl.a. søk, redning og luftambulans. I Regjeringens forslag til budsjett 2013 er det tatt høyde for utbetaling i forbindelse med en kontraktsinngåelse, i samsvar med vanlig prosedyre i slike avtaler.

De nåværende Sea King-maskinenes høye alder og økende vedlikeholdsbehov gjør det krevende å sikre fortsatt høy beredskap og lav responstid. For å bidra til å opprettholde en forutsigbar redningshelikopterberedskap fram til nye helikopter er på plass i 2020, er det utarbeidet en handlingsplan for oppgradering og vedlikehold av eksisterende helikoptre. Tiltak i denne planen omfatter blant annet oppbygging av delelagre, materiellavtaler om tilgang til deler og komponenter, nødvendige modifiseringer og styrking av teknisk personell. Regjeringen foreslår å styrke arbeidet med gjennomføringen av handlingsplanen med 300 mill. kroner i 2013.

Stortinget har i forbindelse med Innst. 82 S (2010-2011) vedtatt at det skal inngås ny tjenestekjøpsavtale med to store helikoptre for dekning av Sysselmannens behov for helikoptertransport på Svalbard fra april 2014. Arbeidet med tjenestekjøpsavtalen inngår i anskaffelsesprosjektet for nye redningshelikoptre.

For realisering av dette tiltaket er det behov for bygging av ny hangar på Svalbard lufthavn. Stortinget bevilget 14 mill. kroner til grunnarbeider for dette i revidert nasjonalbudsjett 2012. I Regjeringens forslag til budsjett 2013 er det tatt høyde for bygging av selve hangaren.

Planverk, øvelser, analyse, tilsyn mv.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) understøtter Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, og er på vegne av departementet fag- og tilsynsorgan på det sivile

samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet, jf. kgl.res. 24. juni 2005 *om DSBs generelle koordineringsansvar og ansvaret for koordinering av tilsyn med aktiviteter, objekter og virksomhet med potensial for store ulykker*.

I samsvar med målene for samfunnssikkerhetsarbeidet, jf. Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*, vil Regjeringen styrke DSB med 45 mill. kroner. I dette inngår:

- En fortsatt satsing på øvelser på alle nivåer i offentlig forvaltning. En styrking av DSB vil muliggjøre gjennomføring av større og ressurskrevende nasjonale og tverrsektorielle øvelser. Norge er vertskap for øvelse Barents Rescue i 2013, som er et samarbeid mellom Finland, Russland, Sverige og Norge. Målet for øvingssamarbeidet er å forenkle og bedre kommunikasjon, koordinering og samarbeid mellom land og sivil-militære enheter som kan bli involvert i kriser i regionen.
- Styrking av DSB for å understøtte Justis- og beredskapsdepartementets tilsyn med departementenes beredskapsarbeid, herunder for å sikre at kritiske samfunnsfunksjoner er ivarettatt.
- Økt vekt på å utvikle nasjonale planverk og styrke arbeidet med oversikt over risikoforhold i samfunnet.
- Styrking av DSB knyttet til å begrense tilgangen av kjemikalier.

Kritisk infrastruktur

Regjeringen ønsker en videreutvikling av NorCERT for koordinering og håndtering av trusler og angrep på samfunnskritiske IKT-systemer. Bevilgningen foreslås økt i 2013 med 32,6 mill. kroner under Forsvarsdepartementets kap. 1723 *Nasjonal sikkerhetsmyndighet* og tiltaket vil styrke Norges evne til effektivt å håndtere og reagere på alvorlige IKT-hendelser. Det nordiske samarbeidet vil også bli styrket på dette området.

Nødnett

Regjeringen fremmet i april 2011 Prop. 100 S (2010–2011) *Fullføring av utbygging og drift av Nødnett i hele Fastlands-Norge* jf. Innst. 371 S (2010–2011). Stortinget vedtok 9. juni 2011 å bygge ut Nødnett i resten av landet. Kostnadsrammen for trinn 2 er 4 700 mill. kroner (2010-kroner), inkludert drift i utbyggingsfasen. Av dette utgjør styringsrammen 3 950 mill. kroner, mens 750 mill. kroner er usikkerhetsavsetningen for prosjektet.

Investeringen i nytt digitalt radiosamband over hele landet er en av de største satsingene på samfunnssikkerhet noen gang. Det nye nødnettet gir bedre kommunikasjon innad i etatene og på tvers mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser. Nødnettet er avlyttingssikkert og gir brukerne høy dekningsgrad. Ved å skifte ut gammelt utstyr og nyttiggjøre mulighetene i ny teknologi, styrkes samfunnets evne til å bekjempe organisert kriminalitet og til å håndtere store ulykker, naturkatastrofer og mulige terrortrusler.

3 Økt trygghet og styrket samfunnssikkerhet

3.1 Samordnet nasjonal forvaltning av redningstjeneste, styrket samfunnssikkerhet og beredskap

De overordnede prinsippene om ansvar, nærhet, likhet og samvirke ligger til grunn for alt nasjonalt sikkerhets- og beredskapsarbeid. Ansvarsprinsippet innebærer at den som har ansvar for et fagområde i en normalsituasjon også har ansvaret for å forberede seg på og håndtere ekstraordinære hendelser på området. Nærhetsprinsippet innebærer at kriser skal håndteres på organisatorisk lavest mulig nivå. Likhetsprinsippet innebærer at organiseringen i en krisesituasjon skal være mest mulig lik den organisasjon man opererer med til daglig. Samvirkeprinsippet er et nytt prinsipp som ble introdusert i Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*. Det vil kunne oppstå kriser eller alvorlig svikt i samfunnskritiske funksjoner som den enkelte virksomhet eller departement ikke kan håndtere alene, og hvor ulike samfunnsområder og interesser må ses i sammenheng. Alle aktører har et selvstendig ansvar for å sikre et best mulig samvirke med relevante aktører og virksomheter i arbeidet med forebygging, beredskap og krisehåndtering. Prinsippene må ikke være til hinder for at det også planlegges for at spesielt krevende situasjoner kan håndteres på et annet nivå enn det som står nærmest hendelsen, og at det innenfor en virksomhet eller mellom samarbeidende virksomheter kan etableres en særskilt kriseorganisering.

3.1.1 Resultater og tilstandsvurdering

Justis- og beredskapsdepartementet har i tillegg til sitt sektoransvar et samordningsansvar på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet, herunder redningstjeneste og nødkommunikasjon. Justis- og beredskapsdepartementet har hovedansvaret for å ivareta helheten i Regjeringens poli-

tikk for samfunnssikkerhet. For å nå målet om et trygt samfunn for alle, må hensyn til samfunnssikkerhet integreres i alle deler av samfunnet. Ved siden av å initiere, utvikle og gjennomføre tiltak gjennom egne virkemidler er Justis- og beredskapsdepartementet pådriver ovenfor andre sektormyndigheter. Departementet skal sørge for at tverrsektorielle problemstillinger blir ivaretatt og identifisere behov for samordning.

Effektivt samvirke og samordning mellom ulike aktører og sektorer i samfunnet er nødvendig for å lykkes i arbeidet med forebygging og effektiv håndtering. En samordnet nasjonal forvaltning av redningstjeneste, samfunnssikkerhet og beredskap er derfor en sentral del av Regjeringens arbeid for et tryggere samfunn.

3.1.2 Strategier og tiltak

Sentral krisehåndtering

Det administrative apparatet for sentral krisehåndtering er basert på tre hovedelementer: Kriserådet, lederdepartement og Krisestøtteenheten (KSE).

Kriserådet er det overordnede sentrale koordineringsorgan som skal ivareta og sikre strategisk koordinering. Kriserådet består av fem faste medlemmer; regjeringsråden ved Statsministerens kontor, utenriksråden i Utenriksdepartementet og departementsrådene i henholdsvis Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet.

Det er etablert en ordning med faste, periodiske møter i Kriserådet med henblikk på drøfting og forankring av overordnede beredskaps- og krisehåndteringsutfordringer, og gjennomgang av relevante hendelser og øvelser.

Regjeringen har bestemt at Justis- og beredskapsdepartementet skal være fast lederdepartement ved sivile nasjonale kriser, med mindre annet blir bestemt. Departementets samordningsansvar og ansvar for hovedtyngden av de sivile rednings- og beredskapsressursene i Norge, gjør at Justis- og beredskapsdepartementet i de fleste sektorovergripende nasjonale kriser alltid vil ha en sentral rolle.

KSE er permanent sekretariat for Kriserådet og skal støtte rådet og lederdepartementet i deres krisekoordinering. KSE, som er døgnkontinuerlig tilgjengelig, har blitt oppsatt med en rekke kapasiteter, og har blant annet ansvar for departementets sivile situasjonssenter. Lokalene er tilrettelagt med nødvendig teknisk infrastruktur. KSE administrerer i tillegg en beredskapsgruppe bestående av personell med relevant bakgrunn innen bered-

skap, kriseinformasjon og krisehåndtering fra departementene. KSE ble i forbindelse med revurdert nasjonalbudsjett 2012 styrket personellmessig, for å ivareta et tydeliggjort ansvar for å støtte departementene med kompetansehevende tiltak innen strategisk krisehåndtering, herunder kurs og øvelser.

KSE er faglig og administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet, og understøtter departementets rolle på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. KSE ivaretar også en kontaktfunksjon for departementets øverste ledelse, for å sikre at denne er oppdatert ved hendelser og kriser. Justis- og beredskapsdepartementet ved KSE har i samarbeid med flere departementer videreutviklet beslutningsstøtte- og loggførings-systemet CIM til bruk i departementene.

Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet

Regjeringen har styrket Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle gjennom tiltak i Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* og kgl.res. av 15. juni 2012 *Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, tilsynsfunksjon og sentral krisehåndtering*.

Formålet med instruksen er å fremme et helhetlig og koordinert samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid som bidrar til å øke samfunnets evne til å forebygge kriser og uønskede hendelser og øke evnen til å håndtere kriser. Instruksen stiller derfor krav til både forebyggende beredskapsarbeid og evne til håndtering av kriser, herunder:

- Etablering av nasjonalt risikobilde – et felles rammeverk for samfunnssikkerhetsarbeidet
- Styrket mål- og resultatstyring av samfunnssikkerhetsarbeidet
- Krav til departementene om å vurdere risiko, sårbarhet og robusthet i kritiske samfunnsfunksjoner i egen sektor
- Styrket øvingsregime
- Styrket tilsyn med departementene, herunder skal Justis- og beredskapsdepartementet rapportere om manglende oppfølging i ansvarlige departementer til regjeringen
- Formalisering av prinsippene for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap; ansvars-, nærhets-, likhets- og samvirkeprinsippet
- Prinsippene for sentral krisehåndtering innlemmes i resolusjonen

- Justis- og beredskapsdepartementet skal være fast lederdepartement ved sivile nasjonale kriser, med mindre annet blir bestemt

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) understøtter Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, og er på vegne av departementet fag- og tilsynsorgan på det sivile samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet, jf. kgl.res. 24. juni 2005 *om DSBs generelle koordineringsansvar og ansvaret for koordinering av tilsyn med aktiviteter, objekter og virksomhet med potensial for store ulykker*. Direktoratet skal på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet ha oversikt over sårbarhets- og beredskapsutviklingen i samfunnet og ta initiativ for å forebygge hendelser med sikte på å hindre tap av liv, helse, miljø, viktige samfunnsfunksjoner og store materielle verdier. Styrkingen av Justis- og beredskapsdepartementet som beredskapsdepartement medfører også behov for en tydeliggjøring av DSBs ansvar, jf. Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*. Regjeringen foreslår å styrke DSB med 45 mill. kroner til bl.a. planverk, øvelser og tilsyn.

Justis- og beredskapsdepartementets virkemidler i utøvelsen av samordningsrollen

Justis- og beredskapsdepartementet tar i bruk flere virkemidler ved utøvelsen av samordningsrollen, som for eksempel etablering av felles planleggingsgrunnlag for samfunnssikkerhetsarbeidet, planverk, øvelser, tilsyn, krisekommunikasjon, tverrsektorielle arenaer, forskning m.v. Under følger en nærmere beskrivelse av de viktigste virkemidlene.

Risiko-, trussel- og sårbarhetsvurderinger

Justis- og beredskapsdepartementet skal styrke sitt arbeid med analyser og planer. Regjeringen har bestemt at DSBs nasjonale risikobilde skal danne utgangspunkt for et felles planleggingsgrunnlag på tvers av sektorer og sektormyndigheter i samfunnet. Risikobildet avstemmes mot andre sentrale vurderinger, som for eksempel NSMs rapport om sikkerhetstilstanden, PSTs og E-tjenestens trusselvurderinger og Kripós analyser. Virksomhetene skal legge dette til grunn i sin planlegging, som et supplement til den oversikten over risiko og sårbarhet som virksomhetene skal ha innenfor eget ansvarsområde. Alle aktørene må derfor vurdere hva risikobildet kan bety for deres ansvarsområde.

Det er viktig at aktørene har oppmerksomheten rettet mot risiko- og sårbarhetsutviklingen kontinuerlig, og ikke bare i tilknytning til større hendelser.

I Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* varsler Regjeringen, basert på erfaringene fra DSBs nasjonale risikobilde, at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet i fellesskap skal vurdere om det skal utarbeides en felles, overordnet og åpen risiko- og trusselvurdering for det norske samfunnet. Denne skal være basert på analyser og vurderinger fra NSM, PST, E-tjenesten, DSB og andre relevante fagmiljøer. Det skal vurderes hvordan den skal kommuniseres til fagmiljøet og publikum forøvrig. Justis- og beredskapsdepartementet vil også vurdere ytterligere grep for å sikre en styrket samordning av de ulike risiko- og trusselvurderingene.

Mål- og resultatstyring

I Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* fremgår det at Justis- og beredskapsdepartementet i kraft av sitt samordningsansvar vil styrke mål- og resultatstyringen av det brede samfunnssikkerhetsarbeidet. Departementene skal utvikle mål innen sin sektor som blant annet skal ta utgangspunkt i DSBs nasjonale risikobilde. Justis- og beredskapsdepartementet skal sammenstille de ulike departementenes mål for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i egen sektor. Det vil deretter bli gitt en tilstandsvurdering av måloppnåelsen basert på departementenes rapportering.

Det tas sikte på at en første tilstandsvurdering gis i budsjettproposisjonen for 2014. Som et første tiltak innhenter Justis- og beredskapsdepartementet omtalene av målsettinger for samfunnssikkerhetsarbeidet fra øvrige departementer. Det påregnes at disse målsettingene vil være ulikt utformet. Det vil derfor bli nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe som skal utarbeide overordnede og omforente målformuleringer for samfunnssikkerhetsarbeidet.

En samlet tilstandsvurdering gir grunnlag for prioriteringer på tvers av sektorer, og danner et fundament for godt samvirke og samspill mellom ansvarlige myndigheter. Et slikt sammenstilt bilde av samfunnssikkerhetsarbeidet vil bli utviklet over tid. Justis- og beredskapsdepartementet vil følge opp dette arbeidet bl.a. gjennom tilsyn, for å sikre at det er sammenheng mellom de etablerte målene og departementenes arbeid på området.

Planverk

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvaret for den sivile delen av nasjonalt planverk (SBS) for å sikre god kompetanse og en samordnet krisehåndtering. Planverket skal revideres jevnlig gjennom en inkluderende og samordnet prosess der alle aktører med beredskapsansvar forventes å bidra. Planverket skal øves årlig gjennom nasjonale og internasjonale øvelser.

Planverket må være tilpasset det trusselbildet og de utfordringene man står overfor i dag. Justis- og beredskapsdepartementet ga DSB i 2011 oppdrag å vurdere om SBS bør utvikles videre og gjøres til gjenstand for en bredere gjennomgang. Det vurderes om det bør foretas en større omlegging av planverket. Justis- og beredskapsdepartementet vil, særlig i samarbeid med Forsvarsdepartementet, gjennomgå DSBs anbefalinger, og utarbeide et grunnlag for fremtidig innretting av den overordnede nasjonale beredskapsplanleggingen. Det vil særlig bli sett hen til hvordan det kan skapes en overordnet instruks som ivaretar behovet for koordinerte, nasjonale beredskapsplaner. En arbeidsgruppe bestående av representanter fra Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet skal se nærmere på innretningen av en slik instruks, jf. Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*.

Departementene skal ha oversikt over risikoforhold innenfor egen sektor og ha planverk for å kunne håndtere hendelser og krisesituasjoner som kan oppstå. I tillegg skal departementene se til at underliggende virksomheter har egnet planverk og er i stand til å håndtere mulige hendelser innenfor eget ansvarsområde. Alle virksomheter som har kritiske samfunnsfunksjoner skal planlegge for å opprettholde sine viktigste leveranser (kontinuitetsplanlegging). Dette vil bidra til å redusere sårbarheten ved svikt i tilgangen på innsatsfaktorer som strøm, elektronisk kommunikasjon og ulike varer og tjenester.

Øvelser

I tråd med den politiske plattformen for flertallsregjeringen fortsetter Regjeringen satsingen på øvelser på alle nivåer i offentlig forvaltning. Regjeringen har gitt Justis- og beredskapsdepartementet et tydelig overordnet ansvar for nasjonale øvelser i sivil sektor, jf. Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*.

Departementene forventes å delta i eller arrangere minimum to øvelser årlig og rapportere til Justis- og beredskapsdepartementet om øvel-

sesvirksomheten. Departementene skal i løpet av en to-års periode ha deltatt på en nasjonal øvelse hvor de har øvd enten stab, kriseledelse, prosedyre eller fullskala. Justis- og beredskapsdepartementet vil være en pådriver for at dette blir gjennomført, og departementet vil i den forbindelse føre oversikt og rapportere til regjeringen på status.

Det skal rutinemessig gjennomføres større fullskalaøvelser som øver samvirket mellom norske og internasjonale samarbeidspartnere. DSB forutsettes å koordinere planleggingen og gjennomføringen av slike øvelser. På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet gjennomfører DSB hvert år en sivil nasjonal øvelse (SNØ) for å øve sentrale ledd i statsforvaltningen. Scenariene for øvelsene er valgt med bakgrunn i nasjonalt risikobilde og i samarbeid med et bredt spekter av nasjonale myndighetsaktører. Departementene som deltar i de sivile nasjonale øvelsene, forplikter seg til å delta i planleggingen for å definere gode øvingsmål ut fra sektoransvar og øvingsbehov. Øvelse SNØ 2012 har et ekstremværsceenario med langvarig bortfall av strøm. Første del av øvelsen ble gjennomført som en spilløvelse for regionale aktører i Rogaland, Vest-Agder, Aust-Agder og Telemark.

Øvelse Skagex, som ble avholdt i september 2011 var en fullskalaøvelse hovedsakelig finansiert av EU. Scenariet var en større skipsulykke. DSB var hovedansvarlig for planlegging og gjennomføring av øvelsen. Evalueringen ble avsluttet første halvår 2012 og prosjektet gikk over i siste fase med implementering av endringer i planverk og avtaleverket etter funn. Prosjektet avsluttes innen utgangen av 2012.

DSB har også ansvar for å koordinere de årlige NATO-øvelsene Crisis Management Exercise (CMX) på sivil side.

For å sikre en helhetlig og samordnet tilnærming til øvingsplanlegging har DSB på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet utarbeidet en nasjonal rammeplan for sivile nasjonale øvelser. Gjeldende rammeplan dekker perioden 2012–2016. Rammeplanen beskriver scenariovalg, øvingsform, bakgrunn for valg av scenario og rammer for øvelsene. DSBs nasjonale risikobilde, Politidirektoratets oversikt over kriminalitetsutvikling, trusselvurderingene til PST og NSM utgjør grunnlaget for utarbeidelse av rammeplanen og politiets valg av øvelser.

DSB utarbeider videre årlige nasjonale øvingskalendere som viser en oversikt over planlagte og avholdte øvelser. Justis- og beredskapsdepartementet har gitt DSB i oppdrag å avholde

en årlig sivil nasjonal beredskaps- og øvingskonferanse.

Tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhetsarbeid og beredskap

Justis- og beredskapsdepartementets tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap er et sentralt virkemiddel i departementets utøvelse av samordningsrollen. Tilsynet vil ta utgangspunkt i de prinsipper og krav til departementenes beredskapsarbeid som er fastsatt i kgl.res. av 15. juni 2012 *Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, tilsynsfunksjon og sentral krisehåndtering*. Det legges særlig vekt på at erfaringer fra tilsyn skal benyttes som grunnlag for departementenes arbeid med forebygging, planverk og øvelser.

I tråd med Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* skal tilsynet utvikles fra utelukkende å være systemrettet til at det ved behov kan føres tilsyn med beredskapsnivået på utvalgte områder. Dersom det er nødvendig for å vurdere om sikkerheten i kritiske samfunnsfunksjoner er ivaretatt, kan tilsynet også utvides til å omfatte utvalgte underlagte virksomheter. DSB skal fortsatt føre tilsyn på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet. For å sikre uavhengighet i tilsynet med Justis- og beredskapsdepartementet vil direktoratet rapportere til et annet departement fastsatt av Kongen. Justis- og beredskapsdepartementet skal rapportere DSBs funn videre til regjeringen. Det vurderes å gjøre deler av tilsynsrapportene offentlige. Tilsynet avgrenses mot de tilsyn som utføres med hjemmel i sektorlovgivingen.

Det har i perioden 2002-2010 vært gjennomført to tilsynsrunder. Tilsynet har gitt oversikt over hvilke departementer som har særlige utfordringer innen sentrale temaer som planverk, informasjonsberedskap, etatsstyring og oversikt over risiko og sårbarhet innen egen sektor. Justis- og beredskapsdepartementet igangsatte tredje tilsynsrunde høsten 2011.

Forskning

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for den tverrsektorielle og sektorovergripende forskningen på samfunnssikkerhetsfeltet. Forskningen på tverrsektorielle utfordringer innenfor risiko, trussel- og sårbarhetsbildet vil bedre evnen til å forebygge kriser og ulykker, unngå alvorlig svikt i kritiske samfunnsfunksjoner, installasjoner,

systemer og tjenester og sikre velfungerende krisehåndtering og læring.

Departementet har i perioden 2006-2011 bidratt til finansieringen av Forskningsrådets forskningsprogram «Samfunnssikkerhet og risiko» (SAMRISK). I 2013 vil det bli startet opp et nytt forskningsprogram innenfor samfunnssikkerhets- og beredkapsområdet i regi av Forskningsrådet, jf. nærmere omtale under kat. 06.10. Departementet deltar også i ulike forskningsprosjekter, herunder samarbeid med Forsvarets forskningsinstitutt om beskyttelse av samfunnet (BAS-prosjektene). Prosjektet BAS 7 ser nå på hvordan nasjonal beredskap påvirkes i en globalisert verden.

EUs rammeprogram for forskning har de siste 7-8 år finansiert forskning på om lag 1,4 mrd. euro innenfor et eget *Security Program*. Programmet har som hovedformål å utvikle teknologier og kunnskap for å kunne sikre innbyggerne mot trusler slik som terrorisme, naturkatastrofer og kriminalitet, og samtidig respektere menneskerettigheter og personvern. Dessuten skal programmet utvikle ny teknologi og øke Europas konkurransevne på området. Mange av temaene og målene for programmet ventes å bli videreført i neste rammeprogram *Horizon 2020* (2014–2020). Justis- og beredskapsdepartementet ivaretar de norske interessene i dette forskningssamarbeidet ved å delta i programkomiteen for *Security Program*.

Tverrsektorielle møteplasser

Justis- og beredskapsdepartementet legger til rette for en rekke tverrsektorielle møteplasser for å sikre erfaringsutveksling og et helhetlig arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap. Eksempler på slike møteplasser er Departementenes samordningsråd for samfunnssikkerhet og beredskap (samordningsrådet), Sentralt totalforsvarsforum, Nasjonalt redningsfaglig råd.

I tråd med Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* vil Justis- og beredskapsdepartementet i sterkere grad videreutvikle samordningsrådet for å bidra til at departementet får en bedre oversikt over utfordringer på tvers av departementenes samfunnssikkerhetsarbeid. Et spesielt område vil være å belyse sårbarhets- og risikoområder med gjensidige avhengigheter på tvers av ulike fag- og ansvarsområder. Rådet vil også kunne benyttes til å følge opp tilstandsbeskrivelsen som skal utledes av mål- og resultatstyringen i den årlige Prop. 1 S.

Justis- og beredskapsdepartementets samordningsoppgaver

Redningssamvirke

Den norske redningstjenesten er en nasjonal dugnad basert på et samvirkeprinsipp. Redningssamvirke innebærer at offentlige virksomheter som har relevante ressurser, har plikt til å delta i redningsaksjoner og dekker selv sine utgifter til dette. Organiseringen av og hovedprinsippene for redningstjenesten er fastsatt i kgl.res. av 4. juli 1980. Justis- og beredskapsdepartementet vil oppdatere og fastsette ny instruks og ferdigstille ny håndbok for redningstjenesten. Departementet vil legge til rette for å videreføre det brede samvirket innen redningstjenesten både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Justis- og beredskapsdepartementet har det overordnede administrative samordningsansvar for land-, sjø- og flyredningstjenesten. Den øverste operative samordning og ledelse av redningstjenesten tilligger Hovedredningssentralen som er lokalisert på to steder, henholdsvis i Bodø og på Sola. De 28 lokale redningssentralene er lokalisert til politidistriktene, samt Sysselmannen på Svalbard. I Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* fremgår det at departementet med bakgrunn i erfaringer fra praksis, vil gi politiet et tydeligere formell rolle som leder av de lokale redningssentralene, herunder et ansvar for å videreføre og styrke samarbeidet innen redningstjenesten lokalt. I dette arbeidet er det viktig å legge til rette for involvering og dyktiggjøring av samvirkepartnerne. For å oppnå dette vil det bli lagt vekt på at Hovedredningssentralen driver tilsyn med de lokale redningssentralene og påser at disse er i stand til å ivareta sitt ansvar for redningssamvirket.

Nødnett

Justis- og beredskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for Nødnettprosjektet. I Budsjett-innst. S. nr. 4 (2004–2005) fremgår det at Stortinget sluttet seg til at det nye nettet skulle eies og drives av et eget forvaltningsorgan underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. Stortinget presiserte videre at organet skulle være nøytralt for å bevare likeverdigheten mellom de tre nødetatene. I tråd med dette ble Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) opprettet i 2007 for å være statens kontraktspart og ivareta eierskap og forvaltning av det nye felles radiosambandet for nødetatene (politi, brann og helse) når det er levert. For nærmere omtale av Nødnettprosjektet,

se delmålet *Vern om befolkningens liv og helse, miljø og materielle verdier.*

Felles nødnummer og felles nødsentraler

Regjeringen har besluttet å gjennomføre et pilotprosjekt med ett felles nødnummer og felles nødsentral i Drammen. Pilotprosjektet vil gi verdifull erfaring om hvordan en ordning med ett felles nødnummer vil virke og hvordan akutt innsats kan iverksettes fra en felles sentral. Målet er at koordineringen mellom nødetatene skal bli best mulig ved at alle meldinger om behov for hjelp i nødsituasjoner mottas ved en felles sentral. Prosjektet vil vektlegge faglig kompetanse og personvern, og vil kunne gi viktig kunnskap om hvordan dette kan ivaretas ved en eventuell nasjonal gjennomføring av ett felles nødnummer og felles nødsentraler.

Angrepene 22. juli 2011 og orkanen Dagmar i romjulen 2011 understreket behovet for økt kapasitet til å motta mange samtidige nødansrop, at nødetatene får den samme informasjonen til samme tid og at innsatsen koordineres fra ett sted. Felles nødsentraler for brann, helse og politi vil ha langt større kapasitet enn dagens etatsvise sentraler, både til å besvare nødansrop fra befolkningen og til å iverksette koordinert innsats når det er behov for bistand fra mer enn en nødetat. I tråd med Meld. St. 29 (2011-2012) Samfunnssikkerhet, vil Regjeringen fremme egen sak om felles nødnummer og felles nødsentraler for Stortinget når evalueringen etter pilotprosjektet foreligger.

Høygradert datakommunikasjon

Regjeringen har bestemt at det skal innføres et nytt system for høygradert datakommunikasjon mellom departementene og sentrale beredskapsaktører i sektor. Under kriser og i beredskapsplanlegging vil det være behov for å dele gradert informasjon med hverandre. Innføring av systemet innebærer at sivile aktører vil kunne motta og formidle viktig, sensitiv og gradert informasjon som ivaretar leveransegaranti, sporbarhet og reell prioritering av informasjonstrafikk. En arbeidsgruppe ledet av Justis- og beredskapsdepartementet skal vurdere hvilke aktører i sivil sektor som har behov for høygradert datakommunikasjon. Gammel infrastruktur vil bli erstattet med nytt system hos eksisterende brukere, og dagens løsning holdes i drift frem til dette er gjennomført.

Kriseinfo

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet etablerte DSB i 2012 et nettsted for risiko- og kriseinformasjon, www.kriseinfo.no. Før en krise kan man lese om beredskapssystemet i Norge, hva som kan skje, og hva man kan gjøre for å redusere konsekvensene ved en hendelse. Under en krise finner en oppdatert, samlet og koordinert informasjon om en aktuell hendelse eller krise. Etter en krise fremgår informasjon om hvordan myndighetenes arbeidet for de som er rammet, og om hva som blir gjort for at folk skal kunne vende tilbake til en normal hverdag. Portalen samler myndighetsinformasjon i kriser, og lenker til relevant informasjon hos andre aktører.

Samordning på regionalt nivå

Fylkesmannen er regjeringens og statens øverste representant i fylket. Fylkesmannen skal i henhold til *Instruks for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet til Fylkesmannen og Sysselmannen på Svalbard av 18. april 2008* samordne samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i fylket, og ivareta en rolle som pådriver og veileder i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Fylkesmannen skal også kunne ivareta sitt ansvar for krisehåndtering ved hendelser i fred, krise og krig. Sysselmannen på Svalbard har samme myndighet som en fylkesmann, jf. *lov 17. juli 1925 nr. 11 om Svalbard (svalbardloven) § 5*. Sysselmannen har det overordnede ansvaret for samfunnssikkerhet og beredskap på Svalbard.

DSB planlegger og legger til rette for øvelser med Fylkesmannsembetene. Øvelsene er et virkemiddel for å styrke embetenes evne til krisehåndtering og bidra til å styrke Fylkesmannens rolle som regional samordner. Øvelsene vil bidra til å synliggjøre regionale og nasjonale utfordringer. Dette må ses i sammenheng med DSBs nasjonale risikobilde.

Kommunal beredskapsplikt

Kommunene ble 1. januar 2010 pålagt en generell beredskapsplikt gjennom ny lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven). Beredskapsplikten pålegger kommunen selv å ta ansvar for et systematisk, kontinuerlig og godt arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, og vurdere behovet for eventuelle særskilte beredskapsforberedelser.

Kommunene pålegges å gjennomføre en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) innenfor kommunens geografiske område. Fylkesmannen skal føre tilsyn med at kommunen oppfyller de lovpålagte kravene. Kommuneundersøkelsen fra 2012, utført av DSB, avdekket at et flertall av kommunene har en foreldet ROS-analyse og beredskapsplan. I Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* varsles det en rekke tiltak for å styrke den kommunale beredskapsplikten, herunder:

- Det skal etableres egen kursvirksomhet for politisk ledelse tilknyttet deres rolle i samfunnssikkerhetsarbeidet, herunder krisehåndtering av en hendelse.
- DSB skal legge til rette for opplæring og økt veiledning til kommunene gjennom fylkesmennene.
- DSB skal utarbeide en veileder/prosedyre som skal ligge til grunn for fylkesmennenes tilsyn.
- DSB skal utarbeide en veileder i kommunal helhetlig ROS-analyse i samarbeid med Fylkesmannsembetene for å sikre god kvalitet i arbeidet på kommunalt nivå.

3.2 Vern om befolkningens liv og helse, miljø og materielle verdier

3.2.1 Resultater og tilstandsvurdering

En av regjeringens viktigste oppgaver er å forebygge at individ, samfunn og miljø rammes av ulykker, kriser eller katastrofer. Når ulykker og katastrofer inntreffer, er målsetningen i størst mulig grad å redusere konsekvensene av slike uønskede hendelser. Dette gjøres ved å legge til rette for en best mulig koordinert innsats ved ekstraordinære situasjoner som medfører fare for liv, helse eller omfattende skader på miljø eller materielle verdier.

3.2.2 Strategier og tiltak

Regjeringen arbeider for en helhetlig sikkerhetspolitikk og for styrket samfunnssikkerhet. Sam-

funnssikkerhet innebefatter vern av samfunnet mot hendelser som truer liv og helse samt grunnleggende verdier. Slike hendelser kan være utløst av naturen, være et utslag av tekniske eller menneskelige feil eller av bevisste handlinger. Regjeringen vil:

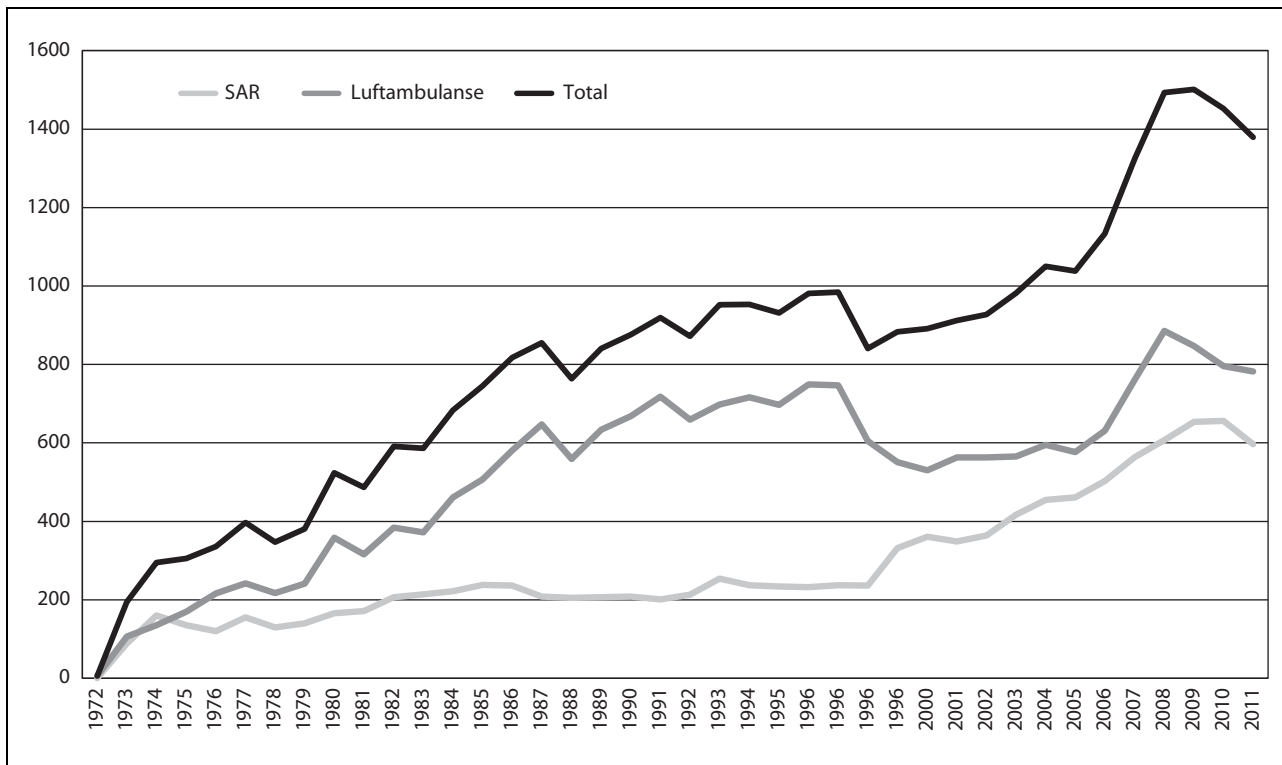
- videreføre det vedtatte arbeidet med nytt nett for beredskapsstatene
- satse på brannforebyggende arbeid og brannvesenets håndteringsevne
- fortsette satsingen på redningshelikoptre.

Justis- og beredskapsdepartementet har et sektoransvar for forebygging og håndtering av uønskede hendelser gjennom forvaltning av brann- og eksplosjonsvernloven, el-tilsynsloven, produktkontrollloven og sivilbeskyttelsesloven. Videre er DSB ved kgl.res. 24. juni 2005 gitt ansvar for koordinering av tilsyn med aktiviteter, objekter og virksomheter med potensial for store ulykker. St.meld. nr. 35 (2008-2009) *Brannsikkerhet – Forebygging og brannvesenets redningsoppgaver*, jf. Innst. 153 S (2009-2010), gir en rekke føringer for brannsikkerhetsarbeidet i årene fremover.

Redningshelikoptertjenesten

Justis- og beredskapsdepartementet har det faglige og økonomiske ansvaret for redningshelikoptertjenesten, som i dag består av 12 Sea King-redningshelikoptre. Disse opereres av Forsvarets 330-skvadron. Regjeringen har siden 2006 foretatt en vesentlig styrking av redningshelikoptertjenesten gjennom først å etablere tilstedevakt på Banak, Bodø, Ørland og Rygge og fra 2009 å etablere en ny base med tilstedevakt på Florø.

Søk-, rednings- og luftambulansoppdrag (SAR) innenfor norsk redningsansvarsområde utføres etter oppdrag fra Hovedredningssentralen. Bruken av redningshelikoptrene til luftambulansoppdrag øker stadig selv om det siden 2010 har vært en liten utflating.

Figur 2.3 Historisk oversikt over antall SAR- og luftambulanseoppdrag (basert på årsrapport 2011 fra 330 skvadronen)

Stortinget samtykket i desember 2011, å gå til anskaffelse av inntil 16 nye, moderne allværs- og redningshelikoptre i 10-20 tonnklassen til Fastlands-Norge som erstatning for dagens Sea King-redningshelikoptre, jf. Innst. 825 S (2010-2011), jf. 146 S (2010-2011) *Anskaffelse av nye redningshelikoptre mv. i perioden 2013-2020*. Kostnadsrammen for dette og tilknyttede infrastrukturanskaffelser er på 16,8 mrd. 2011-kroner.

Arbeidet med anskaffelsen ledes av Justis- og beredskapsdepartementet som ansvarlig for redningstjenesten, men gjøres i samarbeid med Forsvarsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Justis- og beredskapsdepartementet har etablert en egen prosjektorganisasjon for anskaffelsesprosjektet (NAWSARH-prosjektet).

Det antas en byggetid for helikoptrene på tre til tre og et halvt år. Med inngåelse av kontrakt i 2013 planlegges de to første helikoptrene levert i 2016. Første base foreslås innfaset i 2017, og de andre basene følger med én base per halvår fram til det siste helikoptret er innfaset i 2020. Redningshelikoptrene vil bli anskaffet i henhold til regelverket for offentlige anskaffelser. Et viktig virkemiddel i anskaffelsen er å sikre en best mulig konkurranse om ytelse og pris, med lav risiko i den etterfølgende gjennomføring av avtalen.

Dagens praksis med at redningshelikoptrene utfører luftambulanseoppdrag videreføres for oppdrag der helsetjenestens eget materiell ikke er egnet eller tilstrekkelig. En rekke politiooperasjoner er svært viktige for folks liv og helse, og redningshelikoptrene vil også ha en rolle ved bistand til politiet både i forbindelse med maritime kontra-terroroppdrag, og ved behov for transportstøtte til politiet.

I samarbeid med politiet og Forsvaret er det funnet frem til et utstyrsnivå i de nye redningshelikoptrene som sikrer at disse skal kunne bistå ved antiterroroppdrag uten at dette vil gå ut over søk- og redningskapasiteten. Dersom det er ledig kapasitet skal de nye redningshelikoptrene fortsatt kunne benyttes til andre samfunnsnyttige oppdrag for å verne materielle verdier og miljø, eksempelvis levering av lensepumper, brannbekjempelse, forurensingsvern.

Forsvaret skal fortsette som operatør av de nye redningshelikoptrene, og vil uavhengig av hvilken helikoptertype som blir valgt, måtte gjennomgå en omstilling av sin operative og vedlikeholdsmessige virksomhet.

Sysselmannen på Svalbard har siden tidlig på 1980-tallet leid helikoptertjenester. Stortinget har vedtatt at dagens helikoptertjeneste på Svalbard fra 2014 skal få økt kapasitet ved at tjenesten skal

bestå av to store helikoptre, tilsvarende Super Puma, og to timers beredskap på reservehelikoptre. Kontrakten om anskaffelse av nye redningshelikoptre skal omfatte en opsjon på å anskaffe inntil seks ytterligere helikoptre for eventuelle fremtidig behov, deriblant fremtidig anskaffelse på Svalbard.

Regjeringen vil også arbeide videre med å sikre videre drift av dagens fastlandsbaserte redningshelikopterflåte med Sea King-helikoptre. Det er blant annet behov for å styrke reservedelslagrene, justere materiellavtaler, oppgradering av kommunikasjonsmidler, styrke teknisk personell mv. Det er utarbeidet en handlingsplan for hvordan oppgradering og vedlikehold skal gjennomføres. Arbeidet med tiltakene vil pågå frem til nye redningshelikoptre er fasett inn.

Nødnett

Kjernebrukerne av Nødnett er de tre nødetatene brann, helse og politi. Representanter fra kjernebrukerne har vært involvert i prosjektet fra starten av, og brukerkrav fra brann, helse og politi har vært førende i valg av løsning.

Første utbyggingstrinn av Nødnett på det sentrale østlandsområdet har vært i full drift siden våren 2010. Leverandøren var om lag tre år forsinket med leveransen av første utbyggingsområde. I Prop. 100 S (2010–2011), jf. Innst. S. nr. 371 (2010–2011) fremgår det at Direktoratet for nød-kommunikasjon (DNK) anslo de samlede kostnadene for første utbyggingstrinn, inkludert leveranser, drift av Nødnett, prosjektorganisasjonen og direktoratet i 2011 til 1 347 mill. kroner. I underkant av 200 mill. kroner av kostnadsoverskridelsen skyldes prosjektforsinkelse og ble benyttet til dekning av driftskostnader til direktoratet og drift av radionettet i trinn 1-området.

Nødnett brukes daglig i første utbyggingsområde av om lag 8 600 brukere fra brann, helse og politi. Erfaringene med bruken er i hovedsak god. Der svakheter avdekkes forbedres systemet stadig.

Spesifikasjonen for Nødnett var teknologinøytral slik at tilbud kunne bli gitt med basis i ulike

teknologier. I forhandlingsfasen sto man igjen med to konkurrerende tilbud, begge basert på TETRA. Denne teknologien er spesielt utviklet for kommunikasjon i og mellom nød- og beredskaps-tater. Det er etablert/blir bygd nødnett basert på TETRA i mange europeiske land, i tillegg til Norge, blant annet: Island, Sverige, Danmark, Finland, Litauen, Estland, Storbritannia, Nederland, Belgia, Tyskland, Østerrike, Ungarn, Slovenia, Portugal, Italia og Hellas. I Prop. 100 S (2010–2011), jf. Innst. S. nr. 371 (2010–2011) fremgår det videre at det ikke finnes reelle alternativer til TETRA for utbygging av det norske nødnettet. Videre fremgår det at eksternt kvalitetssikrer mener at evalueringen gir god trygghet for at TETRA er et hensiktsmessig teknologivalg.

I Innst. 13 S (2011–2012) fremgår følgende merknad fra komiteen: «*Med bakgrunn i risikoen knyttet til tidsplanen understreket flertallet i Innst. S. nr. 371 (2010–2011) at DNK sammen med Justis- og politidepartementet, som en del av trinn 2-planleggingen, skulle vurdere om det er i statens interesse å løse opp i avhengigheter mellom innføringsprosjektene, øke leverandørens forutsigbarhet og/eller gi leverandøren mer tid utover 30 måneder i tråd med kvalitetssikrers anbefalinger. Komiteen forutsetter at disse endringene vurderes og besluttes hvis det er i tråd med statens samlede interesser i saken.*»

DNK oppnådde enighet med leverandøren om kontraktsendringer som ivaretar statens samlede interesser i tråd med Regjeringens og Stortingets føringer i januar 2012. Som del av dette, og i tråd med eksternt kvalitetssikrers anbefalinger, er ferdigstilling av utbyggingen planlagt innen utgangen av 2015. Justis- og beredskapsdepartementet godkjente overføringen av kontrakten og leverandøransvaret for utbygging av Nødnett fra Nokia Siemens Networks Norge AS til Motorola Solutions Norway AS i januar 2012. Motorola har leveranser av nødkommunikasjonssystemer som sin kjernevirksomhet, og er en av verdens ledende leverandører innen dette området.

Utbygging pågår ihht. ny plan. Landsdekkende utbygging er planlagt gjennomført i fem faser som vist i nedenstående tabell:

Tabell 2.35 Plan for utbygging av Nødnett

Fase	Område	Ferdigstillelse
0	Østfold, Akershus, Oslo og Søndre Buskerud politidistrikt	Ferdig utbygget
1	Hedmark, Vestoppland, Gudbrandsdalen	Ultimo 2013
2	Nordre Buskerud, Vestfold, Telemark, Agder	Medio 2014
3	Rogaland, Haugaland, Hordaland, Sogn og Fjordane	Primo 2015
4	Sunnmøre, Nordmøre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag	Medio 2015
5	Helgeland, Salten, Midtre Hålogaland, Troms, Vest-Finnmark, Øst-Finnmark	Ultimo 2015

Målsettingen om et generelt flatedekningskrav på 79 pst. og nær 100 pst. av befolkningen angitt i Prop. 100 S (2010-2011) opprettholdes. Det vil videre bli dekning langs alle europaveier, riksveier og fylkesveier samt i byer og tettsteder. I tettbygde strøk skal det være en viss innendørs dekning, noe som krever noe høyere tetthet av basestasjoner, jf. omtale Prop. 100 S (2010-2011). Når det gjelder tunneler er tunneleier i utgangspunktet ansvarlig for etablering av nødkommunikasjon jf. brann- og eksplosjonsvernloven § 6 jf. § 14. Det vil bli etablert dekning i vegtunneler i tråd med avtale mellom Statens vegvesen og Direktoratet for nødkommunikasjon, hvor hovedinnholdet er at eier dekker alle utgifter til investering og drift i alle nye og eldre tunneler hvor det ikke tidligere har vært installert nødkommunikasjon. Direktoratet for nødkommunikasjon og Jernbaneverket hadde for første utbyggingsområde av Nødnett en avtale om nødnettdekning i jernbanetunneler. I Prop. 100 S (2010-2011) kap. 7.5, som omhandler samarbeid med andre offentlige organisasjoner, heter det bl.a. at avtaler Direktoratet for nødkommunikasjon har med Oslo sporveier, Statens vegvesen og Jernbaneverket også vil gjelde når Nødnett bygges ut i resten av landet. Avtalen mellom Direktoratet for nødkommunikasjon og Jernbaneverket omfatter imidlertid ikke trinn 2 av Nødnettutbyggingen. Justis- og beredskapsdepartementet er i dialog med Samferdselsdepartementet om nødkommunikasjonsdekning i jernbanetunneler. For å kunne benytte Nødnett også ved hendelser i områder der det ikke er mulig å etablere fast dekning, vil det bli anskaffet mobile basestasjoner som kan fraktes til et skadested. Radiodekningen vil kunne forsterkes lokalt ved ekstra sendere og ved hjelp av spesialradioer i kjøretøyer. I trinn 2 utgjør verneområdene over 16 pst. av arealene. Ønsket om ikke å etablere nye basestasjoner i verneområder kan vanskeliggjøre at målsatt dekning for Nødnett.

Erfaringen fra trinn 1 viste at det tok svært lang tid å etablere de siste basestasjonene der eksisterende infrastruktur ikke kunne benyttes. Tilnærmingen man har valgt i trinn 2 er derfor først å bygge et nett med sammenhengende god dekning i de områder der folk bor og nødnettene ferdes. Denne tilnærmingen medfører at nødnettet kan tas i bruk i et politidistrikt til tross for at siste basestasjon ikke er bygget, og samtidig gi bedre dekning enn de gamle sambandene. Deretter etableres tilleggsdekning med basis i målinger i etablert nett og erfaring fra bruk. En slik avgrensning er nødvendig for å sikre framdrift i prosjektet. Om måling eller erfaring fra bruk viser seg at det skal bygges ytterligere dekning, vil dette gjøres uten at det hindrer framdrift i utbyggingen av andre områder.

22. juli-kommisjonen påpekte behov for at personell i nødnettene må trenes for å utnytte potensialet i nødnettsystemet bedre og at det må sikres midlertidige løsninger som ivaretar behov for tilfredsstillende samband inntil Nødnett er etablert i hele landet.

Nødnettene har et selvstendig ansvar for å etablere gode samhandlingsprosedyrer, rutiner og sambandsdisiplin. Nødnettene er også ansvarlig for opplæring av sluttbrukerne i Nødnett. DNK har og vil iverksette flere aktiviteter for å styrke opplæring og kompetanseoverføring av og mellom brukere av Nødnett.

Frivillige redningsorganisasjoner

Et meget viktig element i norsk redningstjeneste er de frivillige redningsorganisasjonene som hele året stiller lokalkjente og trente mannskaper til rådighet ved redningsoppdrag og leteaksjoner etter savnede. For staten og det norske samfunnet er det et sentralt ønske om å opprettholde den dugnadsånden som råder blant de frivillige, motivere for videre rekruttering samt beholde organi-

sasjonens kompetanse og beredskap. Regjeringen har blant annet synliggjort dette ved at tilskuddet til de frivillige har blitt styrket de senere år. I tillegg bevilget Stortinget 5 mill. kroner i 2012 til de frivillige redningsorganisasjonene som en anerkjennelse for deres arbeid og uvurderlige innsats. Justis- og beredskapsdepartementet har også tegnet en yrkesskadeforsikring for de frivillige som gjelder for organisert trening, øvelser og aksjoner innen redningstjenesten. Frivillige som deltar i en redningsaksjon får også refundert utgifter. Ved å styrke tilskuddet til de frivillige, øke refusjonssatsene og tegne yrkesskadeforsikring, har det offentlige gitt et klart signal om verdien av det frivillige arbeidet.

Sivilforsvaret

Sivilforsvaret er en statlig forsterkningsressurs underlagt DSB, og er regionalt organisert i 20 distrikter. Sivilforsvaret gir operativ støtte til nød- og beredskapsstatene og andre instanser med primæransvar for håndtering av ulykker og spesielle hendelser.

I løpet av tre-årsperioden 2009 – 2011 har Sivilforsvaret bistått ved håndteringen av nesten 600 ulike hendelser, med et stort spekter av oppdrag knyttet til håndtering av naturkatastrofer, branner, oljevern, leteaksjoner, evakuering, terror mv. Mange av disse hendelsene har vært store, langvarige og komplekse, der Sivilforsvarets deltakelse har vært av vesentlig betydning. Sivilforsvarets bistand er ofte nødvendig også ved mindre omfattende hendelser, der det er begrensede ressurser.

Etaten gjennomgår betydelig modernisering og omstilling for å kunne ivareta sin rolle som statlig forsterkningsressurs. Moderniserings- og omstillingsbehovet i Sivilforsvaret ble omtalt i St.meld. nr. 22 (2007–2008) *Samfunnssikkerhet – samvirke og samordning* jf. Innst. S nr. 85 (2008–2009). Arbeidet med modernisering og tilpasning av Sivilforsvarets rolle som forsterkningsressurs ble startet opp i 2009/2010. En rekke omstillings tiltak er gjennomført, jf. omtale i Meld. St. 29 (2011–2012) *Samfunnssikkerhet*.

En rekke sivilforsvarsanlegg det ikke lenger er beredskapsmessig behov for er avhendet, og dette arbeidet vil fortsette i 2013. DSB har prioritert anskaffelse av ny innsatsbekledning til mannskapene, og vil ved utgangen av 2012 ha anskaffet 9 000 skallbekledninger (uniformer). Anskaffelsen vil styrke mannskapenes evne til å bistå i forbindelse med større hendelser som ras, flom, skogbrann mv.

Regjeringen har oppnevnt et utvalg som skal gjennomgå organiseringen av Sivilforsvaret, Heimevernet og Politireserven for å sikre at staten bruker forsterkningsressursene effektivt ved større hendelser. Terrorhandlingen 22. juli 2011 og orkanen Dagmar viste hvor viktig det er at staten bruker de samlede forsterkningsressursene effektivt når store hendelser inntreffer. Utvalgets hovedoppgave er å vurdere om dagens organisering, grad av samordning og anvendelse av de tre kapasitetene er hensiktsmessig og tilstrekkelig effektiv for å ivareta de samfunnssikkerhetsmessige behov i fredstid. Dette skal sees i sammenheng med organisasjonenes oppgaver i væpnet konflikt. Utvalget skal vurdere ulike former for sammenslåinger, samordning og effektiviserings tiltak for å få den beste beredskapen ut fra tilgjengelige ressurser. Utvalget vil levere sin rapport i form av en NOU våren 2013.

Nasjonal brannmyndighet

Det fremgår av St.meld. nr. 35 (2008–2009) *Brannsikkerhet – Forebygging og brannvesenets redningsoppgaver*, jf. Innst. 153 S (2009–2010), at målrettet satsing på forebyggende arbeid er Regjeringens hovedstrategi for å forhindre og redusere konsekvensene av branner, samtidig som beredskap og håndteringsevne skal styrkes. De kommunale brann- og redningsvesenene vil ha en sentral rolle i gjennomføringen av Regjeringens strategi både i det forebyggende arbeidet og i arbeidet med å styrke beredskap og håndteringsevne.

Med utgangspunkt i *Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven)* er DSB på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet nasjonal brannmyndighet. DSB skal være en tydelig og synlig nasjonal brannmyndighet og skal iverksette Regjeringens strategi på området.

De siste årene har brann- og redningsvesenet i økende grad blitt stilt overfor naturkatastrofer som flommer, ras, skogbranner, redningsoppdrag i sammenraste bygninger, store hendelser der gass og annen brannfarlig vare er involvert, teknisk kompliserte skipsulykker, ulykker med forurensningsfare mv. Slike oppgaver krever ofte bruk av ressurser på tvers av kommunegrensene. Justis- og beredskapsdepartementet skal gjennom hensiktsmessig regelverk og veiledning bidra til at de kommunale brann- og redningsvesenene er i stand til å håndtere sine oppgaver. Departementet har bedt DSB om å opprette og lede en arbeidsgruppe med berørte parter som i løpet av 2013

skal legge fram forslag til Justis- og beredskapsdepartementet om hvordan de samlede ressursene som settes inn i kommunenes brann- og redningsvesen, kan utnyttes på en best mulig måte og i samhandling med andre beredskapsaktører. Forslag til endringer skal være innenfor dagens samlede ressursbruk.

I 2011 omkom 46 mennesker i branner. Pålitelig statistikk på området går tilbake til 1979, og det har aldri tidligere vært registrert så få branndøde. De økonomiske tapene etter branner ligger an til å bli på samme høye nivå i 2010, med erstatningsutbetalinger på mellom 5-6 mrd. kroner.

Regjeringen nedsatte i 2010 to utvalg som skulle se på henholdsvis brannsikkerhet for særskilte risikogrupper og samlet utdanningsbehov. I løpet av første kvartal 2012 la utvalgene frem hver sin rapport, henholdsvis NOU 2012: 4 *Trygg hjemme. Brannsikkerhet for utsatte grupper og NOU 2012: 8 Ny utdanning for nye utfordringer*. Begge rapportene har nå vært på bred høring, og forslagene i rapportene og høringsuttalelsene er til vurdering i Justis- og beredskapsdepartementet.

For å sikre en kompetent beredskap i alle kommuner ble det fastsatt forskriftskrav for deltidspersonell i brannvesenet fra 1. januar 2007, med overgangsordning til 31. desember 2012. Etterspørselen etter grunnkurs for deltids brannpersonell er tilnærmet fordoblet i forhold til tidligere år. På grunn av det store antallet søkere til grunnkurs for deltidspersonell de siste årene, vil overgangsordningen gjelde til og med 31. desember 2013.

Håndtering av skogbrann er et kommunalt ansvar. Viktige statlige forsterkningsressurser er Sivilforsvaret og skogbrannhelikopter. Et skogbrannhelikopter er i fast beredskap fra 15. april til 15. august. Ordningen med avtalebasert obligatorisk lederstøtteordning for brann- og redningsvesen som skal bekjempe skogbrann, ble innført i 2008 etter Frolandsbrannen og videreføres i 2013.

Nasjonal elsikkerhetsmyndighet

DSB skal på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet utøve rollen som nasjonal elsikkerhetsmyndighet med hjemmel i lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr (el-tilsynsloven). Direktoratet skal gjennom aktiv deltagelse i internasjonalt standardiseringsarbeid påse at spesielle nasjonale forhold blir ivaretatt, og gjennom arbeid i normkomiteer bidra til å heve elsikkerheten innen risikoutsatte områder. DSB skal bidra til at produsenter av elektrisk energi og net-

teiere sørger for en sikker og robust kraftforsyning. Resultater fra utførte tilsyn synliggjør behov for fortsatt oppmerksomhet på vedlikehold og fornyingstakt.

Et stort antall utenlandske elektrofagfolk ønsker å arbeide i Norge. Gjennom forskrifter stilles det krav til kvalifikasjoner for de som skal utføre, drifte og vedlikeholde elektriske anlegg og elektrisk utstyr, sikkerhetskrav ved arbeid i og drift av elektriske anlegg og tekniske krav til utførelse av elektriske anlegg og elektrisk utstyr. Justis- og beredskapsdepartementet har bedt DSB om å utarbeide anbefaling til en alternativ godkjenningsordning for elektrofagarbeidere med utdanning fra utlandet. Anbefalingen skal være innenfor rammen av yrkeskvalifikasjonsdirektivet.

Sikkerhet i hverdagen

Brann- og eksplosjonsvernloven, el-tilsynsloven og produktkontrollloven med forskrifter har alle bestemmelser som har betydning for sikkerhet i hverdagen for den enkelte. For å gjøre regelverket enklere tilgjengelig for brukerne, har DSB på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet igangsatt en revidering av regelverket. DSB følger opp EUs regelutvikling på området, herunder forslag til reviderte sektorregelverk og organisering av markedstilsynet.

For å hindre at usikre produkter og tjenester kommer på markedet i Norge, er det nødvendig med både regelverksutvikling og markedstilsyn. Markedstilsynet skal være risikobasert og rettes mot alle ledd i omsetningskjeden med hovedvekt på produsenter og importører. På produktområdet er det registrert en rekke farlige hendelser og ulykker ved bruk av bioetanolpeiser og gassapparater. DSB har derfor bl.a. stilt krav til nødvendige endringer fra medio oktober 2012 for å bedre sikkerheten for påfylling av bioetanol.

De siste årene har det skjedd flere alvorlige ulykker og dødsfall på forbrukertjenesteområdet. DSB vil forsterke innsatsen for å forebygge ulykker innenfor risikofylte tjenester som rafting, dykking, skikjøring og utleie av båt. En revidert veileder om sikkerhet ved store arrangementer vil også foreligge innen utgangen av 2012.

Farlige stoffer

For å hindre fremtidige terroranslag er det nødvendig å vurdere økt regulering og kontroll med tilgangen til en rekke kjemikalier som kan misbrukes til å lage hjemmelaget sprengstoff. Som følge av EUs arbeid på dette området, ble det i

november 2011 innført begrensninger på tilgangen til ammoniumnitrat i Norge.

En arbeidsgruppe ledet av DSB la i juni 2012 frem forslag til tiltak som skal sikre strengere regulering av ammoniumnitrat. Arbeidsgruppen ble nedsatt på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet i februar 2012. De foreslåtte tiltakene skal bidra til å styrke samfunnets oversikt over stoffer og stoffblandinger som inneholder 16 vektprosent eller mer fra ammoniumnitrat. Tiltakene som foreslås av arbeidsgruppen vil skjerpe kontrollen med hensyn til import, produksjon, omsetning og sluttbruk. Videre vil tiltakene kunne bidra til å gjøre det vanskeligere å gjennomføre uønskede vilde handlinger, inkludert planlegging og gjennomføring av terroranslag ved bruk av ammoniumnitrat. Arbeidsgruppens forslag til tiltak er nå til vurdering i departementet.

Et forslag fra EU-kommisjonen om begrensninger på tilgangen til ytterligere 14 kjemikalier som kan anvendes til fremstilling av hjemmelagde bomber, er til behandling i EUs organer. Justis- og beredskapsdepartementet har gitt DSB i oppdrag å lede en arbeidsgruppe som skal vurdere hvilke konsekvenser dette forslaget har, EØS-rettslige skranker og behov for tiltak. Rapport skal leveres departementet høsten 2012.

Det er et sentralt mål å sikre at sivile eksplosiver ikke kommer på avveie eller i urette hender. De senere årene er det, basert på nasjonale behov og i samsvar med EUs arbeid med å bekjempe terrorisme, innført en rekke tiltak for å bedre kontrollen med sivile eksplosiver i Norge. Alle tillatelser knyttet til håndtering av sivile eksplosiver er i dag sentralisert hos DSB. Antallet personer som lovlig kan erverve eksplosiver er redusert, og det er etablert et nytt og strengere sertifiseringssystem for bergsprengere. Videre er det innført strengere krav til eksplosivlagre og virksomheter på området, og gjort regelendringer for etablering av et system for ID-merking og sporing av eksplosiver til sivil bruk. Arbeidet på området vil ha prioritet også i årene fremover.

Tilsyn med risikovirksomheter

DSB fører tilsyn med storulykkevirksomheter. DSB og de andre storulykkemyndighetene følger opp de virksomhetene som ikke sørger for tilfredsstillende egenkontroll og vedlikehold av sine anlegg. Tilsynet på eksplosivområdet viser at de store virksomhetene jobber systematisk og godt, og driver sin eksplosivvirksomhet på en forsvarlig måte i tråd med bestemmelsene i regelverket. Tilsynene har imidlertid avdekket at det er noen use-

riøse aktører i markedet som ikke gjør de sikkerhetsmessige investeringer som regelverket forutsetter. Tilsynet og annen oppfølging av området viser at virksomheter som utfører sprengningsarbeid har et klart forbedringspotensial når det gjelder utarbeidelse av risikoanalyser og vurderinger. DSB følger opp alvorlige brudd på ivaretagelsen av sikkerheten gjennom å pålegge stans av sprengningsarbeid og ved politianmeldelser.

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet etablerte DSB i 2011 et eget storulykkenettverk med utvalgte industribedrifter og representanter fra LO og NHO. Hensikten er å skape en god dialog og en arena for et konstruktivt samarbeid mellom virksomhetene og myndighetene på dette området. DSB prioriterer å rette innsatsen mot virksomheter som representerer størst risiko, i form av krav til samtykke og tilsyn. Kommunene ved brann- og redningsvesenet fører tilsyn med de øvrige virksomhetene. Innenfor området «farlige stoffer» har DSB siden 2010 gjennomført opplæring av kommunale brannvesen for å styrke brann- og redningsvesenets forebyggende arbeid innen området brannfarlige, trykksatte og reaksjonsfarlige stoffer. I 2011 ble det gitt opplæring til 259 deltagere fra 197 kommuner. DSB skal videreføre arbeidet med å tilrettelegge for at brann- og redningsvesenet kan etablere og gjennomføre et hensiktsmessig tilsynsopplegg overfor virksomheter som håndterer farlige stoffer.

Virksomheter som søker samtykke til håndtering av farlige stoffer er underlagt krav om konsekvensutredning, noe som gir større grad av åpenhet og påvirkning for befolkningen rundt. DSB har gjennomført et prosjekt om utvikling av risikoakseptkriterier. Resultatet skal blant annet brukes til utarbeidelse av veiledning om bruk av hensynsnoter. Dette vil bli et viktig verktøy for kommunale og regionale planmyndigheter. Erfaring viser at arealer rundt virksomheter som håndterer farlige stoffer, i økende grad benyttes til formål som ikke er forenlig med risikoen som virksomheten medfører. For å motvirke at dette skjer, er det viktig at kommunen som tillater etablering av en virksomhet er bevisste på de arealmessige konsekvensene en slik etablering kan medføre.

Nedgravde eksplosiver fra krigens dager

Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som skal se nærmere på enkelte av de resterende problemstillingene rundt ansvarsforhold og håndtering av slike krigsetterlatenskaper, jf. St.meld. nr. 35 (2008-2009) *Brannsikkerhet, – forebygging og*

brannvesenets redningsoppgaver jf. Innst. 153 S (2009-2010). Arbeidsgruppen består av representanter fra underliggende etater i Justis- og beredskapsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Miljøverndepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet.

Arbeidsgruppens rapport ble overlevert Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet i september 2012. Rapporten vil bli sendt på høring og Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet vil vurdere tiltakene som foreslås i rapporten.

Et styrket nordisk samarbeid

Det blir jevnlig avholdt ministermøter mellom ministre med ansvar for samfunnssikkerhet i Norden. Denne kontakten har utløst et omfattende samarbeid mellom de nordiske land på samfunnssikkerhetsområdet.

Samarbeid i Barentsregionen

En multilateral redningsavtale for Barentsregionen ble signert i Moskva 11. desember 2008 av Norge, Russland, Sverige og Finland. Avtalens formål er gjensidig bistand over landegrensene i krisesituasjoner og redningsoperasjoner. Med hjemmel i avtalen er det etablert en komité, hvor Justis- og beredskapsdepartementet deltar, som ivaretar samarbeid relatert til redningsfaglige spørsmål i Barentsregionen.

Samarbeid om søk og redning i Arktisk

I mai 2011 ble det i regi av Arktisk råd undertegnet en søk- og redningsavtale for Arktisk. Avtaleparter er medlemmer i Arktisk råd. Avtalen inneholder bestemmelser om koordinering av SAR-operasjoner i Arktisk, samarbeid mellom statene og avgrensning av de ulike lands søk- og redningsregioner. Skal potensialet i avtalen realiseres, må den øves. I september 2012 ble det avholdt en redningsøvelse på østkysten av Grønland (SAREX) Redningsressurser fra en rekke land bidro. Hovedredningssentralen i Bodø og et Orion-fly deltok fra norsk side. Tidligere har Canada vært vertskap for en øvelse. Det vil være naturlig at Norge påtar seg å være vertskap for en slik øvelse i relativt nær fremtid.

FN og EU

Norge deltar i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i EU gjennom Samordningsmekanismen for sivil krisehåndtering og beredskap. EU har opprettet et finansielt instrument for sivil beredskap for perioden 2007-2013 som skal styrke kapasitet på krisehåndtering, varsling og koordinert innsats. Det har de siste årene vært en betydelig økning i koordinerte innsatser og forespørsler om bistand gjennom EUs overvåkings- og informasjonssenter MIC. Justis- og beredskapsdepartementet følger opp norske interesser, forpliktelser og bidrag.

DSB er nasjonalt kontaktpunkt for FNs arbeid med strategi for forebygging av naturkatastrofer. Videre har DSB i samarbeid med Utenriksdepartementet stående beredskap for humanitær innsats, primært i regi av FN. DSBs internasjonale støttekonsepter har vært i sammenhengende innsats siden januar 2010. Siviltforsvaret tilrettelegger for disse konseptene, som gjennomføres med frivillig personell og finansieres av Utenriksdepartementet.

3.3 Vern om rikets sikkerhet og kritiske samfunnsfunksjoner

3.3.1 Resultater og tilstandsvurdering

Dagens sikkerhetsutfordringer er i mindre grad enn tidligere knyttet til militære trusler, men kriser av sikkerhetspolitisk eller militær art kan likevel ikke utelukkes. Regjeringen vektlegger derfor en god balanse i forholdet mellom militær og sivil beredskap samt internasjonalt samarbeid bl.a. innenfor rammen av NATO.

I St.meld. nr. 22 (2007-2008) *Samfunnssikkerhet – samvirke og samordning* fulgte Regjeringen opp Infrastrukturutvalget (NOU 2006:6 *Når sikkerheten er viktigst*) som kartla og utredet virkemidler for beskyttelse av landets kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. Erfaringer fra hendelser de senere år illustrerer bredden og kompleksiteten i samfunnssikkerhetsarbeidet, og det har blitt vanskeligere å holde oversikt over avhengigheter som gjør seg gjeldende på tvers av sektorer, virksomheter og infrastrukturer.

Sikkerhetsloven har som formål å effektivt motvirke trusler mot rikets selvstendighet, sikkerhet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinteresser. Justis- og beredskapsdepartementet har overordnet ansvar for forebyggende sikkerhetstjeneste etter sikkerhetsloven i sivil sektor, og har en faglig ansvarslinje til Nasjonal sikkerhetsmyndighet.

3.3.2 Strategier og tiltak

I Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* varslers Regjeringen at den vil styrke arbeidet med å sikre kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. Flere prosesser er i gang i dette arbeidet. Både forskrift om forebyggende objektsikkerhet som ligger under sikkerhetsloven og administreres av NSM, DSBs oppdrag med å utvikle en modell for å identifisere hva som er kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner (KIKS-modellen) og det europeiske programmet for beskyttelse av kritisk infrastruktur (EPCIP-direktivet), skal bidra til å identifisere og beskytte kritisk infrastruktur.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM)

NSM er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet med en faglig rapporteringslinje til Justis- og beredskapsdepartementet på sivil side. Direktoratet er fagmyndighet for koordinering av forebyggende sikkerhetstiltak og kontroll av sikkerhetstilstanden i de virksomheter som omfattes av sikkerhetsloven. Den forebyggende sikkerhetstjeneste omfatter tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og objekter mot sikkerhetstruende virksomhet. NSM gir anbefalinger om forebyggende sikkerhetstiltak i militær og sivil sektor, og fører tilsyn med sektorene slik at disse settes bedre i stand til å ivareta sitt ansvar innenfor forebyggende sikkerhet.

Norwegian Computer Emergency Response Team (NorCERT) er en integrert funksjon i NSM. NorCERT er Norges nasjonale senter for koordinering og håndteringen av alvorlige dataangrep mot samfunnskritisk infrastruktur og informasjon.

Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI) er et viktig instrument for NorCERT. For å sikre en helhetlig beskrivelse av IKT-trusselbildet er det etablert en koordineringsgruppe med representanter fra NorCERT, Politiets sikkerhetstjeneste og Etterretningstjenesten.

Det endrede trusselbildet har aktualisert behovet for en mer helhetlig tilnærming til de ulike sikkerhetsutfordringene ut fra hva samfunnet samlet sett har behov for, på tvers av dagens sektortenkning. Endringer i sikkerhetstilstanden generelt gir økt behov for sterkere fokus på bl.a. informasjonssikkerhet og objektsikkerhet. Derfor etablerte Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet i mars 2012 prosjektet «Evaluering og videreutvikling av Nasjonal sikkerhetsmyndighet». Prosjektet har initiert eksternt

evaluering av NSM og vil legge frem sin endelige rapport våren 2013.

Videreutvikling NorCERT

Tendensen til målrettede og profesjonelle datainnbrudd mot kritiske IKT-systemer er økende. Målrettede spionasjeangrep rettet mot vitale nasjonale sikkerhetsinteresser utgjør nå en betydelig utfordring. Både sivile etater, militære enheter og private selskaper blir utsatt for spionasje og sabotasje. Mange stater utvikler evne til å drive etterretning og krigføring mot kritisk infrastruktur. Det må tas høyde for at sofistikerte sabotasje- og påvirkningsangrep vil bli rettet mot samfunnskritiske informasjonsressurser, herunder datasystemer som styrer industriprosesser og kritisk infrastruktur. NorCERT håndterer stadig flere IKT-hendelser i Norge, og antallet saker har blitt tredoblet fra 2007 til 2011. Mange av sakene er håndtert med enkle grep eller videreformidling av informasjon til andre aktører nasjonalt og internasjonalt. Det kan også ta måneder med analyse og arbeid for å håndtere de mest alvorlige tilfellene, som digital spionasje.

I 2011 oppdaget NorCERT en serie målrettede dataangrep mot olje- og gasssektoren, energisektoren og forsvarsindustrien. Samme aktør stod trolig bak en rekke forsøk på spionasje. Spesiallagde e-poster ble sendt til utvalgte personer for å stjele alt fra dokumenter til industritegninger, brukernavn og passord. Det er første gang norske myndigheter avdekker et så omfattende og bredt data-spionasjeangrep. Regjeringen foreslår derfor at NorCERT skal videreutvikles for å styrke evnen til å forebygge trusler og sårbarheter, samt oppdage og håndtere alvorlige dataangrep. Styrkingen innebærer døgnkontinuerlig drift av NorCERT. Dette vil øke den nasjonale evnen til å effektivt håndtere alvorlige IKT-hendelser, gi økt kapasitet til analyse av skadevare og strategisk analyse av IKT-risikobildet, samt styrke koordinering av samarbeid innen informasjonssikkerhet. Dette betyr at NorCERT videreutvikles som et operativt nasjonalt senter for koordinering og håndtering av trusler og angrep på samfunnskritiske IKT-systemer.

Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet

Regjeringens nasjonale strategi for informasjonssikkerhet er under utarbeidelse. Strategien legges opp til å inneholde fire overordnede mål for det nasjonale informasjonssikkerhetsarbeidet:

- Styrket samordning og felles situasjonsforståelse
- Robust og sikker IKT-infrastruktur
- Sterk evne til å håndtere uønskede IKT-hendelser
- Høy kompetanse og sikkerhetsbevissthet

Kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner

Den enkelte virksomhet har et selvstendig ansvar for å identifisere hva som er kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. I tråd med Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* fremgår det at de departementer med ansvar for slike strukturer og funksjoner skal utvikle et sett av mål- og resultatindikatorer basert på egendefinerte mål. I tillegg skal departementene ha ansvar for å koordinere tiltak mellom relevante departementer og virksomheter. Justis- og beredskapsdepartementet skal gjennom sin samordningsrolle følge opp dersom det avdekkes at det ikke er sammenheng mellom de etablerte målene og departementenes arbeid på området. Gjennom dette arbeidet vil Justis- og beredskapsdepartementet utvikle et sammenstilt bilde av risiko og sårbarhet på tvers av sektorer. Departementet vil på bakgrunn av et sammenstilt bilde utvikle en detaljert plan for å styrke og videreutvikle robustheten i kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. Hensikten med en slik plan er å bringe oppmerksomhet til særskilt utfordrende sårbarhet og der det er nødvendig utvikle en handlingsplan for å forbedre motstandskraft og styrke kapasitet til å gjenopprette kritisk funksjonsevne hvis uønsket hendelse skulle kreve det. Planen må ses opp mot det pågående arbeidet i alle sektorer med å identifisere bygg, systemer og installasjoner i henhold til forskrift om objektsikkerhet.

KIKS-modellen

Et målrettet samfunnssikkerhetsarbeid forutsetter at samfunnet har et klart bilde av hvilke funksjoner, virksomheter og leveranser det er viktigst å sikre. Som en oppfølging av St.meld. nr. 22 (2007–2008) *Samfunnssikkerhet – samvirke og samordning* fikk DSB i oppdrag av Justis- og beredskapsdepartementet å utvikle en modell som skal kunne være et virkemiddel for myndigheter på sentralt, regionalt og lokalt nivå i arbeidet med å identifisere hva som er kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. Utarbeidelsen av modellen gjennomføres i dialog med en rekke fagmyndigheter. Målet er å etablere og videreutvikle

oversikt over kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. Justis- og beredskapsdepartementet vil rette en spesiell oppmerksomhet mot utvalgte samfunns- og risikoområder, der uønskede hendelser vil ha store konsekvenser på tvers av fag- og ansvarsområder.

Etter initiativ fra Justis- og beredskapsdepartementet er det etablert et fagnettverk mellom DSB, NSM og DNK for å sikre en omforent tilnærming til problemstillingene rundt robusthet i kritisk infrastruktur. Det vurderes å utvide dette nettverket til å gjelde andre relevante etater og direktorater som har sikkerhet som sin del av virksomheten og å videreutvikle samhandlingen til også å gjelde aktører fra det private næringslivet.

EPCIP-direktivet

På bakgrunn av terrorhendelsene i Madrid i 2004 og London i 2005 igangsatte EU et arbeid for å sikre europeisk kritisk infrastruktur (European Programme for Critical Infrastructure Protection – EPCIP). Det viktigste elementet er direktiv 2008/114/EF av 8. desember 2008 om identifisering og utpeking av europeisk kritisk infrastruktur og vurdering av behovet for å beskytte den bedre (EPCIP-direktivet). Formålet med EPCIP-direktivet er å etablere en enhetlig prosedyre for identifisering og utpeking av europeisk kritisk infrastruktur, og en felles tilnærming til behovet for å bedre beskyttelsen av slik infrastruktur, for igjen å bidra til beskyttelse av befolkningen. Direktivet gjennomføres i *lov av 25. juni nr. 45 2010 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)*. Regjeringen fremmet lovproposisjon til Stortinget i juni 2012.

Objektsikring

Forskrift om objektsikkerhet trådte i kraft 1. januar 2011 og skal implementeres over en treårsperiode. Departementene skal utpeke objekter i egen sektor innen 2012, og objekteier skal iverksette egne beskyttelsestiltak innen utløpet av 2013. Regelverket bidrar til en tverrsektoriell tilnærming til beskyttelse av blant annet kritisk infrastruktur, og skal sikre at man også tar hensyn til avhengigheter på tvers av sektorer i samfunnet.

NSM skal i samarbeid med fagdepartementene ivareta nødvendig koordinering i utvelgelsesprosessen, gi råd og veiledning, og føre tilsyn. En god objektsikkerhet er også en forutsetning for informasjonssikkerheten.

COSPAS-SARSAT

COSPAS-SARSAT (C/S) er et nødvarslingsystem innen den internasjonale redningstjenesten. C/S-systemet benytter satellitter for å fange opp nød-signaler og angi posisjonen til den som er i nød. Nødsignalene blir lest ned av nedlesestasjoner og overført til et Mission Control Center (MCC) for igangsettelse av redningsaksjoner. C/S gir global dekning og er av stor betydning for Norge med et redningsansvarsområde som omfatter bl.a. deler av Polhavet og Arktis, og hvor det er begrensede muligheter for kommunikasjon og varsling. Norge har siden 1982 vært vertsnasjon med nedlesestasjoner samt for et MCC ved Hovedredningssentralen (HRS) i Bodø. I dag har Norge en aktiv rolle i C/S med et regionansvar for videreformidling av C/S-nødmeldinger til Grønland, Island, Sverige, Danmark, Finland, Estland, Latvia og Litauen.

I løpet av 2013 vil ny teknologi erstatte dagens system, både når det gjelder rom- og bakkeselementet. C/S utstyr skal plasseres i nye satellitter, herunder de europeiske Galileo-satellittene. De tekniske oppgraderingene vil medføre en forbedret redningstjeneste, ved mer nøyaktig posisjonsbestemmelse av nødstedte og raskere varsling, samt en tilbakemeldingsfunksjon som viser at nødhjelp er på vei. Ved at EU finansierer ny teknologi på Svalbard og at Norge oppgraderer Hovedredningssentralen (Bodø), viderefører Norge sin rolle som vertsnasjon i C/S-sammenheng.

Sivilt-militært samarbeid

Forsvaret har gjennom mange år bidratt med ressurser til støtte for det sivile samfunn i ulike typer situasjoner, eksempelvis opprydding etter oljesøl, i forbindelse med kraftig uvær og i forbindelse med terrorhandlingene den 22. juli 2011. Selv om Forsvarets primær oppgaver er å hevde Norges suverenitet, legger Regjeringen til grunn at alle Forsvarets tilgjengelige ressurser i utgangspunktet også kan stilles til rådighet for sivile myndigheters ivaretagelse av samfunnsikkerheten, avhen-

gig av sivile myndigheters behov i en krisesituasjon.

Justis- og beredskapsdepartementet vil i samarbeid med Forsvarsdepartementet aktivt arbeide for å videreutvikle områder hvor Forsvarets ressurser kan supplere og komplementere sivile beredskapsforberedelser, som et viktig bidrag til økt samfunnsikkerhet.

Samarbeidsordningene for gjensidig sivil-militært samarbeid ble i 2010 gjennomgått i et eget samarbeidsprosjekt mellom Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet, og med deltakelse fra de mest berørte etatene. Gjennomgangen viste at flertallet av samarbeidsordningene er relevante for alle typer kriser. Innen 2013 skal alle departementer med beredskapsfunksjoner ha gjort nødvendige oppdateringer av ordninger i egen sektor. Justis- og beredskapsdepartementet vil føre tilsyn med dette gjennom de jevnligte tilsyn med departementenes beredskapsarbeid.

Samarbeid innenfor NATO

Justis- og beredskapsdepartementet har med støtte fra DSB koordineringsansvaret for Norges deltakelse i NATOs sivile beredskapsarbeid, representert gjennom komiteen Civil Emergency Planning Committee (CEPC). Norge har vært, og er fremdeles, en aktiv deltaker i det sivile beredskapsarbeidet i NATO gjennom deltakelse i undergruppene til CEPC fra ulike departementer og sektormyndigheter.

NATO har i det sivile beredskapsarbeidet blant annet vektlagt nye områder som er gitt i NATOs nye strategiske konsept. Dette har bidratt til at man er mer konkret på hvilke områder NATO vil prioritere i sitt sivile beredskapsarbeid. De viktigste områdene er sterkere vektlegging av sivil understøttelse til militære operasjoner, beskyttelse av befolkningen mot såkalte CBRN-trusler og håndtering av disse, beskyttelse mot cyberangrep, beskyttelse av energiforsyning og kritisk infrastruktur, samt beskyttelse og konsekvenshåndtering av missilangrep.

Kap. 450 Sivile vernepliktige

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	Saldert budsjett 2012	
01	Driftsutgifter	44 507	10 393	
	Sum kap. 0450	44 507	10 393	

Post 01 Driftsutgifter

Siviltjenesten ble avviklet med virkning fra 1. juli 2012, og det har ikke vært mannskaper i tjeneste siden 31. desember 2011. Som del av omstillingen er de ansatte i Siviltjenesten tilbudt stillinger innen politi- og lensmannsetaten, konfliktrådene og kriminalomsorgen. Av denne årsak er det omdisponert til sammen 5,2 mill. kroner fra pos-

ten, hvorav 3 mill. kroner til kap. 440, post 01, 1,2 mill. kroner til kap. 474, post 01 og 0,9 mill. kroner til kap. 430, post 01.

Ivaretagelse av gjenværende aktiviteter forbundet med avviklingen av Siviltjenesten er foreslått lagt til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. På denne bakgrunn foreslås det omdisponert 1,9 mill. kroner til kap. 451, post 01.

Kap. 3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	Saldert budsjett 2012	
01	Inntekter av arbeid	16 575		
02	Andre inntekter	442		
18	Refusjon av sykepenger	7		
	Sum kap. 3450	17 024		

Post 01 Inntekter av arbeid

Som følge av at Siviltjenesten er avviklet, vil det ikke budsjetteres med inntekter i 2013.

Post 02 Andre inntekter

Som følge av at Siviltjenesten er avviklet, vil det ikke budsjetteres med inntekter i 2013.

Kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	Saldert budsjett 2012	
01	Driftsutgifter	639 895	570 065	635 041
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 598	4 679	4 833
70	Overføringer til private	5 221	5 383	5 561
	Sum kap. 0451	649 714	580 127	645 435

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) med underliggende driftsenheter, herunder Sivilforsvaret, skoler og regionkontorer. Bemanningen utgjorde 556 årsverk per 1. mars 2012. Dette årsverkstallet inkluderer ikke Sivilforsvarets vernepliktige styrker. Større nyanskaffelser mv. betraktes som driftsrelaterte kostnader og dekkes under posten.

Posten skal videre dekke de gjenværende kostnadene som følger av avviklingen av Siviltjenesten. Gjennom en omdisponering er posten styrket med 1,9 mill. kroner til dette formål, jf. omtale under kap. 450, post 01.

DSB ivaretar sentrale elementer av Justis- og beredskapsdepartementets samordningsoppgaver innenfor samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet, blant annet gjennom planverk, analyse, tilsyn med departementene og øvelser. I samsvar med målene for samfunnssikkerhetsarbeidet, jf. Meld. St. 29 (2011-2012), foreslår Regjeringen å øke bevilgningen til DSB med 45 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 635 mill. kroner.

Det foreslås at Justisdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451,

post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03 og post 06, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at posten kan overskrides med inntil 75 pst. av inntektene under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

DSB administrerer skogbrannhelikopterberedskapen i Norge. Bevilgningen på posten dekker kostnadene knyttet opp til flytimer. Faste utgifter er innarbeidet under post 01. Videre dekker posten forskningsaktiviteter avtalt mellom DSB og SINTEF/Norges Brannlaboratorium.

Det foreslås en bevilgning på posten på 4,8 mill. kroner.

Post 70 Overføringer til private

Bevilgningen på posten skal dekke tilskudd til standardiseringsarbeidet på el-området i Norge som ivaretas av Norsk Elektroteknisk komité. Videre dekker posten tilskudd til Norsk brannvernforenings forebyggende arbeid rettet mot brann i bolig.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5,6 mill. kroner.

Kap. 3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Gebyr	125 676	125 950	130 106
03	Diverse inntekter	25 151	22 391	23 130
06	Refusjoner	13 028		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	372		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 970		
18	Refusjon av sykepenger	6 142		
40	Salg av eiendom	29 856		
	Sum kap. 3451	202 195	148 341	153 236

Post 01 Gebyr

DSB krever inn avgift til dekning av utgifter for tilsyn rettet mot risikofylt virksomhet. Avgift kreves for førsteleddsomsetning av petroleumsproduk-

ter og løsningsmidler, for ilandføring av petroleumsprodukter i rørledning fra sjøområder samt for førsteleddsomsetning av sprengstoff og krutt. Inntektene er avhengig av foregående års omsetnings- og/eller produksjonsnivå.

Det kreves videre inn avgift for tilsyn med elektriske anlegg på land, i skip og på flyttbare offshoreinstallasjoner samt for tilsyn med elektro-medisinsk utstyr i somatiske sykehus.

Det foreslås en bevilgning på posten på 130,1 mill. kroner.

Post 03 Diverse inntekter

Bevilgningen på posten består av inntekter i forbindelse med kursvirksomhet ved Norges brannskole, utleie av Sivilforsvarets anlegg, salg og bortleie av kursplasser og læremateriell mv. ved skolene. Deler av inntektene kommer fra utnyttelse av ledig kapasitet ved Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesenter og anlegg.

Det foreslås en bevilgning på posten på 23,1 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Refusjoner

Bevilgningen på posten består av variable inntekter og refusjoner fra andre virksomheter mv. Det budsjetteres ikke med noe beløp.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3451, post 06, jf. forslag til vedtak.

Kap. 452 Sentral krisehåndtering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Driftsutgifter	21 744	10 385	14 304
	Sum kap. 0452	21 744	10 385	14 304

1 Innledning

Krisestøtteenheten (KSE) er permanent sekretariat for Kriserådet og skal støtte rådet og lederdepartementet i deres krisekoordinering, jf. Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet*. Enheten forvalter en rekke kapasiteter for dette formålet. KSE er administrativt og faglig underlagt Justis- og beredskapsdepartementet.

Post 40 Salg av eiendom

Etter omorganisering i Sivilforsvaret arbeides det med å avhende sivilforsvarsanlegg. Erfaringene viser at det er vanskelig å avhende en del av disse anleggene i det åpne markedet. Det foreslås derfor at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt, eller til underpris når særlige grunner foreligger, jf. forslag til vedtak.

I forbindelse med avhending og stenging av sivilforsvarsanlegg, foreslås det videre at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, med inntil 75 pst. av inntektene under denne posten, jf. forslag til vedtak. Det foreslås at denne fullmakten inkluderer eventuelt salg av eiendommer tidligere knyttet til Siviltjenesten. Ved eventuelt salg i 2013, ønsker departementet å nettobudsjettere salgskostnadene ved salg av faste eiendommer. Det kan være tilfeller der kostnader til rydding og sikring er større enn salgsinntekter og det vil være en nettokostnad å avhende anlegget. Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å trekke salgskostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før overskytende beløp inntektsføres under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak. Det foreslås at denne fullmakten inkluderer eventuelt salg av eiendommer tidligere knyttet til Siviltjenesten.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke lønns- og driftsutgifter ved KSE, herunder husleie og videreutvikling og vedlikeholdskostnader for teknisk infrastruktur. Bevilgningen på posten skal i tillegg dekke enhetens egne utgifter knyttet til sentral krisehåndtering, herunder situasjons- og medie-monitorering. Bevilgningen på posten foreslås økt med 3,48 mill. kroner til helårsvirkning av oppret-

telse av døgnbemannet sivilt situasjonssenter i departementet.

Det foreslås en bevilgning på posten på 14,3 mill. kroner.

Kap. 455 Redningstjenesten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	682 046	781 299	864 143
21	Spesielle driftsutgifter	17 978	16 857	17 413
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 691	6 647	358 800
71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i rednings- tjenesten	13 567	18 984	19 610
72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	88 196	92 288	95 334
Sum kap. 0455		807 478	916 075	1 355 300

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter til sentrale elementer for redningstjenesten i Norge, herunder den offentlige redningshelikoptertjenesten, driftsutgifter ved Hovedredningssentralen og prosjekt for anskaffelse av nye redningshelikoptre. Bemanningen ved Hovedredningssentralen utgjorde 44 årsverk per 1. mars 2012.

Bevilgningen på posten inkluderer utgifter forbundet med det internasjonale satellittbaserte nødpeilesystemet COSPAS-SARSAT, herunder nødvendige tilpasninger på Hovedredningssentralen, som følge av systemets overgang til ny teknologisk plattform. Bevilgningen på posten skal videre dekke utgifter til Justis- og beredskapsdepartementets internasjonale forpliktelser og engasjement innen redningstjenesten samt noen nasjonale aktiviteter.

Dagens Sea King-helikoptre i redningshelikoptertjenesten vil ha behov for oppgraderinger og håndtering av et økende vedlikeholdsbehov grunnet høy alder. Regjeringen foreslår for 2013 en samlet styrking til dette formålet med 300 mill. kroner hvorav 53 mill. kroner foreslås bevilget over post 01.

Fra det tidspunkt Justis- og beredskapsdepartementet overtok det bevilgningsmessige ansvaret for redningshelikoptertjenesten i 2004, har det vært en omforent forståelse av at leie for de bygningene som benyttes av 330-skvadronen til redningstjenesteformål, inntil videre dekkes av Forsvarsdepartementet. For 2013 foreslås en ramme-

overføring fra Forsvarsdepartementet av husleiekostnadene for bygninger og operative plasser (rullebane/oppstillingsplasser) som del av Justis- og beredskapsdepartementets bevilgning til samme formål. Det foreslås en rammeoverføring på 17,8 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 864,1 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten omfatter utgifter til å engasjere private selskaper, f.eks. helikopterselskaper, og frivillige redningsorganisasjoner i det enkelte redningstilfelle, refusjon til frivillige hjelpere for innsats i redningstjenesten, forbruk og erstatning av tapt materiell mv.

Forbruket på posten er vanskelig å anslå, da utgiftene varierer med antall og omfang av redningsaksjoner. Foruten en generell økning i antall hendelser, har hendelsenes karakter avkrevet større bruk av sivile helikopter- og flyressurser enn tidligere. Refusjoner til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten har også økt utover ordinær prisutvikling.

Det foreslås en bevilgning på posten på 17,4 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker diverse investeringer til Hovedredningssentralen. Bevilgningen dekker også enkelte investeringskostnader knyttet til COSPAS-SARSAT. Investeringene er en forutsetning for å ivareta de nasjonale og internasjonale forpliktelsene i redningstjenesten.

Regjeringen foreslår for 2013 en styrking til oppgraderinger og håndtering av et økende vedlikeholdsbehov av Sea King-helikoptrene grunnet høy alder. Posten foreslås styrket med 247 mill. kroner til dette formål, jf. omtale under post 01.

I forbindelse med at det skal inngås tjenestekjøpsavtale med to store helikoptre for dekning av Sysselmannens helikoptertransport-behov på Svalbard fra april 2014, er det behov for bygging av ny hangar på Svalbard lufthavn. I forslaget til budsjett 2013 er det tatt høyde for bygging av ny hangar.

I Regjeringens forslag til budsjett 2013 er det videre tatt høyde for utbetaling i forbindelse med kontraktsinngåelse om nye redningshelikoptre. Av hensyn til kontraktsforhandlingene foreslås denne bevilgningen lagt til kapittel 2309 *tilfeldige utgifter*.

Det foreslås en bevilgning på posten på 358,8 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten som representeres av paraplyorganisasjonen FORF (Frivillige organisasjoners redningsfaglige forum). Bevilgningen kan også dekke tilskudd til andre særs relevante frivillige organisasjoner innen redningstjenesten. Målsettingen er å inspirere disse til innsats på det redningsfaglige området gjennom tilskudd til kurs og kompetanseutvikling, utstyr, drift av organisasjonene m.v. Midlene vil hovedsakelig bli gitt til hovedorganisasjoner. Hovedorganisasjonene vil være ansvarlig for fordelingen til de lokale lag og foreninger innen egen organisasjon som har betydning for redningstjenesten. Posten inkluderer også premie til forsikringsordning for frivillige i redningstjenesten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 19,6 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenesten

Bevilgningen på posten skal bl.a. dekke tilskudd til Telenor for den samfunnspålagte tjenesten de utfører i forbindelse med Kystradioens nød- og sikkerhetstjeneste.

Det foreslås en bevilgning på posten på 95,3 mill. kroner.

Kap. 3455 Redningstjenesten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Refusjoner	21 566	21 697	22 413
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	101		
18	Refusjon av sykepenger	307		
	Sum kap. 3455	21 974	21 697	22 413

Post 01 Refusjoner

Bevilgningen på posten dekker refusjoner fra Helse- og omsorgsdepartementet. Helse- og omsorgsdepartementet kjøper ambulansetimer i redningshelikoptertjenesten fra Justis- og beredskapsdepartementet. Refusjonen føres på kap. 3455, post 01 Refusjoner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 22,4 mill. kroner.

Det foreslås at det gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtaket.

Kap. 456 Direktoratet for nødkommunikasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	237 142	526 340	339 746
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	188 505	1 483 562	895 137
	Sum kap. 0456	425 647	2 009 902	1 234 883

1 Innledning

Stortinget har vedtatt, jf. Innst. 371 S (2010–2011) og Prop. 100 S (2010-2011) fullføring av utbygging og drift av Nødnett i hele Fastlands-Norge (trinn 2). Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) skal eie og forvalte Nødnett på vegne av staten når det er levert. Bemanningen ved DNK utgjorde 65 årsverk per 1. mars 2012.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker statens kostnader forbundet med drift av DNK og statens forpliktelser som følge av utbygging og drift av nødnettet. Som følge av Stortingets vedtak om landsdekkende Nødnett, omfatter bevilgningen bl.a. prosjekteringskostnader i direktoratet knyttet til trinn 2 og driftskostnader for *Innføringsprosjekt brann*. Kostnader til drift av første og andre trinn av nødnettet inkluderer kostnader til leie av datalinjer og innplassering av nytt utstyr i eksisterende radio-stasjoner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456 post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 339,7 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser

Bevilgningen dekker statens kostnader forbundet med investering i radionett, utstyr til nødstatens kommunikasjonsentraler og terminaler i 2013 knyttet til utbyggingen av trinn 2 av Nødnett. Det er videre avsatt midler til støtte til etatenes innføringsprosjekter. Det foreslås at Justisdepartementet i 2013 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 45 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456 post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 895,1 mill. kroner.

Kap. 3456 Direktoratet for nødkommunikasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Brukerbetaling	33 577	103 074	75 709
02	Variable refusjoner	36 787	18 479	14 000
03	Faste refusjoner			6 850
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	644		
18	Refusjon av sykepenger	198		
	Sum kap. 3456	71 206	121 553	96 559

Post 01 Brukerbetaling

Stortinget har i Budsjett-innst. S. nr. 4 (2004-2005), Innst. S. nr. 104 (2006-2007) og Innst. 371 S (2010–2011) sluttet seg til at brukerne skal dekke driftsutgiftene etter hvert som Nødnett bygges ut og tas i bruk, og at utgiftene skal dekkes innenfor etatenes til enhver tid gjeldene budsjettrammer. Forventet brukerbetaling er basert på de prinsipper for brukerbetaling som ble redegjort for i St.prp. nr. 30 (2006-2007) og Prop. 100 S (2010-2011).

Det foreslås en bevilgning på posten på 75,7 mill. kroner.

Post 02 Variable refusjoner

DNK vil i nødnettet være mellomledd mellom leverandør og brukerne av Nødnett, som består av etatene og andre brukere. Det vil derfor kunne påløpe noen drifts- og utbyggingskostnader som

initieres av brukerne, og som eventuelt vil bli viderefakturert brukerne. Videre vil det i forbindelse med utbyggingen kunne påløpe utgifter for DNK som skal refunderes av leverandøren. Omfanget av disse refusjonene er mindre forutsigbare. Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 gis fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 01 og post 45 mot tilsvarende inntekter under kap. 3456, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 14 mill. kroner.

Post 03 Faste refusjoner

Det vil i 2013 påløpe driftsutgifter og utbyggingskostnader, jf. omtale under post 02, som i henhold til den initielle kontrakten skal viderefaktureres etatene, og der omfanget er mer forutsigbart.

Det foreslås en bevilgning på posten på 6,9 mill. kroner.

Programkategori 06.60 Andre virksomheter

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-23	Driftsutgifter	1 008 662	1 096 573	1 223 320	11,6
	Sum kategori 06.60	1 008 662	1 096 573	1 223 320	11,6

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
460	Spesialenheten for politisaker	35 502	38 092	39 369	3,4
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	948 298	978 386	989 150	1,1
467	Norsk Lovtidend	4 715	3 249	3 324	2,3
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	13 624	14 427	14 903	3,3
469	Vergemålsordningen	6 523	62 419	176 574	182,9
	Sum kategori 06.60	1 008 662	1 096 573	1 223 320	11,6

1 Innledning

Programkategori 06.60 omfatter Spesialenheten for politisaker, Kommisjonen for gjenopptakelse

av straffesaker og vergemålsordningen. Kategorien omfatter også Den rettsmedisinske kommisjon, Norsk Lovtidend og særskilte straffesaksutgifter m.m.

Tabell 2.36 Mål for programkategori 06.60 Andre virksomheter

Hovedmål	Delmål
God rettssikkerhet for individer og grupper	God rettssikkerhet i straffesaker God rettssikkerhet for de som ikke kan ivareta egne interesser
En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor	Samordnet, effektiv og serviceorientert forvaltning

2 Generelle utviklingstrekk

God rettsikkerhet og en effektiv justissektor bidrar til å øke tryggheten i samfunnet. Rettsikkerhet skal også omfatte de som er under vergemål. Andre viktige elementer i Regjeringens mål om god rettsikkerhet, er å sikre at tiltalte og fornærmede får nødvendig juridisk bistand i straffesaker og at det er mulig å få gjenåpnet en rettskraftig straffesak.

Spesialenheten for politisaker har i de siste årene mottatt et økende antall anmeldelser. Samti-

dig har saksbehandlingstiden gått ned de siste to årene.

I 2011 og 2012 ble det gjennomført en etterkontroll av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker. Rapporten ble levert 15. juni 2012.

Regjeringen tar sikte på at den nye vergemålsloven skal tre i kraft 1. juli 2013. Dette innebærer en modernisering av regelverket samt kvalitetsheving og effektivisering av vergemålsforvaltningen.

Tabell 2.37 Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013 for kapitler under programkategori 06.60 Andre virksomheter

	(i 1000 kr)							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Kap. 460 Spesialenheten for politisaker	20 982	24 864	28 401	29 926	30 867	34 950	38 092	39 369
Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter	613 178	626 591	670 100	758 949	827 597	886 567	978 386	989 150
Kap. 467 Norsk Lovtidend	3 568	3 639	3 737	3 853	3 114	3 179	3 249	3 324
Kap. 468 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	9 494	11 357	12 725	13 621	13 761	14 149	14 427	14 903
Kap. 469 Vergemålsordningen						20 000	62 419	176 574

3 God rettsikkerhet for individer og grupper

3.1 God rettsikkerhet i straffesaker

3.1.1 Spesialenheten for politisaker

Resultater og tilstandsvurdering

Riksadvokaten, som er faglig overordnet Spesialenheten for politisaker, mener at enhetens etterforskning og påtalebehandling holder gjennomgående høy kvalitet. Styrket bemanning og målrettet ressursdisponering har gjort det mulig for Spesialenheten for politisaker å få gjennomsnittlig saksbehandlingstid ned uten at det har gått ut over kvaliteten i arbeidet. Det vises til punkt 4.1.1.

Strategier og tiltak

Spesialenheten for politisaker skal sikre rettsikkerhet både for den som ønsker å anmelde et forhold, og for ansatte som blir anmeldt. Høy kvalitet på straffesaksbehandlingen og en rimelig saksbehandlingstid er sentrale mål som kan bidra til å sikre høy tillit til Spesialenheten for politisaker.

3.1.2 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker *Resultater og tilstandsvurdering*

Ved opprettelsen av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker ble det lagt til grunn at det skulle gjennomføres etterkontroll. Etterkontrollen skulle belyse hvorvidt etableringen av en særskilt kommisjon for behandling av begjæringer om gjenåpning i straffesaker har innfridd de forventninger som lå til grunn for å flytte sakene ut av domstolene. I desember 2010 ble det opprettet en arbeidsgruppe som leverte sin rapport 15. juni 2012.

Arbeidsgruppen mener at kommisjonsordningen langt på vei har innfridd de forventninger som lå til grunn for reformen. Reformen har ført til en systemendring som har hevet utredningsnivået i gjenåpningssakene, som igjen er egnet til å gi bedre avgjørelser. Kommisjonsmodellen er derfor egnet til å vekke tillit. Samtidig foreslår arbeidsgruppen en rekke lovendringer og praksisomlegginger som de mener vil styrke kommisjonsmodellen.

Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet vurderer forslagene fra arbeidsgruppen og vil komme tilbake til hvordan rapporten vil bli fulgt opp.

3.1.3 Den rettsmedisinske kommisjon

Resultater og tilstandsvurdering

Den rettsmedisinske kommisjons hovedoppgave er å kvalitetssikre rettsmedisinske sakkyndiguttalelser som avgis i straffesaker. I følge straffe-

prosessloven § 147 skal «Enhver som tjenestegjør som sakkyndig i rettsmedisinske spørsmål, [...] sende den rettsmedisinske kommisjon avskrift av den skriftlige erklæring som han gir retten eller påtalemyndigheten.» Kommisjonen går gjennom mottatte erklæringer og uttalelser. Dersom kommisjonen finner vesentlige mangler ved erklæringen fra den sakkyndige, skal den gjøre retten eller ev. påtalemyndigheten oppmerksom på det.

Nåværende kommisjon ble oppnevnt 1. april 2012 og fungerer til 1. april 2015.

Tabell 2.38 Antall mottatte saker i Den rettsmedisinske kommisjon 2007-2011

År	2007	2008	2009	2010	2011
Gruppe for rettspatologi og klinisk rettsmedisin	2 208	2 571	2 434	2 676	2 462
Toksikologisk gruppe	2 252	2 502	2 291	2 868	3 016
Genetisk gruppe	924	1 217	1 088	1 097	1 294
Psykiatrisk gruppe	437	506	503	553	490
Totalt antall saker	5 811	6 796	6 316	7 194	7 262

Det har vært en betydelig økning i antall saker til kommisjonen de siste årene. Fra 2010 til 2011 økte antall saker med 9,6 pst. Årsaken til dette er bl.a. stor aktivitet hos politiet.

Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet skal sette ned et bredt sammensatt utvalg som skal gå grundig gjennom straffelovens regler om tilregnelighet og rettspsykiatriens rolle ved avgjørelsen av om tiltalte var tilregnelig. Det kan være aktuelt for utvalget å gå gjennom mandatet til Den rettsmedisinske kommisjon.

3.1.4 Advokatbistand til tiltalte og fornærmede i straffesaker mv.

Resultater og tilstandsvurdering

For å sikre enkeltindividets rettssikkerhet dekker staten utgifter til rettshjelp i straffesaker. Hvem som har krav på offentlig betalt advokatbistand i straffesaker er regulert i straffeprosessloven. Dette kan gjelde personer som er siktet eller tiltalt for en forbrytelse, fornærmede i saken eller fornærmedes pårørende. Staten dekker også kostnader ved bruk av sakkyndige og tolk i straffesaker.

Terrorangrepene 22. juli 2011 avdekket behov for enkelte lovendringer. 17. februar 2012 la Justis- og beredskapsdepartementet frem Prop. 65 L (2011-2012) der det bl.a. ble foreslått en hjemmel for å oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater i saker hvor dette, pga. antall aktører med krav på bistandsadvokat, anses hensiktsmessig. Endringene trådte i kraft 30. mars 2012.

Strategier og tiltak

Høsten 2012 nedsettes et utvalg som skal foreta en bred gjennomgang av dagens regelverk for advokater og andre som yter rettshjelp samt foreslå revideringer for å tilpasse det til dagens advokatrolle. Se omtale under programkategori 06.10.

De senere år har rettshjelpsutgiftene over kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter økt. I hovedsak skyldes dette økning i salærsatsen, økning i antallet saker behandlet i domstolene og mer omfattende saker.

Salærsatsen har siden 1. januar 2012 vært 925 kroner pr. time (ekskl. mva.). Satsen foreslås oppjustert til 945 kroner per time (ekskl. mva.) fra 1. januar 2013.

3.2 God rettsikkerhet for de som ikke kan ivareta egne interesser

3.2.1 Vergemålsordningen

Resultater og tilstandsvurdering

I 2010 vedtok Stortinget en ny vergemålslov, jf. lov 26. mars 2010 nr. 9. Loven vil erstatte umyndiggjøringsloven fra 1898 og vergemålsloven fra 1927. Et viktig siktemål med den nye loven og en ny vergemålsordning er økt rettsikkerhet og rettslikhet for personer som ikke kan ivareta egne interesser. Loven danner grunnlaget for en omfattende organisatorisk reform ved at overformynderiene i kommunene avvikles og at ansvar og oppgaver overføres til Fylkesmannen som ny lokal vergemålsmyndighet. Samtidig har vergemålsreformen til formål å sikre at vergemålet skjer med respekt for den enkelte persons verdighet, integritet og autonomi innenfor et mer moderne lovverk som er harmonisert med viktige konvensjoner på menneskerettighetsområdet. Ny sentral vergemålsmyndighet med en nasjonal klage- og tilsynsfunksjon overfor fylkesmennene er under etablering på Hamar.

For å forberede arbeidet med vergemålsreformen, ble det i 2011 gjennomført et forprosjekt i Justisdepartementet. Forprosjektet avga en slutt-rapport med forslag til en gjennomføringsplan. På denne bakgrunn ble det nedsatt et hovedprosjekt med mandat til å organisere det videre forberedel-

sesarbeidet, slik at vergemålsreformen kan realiseres på en best mulig måte.

For 2012 ble det bevilget 62,42 mill. kroner til hovedprosjektet. De viktigste resultatmålene i denne forberedelsesfasen er å bygge opp en ny sentral og lokal vergemålsmyndighet, utvikle et felles datastøttesystem for den nye vergemålsforvaltningen, gjennomføre informasjons- og opplæringstiltak og etablere en felles bankavtale om forvaltning av finansielle midler på like nasjonale vilkår.

Strategier og tiltak

Regjeringen tar sikte på at den nye vergemålsloven skal tre i kraft 1. juli 2013. Regjeringen legger stor vekt på å prioritere ikrafttredelse av den nye loven for å imøtekomme kravet om økt rettsikkerhet og rettslikhet på vergemålsområdet. Ikrafttredelse av den nye vergemålsloven muliggjør også norsk tiltredelse til FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjons-eve.

Ved gjennomføring av vergemålsreformen sørger Regjeringen for en betydelig modernisering av vergemålsforvaltningen. Dette skal bidra til å styrke kompetansen og kvaliteten både hos vergemålsmyndigheten og vergene. For Regjeringen er det sentralt å tydeliggjøre vergemålsordningen som et viktig velferdsgode.

4 En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor

4.1 Samordnet, effektiv og serviceorientert forvaltning

4.1.1 Spesialenheten for politisaker

Resultater og tilstandsvurdering

Tabell 2.39 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i Spesialenheten for politisaker 2006 – 2011

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gjennomsnitt saksbehandlingstid i dager	296	202	153	214	177	166

Tabell 2.40 Antall mottatte anmeldelser i Spesialenheten for politisaker 2006 – 2011

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Mottatte anmeldelser	904	978	1 017	1 095	1 097	1 228

Måltallet for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i Spesialenheten for politisaker er 150 dager. I første halvår 2012 har det kommet inn 672 anmeldelser, og gjennomsnittlig saksbehandlingstid for samme periode er på 156 dager.

Gjennom sitt arbeid har Spesialenheten for politisaker kompetanse og kunnskap om feil begått av politiet. Det er viktig at denne kunnskapen er tilgjengelig og kjent i politiet, slik at man kan unngå å gjøre samme feil på nytt. Spesialenheten for politisaker formidler erfaringer til politiet

og påtalemyndigheten gjennom foredrag og innlegg ved forskjellige samlinger hos politi og påtalemyndighet og gjennom vedtak i enkeltsaker. Det er i tillegg etablert faste samarbeidsmøter med Politidirektoratet. Virksomheten har også samarbeid med politiet på lokalt nivå.

Spesialenheten for politisaker benytter nettsidene sine og årsrapporten som virkemidler for systematisk kommunikasjon med offentligheten. Virksomhetens årsrapport for 2011 tar opp temaer som fradømmelse av stillinger, korrupsjon i norsk politi og hendelser i arrest. I tillegg til årsrapporten legger Spesialenheten for politisaker ut vedtak på sine nettsider i saker som er av allmenn interesse.

Virksomheten har i 2011 samarbeidet med Politidirektoratet om utarbeidelse av en informasjonsbrosjyre om kontrollmekanismene for politiet. Informasjonsbrosjyren er tilgjengelig på politistasjoner og på politiets og Spesialenheten for politisakers hjemmesider fra høsten 2012.

4.1.2 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

Resultater og tilstandsvurdering

Tabell 2.41 Antall saker mottatt av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker i perioden 2004-2011

År	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Mottatte saker	232	140	173	150	157	148	184	176

I perioden 2004-2011 har til sammen 163 saker blitt gjenåpnet, som tilsvarer en gjenåpningsprosent på ca. 16 pst. av de realitetsbehandlede begjæringene. I 2011 ble 167 saker realitetsbehandlet. Av disse er 43 gjenåpnet, mens 32 saker ikke er tatt til følge. 92 av begjæringene er forkastet av kommisjonen, idet de åpenbart ikke kunne føre fram.

Sakstilfanget har vært noe større enn forventet da kommisjonen ble opprettet i 2004, men har vært stabilt gjennom flere år. Det har de to siste årene vært en økning i innkomne begjæringer om gjenåpning av beslutninger om ankenektelse. Kommisjonen har i alt mottatt 56 slike begjæringer. Av disse er 52 saker avgjort.

I første halvår 2012 har kommisjonen mottatt 91 begjæringer. Seks saker er gjenåpnet, elleve saker er ikke tatt til følge og 50 er forkastet enten av kommisjonen eller av kommisjonens leder/nestleder.

Strategier og tiltak

Lav gjennomsnittlig saksbehandlingstid og høy kvalitet på straffesaksbehandlingen er sentrale mål for Spesialenheten for politisaker. Målet på 150 dager er realistisk med de styrkinger av staben som er gjennomført, men saksbehandlingstiden avhenger samtidig av antall saker og typer saker som kommer inn til virksomheten.

Spesialenheten for politisaker skal legge til rette for en bred og systematisk kommunikasjon med offentligheten. En informativ årsrapport, pedagogisk tilrettelagte nettsider og offentliggjøring av vedtak er viktige tiltak som videreføres. I tillegg skal Spesialenheten for politisaker legge til rette for erfaringslæring i politiet gjennom samarbeid med Politidirektoratet, politidistriktene og Politihøgskolen.

Strategier og tiltak

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er et forvaltningsorgan, men arbeider etter straffeprosesslovens bestemmelser. Reglene om gjenåpning og kommisjonens arbeid finnes i kapittel 27 i straffeprosessloven. Kommisjonen skal ha en objektiv og grundig, men samtidig effektiv saksbehandling for å oppnå materielt riktige avgjørelser innen rimelig tid.

4.1.3 Vergemålsordningen

Strategier og tiltak

Det er Regjeringens mål at den nye vergemålsforvaltningen skal gi økt kvalitet gjennom ny struktur og organisering, riktig kompetanse og effektive arbeidsprosesser. En viktig forutsetning for dette er for det første å samle den lokale vergemålsmyndigheten hos fylkesmannsembetene og etablere Fylkesmannen som en kompetent og robust førstelinjetjeneste i hvert enkelt fylke. For det andre vil Regjeringen utvikle et moderne og

helhetlig e-forvaltningssystem for hele vergemålsforvaltningen som ledd i Regjeringens digitaliseringsprogram. Dette skal bl.a. tilrettelegge for en sikker digital samhandling og dokumentutveksling mellom sentral og lokal vergemålsmyndighet,

og mellom vergemålsforvaltningen og verger/ personer med vergemål. For det tredje skal det etableres en felles bankavtale for plassering av midler under forvaltning.

Kap. 460 Spesialenheten for politisaker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Driftsutgifter	35 502	38 092	39 369
	Sum kap. 0460	35 502	38 092	39 369

1 Innledning

Spesialenheten for politisaker etterforsker og påtaleavgjør saker, og fører saker for retten der ansatte i politiet eller påtalemyndigheten er anmeldt for å ha begått en straffbar handling i tjenesten. Spesialenheten for politisaker setter også i verk etterforskning dersom noen dør eller blir alvorlig skadet som følge av politiets eller påtalemyndighetens tjenesteutøvelse, selv om det ikke er mistanke om straffbar handling.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke driftsutgifter til Spesialenheten for politisaker som lønn, godtgjørelser, husleie og andre administrative utgifter. Bemanningen ved Spesialenheten for politisaker utgjorde 34 årsverk per 1. mars 2012, i tillegg til ti advokater på verv og én psykolog på verv.

Det foreslås en bevilgning på posten på 39,369 mill. kroner.

Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Driftsutgifter	948 298	978 386	989 150
	Sum kap. 0466	948 298	978 386	989 150

1 Innledning

Bevilgningen på posten dekker hovedsaklig utgifter til juridisk bistand i straffesaker til personer som har rett til advokatbistand i medhold av straffeprosessloven kap. 9 og 9 a. Dette er personer som er siktet eller tiltalt for en forbrytelse, fornærmede i saken eller fornærmedes pårørende. Videre dekkes kostnader ved bruk av sakkyndige og tolk i straffesaker samt enkelte utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon. Bevilgningen på posten dekker også utgifter til advokater, sakkyndige og tolker oppnevnt av Kommisjonen for gjenoptakelse av straffesaker etter reglene i straffepro-

sessloven kap. 27 samt visse andre utgifter spesifisert i postomtalen.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til salær og reise- og kostgodtgjørelse til forsvarere, bistandsadvokater, tolker og sakkyndige som er oppnevnt av retten i den enkelte sak eller av Kommisjonen for gjenoptakelse av straffesaker. Den dekker også tapt arbeidsfortjeneste til ikke-salærberettigede tolker og sakkyndige i straffesaker. Bevilgningen dekker videre enkelte utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon som honorar/godtgjørelse, reise- og

kursutgifter. Bevilgningen dekker dessuten salær og reise- og oppholdsutgifter til aktor i militære straffesaker, enkelte utgifter i sivile saker og utgifter i Justis- og beredskapsdepartementet til oversettelse i rettsanmodnings- og utleveringssaker. De totale utgiftene på posten avhenger hovedsakelig av antall straffesaker med oppnevnt forsvarer(e) eller bistandsadvokat(er), omfanget av disse sakene, bruken av tolker og sakkyndige og størrelsen på den offentlige salærsatsen.

I forbindelse med innføringen av datalagringsdirektivet er det bestemt at alle begjæringer om

utlevering av trafikkdata skal domstolsbehandles. Begjæringer som kommer inn utenfor ordinær kontortid skal behandles ved en nyopprettet vaktordning ved Oslo tingrett. Se nærmere omtale under kap. 410, post 01. Til helårsvirkning av forsvarerutgifter i disse sakene foreslås det å øke bevilgningen under posten med 2,4 mill. kroner.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere posten med 10 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 989,15 mill. kroner.

Kap. 467 Norsk Lovtidend

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2011	budsjett 2012	
01	Driftsutgifter	4 715	3 249	3 324
	Sum kap. 0467	4 715	3 249	3 324

1 Innledning

Norsk Lovtidend er en publikasjon med kunngjøringer av lover, forskrifter og en del andre vedtak. Blant annet pga. tilpasning til EØS-regelverk har regelverksproduksjonen vært høy de siste årene. Det er viktig å få ut kunngjøringene raskt og korrekt, og kunngjøringen har siden 2001 skjedd elektronisk på Lovdatas hjemmesider. Utgiftene til trykking og utsendelse av en papirutgave dekkes gjennom en abonnementsordning.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til bearbeiding av manuskripter og arbeidet med den elektroniske utgaven av Norsk Lovtidend.

Det foreslås en bevilgning på posten på 3,324 mill. kroner.

Kap. 468 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2011	budsjett 2012	
01	Driftsutgifter	13 624	14 427	14 903
	Sum kap. 0468	13 624	14 427	14 903

1 Innledning

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er et uavhengig organ som skal ta stilling til om en domfelt med en rettskraftig dom skal få ny behandling av sin sak i retten.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke godtgjørelser til kommisjonen og dens medlemmer, lønn til sekretariatets medarbeidere samt andre driftsutgifter knyttet til kommisjonens sekretariat. Sekre-

tariatets bemanning utgjorde 11 årsverk per 1. mars 2012.

Det foreslås en bevilgning på posten på 14,903 mill. kroner.

Kap. 469 Vergemålsordningen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	6 523	62 419	143 774
21	Spesielle driftsutgifter			32 800
	Sum kap. 0469	6 523	62 419	176 574

1 Innledning

Regjeringen tar sikte på at den nye vergemålsloven trer i kraft fra 1. juli 2013. Ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere skal integreres i vergemålsordningen.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgiftene til et prosjekt som skal forberede omorganiseringen som er nødvendig for ikrafttredelse av ny vergemålslov. Bevilgningen på posten skal dekke lønnsmidler til de ansatte i prosjektet, investeringer samt kjøp av nødvendig konsulentbistand og utstyr. Videre skal bevilgningen på posten dekke driftsutgifter til fylkesmannsembetene og sentral vergemålsmyndighet som lønn og andre administrative utgifter.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen under posten med 37,9 mill. kroner til iverksettelse av den nye vergemålsloven. Det tas sikte på at loven kan tre i kraft 1. juli 2013.

Det anslås at kommunene bruker 103 mill. kroner på vergemål i dag. Regjeringen foreslår at det i 2013 gjøres et uttrekk fra kommunenes rammetilskudd på 38,5 mill. kroner av kommunenes samlede utgifter til vergemål. Det foreslås derfor å øke bevilgningen under kap. 469 Vergemålsordningen, post 01 Driftsutgifter med 38,5 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen under Kommunal- og regionaldepartementets kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 60 Innbyggertilskudd.

Dagens utgifter til ulike tiltak for enslige mindreårige asylsøkere dekkes over kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 22 Spesielle driftsutgifter,

tolk og oversettelse og post 60 Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger. Ved innføring av ny vergemål-/representantordning vil disse kostnadene inngå i den nye ordningen. Det foreslås derfor å øke bevilgningen under kap. 469, post 01 med 1 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 490, post 22, jf. omtale under kap. 490, post 22. Bevilgningen foreslås også økt med 4,3 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 490, post 60, jf. omtale under kap. 490, post 60.

Ny vergemålsordning vil medføre økt ressursbruk i Justis- og beredskapsdepartementet. I denne forbindelsen foreslås det å redusere bevilgningen på kap. 469, post 01 med 750 000 kroner mot tilsvarende økning på kap. 400, post 01, jf. omtale under kap. 400, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 143,774 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Regjeringen foreslår at det opprettes en ny post 21 Spesielle driftsutgifter.

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til vederlag og utgiftsrefusjon for verger, jf. den nye vergemålsloven § 30 Godtgjøring for oppdraget og dekning av utgifter og godtgjøring og utgiftsrefusjon for representanter til enslige mindreårige asylsøkere og tolkeutgifter, jf. utlendingsloven § 98 f Godtgjøring for representantoppdraget og dekning av utgifter.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen under posten med 32,8 mill. kroner til dekning av utgiftene.

Det foreslås en bevilgning på posten på 32,8 mill. kroner.

Kap. 3469 Vergemålsordningen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2013
		2011	Saldert budsjett 2012	
01	Vergemåls-/representantordning, ODA-godkjente utgifter			4 300
	Sum kap. 3469			4 300

Post 01 Vergemåls-/representantordningen, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det er øremerket 8,6 mill. kroner under kap. 490, post 60 til vergeordning for enslige mindreårige asylsøkere. Ved innføring av den nye vergemål-/representantordningen vil disse kostnadene inngå i den nye ordningen, jf. nærmere omtale under kap. 469, post 01

og kap. 490, post 60. For 2013 er det foreslått omdisponert 4,3 mill. kroner fra kap. 490, post 60 til kap. 469, post 01. Deler av utgiftene under kap. 490, post 60 er ODA-godkjente utgifter. Det er derfor behov for å opprette et nytt inntektskapittel 3469 med tilhørende ny inntektspost 01.

På bakgrunn av ovennevnte foreslås det å øke bevilgningen under kap. 3469, post 01 med 4,3 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på posten på 4,3 mill. kroner.

Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-23	Driftsutgifter	210 704	251 723	251 537	-0,1
70-89	Overføringer til private	997 342	1 190 398	1 233 851	3,7
Sum kategori 06.70		1 208 046	1 442 121	1 485 388	3,0

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
470	Fri rettshjelp	660 056	686 469	713 335	3,9
471	Statens erstatningsansvar	125 637	133 642	138 052	3,3
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre	238 677	422 086	434 543	3,0
473	Statens sivilrettsforvaltning	34 777	38 033	39 414	3,6
474	Konfliktråd	68 523	72 976	76 815	5,3
475	Bobehandling	78 193	81 275	83 229	2,4
476	Førstelinjerettshjelp	2 183	7 640		-100,0
Sum kategori 06.70		1 208 046	1 442 121	1 485 388	3,0

1 Innledning

Programkategori 06.70 omfatter offentlig støttet rettshjelp (fri rettshjelp), førstelinjerettshjelp, statens erstatningsansvar, voldsoffererstatning, erstatning i anledning straffeforfølgning og garantiordningen ved konkursbobehandling. Katego-

rien omfatter også Statens sivilrettsforvaltning inkludert utgifter knyttet til sekretariatet for Stortingets rettferdsvederlagsutvalg, konfliktrådsordningen, Kontoret for voldsoffererstatning og Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Dette er ordninger som i hovedsak søker å sikre enkeltindividers rettigheter.

Tabell 2.42 Hoved- og delmål for programkategori 06.70

Hovedmål	Delmål
God rettssikkerhet for individer og grupper	Raskere, bedre og rimeligere rettshjelp til flere God rettssikkerhet for kriminalitetsofre Hensiktsmessige erstatningsordninger
God konfliktløsning	Mer konfliktløsning tidligst mulig
Redusert kriminalitet	Bedre forebygging av kriminalitet ved økt bruk av konfliktråd
En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor	Samordnet, effektiv og serviceorientert forvaltning

2 Generelle utviklingstrekk

Det er en hovedutfordring å sikre innbyggerne tilgang til rimelig juridisk bistand med høy kvalitet og legge til rette for enkel konfliktløsning.

Regjeringen ønsker gode veilednings- og konfliktløsningstilbud på lavest mulig nivå. Jo tidligere en konflikt løses, desto rimeligere blir saken

for alle parter. Justis- og beredskapsdepartementet følger nå opp rapporten *Økt bruk av konfliktråd* som ble levert i september 2011.

Regjeringen er opptatt av å styrke rettssikkerheten til særlig utsatte grupper i samfunnet og grupper med særskilte behov, herunder ofre for kriminalitet, og har bl.a. styrket ofrenes stilling de senere år.

Tabell 2.43 Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013, for kapitler under programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m. (i 1000 kr)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Kap. 470 Fri rettshjelp	631 446	619 295	607 408	650 767	643 080	669 146	686 469	713 335
Kap. 471 Statens erstatningsansvar **	196 112	278 564	141 255	131 810	136 028	119 624	133 642	138 052
Kap. 472 Administrasjon av særskilte erstatningsordninger m.m.*	23 746	29 684						
Kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre			168 155	185 269	199 035	205 451	422 086	434 543
Kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning			25 252	31 271	31 511	31 584	38 033	39 414
Kap. 474 Konfliktråd	38 713	41 095	42 032	50 366	55 891	63 008	72 976	76 815
Kap. 475 Bobehandling	69 411	58 685	54 143	55 920	68 133	79 645	81 275	83 299
Kap. 476 Førstelinjerettshjelp							7 640	

* Kap. 472 skiftet fra 2008 navn samtidig som deler av midlene på kapittelet ble flyttet over på nytt kap. 473.

** Midlene på kap. 471, post 70 Erstatning til voldsofre ble fra 2008 flyttet over på kap. 472, post 70

3 God rettssikkerhet for individer og grupper

3.1 Raskere, bedre og rimeligere rettshjelp til flere

3.1.1 Spesielle rettshjelpstiltak

Resultater og tilstandsvurdering

Justis- og beredskapsdepartementet gir hvert år tilskudd til ulike rettshjelpstiltak. Regjeringen er opptatt av rettssikkerheten til særlig utsatte grupper og grupper med særskilte behov. Tilskuddene retter seg primært mot organisasjoner som driver rettshjelpsvirksomhet for særlig utsatte samfunnsgrupper. For å nå disse gruppene fordeles midlene i all hovedsak til organisasjoner som er i direkte kontakt med målgruppen.

Blant tiltakene som har mottatt tilskudd, er rettshjelpsvirksomhet i regi av jusstudenter i Oslo (Juridisk Rådgivning for Kvinner og Juss-Buss), Bergen (Jussformidlingen), Trondheim (Jusshjelpa i Midt-Norge) og Tromsø (Jusshjelpa i Nord-Norge). I 2011 behandlet Juridisk Rådgivning for Kvinner 2 631 saker, Juss-Buss 5 938 saker, Jussformidlingen 5 744 saker, Jusshjelpa i Midt-Norge 1 630 saker og Jusshjelpa i Nord-Norge 1 934 saker. Mange av studentrettshjelpstiltakene driver oppsøkende virksomhet bl.a. i fengsler, voksenopplæringscentre og asylmottak.

Oslo kommune Fri rettshjelp mottok tilskudd i 2012 på 6 mill. kroner. Oslo kommune bidro i 2012 med 2,2 mill. kroner til drift av rettshjelpskontoret. I 2011 behandlet Oslo kommune Fri rettshjelp 4 865 saker. Rettshjelpskontoret Indre Finnmark har hovedkontor i Karasjøk og tilbyr rettshjelp i flere kommuner i Finnmark. Tilbudet legger særlig vekt på rettshjelpsbehovet for den samiske

befolkningen. Kontoret behandlet 158 saker i 2011, og bistod med rådgivning ved 155 muntlige henvendelser.

Gatejuristene i Oslo, Trondheim, Tromsø, Bergen og Kristiansand driver oppsøkende rettshjelpsvirksomhet blant folk med rusproblemer. Gatejuristene i Oslo, Trondheim og Tromsø har fått tilskudd i flere år. Gatejuristene i Bergen og Kristiansand ble opprettet i henholdsvis 2010 og 2011. I løpet av andre halvår 2012 ble Gatejuristen også opprettet i Stavanger. Det ligger an til at Gatejuristen vil starte opp på Hamar i løpet av kort tid. Inntil videre er det Gatejuristen i Oslo som vil ha det faglige og økonomiske ansvaret for drift av denne virksomheten.

En rekke kommuner og krisesentre har mottatt tilskudd for å kunne tilby gratis advokatvakt. Midlene dekker utgifter til juridisk bistand ved offentlige servicekontorer i kommunen og krisesentre rundt i landet, inkludert Pro Senteret, DIXI Ressurssenter Oslo og Støttesenteret mot incest.

Enkelte interesseorganisasjoner har mottatt tilskudd over denne posten. Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS), Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD) og Prostitueres interesseorganisasjon (PION) mottok midler i 2011 for å tilby rettshjelp til sine brukere. I 2010 mottok Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) prosjektmidler for å gjennomføre en rettighetskampanje i 2011 og 2012. I 2012 ble det ikke tildelt midler til interesseorganisasjonene.

Nedenfor følger en oversikt over fordelingen av tilskudd til mottakere som ble tildelt midler over kap. 470, post 72 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak for årene 2009-2012.

Tabell 2.44 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak i perioden 2009-2012 (i mill. kroner)

Mottaker	2009	2010	2011	2012
Studentrettshjelpstiltakene	11,2	12,0	12,3	12,77
Oslo kommune Fri rettshjelp	6,0	6,0	6,0	6,0
Rettshjelpskontoret Indre Finnmark	1,4	1,1	1,3	1,35
Gatejuristene	4,2	5,65	5,6	7
Fri rettshjelp i offentlige servicekontorer	2,2	1,25	1,23	1,16
Advokatvakt på krisesentre	1,5	1,04	0,94	1,17
Norsk Organisasjon For Asylsøkere	0,3	0,3	0,3	-
Organisasjonen Mot Offentlig Diskriminering	0,3	0,3	0,3	-
Prostitueres Interesseorganisasjon	0,2	0,2	0,25	-
Andre	2,97	0,48	-	-

Strategier og tiltak

Departementet vil lyse ut tilskuddsmidlene til spesielle rettshjelpstiltak fra 2013. I denne forbindelse vil det bli utarbeidet mer utfyllende retningslinjer for ordningen.

3.1.2 Offentlig støttet rettshjelp

Resultater og tilstandsvurdering

Den offentlig støttede rettshjelpen skal bidra til å sikre likhet for loven ved at de med inntekter inntil 246 000 kroner for enslige og 369 000 kroner for ektefeller og andre som lever sammen og har felles økonomi, sikres tilgang til rimelig juridisk bistand. Rettshjelpsordningen skal bidra til en enkel konfliktløsning med høy kvalitet. Jo tidligere i prosessen parten eller partene løser sitt problem eller sin konflikt, desto rimeligere blir saken for alle parter. Den samlede offentlige finansieringen av rettshjelp er omfattende. I tillegg til hel eller delvis dekning av utgifter til juridisk bistand i og utenfor rettergang innenfor nærmere angitte saksområder, inkluderer den også utgifter til forsvarer og bistandsadvokat i straffesaker og ved gjenåpning av straffesaker, jf. kap. 466.

En stor andel av utgiftene til juridisk bistand utenfor rettergang går til barnefordelingssaker, skiftesaker, klager i asylsaker, ulike familiesaker og klagesaker etter folketrygdloven. En stor andel av utgiftene til bistand i rettergang går til barnefordelingssaker, saker om overprøving av tvang, skiftesaker og erstatningssaker.

Strategier og tiltak

Regjeringen er særlig opptatt av rettssikkerheten for de aller fattigste og for de med særskilte rettshjelpsbehov. Regjeringens målsetting med fremtidens rettshjelpsordning er at den skal bidra til en effektiv og god avklaring av juridiske problemer og konflikter på et tidligst mulig tidspunkt.

I St. meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp tok Regjeringen til orde for en forbedring av rettshjelpsordningen slik at flere kan få raskere og bedre rettshjelp. Siden 2010 har det pågått en utprøving av førstelinjerettshjelp, se nærmere i pkt. 3.1.3 nedenfor.

I stortingsmeldingen tok Regjeringen også til orde for forslag om endringer i rettshjelpsregelverket som å oppjustere inntektsgrensene slik at flere omfattes av rettshjelpsordningen. Det ble også foreslått å utvide ordningen med enkelte nye saksområder som har særlig stor velferdsmessig

betydning. Samtidig anbefales en ny, gradert egenandelsmodell der rettshjelpsmottakeren betaler en prosentandel av sakens kostnader, mens de som tjener minst og er uten formue fortsatt ikke skal betale egenandel. Når førstelinjerettshjelpen er evaluert vil Justis- og beredskapsdepartementet vurdere hvordan endringene som det tas til orde for i stortingsmeldingen kan følges opp videre, slik at førstelinjerettshjelpen og den øvrige oppfølgingen av stortingsmeldingen kan ses i sammenheng.

3.1.3 Førstelinjerettshjelp

Resultater og tilstandsvurdering

Førstelinjerettshjelpen har blitt prøvd ut i et pilotprosjekt i kommuner i Buskerud, Rogaland og gjennom et interkommunalt samarbeid i Lindesnesregionen.

Pilotprosjektet prøvde ut ulike måter å innrette førstelinjerettshjelpen. Privatpersoner ble tilbudt inntil én time gratis juridisk bistand hos advokat eller rettshjelper. Tilbudet gjaldt for alle sakstyper, med unntak av straffesaker og saker som hadde sitt utspring i egen næringsvirksomhet. Det var frivillig for kommunene å delta i ordningen. 19 kommuner i Rogaland og 16 kommuner i Buskerud deltok i ordningen, i tillegg til de fem kommunene som samarbeidet i Lindesnesregionen. Dette innebar at om lag 88 pst. av befolkningen i Rogaland hadde tilbud om førstelinjerettshjelp, mens 72 pst. av befolkningen i Buskerud kunne benytte seg av tjenesten.

Fylkesmennene i Buskerud og Rogaland var regionale prosjektledere i sine fylker.

Departementet gjennomførte en underveisevaluering av pilotprosjektet per 1. januar 2012. Evalueringen viste at om lag 7,5 per 1 000 innbyggere benyttet tilbudet. Om lag 60 pst. av brukerne av førstelinjetjenesten oppga at de hadde en årlig inntekt på 300 000 kroner eller mindre, og 74 pst. av brukerne oppga at de hadde en årlig inntekt som var lavere enn 400 000 kroner. Om lag 60 pst. av henvendelsene ble løst helt eller i all hovedsak, mens om lag 30 pst. ikke ble løst. Av sakene som ikke ble helt løst, ble i underkant 60 pst. henvist til et annet rettshjelpstilbud, i stor grad til advokat eller rettshjelper.

Underveisevalueringen viste at henvendelser om fast eiendoms rettsforhold, herunder bolig og husleie, arv og spørsmål knyttet til ektefelle/samboer, var dominerende. Om lag 70 pst. av henvendelsene som tjenesten hadde mottatt per 1. januar 2012 gjaldt disse rettsområdene. En stor andel av disse sakene faller utenfor rettshjelpsregelverket.

Spørsmål om barnefordeling og samvær utgjorde om lag 5 pst. av henvendelsene. Spørsmål om arbeidsforhold, trygd og skadeserstatning hadde hver 4 pst. av henvendelsene. Spørsmål knyttet til helse- og sosialrett utgjorde om lag 3 pst. av henvendelsene, det samme gjaldt spørsmål knyttet til gjeld.

Tilbakemeldingen fra brukerne av tilbudet viste at 68 pst. mener de fikk svar på det spørsmålet de hadde, og 76 pst. svarte at de etter å ha benyttet tilbudet, visste hva de kunne gjøre videre med spørsmålet sitt. Brukernes tilbakemelding viste også at de har høy grad av tillit til de rådene som ble gitt, og at de ellers var fornøyd med måten tilbudet ble gitt på.

Strategier og tiltak

Oxford Research AS har gjennom en offentlig anbudskonkurranse fått i oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet å utføre en sluttevaluering av pilotprosjektet høsten 2012. De endelige resultatene av sluttevalueringen vil foreligge i 2013.

3.2 God rettsikkerhet for kriminalitetsofre

3.2.1 Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre

Resultater og tilstandsvurdering

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre gir gratis bistand og veiledning til ofre for kriminalitet, og bistår bl.a. ved søknad om voldsoffererstatning.

Det er 14 rådgivningskontorer med god geografisk spredning. Organisatorisk er Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre en del av Kontoret for voldsoffererstatning. Rådgivningskontoret i Oslo har spesialkompetanse på rasisme og diskriminering.

Regjeringen igangsatte i 2008 et toårig prøveprosjekt med gratis støttetelefon for kriminalitetsofre. Det er Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre som betjener telefonen. Tiltaket var et ledd i Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Støttetelefonen ble i 2011 lagt til Rådgivningskontorene som en del av den ordinære driften.

Strategier og tiltak

Rådgivningskontorene skal gi medmenneskelig støtte og god hjelp til personer som har vært utsatt for kriminelle handlinger. Tilbudet skal være åpent for alle og lett tilgjengelig. Regjerin-

gen er opptatt av god oppfølging av kriminalitetsofre, og særlig ofre for voldskriminalitet.

3.2.2 Erstatning til voldsofre

Resultater og tilstandsvurdering

Virkningen av terrorangrepene 22. juli 2011 avdekket behov for enkelte lovendringer. For å unngå at reglene i voldsoffererstatningsloven ville gi urimelige utslag og for å sikre en tilfredsstillende behandling av kravene i forvaltningsapparatet, la Justis- og beredskapsdepartementet 17. februar 2012 frem Prop. 65 L (2011-2012). Endringene trådte i kraft 30. mars 2012. Den øvre grensen for voldsoffererstatning ble hevet fra 40 G til 60 G. I tillegg ble det gitt hjemmel for å fravike den øvre grensen i særlige tilfeller. Kretsen av dem som kan få voldsoffererstatning ble utvidet, slik at personer som har bistått ofre også vil kunne få erstatning etter loven. Endringene fikk virkning for alle erstatningskrav etter voldshandlinger skjedd 1. januar 2011 eller senere.

Det ble videre gitt hjemmel for at domstolene på visse vilkår skal kunne avsi dom for selve oppreisningsbeløpet utmålt av voldsoffererstatningsmyndighetene. Kongen ble gitt myndighet til å gi forskrift om nærmere regler om saksbehandlingen i voldsoffererstatningssaker. Myndigheten er nå delegert til Justis- og beredskapsdepartementet, som 12. september 2012 vedtok forskrift om utvidet muntlig behandling av saker etter voldsoffererstatningsloven.

De koordinerende bistandsadvokatene for ofrene etter terrorhandlingene oversendte 13 pilotsaker til Kontoret for voldsoffererstatning som skal danne presedens for erstatningsbeløp i tilsvarende saker. Kontoret for voldsoffererstatning ferdigbehandlet pilotsakene i mai 2012. Alle pilotsakene ble påklaget. I samråd med de koordinerende bistandsadvokatene har Erstatningsnemnda for voldsofre satt av tid i oktober 2012 til muntlige forhandlinger i disse klagesakene.

Strategier og tiltak

Gjennom voldsoffererstatningsordningen vil Regjeringen sikre ofre for voldshandlinger erstatning selv om gjerningspersonen har dårlig betalingsevne eller er ukjent. Voldsoffererstatningsloven har blitt forbedret flere ganger under Stoltenberg I og II. Voldsoffererstatningsordningen skal i utgangspunktet gi full erstatning for personskader som følge av straffbar voldshandling, men med den begrensningen at erstatning for tap av inntek-

ter ikke skal overstige det man trenger for å ha et normalt liv med et normalt forbruk.

For voldsofre er det også viktig at søknadene kan behandles raskt. Det arbeides videre med å sikre god og rask saksbehandling hos voldsoffererstatningsmyndighetene. Erstatningsnemnda har delegert vedtaksmyndighet til Statens sivilrettsforvaltning i enklere klagesaker. Ved økning i saksmengden anmoder Justis- og beredskapsdepartementet om at Erstatningsnemnda for voldsofre løpende vurderer behovet for utvidet delegasjon, for å unngå en negativ utvikling i saksbehandlingstiden. Regjeringen vil fortsatt følge nøye med på hvordan voldsoffererstatningsordningen fungerer.

Anmodningsvedtak fra Stortinget til regjeringen - vedtak nr. 369 (2011-2012)

Etter å ha behandlet Dokument 8:156 S (2010 - 2011) Representantforslag fra Justiskomiteen om endringer i voldsoffererstatningsloven og opprettelse av en offeromsorg, vedtok Stortinget den 7. februar 2012 en anmodning til Regjeringen om å:

1. foreta en gjennomgang av rettshjelpsrunskrivet for å vurdere en eventuell klargjøring av praksis knyttet til reglene om rettshjelp til fornærmede i utlandet.
2. vurdere en tydeliggjøring av kravet til kunnskap slik at foreldelsesfristen ikke løper før skadelidte har hatt faktisk kunnskap om den skadevoldende handlingen i tråd med vedtak ENV-2011-761 i Erstatningsnemnda.
3. vurdere om det kan lempes på foreldelseskravet på andre måter, f.eks. gjennom å se på vilkår for avbrytelse av foreldelse og muligheten for å frikoble voldsoffererstatningsregelverket fra de alminnelige foreldelsesreglene.
4. ta initiativ til et samarbeidsmøte mellom politiet, voldsoffererstatningsmyndigheten og departementet for å forbedre informasjonsutvekslingen, og at det i den forbindelse vurderes å legge oppgaven med å oversende dokumentene til stevnekontorene i det enkelte politidistrikt.
5. vurdere å opprette en nasjonal kriminalitetsoffermyndighet basert på dagens eksisterende strukturer ved å se hen til den svenske Brottsoffermyndighetens arbeid og oppgaver, som f.eks. et voldsofferfond.

Justis- og beredskapsdepartementet følger opp Stortingets representantskapsforslag 156 S (2010-2011) på følgende måte:

- (1) Justis- og beredskapsdepartementet har startet arbeidet med en gjennomgang av rettshjelpsrunskrivet for å vurdere en ev. klargjøring av praksis knyttet til reglene om rettshjelp til fornærmede i utlandet.
- (2-3) For å klargjøre foreldelsesreglene er det lagt ut god informasjon på Kontoret for voldsoffererstatning sine hjemmesider. Departementet vil også vurdere foreldelsesreglene i voldsoffererstatningsloven nærmere og vurdere eventuelle behov for endringer.
- (4) For å forbedre informasjonsutvekslingen i voldsoffererstatningssaker har Justis- og beredskapsdepartementet, Politidirektoratet og Kontoret for voldsoffererstatning hatt et samarbeidsmøte. Som oppfølging vil Politidirektoratet gi et runskriv om bedre rutiner for oversendelsen av politidokumenter til voldsoffererstatningsmyndighetene.
- (5) Justis- og beredskapsdepartementet vil gjennomgå de samlede tiltakene for voldsofre i Norge og vurdere om det er behov for å supplere dem med ytterligere tiltak, f.eks. etablering av en kriminalitetsoffermyndighet.

Justis- og beredskapsdepartementet vil også vurdere om man i særlige tilfeller bør kunne gi voldsoffererstatning til utenlandske barn som har blitt utsatt for overgrep av nordmenn i utlandet.

3.3 Hensiktsmessige erstatningsordninger

3.3.1 Erstatning i anledning straffeforfølgning

Resultater og tilstandsvurdering

En person som har vært siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling, har rett til erstatning for økonomisk tap og oppreisning etter faste satser for krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art dersom vedkommende blir frifunnet, forfølgningen mot vedkommende blir innstilt eller vedkommende har vært pågrepet eller fengslet i strid med sentrale menneskerettighetskonvensjoner. Nærmere bestemmelser om ordningen finnes i straffeprosessloven kap. 30 og 31 og i forskrift om standardsatser for oppreisning etter uberettiget straffeforfølgning.

Tabell 2.45 Antall innkomne og behandlede saker i årene 2007 – 2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Antall innkomne saker	513	606	574	595	647
Antall behandlede saker	317	537	570	791	855

I alt er det helt eller delvis tilkjent erstatning i 450 saker. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for saker behandlet i 2011 var 12 måneder når politiets saksbehandlingstid inkluderes. Dette er en nedgang på om lag fire måneder fra 2010, og innenfor resultatkravet til saksbehandlingstid. Resultatkravet til saksbehandlingstid er på åtte måneder i 2012. Ved prioriteringen av sakene tas det hensyn til lang saksbehandlingstid hos politiet. Saker som anses helt kurante søkes behandlet fortløpende.

Strategier og tiltak

Statens sivilrettsforvaltning skal fortsatt arbeide målrettet for å effektivisere saksbehandlingen. Vedtakene skal ha den samme gode kvaliteten.

3.3.2 Stortingets rettfærdsvederlagsordning

Resultater og tilstandsvurdering

Statens sivilrettsforvaltning er sekretariat for Stortingets rettfærdsvederlagsutvalg som avgjør søknadene om rettfærdsvederlag. Det er ikke klageadgang. Rettfærdsvederlagsutvalgene har fullmakt til å innvilge rettfærdsvederlag med inntil 250 000 kroner i den enkelte sak. Det er en særlig beløpsgrense for barnehjemsbarn på 300 000 kroner og 500 000 kroner for HIV-ofre. Hvis det er aktuelt å tilkjenne kompensasjon over beløpsgrensen, behandler Stortinget saken. I 2011 ble det ikke fremmet slike saker for Stortinget.

Stortinget har vedtatt særordninger for flere grupper, jf. St.meld. nr. 44 (2003-2004) *Erstatningsordning for krigsbarn og erstatningsordninger for romanifolk/tatere og eldre utdanningsskadelidende samer og kvener* og St.meld. nr. 24 (2004-2005) *Erstatningsordninger for barn i barneheimar og spesialskular for barn med åtferdsvanskar*. Utvidelsen førte i en periode til sterk økning i antall innkomne søknader, fra 249 i 2005 til 2 148 i 2007. Senere har tallet stabilisert seg. I 2011 var antall innkomne saker 830, hvilket er ni pst. høyere enn i 2010 (760 saker). Sakene inneholder i større grad enn tidligere flere søknadsgrunnlag, og er av den grunn mer ressurskrevende å behandle. Utvalgene avgjorde 1 120 saker i 2011, mot 1 168 saker i 2010. Pga. de senere års nedgang i nye søknader, ble antallet utvalg redusert fra tre til to fra 1. mars 2011.

Regjeringen har satt som mål at den totale saksbehandlingstiden ikke skal overskride 14 måneder, hvor faginstansen har 12 måneder til sitt forberedende arbeid, mens Statens sivilrettsforvaltning har to. Saksbehandlingstiden i faginstansene varierer, men ligger normalt på inntil 12 måneder. Unntak er Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i saker mfl. grunnlag (15-16 måneder), Arbeids- og velferdsdirektoratet (to år) og Helsedirektoratet (17 måneder). Når Statens sivilrettsforvaltning har ferdigstilt saken, tar det om lag fire måneder før saken behandles av Utvalget for rettfærdsvederlag.

Tabell 2.46 Utbetalinger etter den alminnelige rettfærdsvederlagsordningen 2005-2011 (i mill. kroner)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Utbetalinger (kap. 2309)	12,2	19,9	134,3	227,2	203,2	130,9	104

Strategier og tiltak

Regjeringen vil foreta en prinsipiell gjennomgang av rettfærdsvederlagsordningen, slik Stortinget har bedt om.

3.3.3 Statens erstatningsansvar

Resultater og tilstandsvurdering

I rådgivende uttalelse 20. juni 2008 (Nguyen v. Norge) la EFTA-domstolen til grunn at den norske regelen som unntok oppreisning fra den obligatoriske forsikringsdekningen etter bilansvarslova, var i strid med EUs motorvognforsikrings-

direktiver. Det ble også uttalt at dette bruddet på EØS-retten er tilstrekkelig kvalifisert til å kunne utløse erstatningsansvar for staten. I etterkant har staten erkjent ansvarsgrunnlag for skader inntruffet fra og med 2001 til 1. juli 2009. Oppreisningsansvar omfattes nå av den obligatoriske forsikringsdekningen etter loven. Det har per 1. mai 2012 kommet inn om lag 620 krav om erstatning som følge av manglende oppreisningserstatning etter motorvognulykke. Per 1. mai 2012 er det utbetalt om lag 29 mill. kroner. Dette beløpet inkluderer advokatutgifter og renter. Per 1. mai 2012 gjenstår det ca. 20 krav som ikke er ferdigbehandlet. Justis- og beredskapsdepartementet mottar fortsatt krav, men satte endelig frist for innsendelse av krav til 1. juli 2012. For krav som kommer inn etter dette tidspunktet, vil det bli påberopt foreldelse hvis vilkårene for dette er oppfylt. Dersom Justis- og beredskapsdepartementet skulle motta krav etter 1. juli 2012 som ikke er foreldet, må det antas at det vil bli utbetalt erstatninger også i 2013.

Landsforeningen for trafikkskadde har anlagt gruppesøksmål mot staten ved Justis- og beredskapsdepartementet for Oslo tingrett med påstand om at det er ansvarsgrunnlag også for skadetilfeller inntruffet i perioden 1. januar 1994 til 31. desember 2000. Hovedforhandling ble avholdt i november 2010 og staten tapte søksmålet. Staten anket avgjørelsen til Borgarting lagmannsrett, som i dom av 16. mars 2012 frikjente staten. Landsforeningen for trafikkskadde har anket avgjørelsen inn for Høyesterett, som skal behandle saken ultimo oktober 2012.

4 God konfliktløsning

4.1 Mer konfliktløsning tidligst mulig

4.1.1 Konfliktråd

Resultater og tilstandsvurdering

En ny straffeart – ungdomsstraff – ble vedtatt av Stortinget i desember 2011, men er ikke trådt i

kraft. Loven innebærer at barn ikke skal settes i fengsel med mindre det er tvingende nødvendig og alle andre tiltak har vært vurdert. Straffereaksjonen vil idømmes av domstolen og skal være et alternativ til ubetinget fengsel og strengere samfunnsstraff for unge lovbrøyttere mellom 15 og 18 år.

Reaksjonen bygger på prinsippene for gjenopprettende prosess («restorative justice») og går ut på at den domfelte skal gjennomføre et stormøte (ungdomsstormøte) tilrettelagt av en egen koordinator. Ungdomsstormøtet skal munne ut i en plan (ungdomsplan) som bl.a. kan inneholde kompensasjon til fornærmede, ulike former for kriminalitetsforebyggende tiltak og/eller tiltak med et straffende element. Et oppfølgingsteam vil ha ansvaret for å følge opp planen.

Sekretariatet for konfliktrådene fikk i 2012 bevilget 8,7 mill. kroner for å etablere oppfølgingsteam ved konfliktrådene i Vestfold, Helgeland, Agder, Østfold, Nord-Trøndelag, Salten, Buskerud og Rogaland. Fra før har konfliktrådene i Sør-Trøndelag, Hedmark, Troms, Haugaland og Sunnhordaland og Telemark oppfølgingsteam. Fra 2012 tilbyr derfor til sammen 13 konfliktråd oppfølgingsteam som vilkår til betinget dom for ungdom som har begått alvorlige eller gjentatte lovbrudd.

Regjeringen har satt i gang et pilotprosjekt hvor en ordning med stormøte og ungdomsplan prøves ut ved Konfliktrådet i Sør-Trøndelag og Konfliktrådet i Telemark. Ordningen bygger på den nye straffereaksjonen ungdomsstraff, og pilotene antas å gi verdifull erfaring som kan brukes ved ikraftsettingen av reaksjonen. Ungdomsstraff vil kunne iverksettes når alle konfliktråd kan tilby oppfølgingsteam.

Tabell 2.47 Antall mottatte saker i konfliktrådene i 2004 – 2011

År	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Mottatte saker	7 583	8 349	8 638	9 120	8 960	9 293	8 686	8 271

Av de mottatte sakene i 2011 var det 4 144 straffesaker og 4 127 sivile saker. Blant de sivile sakene var det 895 saker hvor det var begått lovbrudd av en person under 15 år. Voldssaker var den klart

største sakstypen i konfliktrådene i 2011, men det er også en tendens at sivile saker som nabo-konflikter og familiekonflikter øker.

Tabell 2.48 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i konfliktrådene 2004 - 2011

År	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gjennomsnitt saksbehandlingstid i dager*	39	35	37	36	38	38	40	39

* Saksbehandlingstiden regnes fra saken er mottatt av konfliktrådet til megling er gjennomført.

Stormøter, det vil si tilrettelagte møter mellom flere som er direkte eller indirekte berørt av et lovbrudd eller en sivil konflikt, tilbys nå ved alle konfliktråd. Konfliktrådene gjennomførte i 2011 til sammen 305 stormøter.

Konfliktrådene gjennomførte i 2011 en undersøkelse blant brukerne av konfliktrådet. Brukerundersøkelsen viser at de fleste respondentene anså konfliktråd som et godt valg i deres situasjon. De fleste er fornøyd med avtalen de inngikk, og om lag 90 pst. ville anbefale andre å benytte konfliktrådet. Brukerundersøkelsen viser imidlertid også at konfliktrådene har enkelte forbedringspunkter. F.eks. var både parter og verger usikre på om rammene for møtet dreide seg om en sivil sak eller en straffesak.

Strategier og tiltak

Justisdepartementet nedsatte i august 2010 en arbeidsgruppe for å gjennomgå konfliktrådsloven og andre relevante lover for å legge til rette for økt bruk av konfliktråd i rettspleien. Arbeidsgruppen avga sin rapport *Økt bruk av konfliktråd* i september 2011. Rapporten har vært på høring og følges nå opp av Justis- og beredskapsdepartementet.

Konfliktrådene skal fortsette arbeidet med å øke bruken av stormøter. Målet er å gjennomføre 350 stormøter i 2013.

Siden flere enn de tradisjonelt definerte partene i en konflikt deltar på stormøtet, får flere deltakere også eierskap til konflikten og prosessen med å få den løst. Erfaringsmessig bidrar det til en mer varig løsning.

I 2012 var måltallet for gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 35 dager. 80 pst. av sakene skulle være ferdig meklet innen 28 dager. Saksbehandlingstiden vil naturligvis avhenge av antall saker og type saker som kommer inn til konfliktrådene, men de nevnte målene er realistiske.

Som en del av oppfølging av brukerundersøkelsen skal Sekretariatet for konfliktrådene arbeide for å bedre informasjonen som gjelder rammene for møtet i samarbeid med politi- og påtalemyndighet og konfliktråd.

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har det blitt gjennomført en ekstern evalu-

ering av de organisatoriske forholdene ved konfliktrådene. Rapporten ble levert 10. august 2012 og vil få betydning for det videre arbeidet med utviklingen av konfliktrådsorganisasjonen, bl.a. når ungdomsstraffen skal iverksettes.

4.1.2 Vold i nære relasjoner – tilrettelagte samtaler og stormøter

Resultater og tilstandsvurdering

I *Vendepunkt – Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011* var konfliktrådet gitt en sentral rolle i tre av tiltakene (tiltak 21-23). Tiltak 21 ble gjennomført i Konfliktrådet i Sør-Trøndelag der det ble prøvd ut frivillig deltakelse i tilrettelagte samtaler og/eller stormøter for voksne og barn som er berørte av vold i nære relasjoner. Prosjektet ble evaluert av NTNU i 2010. Driften av tiltaket ble videreført ut juni 2012.

Tiltak 22 ble lagt til Konfliktrådet i Oslo og Akershus og gjaldt utprøving av tilrettelagte samtaler i saker der det var ilagt besøksforbud. Tiltak 23 ble gjennomført av Konfliktrådet i Østfold som prøvde ut tilrettelagt dialog på egnet tidspunkt i straffesakskjeden i saker med vold i nære relasjoner. Tiltakene skal evalueres i 2013.

Når alle tiltakene er ferdig evaluert, vil Justis- og beredskapsdepartementet vurdere i hvilken grad og på hvilken måte de utprøvede aktivitetene skal videreføres i ordinær drift i alle konfliktråd.

Strategier og tiltak

For å samle erfaringer og utvikle kunnskap om tilrettelegging av møter i saker med vold i nære relasjoner, skal Sekretariatet for konfliktrådene utarbeide en «opplæringspakke» for ansatte og meglere i konfliktrådene basert på erfaringene fra de tre tiltakene.

I Regjeringens *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012* er et nytt tiltak lagt til konfliktrådet. Tiltaket gjelder videreutvikling av bruk av tilrettelagt dialog innenfor saker som gjelder æresrelatert vold, inkludert tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og ekstremkontroll. Dette skal skje gjennom opplæring, kompetanseheving og metodeutvikling i regi av Konfliktrådet i Sør-Trøndelag.

5 Redusert kriminalitet

5.1 Bedre forebygging av kriminalitet ved økt bruk av konfliktråd

5.1.1 Konfliktråd

Resultater og tilstandsvurdering

Politiet, påtalemyndigheten, kriminalomsorgen (friomsorgen og fengslene) og domstolene er samarbeidspartnere for konfliktrådene og hovedleverandører av saker. Politiet overfører flest saker til konfliktrådet. Hvilken informasjon partene får om konfliktråd fra politiet er av stor betydning for om samtykke til konfliktrådsbehandling blir gitt. Politiets informasjon er også i stor grad med på å forme partenes forventninger til møtet i konfliktrådet, og kan derfor være avgjørende for utfallet av møtet, jf. omtale under programkategori 06.40.

Sekretariatet for konfliktrådene har i 2011 hatt kontaktmøter med Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, Riksadvokaten og Politidirektoratet.

Strategier og tiltak

Sekretariatet for konfliktrådene skal fortsette samarbeidet med Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, Riksadvokaten og Politidirektoratet. Det er av stor betydning at politiet overfører saker til konfliktrådene.

6 En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor

6.1 Samordnet, effektiv og serviceorientert forvaltning

6.1.1 Erstatning til voldsofre

Resultater og tilstandsvurderinger

Kontoret for voldsoffererstatning behandler søknader og fatter vedtak om voldsoffererstatning, forbereder klager for Erstatningsnemnda for voldsofre og tar stilling til om det skal søkes regress hos skadevolder.

Tabell 2.49 Utvikling i antall søknader om voldsoffererstatning, 2005-2011

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antall innkomne søknader	2 682	2 598	2 893	3 370	3 589	3 845	4 548

Tabell 2.50 Utvikling i saksbehandlingstid i saker om voldsoffererstatning i årene 2005-2011. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid, fra søknadstidspunktet og fra saken er klar til vedtak

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Saksbehandlingstid fra søknadstidspunktet	149	215	207	229	316	319	320
Saksbehandlingstid fra saken var klar til vedtak ¹	57	76	68	69	81	120	135

¹ Saken er klar til vedtak når Kontoret for voldsoffererstatning har mottatt de dokumentene som er nødvendige for å avgjøre saken.

Det treffes ofte flere vedtak per søknad, derfor kan den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden per søknad være lengre enn vist i tabellen ovenfor.

Enkle saker behandles umiddelbart og har vesentlig kortere saksbehandlingstid.

Tabell 2.51 Utvikling i antall vedtak i søknader om voldsoffererstatning, 2005-2011

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antall vedtak ¹	2 508	2 955	3 342	3 133	3 526	3 559	4 662

¹ Tallet gjelder vedtak i søknader. Det kan være flere vedtak i en søknad.

Tabell 2.52 Utbetalinger i søknader om voldsoffererstatning, 2005–2011 (i mill. kroner)

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Samlet utbetaling	106,1	136,6	147,1	166	172,6	199,3	218,1

Strategier og tiltak

Kontoret for voldsoffererstatning fikk i 2012 en midlertidig styrking av bevilgningen til nedbygging av beholdningene og behandling av søknader etter terrorangrepene 22. juli 2011. Kontoret for voldsoffererstatning har i løpet av høsten 2011 og våren 2012 mer enn doblet antall årsverk i virksomheten, noe som har krevd ombygginger og betydelige opplæringstiltak. Det er samtidig innført en rekke tiltak for å nå målet om å redusere saksbehandlingstiden og antall ubehandlede saker i løpet av 2012 og 2013.

Kontoret for voldsoffererstatning innførte bl.a. et nytt elektronisk saksbehandlingssystem våren 2012. Dette skal bedre effektiviteten, kvaliteten og brukertilfredsheten i voldsoffererstatningsordningen. Et elektronisk saksbehandlingssystem er nødvendig for å øke effektiviteten og gi bedre administrative rutiner, samtidig som virksomheten får bygget ned restansene. Omlegging til elektronisk saksbehandling er en krevende prosess som tar tid. Det er viktig at Kontoret for voldsoffererstatning fortsetter arbeidet slik at omleggingen blir vellykket og gir en best mulig effekt. Kontoret for voldsoffererstatning skal arbeide med å legge opp til elektronisk overføring av klagesakene til klageorganet, og videreutvikling av saksbehandlingssystemet.

Regjeringen foreslår at bevilgningsøkningen videreføres i 2013, se nærmere omtale under kap.

472 Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre, post 01 Driftsutgifter.

6.1.2 Konkursrådet

Resultater og tilstandsvurdering

Konkursrådet er et faglig uavhengig organ som gir råd, avgir uttalelser og driver øvrig faglig virksomhet på egne vegne. Rådet oppnevnes av og er administrativt knyttet til Justis- og beredskapsdepartementet. Konkursrådets midler stilles til rådighet av departementet gjennom årlige tildelingsbrev.

Justis- og beredskapsdepartementet har gjennomført en intern evaluering av Konkursrådets virksomhet. Det er bred enighet om at Konkursrådets virksomhet er viktig. Dette gjelder særlig den veiledende, utviklingsorienterte og praksisharmoniserende rollen som rådet har overfor etater som på ulik måte har ansvar for konkursbehandling eller forebygging av økonomisk kriminalitet.

Strategier og tiltak

Evalueringen har avdekket behov for enkelte endringer i rådets mandat, særlig i forhold til den administrative tilknytningen til departementet. Dagens konkursråd er oppnevnt ut 2012. Et nytt konkursråd med revidert mandat vil bli oppnevnt fra 1. januar 2013.

Kap. 470 Fri rettshjelp

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	6 465	6 191	6 438
70	Fri sakførsel	457 877	459 922	517 059
71	Fritt rettsråd	166 476	190 900	158 545
72	Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak	29 238	29 456	31 293
	Sum kap. 0470	660 056	686 469	713 335

1 Innledning

Det kan gis tilskudd til dekning av rettshjelpsutgifter i tvistesaker i og utenfor rettergang. De årlige utgiftene avhenger av i hvilken grad publikum benytter seg av tilbudet, og er derfor vanskelig å anslå på forhånd. Bevilgningen til ordningen omfatter også tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til sakkyndige og meddommere m.m. i saker der det er gitt fri sakførsel. Pga. ordningens karakter er utgiftene vanskelig å anslå.

Det foreslås en bevilgning på posten på 6,4 mill. kroner.

Post 70 Fri sakførsel

Bevilgningen på posten skal gå til dekning av utgifter til advokat m.m. i saker hvor det er innvilget hel eller delvis fri sakførsel etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fri sakførsel gis i saker for domstolene og for særskilte forvaltningsorganer som fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, kontrollkommisjonen (for psykisk helsevern), smittevernnemnda m.m.

På bakgrunn av styrkingen av fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, foreslås posten økt med 20 mill. kroner, jf. omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, programkategori 11.00 Administrasjon, Delmål 1.2 Effektiv organisering og drift av underliggende virksomheter og postomtalen på kap. 853, post 01.

Kap. 3470 Fri rettshjelp

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Tilkjente saksomkostninger m.m.	3 673	2 340	3 450
	Sum kap. 3470	3 673	2 340	3 450

1 Postomtale

Post 01 Tilkjente saksomkostninger m.m.

Saksomkostninger tilkjent staten i benefiserte saker føres under denne posten.

Videre foreslås bevilgningen økt på bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling med 25 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 517,1 mill. kroner.

Post 71 Fritt rettsråd

Bevilgningen på posten skal gå til å dekke utgifter til advokat og rettshjelper i saker hvor det helt eller delvis er innvilget fritt rettsråd etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fritt rettsråd er juridisk rådgivning i saker som ikke er til behandling i domstolene eller et annet organ hvor det kan gis fri sakførsel, jf. omtale under post 70.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen under posten med 37 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 158,5 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til spesielle rettshjelpstiltak

Bevilgningen på posten dekker primært tilskudd for å sikre rettssikkerhetsarbeid og tilskudd til rettshjelpsvirksomhet. Tilskuddsmidlene vil bli kunngjort offentlig av Justis- og beredskapsdepartementet.

Det foreslås at bevilgningen på posten økes med 1,255 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 476 Førstelinjerettshjelp, post 01 Driftsutgifter, jf. omtale under kap. 476, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 31,3 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 3,5 mill. kroner.

Kap. 471 Statens erstatningsansvar

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	105 956	103 842	117 599
72	Erstatning i anledning av straffeforfølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	19 681	29 800	20 453
	Sum kap. 0471	125 637	133 642	138 052

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens utbetalinger etter de alminnelige erstatningsregler og erstatning i anledning av straffeforfølgning.

2 Postomtale**Post 71 Erstatningsansvar m.m., overslagsbevilgning**

Utbetalinger som følge av at staten er erstatningsansvarlig etter de alminnelige erstatningsregler eller har inngått forlik uten å erkjenne ansvar, belastes denne posten. Unntatt er utbetalinger som følge av statens ansvar i kontraktsforhold og ansvar i forbindelse med statens forretningsdrift. Bevilgningen på posten er regelstyrt, og bevilgningsforslaget er et overslag.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen under posten med 10 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 117,599 mill. kroner.

Post 72 Erstatning i anledning av straffeforfølgning, overslagsbevilgning

Etter straffeprosessloven kapitlene 30 og 31, jf. forskrift om standardsatser for erstatning i anledning straffeforfølgning, har en siktet rett til erstatning for økonomisk tap og til oppreisning etter faste satser for krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art dersom vedkommende blir frifunnet, forfølgningen mot vedkommende blir innstilt, eller vedkommende har vært pågrepet eller fengslet i strid med sentrale menneskerettskonvensjoner. Bevilgningen på posten er regelstyrt.

På bakgrunn av regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å redusere bevilgningen under posten med 10 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 20,4 mill. kroner.

Kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2011	budsjett 2012	2013
01	Driftsutgifter	20 563	45 608	45 641
70	Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	218 114	376 478	388 902
	Sum kap. 0472	238 677	422 086	434 543

1 Innledning

Kontoret for voldsoffererstatning behandler søknader om voldsoffererstatning fra personer som er påført personskade som følge av straffbar voldshandling. Bemanningen ved Kontoret for voldsoffererstatning utgjorde 43 årsverk per 1.

mars 2012. Kontoret behandler og avgjør søknader om voldsoffererstatning i første instans.

Kontoret for voldsoffererstatning har ansvaret for Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre, i alt 14 kontorer. Bemanningen ved Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre utgjorde 12,2 årsverk per 1. mars 2012.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Kontoret for voldsoffererstatning og driftsutgifter for Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2012 ble 1,5 mill. kroner omdisponert til kap. 400 Justis- og beredskapsdepartementet, post 01 Driftsutgifter. Dette foreslås videreført for 2013, og bevilgningen foreslås derfor redusert med 1,5 mill. kroner, jf. omtale under kap. 400, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 45,6 mill. kroner.

Post 70 Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning

Posten er en regelstyrt overslagsbevilgning og skal gå til erstatning i saker etter voldsoffererstatningsloven.

Det foreslås en bevilgning på posten på 388,9 mill. kroner.

Kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	34 777	38 033	39 414
	Sum kap. 0473	34 777	38 033	39 414

1 Innledning

Statens sivilrettsforvaltning fatter etter delegasjon vedtak på flere sivilrettslige felt, herunder erstatning i anledning av straffeforfølgning etter straffeprosessloven kapittel 31, klagesaker etter lov om fri rettshjelp, klager over fylkesmennenes vedtak i tomtefestesaker og oppgaven med stadfestelse av testament. Virksomheten har også sekretariatsfunksjoner for Erstatningsnemnda for voldsofre, Stortingets rettfærdsvederlagsutvalg, Den rettsmedisinske kommisjon og Barnesakkyndig kommisjon. Statens sivilrettsforvaltning skal være et kompetansesenter på fagområdene som tilligger virksomheten.

Bemanningen i Statens sivilrettsforvaltning utgjorde 52 årsverk per 1. mars 2012.

2 Postomtale**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Statens sivilrettsforvaltning. Bevilgningen dekker også godtgjørelser, reise- og kursutgifter til medlemmer av utvalgene for rettfærdsvederlag og Erstatningsnemnda for voldsofre.

Bevilgningen dekker i tillegg de ordinære driftsutgiftene til Den rettsmedisinske kommisjon, herunder kommisjonens sekretariat.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 473, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 39,4 mill. kroner.

Kap. 3473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Diverse inntekter		5	5
	Sum kap. 3473		5	5

1 Postomtale

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke utgifter som Den rettsmedisinske kommisjon har i forbindelse med kurs og eventuelle andre inntekter.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 473, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5 000 kroner.

Kap. 474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	68 523	72 976	76 815
	Sum kap. 0474	68 523	72 976	76 815

1 Innledning

Som en viktig del av rettspleien tilbyr konfliktrådene meglings, tilrettelagte møter og stormøter mellom parter i konflikt som følge av et straffbart forhold eller sivile uoverensstemmelser av rettslig eller utenomrettslig art. Sekretariatet for konfliktrådene har ansvaret for drift og utvikling av 22 konfliktråd.

per 1. mars 2012, mens i konfliktrådene var bemanningen på samme tidspunkt 67 årsverk.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 474, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak.

Som en del av omstillingsprosessen er de ansatte i Siviltjenesten overført til politi- og lensmannsetaten, konfliktrådene og kriminalomsorgen. Det foreslås i den forbindelse å øke bevilgningen under kap. 474, post 01 med 1,208 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 450, post 01 med 1,2 mill. kroner, jf. omtale under kap. 450.

Det foreslås en bevilgning på posten på 76,8 mill. kroner.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal gå til drift av 22 konfliktråd, og til drift av Sekretariatet for konfliktrådene. Ved sekretariatet utgjorde bemanningen 14 årsverk

Kap. 3474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
02	Refusjoner	3 619	2 329	2 406
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	871		
18	Refusjon av sykepenger	1 545		
	Sum kap. 3474	6 035	2 329	2 406

1 Postomtale

Post 02 Refusjoner

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke konfliktrådenes utgifter i forbindelse med kurs og konferanser.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 474, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2,4 mill. kroner.

Kap. 475 Bobehandling

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	72 562	72 785	74 459
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	5 631	8 490	8 770
	Sum kap. 0475	78 193	81 275	83 229

1 Innledning

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling, utgifter til Justis- og beredskapsdepartementet særskilte garantiordning til granskning av konkursboer og utgifter til Konkursrådet.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling i tilfeller hvor boet eller den som begjærer konkurs (rekvirenten) ikke dekker utgiftene. Dette er regelstyrte utgifter etter konkursloven § 73.

Det foreslås en bevilgning på posten på 74,5 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til Justis- og beredskapsdepartementet særskilte garantiordning og utgifter til drift av Konkursrådet.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet under garantiordning i 2013 får fullmakt til å kunne pådra seg forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475, post 21 med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner, jf. forslag til vedtak. Videre foreslås det at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475, post 21 tilbakebetalte inntekter under garantiordningen, jf. forslag til vedtak. Slik tilbakebetaling skjer i de tilfeller hvor boet likevel får inn penger etter at tingretten har betalt ut garantibeløp til bostyrer.

Bevilgningen dekker også godtgjørelser til medlemmene av Konkursrådet og Konkursrådets utgifter til administrasjon, varer og tjenester. Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475, post 21 inntektene ved avholdelse av arrangementer i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,8 mill. kroner.

Kap. 476 Førstelinjerettshjelp

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2011	Saldert budsjett 2012	
01	Driftsutgifter	2 183	7 640	
	Sum kap. 0476	2 183	7 640	

1 Innledning

Som et første tiltak i arbeidet med å forbedre retts-
hjelpsordningen, satte Justisdepartementet i 2010
i gang et pilotprosjekt for å prøve ut førstelinje-
rettshjelp i Buskerud og Rogaland, samt i fem
kommuner i et interkommunalt samarbeid i Lin-
desnesregionen. Ved pilotprosjektets oppstart ble
det lagt til grunn at prosjektperioden skulle foregå
fra høsten 2010 til høsten 2012. Prosjektet avvikles
ved utgangen av 2012. Evalueringen av prosjektet
er i gang, og vil være ferdigstilt vinteren/våren
2013.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Som følge av at pilotprosjektet for førstelinjeretts-
hjelp avsluttes fra 2013, foreslås det at bevilgnin-
gen på posten reduseres med 1,2 mill. kroner mot
en tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 470
Fri rettshjelp, post 72 Tilskudd til spesielle retts-
hjelpstiltak, jf. omtale under kap. 470, post 72. Det
foreslås videre at bevilgningen på posten reduse-
res med ytterligere 6,5 mill. kroner.

Programkategori 06.80 Svalbardbudsjettet

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	-543 563	120 715	145 738	20,7
	Sum kategori 06.80	-543 563	120 715	145 738	20,7

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
480	Svalbardbudsjettet	-543 563	120 715	145 738	20,7
	Sum kategori 06.80	-543 563	120 715	145 738	20,7

Justis- og beredskapsdepartementet fremmer svalbardbudsjettet som en egen budsjettproposisjon samtidig med statsbudsjettet. Bakgrunnen for dette er artikkel 8 i Svalbardtraktaten som begrenser adgangen til å oppkreve skatter og avgifter på Svalbard og hvordan disse midlene kan anvendes. De skatter og avgifter som innkreves på Svalbard skal komme Svalbard til gode. Stortinget sluttet seg til regjeringens ønske om å videreføre ordningen med et eget svalbardbudsjett under behandlingen av St.meld. nr. 22 (2008-2009) *Svalbard* (jf. Innst. S. nr. 336 (2008-2009)).

Hvert år gis et tilskudd fra statsbudsjettet til dekning av underskuddet på svalbardbudsjettet. De siste tre årene (2009-2011) har imidlertid inntektene vært unormalt høye. Dette har gitt et positivt resultat som innebærer at svalbardbudsjettet også i 2011 tilbakeførte midler til statskassen. Etter bl.a. endringer i bestemmelsene for selskappskatt er det ventet at de unormalt høye skatteinntektene de siste årene fra og med 2012 vil bli vesentlig lavere. For 2013 er det foreslått 317,3 mill. kroner i utgifter og 171,6 mill. kroner i inntekter på svalbardbudsjettet. Differansen blir 145,7 mill. kroner og denne differansen danner grunnlaget for til-

skuddet over Justis- og beredskapsdepartementets kap. 480.

Stortingets behandling av St.meld. nr. 22 (2008-2009) *Svalbard* viser at det er bred politisk enighet om hovedmålene i svalbardpolitikken. Målene har ligget fast i lang tid og historien har vist at forvaltning av øygruppa etter disse målene har vært vellykket.

Som følge av satsingen på Svalbard har Sysselmannen opplevd en økning i sine oppgaver både i omfang og kompleksitet. For å avhjelpe dette ble Sysselmannens rammer styrket med 7,3 mill. kroner i 2010. Økningen bidro til at Sysselmannen fortsatt kan utføre dagens oppgaver på en god og effektiv måte. Styrkingen bidro også til at man kunne reparere og oppgradere sysselmannsgården (som også tjener som representasjonslokaler). I tillegg er planlegging av en utvidelse av Sysselmannens administrasjonsbygg igangsatt, for bl.a. å kunne etablere et tidsmessige stabsrom til bruk ved større hendelser der det settes krisestab. Budsjettstyrkingen har bidratt til å tydeliggjøre Sysselmannens rolle som Regjeringens fremste representant på øygruppen.

Stortinget har vedtatt å styrke helikopter-tjenesten på Svalbard ved at det fra 2014 legges opp til at det vil være stasjonert to store og likeverdige helikoptre ved basen i Longyearbyen. For å få tilfredsstillende hangarforhold for disse fra 2014 må det bygges en ny hangar. Regjeringen foreslår at det bevilges midler til bygging av ny hangar i 2013.

Kontrakten for leie av Sysselmannens tjenestefartøy går ut etter endt seilingssesong i 2012. I påvente av endelige avklaringer av hvilke konsekvenser valg av nye helikoptre fra 2014 vil ha for størrelsen på fartøyets helikopterdekk, har Sysselmannen inngått ny kontrakt for leie av tjenestefartøy begrenset til seilingssesongen 2013. Kontrakten har en noe høyere kostnad enn gjeldende kontrakt, men den økte kostnaden vil håndteres innenfor gjeldende budsjetttrammer. Det foreslås

at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt i 2013 til å inngå kontrakt om leie av tenestefartøy for Sysselmannen på Svalbard fra og med 2014, jf. forslag til vedtak i Prop. 1 S Svalbardbudsjettet (2012-2013).

Klima- og forurensningsdirektoratet har pålagt Longyearbyen lokalstyre et rensekraftkrav for det kullfyrte energiverket i Longyearbyen. Det ble i budsjettet for 2012 bevilget 14,6 mill. kroner til oppstart av byggearbeidene. Det foreslås i neste års budsjett å øke denne bevilgningen med ytterligere 14,6 mill. kroner til å videreføre byggearbeidet samt 0,8 mill. kroner til driftskostnader. For nærmere omtale av bevilgningen til Longyearbyen lokalstyre se Prop. 1 S Svalbardbudsjettet (2012-2013).

Svalbardbudsjettet har i regjeringsperioden hatt følgende større endringer:

Tabell 2.53 Oversikt over saldert budsjett for perioden 2006-2012 og forslag for 2013

	i 1 000 kroner							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Kap. 480 Svalbardbudsjettet, post 50 Tilskudd	96 559	123 909	143 487	129 852	112 977	91 086	120 715	145 738
Svalbardbudsjettet – utgifter	188 330	215 683	221 247	231 662	248 787	266 886	293 515	317 290

- I 2007 ble tilskuddet til Svalbard økt med 20 mill. kroner til etablering av en reservekraftløsning i Longyearbyen.
- Fra 2008 er det innført et nytt skattesystem som tilsvarende en inntektsreduksjon og økt tilskudd til Svalbard på om lag 14 mill. kroner.
- Rutinene for prisjustering av svalbardbudsjettet er lagt om. Dette har gitt en styrking av tilskuddet på 5,5 mill. kroner i perioden.
- I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2009 ble det bevilget 1 mill. kroner for å utbedre sysselmannsboligen, og 1,4 mill. kroner for å videreføre feltinspektørtjenesten i 2009.
- Bevilgningen til Sysselmannen på Svalbard ble styrket med 7,3 mill. kroner i 2010. I tillegg ble budsjettet til Longyearbyen lokalstyre økt med 2,7 mill. kroner for å møte utfordringene innen skole- og barnehagesektoren.
- I 2011 ble svalbardbudsjettet økt med 18,1 mill. kroner, hvorav ca. 14,5 mill. kroner gikk til Longyearbyen lokalstyre bl.a. som en konse-

kvens av at det øremerkede barnehagetilskuddet falt bort.

- I 2012 ble budsjettet styrket med 14,6 mill. kroner til byggstart av renseanlegg ved energiverket i Longyearbyen.
- I 2013 foreslås budsjettet styrket med 15,4 mill. kroner til videre arbeid med etableringen av renseanlegget på kraftverket.

I tillegg til tilskuddet over kap. 480 har staten årlig betydelige utgifter, bl.a. til støtte til forskning på Svalbard og til nasjonale tiltak som sykehus og universitet i Longyearbyen. Utgiftene til disse formålene bevilges over det ordinære statsbudsjettet under de enkelte fagdepartementenes kapitler. En oversikt over og omtale av bevilgninger til svalbardformål over de andre fagdepartementenes budsjetter er gitt i svalbardbudsjettet punkt 4 og vedlegg 1.

Det er gitt en nærmere redegjørelse for målene for norsk svalbardpolitikk i Prop. 1 S Svalbardbudsjettet (2012-2013).

Programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring

Utgifter under programkategori 06.90 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
01-23	Driftsutgifter	2 831 148	2 845 338	2 681 305	-5,8
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	113 973	58 311		-100,0
60-69	Overføringer til kommuner	233 749	263 185	246 394	-6,4
70-89	Overføringer til private	605 534	678 862	625 239	-7,9
	Sum kategori 06.90	3 784 404	3 845 696	3 552 938	-7,6

Utgifter under programkategori 06.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013	Pst. endr. 12/13
490	Utlendingsdirektoratet	3 514 069	3 585 361	3 260 997	-9,0
491	Utlendingsnemnda	270 335	260 335	291 941	12,1
	Sum kategori 06.90	3 784 404	3 845 696	3 552 938	-7,6

1 Innledning

Programkategorien omfatter utforming og iverksetting av innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikken som Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for, herunder utvikling og forvaltning av utlendingslovgivningen, drift av asylmottak og effektive tiltak for frivillig retur. Ansvarlige departement for utlendingsforvaltningen er Justis- og beredskapsdepartementet og Arbeidsdepartementet (arbeidsinnvandring og EØS-innvandring). Ansvar for den konkrete gjennomføringen ligger hos Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE), politiet og utenriksjenseten. Integreringspolitikken, inkludert statsborgerlovgivningen, sorterer under Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Det vises for øvrig til programkategori 06.40 der politiets oppgaver

med utlendingskontroll og gjennomføring av returer mv. er nærmere omtalt.

De største utgiftspostene under programkategori 06.90 er knyttet til drift av mottak for asylsøkere (kap. 490, post 21), økonomiske ytelser til beboere i mottak (kap. 490, post 70), vertskommunetilskudd (kap. 490, post 60) og drift av UDI og UNE (kap. 490, post 01 og 22 og kap. 491, post 01 og 21). Bevilgningsbehovet på feltet er i stor grad avhengig av antallet personer som søker asyl og andre tillatelser til opphold og arbeid i Norge.

Bevilgningsforslaget under programkategori 06.90 for 2013 innebærer en reduksjon sammenliknet med saldert budsjett 2012. Hovedårsaken til dette er at prognosen for antallet beboere i mottak er lavere enn det som ble lagt til grunn for saldert budsjett 2012.

Tabell 2.54 Sentrale prognoser til grunn for 2013-budsjettet

	Antall
Asylsøkere til Norge	9 000
Uttak av overføringsflyktninger	1 120
Oppholdssaker ¹	86 500
Familiemedlemmer til flyktninger (reiseutgifter)	1 000
Personer i mottak og omsorgssentre gjennomsnitt	14 230

¹ Oppholdssaker er alle saker som kommer inn til UDI som ikke er asylsak, overføringsflyktningssak eller anmodning fra utlandet om tilbaketakelse etter Dublinregelverket.

Tallene i tabellen er prognoser og må ikke forveksles med måltall. Prognoser som gjelder asylsøkere og innvandring er usikre.

Tabell 2.55 Mål for programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring

Hovedmål	Delmål
En helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk	Målrettet tilrettelegging for og kontroll med innreise og opphold Regulert familieinnvandring som ivaretar retten til familieliv Beskyttelse og varige løsninger for flyktninger Tilpasset og nøkternt mottakstilbud for asylsøkere Rask retur av utlendinger uten lovlig opphold
En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor	En samordnet, effektiv og serviceorientert utlendingsforvaltning med kort saksbehandlingstid. Systematisk kunnskapsinnhenting som grunnlag for politikkutvikling og forvaltning

2 Generelle utviklingstrekk og hovedutfordringer

Om lag 214 millioner mennesker bor ifølge FN i et annet land enn sitt fødeland og regnes som internasjonale migranter. Dette er vel tre pst. av jordas befolkning.

I underkant av 60 pst. av de internasjonale migrantene befinner seg i høyt utviklede land. I mange av disse landene er den demografiske utviklingen preget av en raskt aldrende befolkning. Samtidig har en voksende andel unge mennesker i fattige, ofte konfliktfylte og mindre utviklede land, problemer med å finne arbeid og trygge leveforhold i hjemlandet. Dette betyr at migrasjonsstrømmene kan komme til å øke.

De største utfordringene på migrasjonsfeltet er knyttet til flyktninger og personer i en flyktninglignende situasjon. Ved inngangen til 2012 var det om lag 35,5 millioner mennesker som falt inn-

under målgruppen for FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), såkalte «persons of concern». 25,9 millioner fikk beskyttelse/assistanse fra UNHCR, hvorav 10,4 millioner var flyktninger og 15,5 millioner var internt fordrevne i sine hjemland. De landene det kommer flest flyktninger fra er Afghanistan, Irak og Somalia. Dette har også gjenspeilet seg i ankomstene av asylsøkere til Norge de siste årene. Land med flest registrerte flyktninger i 2011 var Pakistan (1,7 millioner) og Iran (887 000). For utfyllende opplysninger vises det til UNHCRs årsrapport *Global Trends 2011*.

I 2011 måtte 4,3 millioner mennesker flykte på grunn av konflikt eller forfølgelse. Av disse søkte mer enn 876 000 personer asyl, det høyeste tallet på ti år. UNHCRs tall for asylsøknader i 44 industrialiserte mottakerland, inkludert europeiske land, viser en oppgang på 20 pst. fra 2010 til 2011. Som det fremgår nedenfor var bildet et annet for Norges del med en nedgang på 10 pst.

Økningen i antallet asylsøkere til Europa tilskrives blant annet forholdene i Syria, visumfrihet for flere land på Vest-Balkan og utfordringer med stort press på Schengen-landenes yttergrense mellom Hellas og Tyrkia. Situasjonen i Syria og visumfrihet for land på Balkan ser imidlertid ut til å ha hatt liten virkning på ankomstbildet til Norge per september 2012.

Den vanskelige økonomiske situasjonen i mange europeiske land kan på sikt føre til at tredjelandsborgere med opphold i disse landene vil søke seg til andre land med en bedre økonomisk situasjon.

Migrasjon til Norge kan deles inn i fire hovedkategorier:

- Arbeidsinnvandring

- Familieinnvandring
- Beskyttelse og opphold på humanitært grunnlag
- Innvandring med formål utdanning og kulturutveksling o.l.

Nettoinnvandringen til Norge var i 2011 på det høyeste nivået noensinne. 63 pst. av innvandringen av utenlandske borgere kom fra EU-land².

² Statistisk sentralbyrå (SSB) utarbeider migrasjonsstatistikk basert på registrerte inn- og utvandring i Det sentrale folkeregisteret. Det hefter en del usikkerhet ved tallene da det ikke er alle som melder flytting.

Tabell 2.56 Innvandring, utvandring og nettoinnvandring

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Innvandring	40 148	45 776	61 774	66 961	65 186	73 852	79 498
Utvandring	21 709	22 053	22 122	23 615	26 549	31 506	32 446
Nettoinnvandring	18 439	23 723	39 652	43 346	38 637	42 346	47 032

Den største gruppen av nye innvandrere til Norge er arbeidsinnvandrere. Om lag 26 700 arbeidsinnvandrere fra land utenfor Norden kom til Norge i 2011. Mye av arbeidsinnvandringen er midlertidig, herunder en stor gruppe sesongarbeidere. Det vises for øvrig til Prop. 1 S (2012-2013) for Arbeidsdepartementet for nærmere omtale av arbeidsinnvandringen.

Familieinnvandring er det viktigste grunnlaget for innvandring fra land utenfor EU-området. I 2011 ble det innvilget 12 900 nye familieinnvandringstillatelser, en oppgang på om lag 2 900 fra 2010. Økningen skyldes både at antall søkere har økt med 10 pst. og at UDI har behandlet flere saker.

I 2011 kom det 9 053 asylsøkere til Norge. Dette er en nedgang på om lag 1 000, dvs. 10 pst. fra 2010. Antall asylsøkere per september 2012 ligger på om lag samme nivå som på samme tid i 2010. I 2011 fikk 4 735 innvilget oppholdstillatelse etter asylsøknad mot 5 701 i 2010 (i UDI og UNE).

For mer informasjon om innvandrerbefolkningen i Norge vises det til Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementets budsjettproposisjon for 2013.

Det befinner seg mennesker som oppholder og livnærer seg ulovlig i Norge. Dette gjelder bl.a. personer med endelig avslag på en asylsøknad eller annen søknad om opphold, personer som har

mistet oppholdsgrunnlaget eller personer som har kommet hit ulovlig og aldri har søkt om noen tillatelse.³ Per 30. juni 2012 satt det dessuten nærmere 5 000 personer med utreiseplikt i mottak.

I 2011 ble om lag 3 000 asylsøkere med avslag tvangsutsendt fra landet. Av disse ble 1 500 returnert til et annet europeisk land i Dublin-samarbeidet. De øvrige cirka 1 500 ble uttransportert til hjemlandet. I tillegg returnerte om lag 1 800 med utreiseplikt frivillig i regi av IOM (International Organization for Migration) og UDI.

Antall søknader om opphold og asyl kan variere betydelig i løpet av relativt kort tid. Dette stiller store krav til omstilling, kompetanse og kapasitet i alle deler av utlendingsforvaltningen. I tillegg stilles det krav til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), kommunene og en rekke andre sektormyndigheter i forbindelse med etablering og nedbygging av mottakstilbud samt bosettings- og integreringsarbeid. Styring av og ressursfordeling til de ulike sektormyndighetene må derfor ses i sammenheng.

Regjeringen vil for kommende år framheve følgende hovedutfordringer for de delene av utlen-

³ Statistisk sentralbyrå (SSB) anslø at det i 2006 kunne være om lag 18 000 personer uten lovlig opphold i Norge. SSB understreket imidlertid at det er stor usikkerhet knyttet til slike beregninger. Det reelle tallet kunne ligge et sted mellom 10 500 og 32 000 utlendinger.

dingsfeltet som Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for:

- Utlendingsforvaltningen har fortsatt et høyt antall saker til behandling. Innenfor flere saks kategorier er saksbehandlingstiden for lang og det er et større antall ubehandlede saker enn ønskelig. Organisering, arbeidsmetoder og saksbehandlingsverktøy i utlendingsforvaltningen må fortsatt videreutvikles for å sikre rask og korrekt saksbehandling og redusere antall ubehandlede saker.
- Det er viktig å verne om asylinstutttet og motvirke at dette utnyttes av personer som ikke har behov for beskyttelse. Norsk asylpraksis

skal i hovedtrekk samsvare med praksis i andre sammenlignbare land og se hen til utviklingen innenfor EU.

- Et betydelig antall asylsøkere som har fått avslag på sin asylsøknad og andre utlendinger uten lovlig oppholdsgrunnlag, velger å oppholde seg ulovlig i Norge. Det er store utfordringer med et høyt antall personer som blir boende i mottak etter avslag eller som oppholder seg på ukjent adresse. Denne situasjonen forsterker behovet for en målrettet utlendingskontroll og ytterligere effektivisering av returarbeidet.

Tabell 2.57 Oversikt over saldert budsjett hvert år i perioden 2006-2012 og forslag for 2013, for kapitler under programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring

	(i mill. kroner)							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Forslag 2013
Kap. 490 Utlendingsdirektoratet	1 266	1 255	1 295	3 031	4 575	3 756	3 585	3 261
Kap. 491 Utlendingsnemda	116	128	127	251	246	248	260	292

3 En helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningspolitikk

3.1 Tilrettelegging og kontroll med innreise og opphold

Innvandringen til Norge skal styres slik at den er samfunnstjenlig, balansert og bærekraftig. Regulering av innreise og innvandring til Norge skjer gjennom utlendingsloven og utlendingsforskriften, og skal være i overensstemmelse med internasjonale forpliktelser og avtaler.

3.1.1 Identitet

Resultater og tilstandsvurdering

En av de sentrale utfordringene, som berører hele utlendingsforvaltningen, gjelder utlendinger uten avklart identitet. Arbeidet med å avklare identitet skjer bl.a. ved bruk av intervjuer, verifiseringsundersøkelser i hjemlandet, opptak og registrering av fingeravtrykk, aldersundersøkelse, språktester, DNA-tester mv. Det vises for øvrig til programkategori 06.40 for en nærmere beskrivelse av politiets arbeid med identitetsfastsettelse og virksomheten til Nasjonalt identitets- og dokumentasjonsenter (NID).

I 2009 ble kravet til dokumentert identitet strammet inn overfor asylsøkere som vurderes etter bestemmelsen om opphold på grunn av sterke menneskelige hensyn. Som følge av endringene avslås nå flere saker fordi identiteten ikke er dokumentert. I tilfeller hvor det innvilges opphold selv om identiteten ikke er dokumentert, gis det også i større grad tillatelser som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse eller familieinnvandring. Tillatelsene kan imidlertid fornyes og gir rett til å arbeide. Personer som innvilges tillatelser med slike begrensninger som nevnt, blir normalt ikke bosatt i kommunene. Per 31. juli 2012 var det 784 personer som har en slik oppholdstillatelse, hvorav 40 pst. av disse var barn. I 2011 ble det gitt 397 slike oppholdstillatelser.

Hvor mange som legger frem dokumenter ved søknad om fornyelse, og dermed gis en tillatelse som danner grunnlag for familieinnvandring og permanent tillatelse, har variert noe over tid. Fra og med 2010 fram til 31. juli 2012 har om lag 40 pst. av de som har fått fornyet tillatelse i perioden, fått en slik tillatelse på bakgrunn av fremlagt dokumentasjon på identitet.

Gjennom endringer i utlendingsloven og utlendingsforskriften er det innført en ny ordning med Schengen-standardiserte oppholdskort som inne-

holder elektronisk lagret biometri i form av ansiktsfoto og fingeravtrykk, jf. Innst. 197 L (2011-2012) og Prop. 59 L (2011-2012). Regelendringene trådte i kraft 20. mai 2012.

Strategier og tiltak

Problemstillingen med uavklart identitet aktualiserer tiltak i hele utlendingsforvaltningen jf. også programkategori 06.40. Departementet har vært spesielt opptatt av å følge med på virkningene av praksis med å gi tillatelser som ikke danner grunnlag for familieinnvandring eller permanent oppholdstillatelse. På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har Fafo utarbeidet rapporten *Lovlig med forbehold – Bruk av oppholdstillatelser med begrensninger for å øke andelen asylsøkere som dokumenterer sin identitet* (Fafo-rapport 2012: 38). Rapporten peker på fire hovedforklaringer til at ikke flere fremskaffer identitetsdokumenter i fornyelsesrunden; informasjonssvikt, praktiske hindringer, økonomiske hindringer og frykt for konsekvenser for familie i hjemlandet. Justis- og beredskapsdepartementet har bedt UDI om å utrede konkrete forslag til hvordan de svakheter som ovennevnte rapport påpeker kan rettes opp. Sammen med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet arbeides det også for bl.a. å se på praksis med at gruppen normalt ikke bosettes i kommunene. Departementet vil fortsatt følge utviklingen på dette feltet nøye og vurdere eventuelle endringstiltak.

3.1.2 Visum og grenseboerbevis

Resultater og tilstandsvurdering

Det behandles hvert år et meget høyt antall visumsøknader. De fleste søknadene behandles ved utenriksstasjonene.

Tabell 2.59 Antall innvilgede besøksvisum, utvalgte land

Land	Innvilgelser besøksvisum 2010	Innvilgelser besøksvisum 2011	Innvilgelsespst. 2011
Russland	46 373	52 884	99 pst.
Kina	20 348	29 738	99 pst.
Filippinene	6 625	9 693	94 pst.

I oktober 2011 startet den gradvise utrulling av Schengen-landenes sentrale visuminformasjonsystem (VIS). Fra oktober 2012 skal VIS være i bruk i Nord-Afrika, Midtøsten og Gulfstatene.

Tabell 2.58 Visumsaker behandlet ved utenriksstasjonene og i UDI i 2011

Besøksvisum	147 585
Innreisevisum	19 230
Jobbsøkervisum	273
Transittvisum	10
<i>Sum</i>	<i>167 098</i>

Norge har felles visumpolitikk med de øvrige Schengen-landene. Et sentralt mål er å legge til rette for økt lokalt konsulært samarbeid og bruk av hverandres utenriksstasjoner for å behandle visumsøknader. Norge har allerede inngått et slikt samarbeid med en rekke stater om at deres utenriksstasjoner kan motta og innvilge søknader om visum til Norge i land hvor Norge ikke er representert med egen utenriksstasjon som behandler visumsaker. Med virkning fra 1. juli 2012 ble det foretatt endringer i utlendingsloven som innebærer at Norge også kan delegerer til et annet Schengen-lands utenriksstasjon å avslå søknader om visum til Norge, jf. Prop. 87 L (2011-2012) *Endringer i utlendingsloven m.m.*) og Innst. 322 L (2011-2012).

Den totale innvilgelsesprosenten i visumsaker i 2011 var 95 pst. Høyest innvilgelsesprosent hadde statsborgere fra Russland, Kina og Filippinene. Antall innvilgelser til borgere fra Kina og Filippinene økte med om lag 50 pst. fra 2010 til 2011.

Tidspunkt og rekkefølge for videre utrulling diskuteres blant Schengen-landene. Visumdata-basen inneholder personopplysninger, herunder biometri (ansiktsfoto og fingeravtrykk), som gjør det let-

tere å kontrollere visumsøkere ved innreise og reduserer risikoen for misbruk og falske visum. Dette vil også effektivisere saksbehandlingen ved visumsøknader til Norge for dem som tidligere har fått visum til et Schengen-land. Det vil være synlig i basen om søker har overholdt visumreglene ved tidligere besøk. For øvrig vises det til Ot.prp. nr. 36 (2008-2009) *Om lov om endringer i utlendingsloven 1988 og utlendingsloven 2008 (gjennomføring av forordning nr. 767/2008 og rådsbeslutning nr. 633/2008 vedrørende VIS) mv.* og Innst. O. nr. 66 (2008-2009).

Stortingets Kommunal- og forvaltningskomité viste i Innst. 16 S (2011–2012) til at Regjeringen har til vurdering hvordan ordningen med bankgaranti skal kunne bli et virkemiddel for at flere skal kunne få visum til Norge. Samtidig hadde komiteen registrert UDIs forslag om å vurdere andre, enklere løsninger for denne gruppen og ga sin tilslutning til at ulike alternativer blir vurdert. Det ble bedt om at dette skjer raskt. Det har i arbeidet fremkommet flere utfordringer som har medført at arbeidet ennå ikke er slutført. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider videre med saken.

Avtalen om grenseboerbevis mellom Norge og Russland ble signert i Oslo 2. november 2010 og trådte i kraft 29. mai 2012. Formålet med avtalen er å legge til rette for utvikling av mellomfolkelig

kontakt som en nødvendig forutsetning for bærekraftig utvikling av økonomisk, sosialt og kulturelt samarbeid. I tillegg skal avtalen forenkle ordningen for gjensidige reiser. Avtalen innebærer at beboere som har vært lovlig bosatt i det definerte grenseområdet i minst tre forutgående år, kan få utstedt et grenseboerbevis som er gyldig i inntil tre år. Se for øvrig omtale under programkategori 06.40 om grensepasseringsstedet på Storskog.

Strategier og tiltak

En oppgradering av Schengen-landenes sentrale visumsinformasjonssystem (VIS) utredes, bl.a. for at systemet skal kunne levere innen forventet responstid på kompliserte søk. Det vises for øvrig til omtale under programkategori 06.40 om utvikling av nye tekniske systemer for inn- og utreisekontroll innenfor Schengen-samarbeidet.

3.1.3 Utvisning og bortvisning

Et utvisningsvedtak innebærer at man har plikt til å forlate Norge og får et forbud mot senere innreise enten for alltid eller for en angitt tidsperiode. Et bortvisningsvedtak betyr at man blir nektet innreise eller plikter å reise ut, men ikke at man i fremtiden vil bli nektet innreise eller opphold i Norge.

Resultater og tilstandsvurdering

Tabell 2.60 Utvisningsvedtak og bortvisningsvedtak i UDI, UNE og politiet

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Utvist	1 274	1 379	1 398	1 634	2 651	3 426	3 143	2 440
Bortvist	707	689	628	563	717	692	876	519

Tallene for første halvår 2012 viser en økning på henholdsvis 776 utvisningsvedtak og 138 bortvisningsvedtak sammenlignet med første halvår 2011. De fleste som blir utvist, utvises på grunn av

brudd på utlendingsloven. Regelverk om utvisning på dette grunnlaget ble også skjerpet ved gjennomføringen av EUs returdirektiv i norsk rett 24. desember 2010.

Tabell 2.61 Utvisningsvedtak 2011

Utvisning etter EØS-regelverket på grunn av ilagt straff	635
Utvisning for utlendinger utenfor EØS på grunn av ilagt straff	795
Utvisning for utlendinger utenfor EØS for brudd på utlendingsloven	1 713
Sum	3 143

Justisdepartementet ga i november 2011 instruks til UDI *GI-14/2011 Instruks om utøving av skjønn etter utlendingslova § 70 – vurdering av forholdsmessighet i utvisingssaker som rår barn.*

I februar 2012 behandlet Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) en sak mot Norge om utvisning (Antwi og andre vs. Norge (26940/10)). EMD prøvde om Norge hadde krenket retten til respekt for familielivet (Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8) på grunn av vedtakets betydning for den utviste utlendingens barn. EMD kom til at vedtaket var gyldig. Domstolens prinsipielle drøftelser samsvarer med de prinsipielle vurderinger som foretas i norsk utvisningspraksis og gir ikke grunnlag for justering i ovennevnte instruks fra departementet.

Strategier og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet oversendte UDI 5. juni 2012 *Instruks om unntak fra dublinprosedyren for kriminelle asylsøkere, der retur til hjemlandet enkelt kan gjennomføres* (GI-04/2012). I mange tilfeller kan asylsøkere sendes til et annet europeisk land som er ansvarlig for å behandle vedkommendes asylsøknad i henhold til Dublinforordningen. I instruksene heter det at det i stedet kan vurderes å behandle søknaden i Norge og returnere utlendingen tilbake til hjemlandet dersom utlendingen har begått kriminelle handlinger og en retur til hjemlandet enkelt kan gjennomføres. Målsettingen er å hindre at kriminelle asylsøkere som blir sendt ut skal komme tilbake til Norge.

I høringsnotat av 7. oktober 2011 foreslo Justisdepartementet å tydeliggjøre utvisningsgrunnlaget i utlendingsloven i de tilfeller hvor en utlending med permanent oppholdstillatelse blir straffet for et forhold som fant sted før den permanente oppholdstillatelsen ble innvilget. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med oppfølgingen av høringsrunden.

3.1.4 Grunnleggende nasjonale interesser

Resultater og tilstandsvurdering

Det forekommer årlig et antall saker hvor det er behov for å vurdere om saken berører grunnleggende nasjonale interesser fordi utlendingens tilstedeværelse i Norge utgjør en trussel. Det finnes også eksempler på saker i Norge og andre land i Europa hvor utlendinger som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser i den staten de oppholder seg, ikke kan sendes ut fordi utlendingen risikerer dødsstraff, tortur eller

umenneskelig eller nedverdiggende behandling. EMD foretar en streng vurdering for å sikre at statene respekterer det absolutte forbudet mot å returnere noen til umenneskelig behandling mv.

1. mars 2012 trådte det i kraft endringer i utlendingsloven som gir utvidet adgang til fengsling av utlendinger som utgjør en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser og som er i en utsendelsesprosess, jf. Prop. 138 L (2010–2011) *Endringer i utlendingsloven (utvidet adgang til fengsling mv.)* og Innst. 78 L (2011–2012). Siden det er et vilkår for fengsling etter Den europeiske menneskerettskonvensjon at det pågår en aktiv utsendelsesprosess, vil det imidlertid som utgangspunkt være en krenkelse av konvensjonen å fengsle personer som er vernet mot retur på grunn av fare for tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling.

Strategier og tiltak

I utvisingssaker mv. er det begrensninger i adgangen til å legge fram gradert informasjon for utlendingen eller dennes fullmektig. Dette er en prosessuell utfordring. Resultatet kan bli at utlendingsmyndighetene ikke kan dokumentere at det foreligger en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser til tross for at det foreligger gradert materiale som viser en slik trussel. Departementet arbeider med et forslag til nye prosessregler som vil bli sendt på høring så snart som mulig.

3.1.5 Aupairordningen

Resultater og tilstandsvurdering

Formålet med aupairordningen er kulturutveksling. Dette følger blant annet av Europarådets avtale nr. 68 av 24. november 1969 om plassering av au pairer, som Norge har ratifisert. Ordningen går ut på at en ung voksen skal få mulighet til å lære seg et annet språk og kultur gjennom å bli inkludert i en familie i vertslandet. Au pairen skal som gjenytelse bidra med visse tjenester, for eksempel lettere husarbeid og barnepass.

En utfordring med dagens aupairordning er å sikre at au pairene ikke blir utnyttet som billig, ufaglært arbeidskraft. Dette fremkommer bl.a. gjennom Fafos rapport *On Equal Terms? An evaluation of the Norwegian au pair scheme*. Rapporten ble utarbeidet på oppdrag fra UDI i 2009. Utfordringene er også beskrevet i *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2011–2014)*.

For å styrke kulturaspektet og motvirke at au paires utnyttes som billig arbeidskraft, har det

blitt gjennomført endringer i UDIs praksis gjennom GI-12/2011 – *Instruks vedrørende endringer i aupairordningen*, fastsatt av Justisdepartementet 22. desember 2011.

Det er opprettet en støtteordning, forvaltet av UDI, som gir støtte til å opprette og drive en informasjons- og rådgivningstjeneste for au pairer og deres vertsfamilier, jf. Innst. 16 S (2011-2012).

Det er foretatt endringer i utlendingsforskriften som blant annet regulerer au pairers mulighet til å bytte vertsfamilie fra det tidspunktet fullstendig søknad er levert. Endringene trådte i kraft 1. juli 2012, jf. Instruks G-05/2012.

Strategier og tiltak

Regjeringen er opptatt av å bevare aupairordningen som en ordning for kulturutveksling. Samtidig er dette en ordning som kan misbrukes og føre til utnyttelse av unge personer. Departementet vil derfor følge nøye med på om de tiltakene som gjennomføres bidrar til å forhindre misbruk og utnyttelse. Gjennomførte regel- og praksisendringer vil bli evaluert.

Justis- og beredskapsdepartementet har hatt på høring forslag om ny karanteneordning for vertsfamilier som misbruker aupairordningen. Forslaget innebærer at de aktuelle familiene kan nektes å engasjere au pairer i en periode. Saken er til behandling i departementet.

3.2 Regulert familieinnvandring som ivaretar retten til familieliv

Familieinnvandring brukes som samlebetegnelse for familiegjenforening og familieetablering. Familiegjenforening gjelder tilfeller hvor partene har levd sammen som ektefeller eller samboere før referansepersonen (den som bor her i landet) kom til Norge eller hvor søkeren er referansepersonens barn. Familieetablering brukes når den utlendingen som søker om opphold har inngått ekteskap med en person som allerede er bosatt i Norge, og partene ønsker å leve sammen her.

Økning i familieinnvandringen er en naturlig konsekvens av en stadig mer globalisert verden hvor giftemål og partnerskap inngås på tvers av landegrensene. Smidig regelverk og praksis kan også være viktig for å rekruttere etterspurt utenlandsk arbeidskraft. Samtidig skal krav til inntekt (underholdskravet) sikre at referansepersonen kan forsørge den som flytter til Norge. Underholdskravet skal styrke posisjonen til unge men-

nesker i Norge slik at de kan motstå press om å inngå ekteskap. I tillegg skal kravet legge bedre til rette for at de som får innvilget opphold som familiemedlemmer, har gode forutsetninger for integrering.

Resultater og tilstandsvurdering

Familieinnvandring er det viktigste grunnlaget for innvandring fra land utenfor EU-området. I 2011 ble det innvilget om lag 12 900 nye familieinnvandringstillatelser, en oppgang på om lag 2 900 fra 2010. Økningen skyldes både at antall søkere har økt med 10 pst. og at UDI har behandlet flere saker.

Som følge av utvidelsen av flyktningbegrepet da gjeldende utlendingslov trådte i kraft i 2010, er det en større gruppe med flyktningstatus som får unntak fra underholdskravet enn tidligere. Samtidig er det innført strengere krav til sikret underhold for andre saker enn de som gjelder familiegjenforening med flyktninger.

Praksiserfaring i 2010 og 2011 viste at regelverket virket unødig rigid i en del typer enkeltsaker. Gjennom instruks GI-08/2012 *Om unntak fra underholdskravet*, jf. *utlendingsforskriften § 10-11* foretok departementet derfor 5. juli 2012 justeringer i underholdskravet. Endringene gjaldt blant annet utvidet mulighet til unntak fra underholdskravet overfor familier som har levd i et langvarig og etablert familieliv over flere år med felles norsk barn.

For personer som oppfyller inntektskravet fremover i tid, skal det i en del tilfeller også være større mulighet for å gjøre unntak fra kravet til tilstrekkelig inntekt i siste ligningsår. Dersom den som bor i Norge har hatt tilstrekkelig inntekt tidligere og det er åpenbart at vedkommende hadde tilstrekkelig inntektsevne også i siste ligningsår, skal dette kunne være tilstrekkelig.

Fra 2010 er det et vilkår at utlendinger som har fått opphold i Norge som flyktninger, opphold på humanitært grunnlag eller opphold på grunn av familieinnvandring, må ha fire års arbeid eller utdanning i Norge for at familiemedlemmene skal kunne innvilges opphold for familieetablering. Bakgrunnen for endringen var å redusere ankostene av asylsøkere uten beskyttelsesbehov samt å gi målgruppen insentiv til å ta arbeid eller utdanning, jf. Ot.prp. nr. 26 (2008-2009). Praksis viser at det foreløpig er et begrenset antall saker hvor underholdskravet er oppfylt, men ikke fireårskravet.

Strategier og tiltak

For de sakene som gjelder etablering av nytt familieliv gjennom ekteskap, vil departementet sende på høring forslag om å heve underholdskravet fra 242 400 kroner til 261 700 kroner. Departementet vil i denne forbindelse også vurdere om det er grunnlag for særskilte tiltak for å hindre at underholdskravet virker forskjellig for kvinner og menn. Departementet vil sammen med UDI gjennomgå konsekvensene av regelverket om familieinnvandring, herunder om det fortsatt er utilsiktede eller urimelige virkninger av regelverket, særlig når det gjelder barns mulighet til oppholdstillatelse.

3.3 Beskyttelse og varige løsninger for flyktninger

Det er et mål å sikre beskyttelse for flest mulig mennesker på flukt i verden. Det finnes tre såkalte varige løsninger for flyktninger; flyktningen vender tilbake til hjemlandet, flyktningen blir værende i trygghet i landet han eller hun har flyktet til, eller overføres til et tredjeland som overføringsflyktning. Den mest effektive ressursbruken er vanligvis å gi beskyttelse i regionen som flyktningene kommer fra.

Tabell 2.62 Registrerte asylankomster til Norge

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Antall	5 402	5 320	6 528	14 431	17 226	10 064	9 053	4 260

Per 30. juni 2012 har det kommet 4 260 asylsøkere til Norge, 242 færre enn på samme tid i 2011. Ikke alle asylsøknader blir realitetsbehandlet. En del blir behandlet etter Dublin-reglene og overført til et annet europeisk land. En del blir henlagt eller trukket. Av asylsøknadene som ble behandlet i 2011 ble 75 pst. realitetsbehandlet, 17 pst. behandlet etter Dublin-reglene og 8 pst. trukket eller henlagt mv.

I tråd med internasjonale forpliktelser og norsk lovgivning gir Norge også opphold til asylsøkere som fyller vilkårene for beskyttelse eller oppholdstillatelse på humanitært grunnlag.

*3.3.1 Asylsøkere til Norge**Resultater og tilstandsvurdering*

Etter høye ankomster av asylsøkere til Norge i 2008 og 2009, har antallet nye asylsøkere vært vesentlig lavere i årene 2010 og 2011. Bildet har vært et annet enn for Europa som helhet, hvor det har vært en økning i ankomstene fra 2010 til 2011.

Antallet asylsøkere som kommer til Norge påvirkes av mange faktorer. Av særlig betydning er situasjonen i hjemlandet og i transitland, muligheter for å ta seg til Europa og hvordan Norge oppfattes som land å søke asyl i, sammenlignet med andre land. Hvordan familie og nettverk til potensielle asylsøkere oppfatter dette, og hvilken informasjon disse gir videre, ser ofte ut til å være avgjørende for valget. I tillegg kan menneskesmuglere og deres strategier spille en rolle for hvilke grupper og hvor mange asylsøkere som kommer hit.

Det ble innvilget færre tillatelser i 2011 enn i 2009 og 2010, men innvilgelsesandelen var høyere. Det har ikke vært endringer i UDIs praksis som kan forklare økningen i innvilgelsesprosent. Noe av endringen kan skyldes at UDI har behandlet noen flere gamle saker med høyere innvilgelsesandel i 2011. Regjeringen har for øvrig hatt som målsetning å redusere andelen søkere uten et reelt beskyttelsesbehov.

Tabell 2.63 Andel innvilget opphold av realitetsbehandlede asylsøkere etter vedtaksår.¹

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Innvilgelsesprosent UDI	46	57	58	41	42	41	52	56
Innvilgelser i UDI	2 480	1 686	2 934	3 052	4 475	5 290	4 020	2 512

¹ Ved beregningen av innvilgelsesprosenten i denne tabellen er begrenset tillatelse gitt til enslige mindreårige asylsøkere ikke blitt regnet som en innvilgelse.

Det utvidede flyktningbegrepet som ble innført i 2010, innebærer at flere av de som har krav på beskyttelse også får flyktningstatus. Dette har synliggjort hvem det er som får beskyttelse på grunn av Norges internasjonale forpliktelser. End-

ringen har også sørget for at alle i denne gruppen får like rettigheter blant annet når det gjelder familieinnvandring. Dette tilsvarer praksis i bl.a. Sverige, Danmark og Finland.

Tabell 2.64 Positive vedtak etter behandlede asylsøknader i UDI¹

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Konvensjonsflyktning	567	461	1 013	1 077	1 753	2 974	2 810	1 844
Annen flyktningstatus	-	-	-	-	-	1 565 ²	766	498
Opphold på humanitært grunnlag	1 913	1 225	1 921	1 975	2 722	751	444	147
Sum	2 480	1 686	2 934	3 052	4 475	5 290	4 020	2 489

¹ I tillegg kommer overføringsflyktninger.

² Ved ikrafttredelse av gjeldende utlendingslov 1. januar 2010 ble gruppen som får flyktningstatus utvidet til å omfatte alle som har krav på internasjonal beskyttelse på grunn av fare for umenneskelig behandling mv.

Tabell 2.65 Andel og antall gitte tillatelser etter behandlet klage/omgjøringsanmodning i realitetsbehandlede asylsaker i UNE.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Gitte tillatelser etter klage/omgj.anm., i pst. av realitetsbehandlede asylsaker	9	9	30	14	6	5	8	8
Antall gitte tillatelser	572	522	1 561	662	436	411	714	387

Tabell 2.66 Antall enslige mindreårige asylsøkere – 2005-2011

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Antall	322	349	403	1 374	2 500	892	858	443

Antallet enslige mindreårige asylsøkere (under 18 år) som ankommer Norge har variert sterkt de siste årene. I toppåret 2009 ble 2 500 registrert. I 2010 og 2011 ankom i underkant av 900. Tallene for første halvår 2012 er på nivå med 2011.

Med virkning fra 1. mars 2012 er det foretatt endringer i utlendingsloven som styrker barns rett til å bli hørt i asylsaker, og at saken blir vurdert på selvstendig grunnlag, jf. Prop. 141 L (2010-2011) *Endringer i utlendingsloven m.m. (høring av barn mv.)* og Innst. 74 L (2011-2012). Det er nå uttrykkelig hjemmel for at utlendingsmyndighetene kan samtale med barnet selv om foreldrene nekter, og uten at foreldrene tillates å være til stede. Dette forutsetter at barnet ønsker det og at det er nødvendig for å ivareta barnets rett til å bli hørt.

Strategier og tiltak

Det er viktig å verne om retten til beskyttelse for flyktninger. For at asylinstituttet ikke skal bli svekket og miste oppslutning i befolkningen, vil Regjeringen videreføre innsatsen for å forebygge at personer uten behov for beskyttelse søker asyl her i landet.

Regjeringen la 8. juni 2012 fram Meld. St. 27 (2011-2012) *Barn på flukt*. Meldingen ser på situasjonen både for enslige, mindreårige asylsøkere, og for barn som forlater hjemlandet sammen med sine foreldre eller andre omsorgspersoner. Meldingen synliggjør hvilke områder Regjeringen ønsker å prioritere når det gjelder barn på flukt, og fremhever ulike tiltak i denne sammenheng.

Ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere vil innføres med foreslått virkning fra 1. juli 2013, jf. Prop. 51 L (2011-2012) *Endringer i utlendingsloven*, Innst. 203 L (2011-2012) og omtale under kap. 469. Forslaget om ny representantordning hadde full støtte i Stortinget. Endringen er en oppfølging av NOU 2004: 16 *Vergemål*. I 2012 ble bevilgningen under kap. 490 økt med 1 mill. kroner til forberedelse av denne ordningen og til en midlertidig styrking av gjeldende ordning. Tiltaket vil styrke enslige mindreårige asylsøkeres rettsikkerhet gjennom å utvide dagens ordning og sikre representanter for alle.

EU har opprettet et eget organ på asylfeltet, European Asylum Support Office (EASO), som skal gi råd og veiledning og kunne avlaste enkeltland. Byrået skal bidra til å utvikle et effektivt og godt praktisk samarbeid mellom medlemslandene og med andre partnere. Videre skal det bedre gjennomføringen av det felles europeiske asylsystemet (CEAS) og gi eller samordne operativ støtte til medlemsland som er utsatt for et særlig press på sine asyl- og mottakssystemer. Norge har innledet forhandlinger om en tilknytningsavtale til EASO, jf. Meld. St. 9 (2009-2010) *Norsk flyktning- og migrasjonspolitik i et europeisk perspektiv* og Innst. 327 S (2009-2010).

Norge bidrar til å styrke asyl- og migrasjonsforvaltningen i Hellas gjennom EØS-finansieringsmidler, jf. Prop. 1 S (2012-2013) for Utenriksdepartementet. 1. november 2011 ble det undertegnet en «Memorandum of Understanding» med Hellas om bruken av midlene. Det er avsatt ca. 21 mill. euro i avtalen til asyl- og migrasjonsformål. Det er inngått avtaler om bruken av 40 pst. av midlene, herunder støtte til UNHCRs arbeid i Hellas og IOMs programmer for frivillig retur (tilsvarende ca. 700 returer). Per august 2012 hadde 435 personer reist til hjemlandet med støtte fra disse midlene. Det pågår forhandlinger med greske myndigheter om bruken av de resterende midlene.

Boks 2.1 Definisjoner

- Gjenbosetting: Norge mottar og bosetter personer som har flyktet fra eget land til for eksempel flyktningleirer i andre tilfluktsland. Utvelgelse skjer etter anmodning fra bl.a. UNHCR. Dette omtales som gjenbosetting. Flyktningene som bosettes på denne måten omtales som overføringsflyktninger.
- Tilbakevending: Personer med oppholdstillatelse i Norge på bakgrunn av søknad om beskyttelse, kan dersom de ønsker det søke støtte fra norske myndigheter for å flytte tilbake til sitt opprinnelige hjemland. Dette omtales som tilbakevending.
- Retur: Personer som får avslag på søknad om beskyttelse eller annet opphold i Norge plikter å forlate landet etter endelig avslag og reise hjem. Dette omtales som retur.

3.3.2 Overføringsflyktninger

Resultater og tilstandsvurdering

Norge har et årlig uttak av overføringsflyktninger på 1120 personer, der uttaket vurderes fleksibelt over en treårsperiode. Det benyttes i den forbindelse også midler over kap. 490, post 73 til støtteiltak for UNHCRs arbeid med uttak av flyktninger og over kap. 820, post 01 til integreringstiltak for overføringsflyktninger. Midler til støttetiltak til UNHCR kan alternativt benyttes til å øke uttaket av overføringsflyktninger. Justis- og beredskapsdepartementet fastsetter, i forståelse med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og utenriksdepartementet, hvilke flyktninggrupper som skal overføres til Norge. UNHCR og norske frivillige organisasjoner gis også mulighet til å komme med innspill. UDI fatter vedtak om uttak av enkeltflyktninger i samsvar med den fastsatte fordelingen, normalt i samarbeid med UNHCR. Det er en målsetting at 60 pst. av de som tas ut som overføringsflyktninger skal være kvinner og jenter.

Kvoten blir vurdert fleksibelt i treårsperioder. Plasser som ikke blir benyttet ett år, kan overføres til andre år innenfor perioden. 2013 er første år i en treårsperiode for fleksibel anvendelse av kvoteplassene. Globalt fremmet UNHCR i 2011 saker for om lag 92 000 flyktninger. 62 000 flyktninger ble i 2011 overført til et nytt land.

Tabell 2.67 Overføringsflyktninger, uttak 2005-1. halvår 2012

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Personer	942	924	1 350	910	1 112	1 130	1 378 ¹	801

¹ I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2011 ble det besluttet som et engangstiltak en tilleggskvotestøtte med 250 plasser for å støtte UNHCRs innsats i Nord-Afrika.

Norge har over flere år hatt en ordning som går ut på at midler tilsvarende en mindre andel av plassene omgjøres til støtte for UNHCR og andre tiltak. Midlene ble i 2011 og første halvdel av 2012 dels brukt til innføring i norsk kultur og samfunnsliv før flyktningene overføres til Norge, jf. omtale under Prop. 1 S (2011-2012) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, kap. 820, post 01, og dels til å videreføre støtten til UNHCRs arbeid med overføringsflyktninger. Styrkingen av UNHCRs arbeid er skjedd gjennom sekondering av personell fra Norge, støtte til at UNHCR kunne hente personell fra en humanitær organisasjon, støtte til tiltak for å styrke arbeidet med barn i Dadaab flyktningleir i Kenya og arbeidet med helse i Øst-Sudan, jf. omtale under kap. 490, post 73.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil videreføre dagens politikk. Målet er å bidra til at flest mulig flyktninger får hjelp og at ressursene til formålet utnyttes best mulig. Regjeringen vil fortsatt legge stor vekt på samarbeidet med UNHCR om å finne løsninger for vanskeligstilte flyktninger. Regjeringen ønsker også å bidra til lokal integrering av flyktninger, slik at flere kan hjelpes i første tilfluktsland og nærområdet.

Regjeringen ser det som viktig å bidra til å løse fastlåste flyktnings situasjoner. Ved å overføre noen flyktninger til Norge bidrar man også til at flyktninger som blir værende igjen kan få det bedre, såkalt strategisk bruk av gjenbosetting. Departementet vil se hen til dette i arbeidet med fordelingen av kvoten.

3.3.3 Tilbakevending

Resultater og tilstandsvurdering

Personer som vender tilbake til sitt opprinnelsesland kan få stønad fra UDI. Stønadsordningen er avgrenset til overføringsflyktninger, personer som har fått oppholdstillatelse etter søknad om asyl og familiegjensforente med disse, jf. kap. 490, post 72. I 2011 benyttet 30 personer seg av denne støtten. Å motta tilbakevendingsstøtte får ingen direkte følger

for retten til videre opphold i Norge. Tillatelsen til opphold og arbeid vil være gyldig til den løper ut etter de ordinære reglene. Dersom søkeren gjeninnvandrere til Norge, skal vedkommende betale støtten tilbake etter nærmere fastsatte regler.

Strategier og tiltak

Tilbakevendingsordningen skal, jf. Prop. 1 S (2011-2012), gjennomgås med tanke på en mer målrettet ordning som kan bidra til at flere flyktninger som ønsker det, vil vende tilbake til hjemlandet. Det vil også bli sett på tiltak som kan hindre misbruk av ordningen.

3.3.4 Samarbeid med opprinnelses- og transittland mv.

Internasjonalt arbeides det med å bedre samarbeidet mellom avsender- og mottakerland på migrasjonsfeltet. Formålet er en bedre styring av migrasjonsstrømmer, hvor lovlige kanaler for innvandring utnyttes bedre, færre uten oppholdsgrunnlag ankommer og returer gjennomføres.

Som omtalt i Meld. St. 27 (2011-2012) *Barn på flukt* kan særlig enslige mindreårige asylsøkere løpe en stor risiko i forsøk på å reise til Europa. Denne risikoen er ikke alltid kjent for familiene som sender sine unge ut på slike reiser. Justis- og beredskapsdepartementet har bl.a. derfor støttet en informasjonskampanje i Afghanistan. Målet er både å styrke barns rettigheter generelt, og å nå fram til de aktuelle familiene og miljøene med informasjon om risikoen barn løper ved å migrere alene. UNICEF er ansvarlig for gjennomføring av kampanjen. Det ble i 2011 tildelt 4,3 mill. kroner til dette, jf. omtale under pkt. 3.5.1.

Tyrkia er den viktigste innfallsporten for migranter til Europa og Norge. Regjeringen har valgt å støtte et samarbeidsprosjekt mellom IOM og tyrkiske innenriksmyndigheter som skal gjøre Tyrkia bedre i stand til å håndtere utfordringene knyttet til migrasjon. I tillegg er det gitt støtte til et informasjonsprosjekt rettet inn mot enslige mindreårige som transitterer gjennom Tyrkia. Formålet er å gi informasjon om risikoen ved videre migrasjon samt gi et tilbud om frivillig retur til hjemlandet.

3.4 Tilpasset og nøkternt mottakstilbud for asylsøkere

Asylsøkere har en lovfestet rett til et innkvarteringstilbud. Retten gjelder fra de er registrert som asylsøkere. Retten varer til asylsøkeren enten blir bosatt i en kommune, etter innvilget oppholdstillatelse, eller får endelig avslag på søknad. Departementet har instruert UDI om, slik loven også åpner for, å tilby personer med avslag på søknad om beskyttelse innkvartering i asylmottak, med mindre vedkommende har lovlig opphold i Norge i medhold av andre bestemmelser i utlendingsloven (for eksempel EØS-borgere).

Oppholdstiden i mottak skal være så kort som mulig. Bosetting eller retur skal skje raskest

mulig etter at vedtak er fattet, jf. Prop. 1 S (2012-2013) for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Resultater og tilstandsvurdering

En stadig økende andel av beboerne i mottak har fått endelig avgjørelse på sin asylsøknad. Disse beboerne har enten en tillatelse og skal bosettes eller skal returnere til sitt hjemland etter endelig avslag. Dette er en sammensatt utfordring som krever samordning og koordinering mellom UDI, politiet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

Tabell 2.68 Beboere i mottak 31. juli 2012

Status	Antall
Med tillatelse, skal bosettes	3 446
Med tillatelse, ikke bosettes	711
Søknad i UDI	2 479
Klagebehandling	3 739
Andre	242
Utreiseplikt	4 963
Enslige mindreårige med begrenset tillatelse	26
Sum	15 606

Andelen med tillatelse som skal bosettes er stor. Dette skyldes både at UDI har behandlet flere saker og at bosettingsarbeidet i kommunene ikke går raskt nok. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ønsker et mer forpliktende samarbeid med kommunesektoren for å øke besettinger. Antallet med utreiseplikt i mottak har vært økende de senere årene, og utgjorde nærmere 5 000 personer ved utgangen av juli 2012. Et høyt antall asylsøkere med endelig avslag som blir værende i Norge kan undergrave asylinstituttets legitimitet, er et ressursproblem og er en stor belastning for de personene det gjelder. UDI er derfor bedt om å øke innsatsen på returfram-

mende tiltak i mottak. I 2011 og 2012 inngikk UDI kontrakter om kvalifiseringstiltak for beboere i mottak med endelig avslag på asylsøknaden. Formålet med tiltakene er å forberede og legge til rette for kvalifisering til inntektsgivende arbeid eller etablering av egen virksomhet etter retur til hjemlandet. I 2011 ble det brukt 28,3 mill. kroner til dette over kap. 490, post 21. Det vises også til øvrige tiltak for å øke antall returer under pkt. 3.5.1. og programkategori 06.40. Ved utgangen av første halvår 2012 var det nærmere 2 300 barn som hadde bodd i mottak i mer enn ett år, og 818 av disse i mer enn tre år.

Tabell 2.69 Nøkkeltall om asylmottak per 31.12

	Beboere i mottak	Herav barn	Antall mottak	Antall kommuner
2005	8 900	2 300	75	69
2006	7 400	2 000	66	62
2007	7 600	2 000	61	58
2008	13 500	3 500	104	95
2009	19 500	5 500	150	129
2010	16 600	4 300	129	113
2011	15 700	3 800	116	109
2012 (første halvår)	15 500	3 700	110	105

Kilde: UDI

Tallene for asylankomster har i 2011 og per utgangen av august 2012 vært lavere enn for 2010. Dette har medført en gradvis nedbygging av antall mottaksplasser.

Etablering av asylmottak skjer etter lov og forskrift om offentlige anskaffelser. For utdypende informasjon om etablering og organisering av mottak henvises det til Prop. 1 S (2011-2012), NOU 2011: 10 *I velferdsstatens venterom* og Meld. St. 27 (2011-2012) *Barn på flukt*.

Beboere i asylmottak mottar økonomiske ytelser til livsopphold, jf. UDIs rundskriv 2008-035 *Reglement for økonomiske ytelser til beboere i statlig mottak*. Ytelsene differensieres i henhold til hva slags mottak man bor på, status på asylsøknaden, forsørgelsesbyrde og om det er selvhushold eller kantine på mottaket. For 2011 mottok gjennomsnittlig 16 275 personer støtte. Det vises også til omtale under kap. 490, post 70.

Barn fra to år til grunnskolealder skal ha et eget tilrettelagt tilbud på minst tre timer per uke-dag. Tilbudene kan organiseres på ulike måter etter barnets alder, tilgang på barnehageplasser og mottakets egen barnebase, jf. UDIs rundskriv 2011-011 *Krav til arbeid med barn og unge i statlige mottak*. Fire- og femåringer skal som hovedregel ha tilbud om plass i barnehage. UDI forvalter både driftstilskudd og foreldrebetaling for barnehageplasser for fire- og femåringer som går i barnehage, jf. omtale under kap. 490, post 60. I 2011 gikk gjennomsnittlig 455 barn i asylmottak i barnehage.

Vertskommuner for asylmottak får tilskudd som skal dekke gjennomsnittlige utgifter som følger av å ha mottak i en kommune. Satsene er differensierte, slik at kommuner som pålegges de

tyngste oppgavene også får mest i tilskudd, jf. omtale under kap. 490, post 60 *Vertskommunetilskudd*.

Det er ønskelig at beboere i mottak deltar i aktiviteter, bl.a. for å unngå passivisering og som et konfliktdempende tiltak. Driftsoperatører for asylmottak er forpliktet til å tilrettelegge for aktivitet for beboere i mottak, og å samarbeide med lokale eller nasjonale organisasjoner for å få dette til. Departementet har vedtatt særskilte regler om asylsøkeres adgang til å delta i ulønnet frivillig innsats for humanitære organisasjoner mv. jf. utlendingsforskriften § 1-1A. Siden 2006 er det også bevilget øremerkede midler til aktivitetstilbud for barn og unge i mottak. Fra 2012 er disse forvaltet over en egen tilskuddspost, jf. omtale under kap. 490, post 71.

Strategier og tiltak

Som oppfølging av NOU 2011: 10 *I velferdsstatens venterom* vil departementet vurdere tiltak for å bedre tilbudet til sårbare asylsøkere, enten i mottak eller i helsevesenet. UDI og Helsedirektoratet er bedt om å foreslå tiltak for hvordan dette kan gjennomføres. Departementet vurderer også forslaget om basismottak, dvs. asylmottak med lengre avtaleperioder og lengre oppsigelsestid.

Departementet er også i ferd med å få evaluert kap. 490, post 60 *Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger*. Formålet med evalueringen er å få belyst kommunenes utgifter til de områdene det ordinære vertskommunetilskuddet og tilskudd til opplæring av unge asylsøkere og barn av asylsøkere er ment å dekke.

Departementet er i ferd med å gjennomgå innretningen av stønadsordningen under kap. 490 post 70 *Økonomiske ytelser til beboer i asylmottak*.

Regjeringen ønsker å legge til rette for økt deltakelse og arbeidsrettet aktivitet og plikt til aktivitet for asylsøkere på mottak. UDI revurderer retningslinjer for beboermedvirkning i mottak, herunder om beboere i mottak også kan utføre enkle arbeidsoppgaver.

NOU 2011: 10 slår fast at dagens system med innkvartering av asylsøkere i mottak drevet dels av private aktører, dels av kommuner og dels av ideelle organisasjoner, fungerer etter hensikten. Andelen ideelle driftsoperatører har imidlertid sunket betraktelig siden oppstarten av asylmottaksdrift i Norge. Departementet vurderer ulike tiltak for å legge til rette for at kommunale og ideelle organisasjoner fortsetter å være driftsoperatører for asylmottak, sammen med private foretak.

UDI mottok 15. april 2012 utredningen *Dobbelt sårbar - Funksjonshemmete barn og unge i asylmottak* fra NTNU Samfunnsforskning. Formålet med kartleggingen var å øke kunnskapen om barn og unge med nedsatt funksjonsevne i asylmottak og hvilken oppfølging de får. Rapporten ser på hvordan identifisering av funksjonshemninger foregår, hvilke tiltak som er tilgjengelige, og hvilke tiltak det er behov for. Rapporten er til vurdering i UDI.

3.5 Rask retur av utlendinger uten lovlig opphold
Utlendinger som ikke har lovlig opphold, plikter å forlate Norge. Dette gjelder blant annet personer med endelig avslag på en asyl- eller oppholdssøknad, personer som har mistet oppholdsgrunnlaget og personer som har kommet hit ulovlig og aldri har søkt om noen tillatelse. Enkelte er også utvist og har innreiseforbud, enten på grunn av brudd på utlendingsloven eller på grunn av andre straffbare forhold. Ansvar for retur er delt mellom politiet, som har ansvar for tvungen retur, og UDI som har ansvar for assistert frivillig retur i samarbeid med IOM. Arbeidet med tvangsretur omtales under programkategori 06.40.

Det er avgjørende for innvandrings- og asylpolitikken legitimitet at personer uten lovlig opphold forlater Norge så raskt som mulig. Innsats på returområdet er høyt prioritert. En effektiv returpraksis bidrar til å redusere antallet personer som søker asyl uten at de har et beskyttelsesbehov og gir økt motivasjon til frivillig retur. Selv om antallet asylsøkere fortsatte å gå ned i 2011, er det nødvendig å videreføre et godt og effektivt returarbeid.

Følgende tabell oppsummerer retur tallene de siste årene, både tvangsmessige returer som politiet gjennomfører og assisterte, frivillige returer.

Tabell 2.70 Retur fra Norge 2008–2011

År	Tvangsretur (uttransporteringer av politiet)			Assistert, frivillig retur	Totalt
	Asylavslag	Dublin-avslag	Utvisning / bortvisning		
2005	1 088	867	999	558	3 512
2006	836	461	1 058	434	2 789
2007	552	561	1 074	443	2 630
2008	437	805	1 084	568	2 894
2009	651	1 463	1 226	1 019	4 359
2010	1 226	1 979	1 410	1 446	6 061
2011	1 482	1 503	1 759	1 812	6 556
2012 (første halvår)	658	534	1 097	968	3 254

Kilde: Politiet, UDI, IOM

3.5.1 Assistert, frivillig retur

Resultater og tilstandsvurdering

Med *assistert frivillig retur* menes hjemreise etter egen beslutning etter negativt vedtak, saksbehandlet og finansiert av UDI, tilrettelagt av levedør av program for assistert frivillig retur, uten ledsagelse av politiet.

I 2011 ble det benyttet 87,8 mill. kroner over kap. 490, post 72 *Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger*. Av dette har UDI brukt 82,1 mill. kroner mens 5,7 mill. kroner ble brukt av Justis- og beredskapsdepartementet. I tillegg har UDI i 2011 benyttet 28,3 mill. kroner over post 21 til returfremmende tiltak i mottak.

Kommunal- og forvaltningskomiteens flertall ba i Innst. 16 S (2011-2012) om at regjeringen sikrer at «*det finnes rutiner for kommunikasjon mellom de forskjellige ansvarlige for returprosessen*». I 2011 ble det utformet en felles returstrategi for utlendingsforvaltningen for perioden 2011-2016, som skal legge til rette for et styrket samarbeid og koordinerte tiltak. Et nytt rundskriv G-15/2011 - *Retningslinjer for arbeidet med assistert frivillig retur* trådte i kraft 1. januar 2012. Rundskrivet regulerer samhandlingen mellom Justis- og beredskapsdepartementet, UDI, UNE, politiet og eksterne leverandører (som IOM).

IOM står etter oppdrag fra UDI for den praktiske tilretteleggingen av assisterte frivillige returnerer etter at søknader om deltagelse i returprogram er innvilget av UDI. IOM tilbyr returrådgivning, tilrettelagt utreise og reintegreringsbistand i hjemlandet.

Gjennom programmet for assistert frivillig retur (VARP) tilbys informasjon om retur, bistand til å anskaffe reisedokument samt organisering av hjemreisen. Tilbudet omfatter alle som kommer fra utviklingsland og som søker assistert frivillig retur, i tillegg til asylsøkere fra Russland.

I 2011 benyttet 1 812 personer seg av assistert frivillig retur gjennom VARP, en økning fra 2010 da tallet var 1 446. Det ble brukt 28,4 mill. kroner gjennom VARP-programmet i 2011. Antall nye søknader om deltagelse i returprogrammet VARP har vist en synkende tendens i 2012.

Tilleggsprogrammet *Financial support for reintegration* (FSR) tilbyr kontantbeløp for de som benytter seg av assistert frivillig retur. 20 000 kroner gis dersom det søkes om assistert, frivillig retur før utreisefrist. 15 000 kroner gis dersom man søker innen to måneder etter at fristen har utløpt. 10 000 kroner gis dersom man søker mer enn to måneder etter utreisefrist. I 2011 ble det brukt 20,8 mill. kroner på FSR.

15. desember 2011 ble det iverksatt en prøveordning hvor søkere omfattet av Dublin-forordningen kan få 10 000 kroner i reintegreringsstøtte ved frivillig retur til hjemlandet. Forutsetningen er at retur kan skje innen fristen for å returnere til det første Dublin-landet, utløper. Prøveordningen vil bli evaluert.

I 2012 er returstøtten til barn i familier økt. Det gis 10 000 kroner per medfølgende barn som returnerer. Formålet med tiltaket er å øke frivillig retur for barnefamilier med endelig avslag og slik redusere tiden i uvisshet for barna.

Følgende spesialprosjekter for reintegrering er gjeldende i 2012:

- IRRINI – reintegreringsprogram for irakere
- IRRANA – reintegreringsprogram for afghanere
- PRAN – reintegreringsprogram for tvangsreturnerte afghanere.

I 2011 ble det til sammen benyttet 27 mill. kroner på disse programmene.

I tillegg til ovennevnte er følgende returprogrammer verksatt i løpet av 2012:

- ARE – returprogram for Etiopia
- Frivillig retur Somaliland

Det er også opprettet følgende tilleggsprogram for særskilt sårbare grupper i regi av IOM.

- Reintegreringsprogram menneskehandel (VoT)
- Informasjon om reintegrering for enslig mindreårige asylsøkere.

I disse programmene inngår praktisk støtte før og etter hjemreise, samt støtte til reintegrering i hjemlandet. I 2011 ble det benyttet til sammen 1,3 mill. kroner på disse programmene.

UDI forvalter tilskuddsordningen på kap. 490, post 72 *tilskudd til retur- og tilbakevendingstiltak og -prosjekter*. Over denne gis det tilskudd til prosjekter som legger til rette for og som motiverer til frivillig retur for personer med avslag på søknad om asyl eller annet opphold. Tilskuddsordningen er kunngjort gjennom rundskriv lagt på UDIs nettsted. Rundskrivet er også sendt aktuelle søkere. I 2011 ble det brukt til sammen 2,8 mill. kroner til slike tilskudd.

For ytterligere opplysninger om tilskudd, de ulike returprosjektene og måloppnåelse i 2011 henvises det til Justis- og beredskapsdepartementets nettside.

Over post 72 gis det også støtte direkte fra Justis- og beredskapsdepartementet til utenlandske organisasjoner. I tråd med Bestemmelser om økonomistyring i staten pkt. 6.4.2 lyses disse midlene ikke ut.

Justis- og beredskapsdepartementet ga til sammen 5,7 mill. kroner i støtte over kap. 490, post 72 i 2011 til følgende:

- Informasjonskampanje for beskyttelse av barn, herunder forebygging av barnemigrasjon i Afghanistan ved UNICEF.
- Etablere dialog med aktuelle land om retur og returavtaler i Silkeruteprosjektet til ICMPPD.
- Norsk kontingent for deltagelse i European Return Platform for Unaccompanied Minors (ERPUM)
- Fasilitere samtaler om returprogram for Somalia i regi av IOM.

Regjeringen arbeider med å etablere omsorgstilbud i Afghanistan, slik at det blir mulig å returnere ungdom uten beskyttelsesbehov eller annet grunnlag for opphold i Norge. Arbeidet med å etablere omsorgstilbud er tidkrevende. Tiltaket er ikke tidligere prøvd ut, og innebærer forhandlinger med andre lands myndigheter og internasjonale organisasjoner som mulige operatører. Dette arbeidet videreføres nå gjennom et europeisk samarbeidsprosjekt, ERPUM, med Sverige, Nederland og Storbritannia som partnerland.

Strategier og tiltak

Regjeringen har som målsetting at personer som ikke oppfyller vilkårene for opphold i landet skal returneres raskt, helst frivillig, men om nødvendig med tvang. Fra 2013 foreslår derfor regjeringen å øke bevilgningen til UDI og politiet med til sammen 20 mill. kroner, jf. omtale under kap. 490 og 440. Formålet er å bygge ned restanser av retur av utlendinger uten lovlig opphold, gjennom en koordinert innsats av virkemidler og tiltak knyttet til både frivillig- og tvangsretur. Måltallet for antall assisterte frivillige returer i 2013 er 1 950.

Norske myndigheter vil fortsette samarbeidet med IOM om program for assistert frivillig retur, og videreføre satsingen på øvrige støtteordninger knyttet til retur. Med økt satsing på tiltak for å fremme frivillig retur kan det forventes at flere utlendinger med ulovlig opphold vil reise hjem frivillig. For den enkelte gir assistert, frivillig retur en mulighet for å forberede egen hjemreise både praktisk og følelsesmessig. Slike returer er dessuten mindre ressurskrevende enn tvangsreturer. EUs returdirektiv legger vekt på å motivere til frivillig retur. UDI vil i løpet av 2013 videreutvikle systemstøtten for søknadsbehandlingen knyttet til assistert frivillig retur. Formålet med dette er bl.a. å få ned tiden mellom søknad om retur og faktisk retur.

For å kunne oppfylle målsetningen om rask retur av utlendinger uten lovlig opphold er det viktig med rask saksbehandling for personer som ikke oppfyller krav til beskyttelse. Regjeringen foreslår å styrke saksbehandlingskapasiteten i UNE i 2013, jf. omtale under pkt. 4.1.2. og kap. 491.

Regjeringen vil føre en samlet og enhetlig returpolitikk og bruke bistands- og utviklingspolitikk til å understøtte arbeidet med å få til retur og reintegrering av personer uten lovlig opphold i Norge. En slik tilnærming kan ha en positiv virkning på lokalsamfunnet i aktuelle land. Med vellykket reintegrering blir returene mer varige. De som returnerer vil også i større grad kunne bidra til utviklingen i hjemlandet.

3.5.2 Tilbaketakelsesavtaler

Resultater og tilstandsvurdering

Alle stater har en folkerettslig plikt til å motta egne borgere ved retur, også dem som sendes tilbake med tvang. De fleste land overholder denne plikten, men det finnes også eksempler på land hvor samarbeidet om retur er mer utfordrende. Inngåelse av tilbaketakelsesavtaler innebærer en bekreftelse på vilje til samarbeid i slike saker mellom de to berørte statene og legger slik til rette for en ordnet returprosess.

Boks 2.2 Tilbaketakelsesavtaler

Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet har ansvar for inngåelse av tilbaketakelsesavtaler. Hensikten med slike avtaler er å:

1. regulere de praktiske forholdene rundt retur og tilbaketakelse av egne borgere, angi tidsfrister for svar, retningslinjer for utveksling av informasjon mv.
2. motvirke at personer uten lovlig opphold blir værende i landet over tid, samtidig som man forebygger at personer uten grunnlag for opphold kommer til landet.
3. bidra til økt antall frivillige returer, noe som er kostnadseffektivt for staten og best for den enkelte som returnerer.

Norge har per 1. september 2012 inngått tilbaketakelsesavtaler eller andre avtaler med returklausul med 29 land. Samtlige avtaler, med unntak av avtalen med Kasakhstan, har trådt i kraft. Medio 2012 er det tatt kontakt med i overkant av 20 andre land med sikte på å inngå slike

avtaler. Det ble i løpet av 2011 og første halvår 2012 inngått nye tilbaketakelsesavtaler med Tanzania, Georgia og Etiopia. Avtalene har effekt både på asylankomster og antallet som velger assistert frivillig retur. Etter at returavtalen med Etiopia ble undertegnet gikk asylankomstene fra Etiopia til Norge ned.

EU forhandler for tiden med flere opprinnelsesland for å inngå tilbaketakelsesavtaler. EUs avtaler inneholder en passus der land oppfordres til å inngå en likelydende avtale med Norge. Regjeringen bruker aktivt denne åpningen for forhandlinger. EU og Norge har løpende dialog med enkelte tredjeland parallelt. I slike prosesser er det nyttig å utveksle synspunkter og erfaringer mellom EU og Norge.

Strategier og tiltak

Arbeidet med å få på plass flere avtaler vil fortsatt bli gitt prioritet. Dialogen med EU og aktuelle tredjeland om tilbaketakelsesavtaler fortsetter. For å styrke departementets arbeid med inngåelse av tilbaketakelsesavtaler foreslås det å omdisponere midler fra kap. 490 til kap. 400 i 2013, jf. Prop. 111 S (2011-2012) og Innst. 375 S (2011-2012) og omtale under kap. 490, post 72 og kap. 400, post 01.

3.5.3 Spesialutsendinger for retur

Det ble i 2008 etablert en ordning med spesialutsendinger for utlendingssaker med særlig vekt på retur. Ordningen er finansiert over Utenriksdepar-

tementets budsjett. Formålet er å forebygge menneskesmugling, verifisere opplysninger om identitet og asylanførsler i opprinnelsesland, tilrettelegge for assistert frivillig retur og for uttransportering av personer uten lovlig opphold i Norge. Spesialutsendingene rekrutteres fra politiet og utlendingsforvaltningen.

Det er utplassert totalt 11 spesialutsendinger for utlendingssaker. Disse er i Alger, Amman, Kabul, Kairo, Moskva, Teheran, Addis Abeba, Bangkok, Islamabad og Nairobi.

Ordningen ble evaluert i 2011. Evalueringen konkluderer med at spesialutsendingene bidrar til økt retur og fasiliterer inngåelse av tilbaketakelsesavtaler mv.

4 En mer effektiv og publikumsvennlig justissektor

4.1 Samordnet, effektiv og serviceorientert utlendingsforvaltning med kort saksbehandlingstid

Justis- og beredskapsdepartementet, Arbeidsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Utenriksdepartementet har som felles mål å oppnå en samordnet, effektiv og serviceorientert utlendingsforvaltning med kort saksbehandlingstid.

4.1.1 Drift av UDI og UNE

Resultater og tilstandsvurdering

Tabellen under viser utviklingen i antall årsverk i UDI og UNE.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Årsverk i UDI (per 1.3)	729	583	668	864	1 058	1 147	1 048	1 025
Årsverk i UNE (per 1.3)	152	165	160	178	230	322	330	331

4.1.2 Saksbehandling og saksbehandlingstid

Resultater og tilstandsvurdering - UDI

Bevilgningen til UDI ble i 2012 styrket med sikte på å redusere saksbehandlingstidene, særlig i saker der barn er involvert, jf. Prop 1 S (2011-2012), Prop. 111 S (2011-2012) og Stortingets

Innst. 16 S (2011–2012). Gjennom tildelingsbrevet til UDI er det bl.a. stilt særskilte krav til saksbehandlingstiden i saker som gjelder arbeid, familieinnvandring og asyl, herunder egne krav for saker som gjelder enslige mindreårige. Ytterlig reduserte saksbehandlingstider i utlendingsforvaltningen er et mål også for 2013.

Tabell 2.71 Saksbehandlingstid i alle asylsaker frem til vedtak i UDI (antall dager)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Median	158	132	206	144	169	201	98	89
Gjennomsnitt	251	250	298	201	206	238	191	173

Tabell 2.72 Saksbehandlingstid i familie- og statsborgersaker i UDI (antall dager)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Median saksbehandlings- tid familiesaker	122	110	133	143	165	188	117	84
Median saksbehandlings- tid statsborgersaker	248	224	242	234	288	361	294	254

Tabell 2.73 Utviklingen i antall ubehandlede saker i UDI

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Restanser i asylsaker per 31.12	3 005	4 219	4 492	9 254	10 882	4 911	4 154
Restanser i oppholdssaker per 31.12 (inkludert klager)	16 113	29 220	25 657	33 156	30 728	31 117	26 898

Tallene for restanser vil kunne avvike fra tidligere rapporterte tall avhengig av tidspunkt for uttrekk og etterregistrering av saker.

UDI har i en rekke sakstyper innført tiltak for å få ned passiv liggetid og unngå dobbeltarbeid, og på den måten redusere saksbehandlingstiden. Erfaringene så langt er positive. UDI vil utvide tiltakene til å gjelde flere sakstyper.

Gjennom EFFEKT-programmet har utlendingsforvaltningen fått på plass løsninger for søknad på nett, felles elektronisk arkiv (eSak) og ny løsning for vedtaksproduksjon (eDok). Disse tiltakene har samlet bidratt til å effektivisere saksbehandlingene og å korte ned saksbehandlingstidene.

På asylområdet er det fra 1. juni 2011 gjort endringer i oppgavefordelingen mellom UDI og

politiet i den innledende fasen av saksbehandlingene bl.a. med tanke på å få mer effektiv ressursbruk. Endringene er under evaluering.

Resultater og tilstandsvurdering - UNE

Det har foreløpig ikke vært de samme positive resultatene for saksavviklingen og saksbehandlingstidene i UNE som i UDI. Manglende kapasitet i nemndlederleddet og et stadig økende antall omgjøringsanmodninger har skapt utfordringer for effektiviteten. I tillegg har de nye elektroniske løsningene for utlendingsforvaltningen foreløpig ikke hatt den ventede positive effekten i UNE. Kommunal- og forvaltningskomiteens flertall forutsatte bl.a. i Innst. 16 S (2011-2012) «at de økte restansene i UNE vil være av midlertidig karakter».

Tabell 2.74 Saksbehandlingstid i realitetsbehandlede asylsaker i UNE (antall dager)¹

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	1. halvår 2012
Median	290	431	356	198	202	246	334	400
Gjennomsnitt	321	426	420	327	252	262	328	388

¹ Ved beregning av UNEs egen saksbehandlingstid trekkes fra utetid, tid som for eksempel går til berostillelse og verifiseringer.

Tabell 2.75 Restanser i UNE, antall saker

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	31. juli 2012
Restanse i asylsaker per 31.12 ¹	5 000	3 800	2 500	4 100	5 700	7 600	7 000	6 800
Restanse i oppholdssaker per 31.12	2 500	2 000	1 700	2 800	2 700	3 600	5 200	5 700

¹ Inkluderer klagesaker og omgjøringsanmodninger

Økningen av restanser i oppholdssaker i 2012 skyldes primært flere saker om familieinnvandring og utvisningssaker.

Gjennom endringer i utlendingsloven som trådte i kraft 1. mai 2012, er nemndlederstillingene i UNE gjort om fra åremålsstillinger til faste stillinger, jf. Prop. 51 L (2011-2012) og Innst. 203 L (2011-2012). En viktig del av begrunnelsen for endringen var at faste stillinger kan føre til mer stabilitet og effektivitet blant nemndlederne. Det er for tidlig å vurdere om dette har hatt ønsket effekt. Gjennom revidert nasjonalbudsjett 2012, jf. Prop. 111 S (2011-2012) og Innst. 375 S (2011-2012), ble bevilgningen til UNE styrket med 15 mill. kroner i 2012 (kap. 491, post 01). Midlene brukes bl.a. til å øke saksbehandlingskapasiteten og til å iverksette ulike IKT-tiltak som skal bedre saksavviklingen.

Justis- og beredskapsdepartementet vurderer hvordan eventuelle endringer i oppgavefordelingen mellom politiet og UDI i førstelinjen for oppholdssaker kan bidra til mer effektiv ressursbruk, kortere saksbehandlingstider og bedre brukerservice. Det er gjennomført en ekstern kvalitets sikring av et forslag til løsning, som viste at den nye reformen slik den var foreslått ville bli kostnadskreven. Departementet arbeider derfor videre med nye forslag, og det foreligger ikke konkrete planer for etablering av nye førstelinjekontorer i 2013.

Strategier og tiltak

UDI og UNE skal trygge rettssikkerheten gjennom god kvalitet i saksbehandlingen. Samtidig er det et mål at saksbehandlingstiden og antall ubehandlede saker i UDI og UNE bygges ned i 2013. UDI og UNE skal kontinuerlig vurdere tiltak som kan bidra til dette.

Regjeringen foreslår å videreføre styrkingen av UNE med 25 mill. kroner i 2013. Regjeringens ambisjon på sikt er at saksbehandlingstiden i de fleste asylsaker skal være under ett år, regnet fra registrering av asylsøknad til endelig vedtak fore-

ligger, jf. Meld. St. 27 (2011-2012) *Barn på flukt*. Tiltakene for kortere saksbehandlingstid forutsetter at saksinngangen er noenlunde på samme nivå som i dag, dvs. ca. 9 000 asylsøkere årlig. Innenfor gjeldende budsjetttrammer vil departementet vurdere å sette særskilte krav til saksbehandlingstid for enkelte sakstyper også i tildelingsbrevet for UNE.

UNE mottok i 2011 om lag 5 450 omgjøringsanmodninger fra personer som har fått avslag i klageomgangen. Det høye antallet omgjøringsanmodninger er en alvorlig utfordring. Regjeringen er opptatt av å finne tiltak som kan begrense dagens ressursbruk knyttet til behandling av omgjøringsanmodninger. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak som oppfølging av Klagesaksutvalgets innstilling i NOU 2010: 12 *Ny klageordning for utlendingssaker*. Utvalgets innstilling har vært på en bred høring. Merknader som har innkommet i høringen viser at det er vanskelige dilemmaer knyttet til å finne en ordning som både er mer effektiv og som ivaretar hensynet til rettssikkerhet og Norges internasjonale forpliktelser. Det vises ellers til Justis- og beredskapsministerens brev til Stortinget av 10. august 2012 i tilknytning til Representantforslag 127 S (2011-2012) om å begrense mulighetene for gjenopptakelse av utlendingssaker.

4.1.3 IKT-løsninger og brukerservice

Resultater og tilstandsvurdering

Utviklingen av nye IKT-løsninger har i flere år vært et viktig satsningsområde for utlendingsforvaltningen for å effektivisere saksbehandlingen, gjøre søknadsprosessen enklere for brukerne, redusere saksbehandlingstiden og åpne for ytterligere elektronisk utveksling av informasjon mellom etater. IKT-satsningen har også vært sentral for å ivareta Norges internasjonale forpliktelser, særlig i Schengen-samarbeidet. EFFEKT-programmet er et utviklingsprogram for hele utlendingsforvaltningen. Programmet startet i 2007 og

var planlagt sluttført i 2012. Endelig sluttføring er nå planlagt våren 2013.

I 2012 ble det bevilget 58,3 mill. kroner til EFFEKT-programmet under kap. 490, post 45. Det foreslås ikke bevilgninger på posten for 2013.

EFFEKT-programmet gir muligheten for å levere søknad på nett. Andelen søknader som ble levert på nett økte fra 36 pst. i 2010 til 59 pst. i 2011. Dette tilsvarer 173 267 søknader på nett. Tendensen hittil i 2012 er fortsatt vekst i andel elektroniske søknader. Videre har programmet gitt løsninger for elektronisk arkiv, dokumentproduksjon og støtte til effektiv saksbehandling. EFFEKT-programmet ser ut til å ha en klar positiv innvirkning på saksbehandlingstiden, særlig knyttet til liggetid til forsendelser og arkiv. Det anslås at EFFEKT i gjennomsnitt har redusert saksbehandlingstidene med 12 dager.

Følgende deler skal være på plass høsten 2012:

- eSamhandling med Skatteetaten, Lånekassen og NAV
- eDialog, som er elektronisk kommunikasjon mellom utlendingsforvaltningen og søkeres advokater
- UTSYS, som erstatter alle saksbehandlingssystemene for Politiets utlendingsenhet.

Norges kobling til VIS er utviklet i EFFEKT-programmet. De første regionene har tatt i bruk løsningen, jf. omtale under pkt. 3.1.2.

Regjeringen fremmet 27. april 2012 Prop. 95 L *Om nye regler for innhenting av opplysninger fra offentlige organer mv. i utlendingssaker*, jf. Innst. 359 L (2011-2012). Organene som omfattes av opplysningsplikten i forslaget er barnevernmyndighetene, kommunene i tilknytning til introduksjonsprogrammet, Statens lånekasse for utdanning, arbeids- og velferdsforvaltningen, ligningsmyndighetene og politiet. Lovendringene trådte i kraft 23. juni 2012. Det spares tid i saksbehandlingen ved at utlendingsmyndighetene kan henvende seg direkte til et annet offentlig organ som innehar de nødvendige opplysningene, uten å måtte gå veien om søkeren. Samtidig innebærer forslaget bedre service overfor brukeren og bedre sikkerhet for at forvaltningen legger korrekte opplysninger til grunn.

Strategier og tiltak

I løpet av 2013 vil EFFEKT-løsningen *effektive arbeidsprosesser* være implementert. Prosjektet vil gi økt saksbehandlingsstøtte og vil være et første steg mot automatisering av deler av saksporteføljen.

Over de kommende årene kan det være påkrevd å fortsette moderniseringen av IKT-løsningen i utlendingsforvaltningen. For å sikre et helhetlig grep om det videre arbeidet vil Justis- og beredskapsdepartementet gi UDI oppdrag om å utarbeide en konseptvalgutredning hvor man kartlegger behov og muligheter, og hvor det skisseres mulige veivalg for fremtiden.

Aktørene i utlendingsforvaltningen har utarbeidet en ny servicestrategi for utlendingsforvaltningen for perioden 2012-2016. Strategien er rettet mot medarbeidere i hele utlendingsforvaltningen. Den legger bl.a. til grunn at alle medarbeidere i kontakten med brukerne svarer på vegne av hele utlendingsforvaltningen og tar ansvar for å hjelpe brukeren videre i prosessen. Strategien vil følges opp gjennom konkrete tiltak i den enkelte virksomhet, krav i tildelingsbrevene og årlige rapporteringsmøter. UDI arbeider også med å utvikle et nytt og mer brukervennlig nettsted på www.udi.no.

4.2 Systematisk kunnskapsinnhenting som grunnlag for politikkutvikling og forvaltning

For å utvikle innvandrings-, asyl- og flyktningpolitikken, målrette virkemidler og legge til rette for god mål- og resultatstyring, er det nødvendig med solid kunnskap om nasjonale og internasjonale migrasjonsstrømmer, samt om deres årsaker og virkninger. Det er også viktig med god statistikk som grunnlag for analysene.

Resultater og tilstandsvurdering

Forskningsvirksomheten skjer gjennom støtte til programmet *Velferd, arbeid og migrasjon* (VAM) i regi av Norges forskningsråd og gjennom egne anskaffelser av forskning, utredninger mv. Det foregår dessuten forskning på arbeidsinnvandringsfeltet i regi av Arbeidsdepartementet, jf. omtale i Prop. 1 S (2012-2013) for Arbeidsdepartementet.

Gjennom VAM programmet er det i 2011 gitt midler til fem store migrasjonsprosjekter:

- *Mediation of Migration: Media impacts on Norwegian immigration policy, public administration and public opinion* (Universitetet i Oslo)
- *Possibilities and realities of return migration: perspectives on integration, exclusion and withdrawal* (Prio)
- *Provision of welfare to 'irregular migrants'* (Rokkansenteret/Universitetet i Bergen)
- *Migration to Norway – Flows and Regulations* (Institutt for samfunnsforskning)

- *Buying and Selling (gender) Equality: Feminized Migration and Gender Equality in Contemporary Norway* (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet).

Samlet tildeling til VAM-programmet i 2011 var på 4,8 mill. kroner over kap. 400, post 01 og kap. 400, post 50.

Justis- og beredskapsdepartementet og UDI forvalter bevilgninger til anskaffelse av forskning, utredninger, evalueringer mv., jf. omtale under kap. 400 post 01 og kap. 490 post 23. Dette er kortere oppdrag som skal besvare mer umiddelbare kunnskapsbehov enn det som er mulig gjennom programmer. I 2011 har departementet og UDI bl.a. gitt støtte til prosjekter som omhandler levekår blant irregulære, kriminalitet blant innvandrere og forsvinninger fra mottak. UDI finansierte rapporter om asylsøkere og asylmottak som inngikk som en sentral del av kunnskapsgrunnlaget for Bergeutvalgets NOU 2011: 10 *I velferdsstatens venterom*. UDI har samarbeidet tett med Nasjonal identitets- og dokumentasjonssenter (NID) om å utvikle flere prosjekter som skal inngå i NIDs kunnskapsgrunnlag.

Tilgang på god og relevant statistikk skjer løpende gjennom SSB, UDI, UNE og fra ulike internasjonale organisasjoner. I tillegg skjer innhenting av statistikk gjennom særskilte prosjekter og oppdrag.

EU har styrket systematisk utveksling av informasjon og analyse om asyl og innvandring av tredjelandborgere gjennom kunnskapsnettverket European Migration Network (EMN). Norge har i 2011-2012 deltatt i EMN-studier om irregulær migrasjon, studentmigrasjon, misbruk av familieinnvandringsinstituttet og identitetsproblematikk. Videre ble det arrangert nasjonale konferanser om migrasjonskontroll og rettigheter og irregulær migrasjon i 2011.

Strategier og tiltak

FoU-virksomheten skal fremskaffe kunnskapsgrunnlag som anvendes i arbeidet med å realisere de definerte mål om en mer effektiv justissektor og en helhetlig og konsekvent innvandrings- og flyktningpolitikk.

UDI har et særlig ansvar for å bidra til utarbeidelse av statistikk, analyser, prognoser for forventet saksinngang til ulike instanser og samarbeidspartner i utlendingsforvaltningen samt i forbindelse med bosetting og integrering. I tillegg utarbeides statistikk på utlendingsfeltet av UNE og Politiets utlendingsenhet.

EMN-arbeidet vil bli videreført. Kunnskap om EU og medlemslandenes regler og praksis på asyl og migrasjonsfeltet styrker norske myndigheters muligheter til å harmonisere norsk politikk og praksis med land det er naturlig å sammenligne seg med.

Kap. 490 Utlendingsdirektoratet

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	795 028	763 105	762 093
21	Spesielle driftsutgifter, statlige mottak	1 713 742	1 757 100	1 571 838
22	Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	44 838	57 581	48 215
23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling og migrasjon, <i>kan overføres</i>	7 205	7 217	7 218
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, Effektprogrammet, <i>kan overføres</i>	113 973	58 311	
60	Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger	233 749	263 185	246 394
70	Økonomiske ytelser til beboere i asylmottak	497 174	518 596	452 807

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
71	Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i mottak og informasjon til au pairer		14 000	17 462
72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, <i>kan overføres</i>	87 830	125 325	134 661
73	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støtte-tiltak, <i>kan nyttes under kap. 821 post 60</i>	8 166	6 526	6 741
75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, <i>kan overføres</i>	12 364	14 415	13 568
	Sum kap. 0490	3 514 069	3 585 361	3 260 997

1 Mål og hovedoppgaver

UDI skal iverksette innvandrings-, asyl- og flyktingpolitikk innenfor Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde og skal gi faglig baserte bidrag til utviklingen av regelverk og politikk på området. UDIs hovedoppgaver er å behandle søknader etter utlendingsloven og statsborgerloven. UDI har også ansvaret for driften av mottak for asylsøkere.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter til drift av UDI. UDI hadde en bemanning per 1. mars 2012 tilsvarende 1 025 årsverk. I 2011 ble det brukt om lag 795 mill. kroner på posten. De største utgifter var knyttet til saksbehandling av asyl- og oppholdssaker.

Det er i bevilgningsforslaget lagt opp til at UDI skal kunne redusere antall ubehandlede asyl- og oppholdssaker så fremt saksinngangen, kompleksiteten og sammensetningen av innkomne saker ikke endres vesentlig. Det foreslås å omdisponere 3 mill. kroner til kap. 490, post 71 til en egen rådgivningstjeneste for au pairer, jf. Innst. 16 S (2011-2012).

Det foreslås å øke bevilgningen i 2013 med 3,5 mill. kroner til arbeidet med nedbygging av restanser på retur av personer uten lovlig opphold i landet, jf. omtale under pkt. 3.5.1, kap. 490 post 21 og 72 og kap. 440, post 21.

I henhold til gjeldende gevinstrealiseringsplan for EFFEKT-programmet trekkes det ut 21 mill. kroner fra UDIs driftsramme i 2013.

Som ledd i Regjeringens helhetlige budsjett-opplegg foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 7,2 mill. kroner.

Det foreslås videre at bevilgningen under kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 01 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3490, post 05, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på kap. 490, post 01 på om lag 762,1 mill. kroner i 2013.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak

Bevilgningen på posten skal dekke statens utgifter knyttet til drift av mottak for asylsøkere, jf. også omtale under punkt 3.4.

Bevilgningen dekker kontraktfestede utgifter til driftsoperatører, nødvendig helsehjelp for asylsøkere ved ankomst, utgifter knyttet til flytting av beboere mellom mottak og ut av mottak i forbindelse med bosetting, utgifter til opplæringstiltak for mottaksansatte, utgifter til returfremmende tiltak for beboere i mottak, utgifter til utarbeiding av informasjonsmateriell til beboere i mottak samt utgifter til barnebaser i mottakene.

Videre dekker posten utgifter til bl.a. særskilte tiltak som vakthold, tilrettelegging av boforhold og plassering utenfor mottak for personer med særskilte behov, aldersundersøkelser av asylsøkere som oppgir å være enslige mindreårige, reise og kost for asylsøkere i forbindelse med asylintervju, samt transport for asylsøkere til og fra opplæringssted for norskopplæring.

Bevilgningsbehovet på post 21 avhenger av antall asylsøkere, gjennomsnittlig belegg i mottakene og sammensetningen av beboergruppen. Botiden påvirkes av en rekke faktorer, der spesielt

saksbehandlingstiden i asylsaker, bosettingstakten og returgjennomføringen er viktig. Prognosene knyttet til ankomstbildet og gjennomsnittlig belegg i mottakene er således preget av stor usikkerhet, og bevilgningsbehovet på posten vil derfor kunne endre seg i løpet av budsjettåret.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 21 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

I 2011 ble det brukt om lag 1,8 mrd. kroner på posten. De største utgifter var kontraktfestet drift og leie av mottak.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 5 mill. kroner i 2013 til intensivert returoppfølgning i mottak og motiveringstiltak for frivillig retur. Formålet er å bygge ned restanser på retur, jf. omtale under pkt. 3.5.1, kap. 490 post 01 og 72 og kap. 440, post 21.

Det foreslås en bevilgning under kap. 490, post 21 på om lag 1 571,8 mill. kroner i 2013. Bevilgningsforslaget bygger på et anslag om gjennomsnittlig belegg i mottak på 14 110 personer, hvorav 310 personer i mottak for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år. Se også forslag til vedtak om fullmakt om midlertidig innkvartering av asylsøkere og flyktninger.

Post 22 Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse

Bevilgningen på posten dekker utgiftene UDI har til tolking og oversettelse i forbindelse med behandlingen av asylsaker. Posten dekker også opplæring og rekruttering av verger for enslige mindreårige asylsøkere.

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til nødvendig oversettelse av originaldokumenter. Dessuten dekker posten tolking og oversettelse i kommunikasjonen mellom søker og UDI i første instans. Bevilgningen skal også dekke kvalitetssikringsarbeid i forbindelse med intervju og oversettelser, samt formidling av vedtak.

I 2011 ble det brukt om lag 45 mill. kroner på posten. De største utgifter var tolk ved asylintervju.

Regjeringen foreslår å innføre en ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere fra 1. juli 2013, jf. omtale under pkt. 3.3.1. Utgifter knyttet til representantordningen foreslås bevilget over kap. 469, jf. omtale under kat. 06.60. For 2013 foreslås det derfor å omdisponere 1 mill. kroner knyttet til opplæring av representanter fra kap. 490, post 22 til kap. 469, post 01 jf. omtale under kap. 469, post 01. Det foreslås en bevilgning på

kap. 490, post 22 på om lag 48,2 mill. kroner i 2013.

Post 23 Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling og migrasjon, kan overføres

UDI forvalter midlene på denne posten. Bevilgningen skal brukes til å understøtte UDIs oppgaveløsning gjennom kunnskapsutvikling om innvandring, hovedsakelig i forbindelse med familieinnvandring, identitetsspørsmål, mottaksforhold og retur.

I 2011 ble det brukt 7,2 mill. kroner på posten. For 2013 foreslås det å videreføre bevilgningen på samme nivå. Det vises til pkt. 4.2. for nærmere informasjon over gjennomførte FoU-prosjekter i 2011.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, EFFEKT-programmet, kan overføres

Posten har dekket utgiftene til bl.a. systemutvikling, implementering og utrulling, samt utstyrsanskaffelser og bruk av interne ressurspersoner i de involverte etatene for å gjennomføre de ulike delprosjektene i EFFEKT-programmet. Det vises også til omtale under pkt. 4.1.3.

Programmet hadde en kostnadsramme på 330 mill. kroner per 1. mai 2010. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2012 ble kostnadsrammen for programmet økt med 12 mill. kroner, jf. Prop. 11 S (2011-2012) og Innst. 375 S (2011-2012). I 2011 ble det brukt om lag 114 mill. kroner på posten. Det foreslås ikke bevilgninger på posten for 2013, ettersom eventuelle aktivitetsforskyvinger fra 2012 vil finansieres av tilsvarende overføringer jf. forslag til romertallsvedtak III.

Post 60 Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger

Vertskommunetilskuddet skal dekke kommunenes gjennomsnittlige utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon i forbindelse med drift av mottak i kommunen. I tillegg til det ordinære vertskommunetilskuddet omfatter ordningen et særtilskudd ved omsorgsplassering, tilskudd til kommuner som har inngått avtale med UDI om alternativ mottaksplassering av asylsøkere, utgifter til barnehage for barn i mottak samt eget tilskudd til vergeordning for enslige mindreårige asylsøkere.

Bevilgningsbehovet på posten avhenger av antall mottak og antall plasser. I 2011 ble det brukt om lag 234 mill. kroner på posten.

For 2013 vil satsene være:

- grunnsats per kommune: 462 070 kroner
- sats per ordinære mottaksplass 4 955 kroner
- sats per plass for enslig mindreårig: 13 100 kroner
- sats per forsterket plass: 120 430 kroner
- sats per plass i omsorgssenter: 32 310 kroner
- sats per enslige mindreårige asylsøker det skal oppnevnes verge for i transittfasen: 8 250 kroner
- sats per innkalte, midlertidige verge for enslige mindreårige asylsøker: 2 580 kroner.

Vertskommuner for omsorgssentre mottar ikke grunntilskudd.

Alternativ mottaksplassering (AMOT) innebærer at UDI inngår en skriftlig og gjensidig forpliktende avtale med en kommune om å gi en person uten oppholdstillatelse et botilbud i kommunen i stedet for opphold i asylmottak. Avtalekommunen ivaretar da de oppfølgingsbehov personen måtte ha i avtaleperioden. Ordningen kan også benyttes for personer med tillatelse som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse. Satsen for alternativ mottaksplassering (AMOT) vil være 12 375 kroner per plass per måned.

I tillegg gjelder egne satser for å dekke særlig høye barnevernsutgifter knyttet til omsorgsovertakelser etter barnevernlovens kap. 4.

2013-satsene vil være:

- sats per måned, særtilskudd for medfølgende barn: 23 620 kroner
- sats per måned, særtilskudd for enslige mindreårige asylsøkere: 11 810 kroner.

Årsaken til differensieringen er at kommunene betaler halv egenandel ved omsorgsovertagelse av enslige mindreårige asylsøkere.

For plass i barnehage for asylsøkerbarn i alderen fire og fem år (til skolestart) utbetales det en sats på 10 425 kroner per barn per måned. Tilskuddet inkluderer foreldrebetaling.

Regjeringen foreslår å innføre en ny representantordning for enslige mindreårige asylsøkere fra 1. juli 2013, jf. omtale under pkt. 3.3.1. Utgifter knyttet til representantordningen foreslås bevilget over kap. 469, jf. omtale under programkategori 06.60. For 2013 foreslås det derfor å omdisponere 4,3 mill. kroner knyttet til avlønning av representanter fra kap. 490, post 60 til kap. 469, post 01 jf. omtale under kap. 469, post 01.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 60 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på kap. 490, post 60 på om lag 246,4 mill. kroner i 2013.

Post 70 Økonomiske ytelser til beboere i asylmottak

Ytelser til livsopphold inngår som en del av tjenestetilbudet til beboere i asylmottak. Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til økonomiske ytelser til livsopphold til beboere i asylmottak som ikke kan dekke dette selv. I tillegg skal bevilgningen dekke enkelte særskilte ytelser etter en individuell vurdering. Over 90 pst. av bevilgningen på posten benyttes til utbetalinger som ikke krever individuell vurdering. Asylsøkere har ikke krav på individuelle tjenester, som bl.a. økonomisk sosialhjelp, etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, jf. forskrift 16. desember 2011 nr. 1251 § 2. Det samme gjelder personer med avslag på søknad om beskyttelse. Begrunnelsen er at disse har tilbud om innkvartering i asylmottak. Beboere i mottak mottar støtte etter Utlendingsdirektoratets rundskriv 2008-035 *Reglement for økonomiske ytelser til beboere i statlige mottak*. Ytelsene differensieres bl.a. etter hvilken status asylsaken til den enkelte beboere har, og hvorvidt beboeren er voksen eller barn. Utbetalinger og eventuelle trekk i økonomiske ytelser til beboere i mottak forvaltes av de ulike mottakene.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 70 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

I 2011 ble det brukt om lag 497 mill. kroner på posten. Bevilgningsbehovet på posten avhenger av antall beboere i mottak og sammensetningen av beboergrupper. For 2013 foreslås det en bevilgning på om lag 452,8 mill. kroner på posten.

Post 71 Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i mottak og informasjon til au pairer

Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til at barn i statlige mottak får en meningsfull hverdag og en så normalisert barndom som mulig innenfor rammene av et asylmottak. Det er et mål at barna skal være i fysisk aktivitet, og at de skal tilegne seg ferdigheter gjennom forskjellige aktiviteter. Bevilgningen på posten skal dekke tilskudd til frivillige organisasjoner, ikke-kommersielle aktører, kommuner og andre som organiserer aktivite-

ter for barn i mottak. Videre dekker posten tilskudd til en egen informasjonstjeneste for au parer. Posten ble opprettet i 2012.

Stortinget vedtok 9. desember 2011 en anmodning til Regjeringen om å sette av 3 mill. kroner av UDIs driftsbudsjett i 2012 til å opprette en informasjonsordning for au parer, jf. Innst. 16 S (2011–2012). I revidert nasjonalbudsjett 2012 ble det omdisponert 2,5 mill. kroner fra kap. 490, post 01 til kap. 490, post 71 da det ble vurdert som mest hensiktsmessig å opprette en tilskuddsordning hvor frivillige organisasjoner kan søke om midler til informasjonstiltak overfor au parer. 0,5 mill. kroner ble i 2012 benyttet til opprettelse av ordningen. Det foreslås å omdisponere 3 mill. kroner fra kap. 490, post 01 til kap. 490, post 71 i 2013.

Regjeringen foreslår en bevilgning på om lag 17,5 mill. kroner på kap. 490, post 71 i 2013.

Post 72 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, kan overføres

Formålet med posten er å bidra til at personer med endelig avslag på søknad om asyl og øvrige personer uten lovlig opphold i Norge skal returnere frivillig, samt å legge til rette for at flyktninger kan vende tilbake til hjemlandet når det er trygt. Posten forvaltes i all hovedsak av UDI gjennom returprogrammene som gjennomføres i samarbeid med IOM, jf. kap. 3.5.1. Over posten finansieres UDIs tilskuddsordning *Tilskudd til retur- og tilbakevendingstiltak og -prosjekter* og støtte til individuell tilbakevending. I tillegg kan posten benyttes til å gi støtte til land som inngår tilbaketakelseavtaler med Norge, land Norge har innledet migrasjonspartnerskap med sikte på å få til en bedre styring av migrasjonsstrømmene, internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, eller internasjonale frivillige organisasjoner.

Det foreslås å øke bevilgningen med 6,2 mill. kroner i 2013 til nedbygging av restansene på retur av personer uten lovlig opphold, jf. omtale under pkt. 3.5.1, kap. 490, post 01 og 21 og kap. 440, post 21. Måltallet for assisterte frivillige returer økes fra 1 800 i 2012 til 1 950 i 2013.

Det foreslås å omdisponere 1 mill. kroner fra posten til kap. 400, post 01 for å styrke departementets arbeid med inngåelse av returavtaler, jf. omtale under kap. 400, post 01.

I 2011 ble det brukt om lag 88 mill. kroner på posten. Regjeringen foreslår en bevilgning på om lag 134,7 mill. kroner på kap. 490, post 72 i 2013. Det vises til pkt. 3.5.1. for nærmere omtale.

Post 73 Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., kan nyttes under kap. 821, post 60

Formålet med posten er å finansiere støttetiltak i forbindelse med UNHCRs og eventuelt andre organisasjoners arbeid med gjenbosetting av flyktninger. Dersom midler på posten ikke blir benyttet til støttetiltak, vil de bli benyttet til å overføre flyktninger til Norge. Bevilgningen vil bli benyttet i nært samarbeid med UNHCR. Utplassering av personell bidrar til å øke UNHCRs kapasitet til å fremme saker til land med kvote for overføringsflyktninger. Ved å styrke dette arbeidet, bidrar Norge til bedre ivaretagelse av disse flyktningene, samt at land som vurderer å ta imot flyktningene på kvoten får nødvendig informasjon.

I 2011 ble midlene på post 73 disponert (i samarbeid med UNHCR) til bidrag med norsk personell til UNHCRs kontorer i Nairobi og Teheran (3 mill. kroner), finansiering av tre stillinger til International Catholic Migration Commission (ICMC) i Iran (1,36 mill. kroner), styrke arbeidet med helsearbeid for flyktninger i Øst-Sudan (320 000 kroner), styrke arbeidet med beskyttelse og gjenbosetting for barn i Dadaab i Kenya (2,3 mill. kroner) og generell overføring til bruk for kvinner/barn i Sudan, Kenya og Iran (1,2 mill. kroner).

Utgiftene på kap. 490, post 73 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 06, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 06.

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 490, post 73 på om lag 6,7 mill. kroner i 2013.

Post 75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, kan overføres

Bevilgningen dekker reiseutgifter for overføringsflyktninger, familiemedlemmer til personer med beskyttelse og for flyktninger som vender tilbake til hjemlandet. Det legges til grunn at det i 2013 skal betales reiseutgifter for anslagsvis 2 000 personer. På forespørsel fra UDI arrangerer IOM reisene, bestiller billetter og bistår med å skaffe nødvendige reisedokumenter. De hjelper også personer i eventuelle transittland, og vurderer om det er nødvendig med eskorte for syke personer og barn som reiser alene.

Bevilgningen dekker også utgifter i forbindelse med mottak av overføringsflyktninger. Reiseutgifter for personer som blir gjenforent med personer i Norge som har opphold på humanitært grunnlag, blir som hovedregel ikke dekket av staten, med det kan søkes om støtte dersom det er

gitt dispensasjon fra underholdskravet ut fra særlig sterke menneskelige hensyn.

Utgiftene på kap. 490, post 75 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 03, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 03.

I 2011 ble det brukt om lag 12,4 mill. kroner på posten.

Regjeringen foreslår en bevilgning på kap. 490, post 75 på om lag 13,6 mill. kroner i 2013.

Kap. 3490 Utlendingsdirektoratet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	80 457	112 232	122 136
02	Gebyr for nødvisum	110	266	120
03	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	13 856	14 270	13 432
04	Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter	941 640	961 661	772 156
05	Refusjonsinntekter	21 279	10 310	10 650
06	Gjenbosetting av flyktninger - støttetiltak, ODA-godkjente utgifter	8 166	6 526	6 741
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	257		
16	Refusjon fødselspenger	15 521		
18	Refusjon sykepenger	12 287		
	Sum kap. 3490	1 093 573	1 105 265	925 235

1 Postomtale

Post 01 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet kan i henhold til OECD/DACs (Development Assistance Committee) statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 122,2 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 72 Retur og tilbakevending for flyktninger blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3490, post 01 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter.

Post 02 Gebyr for nødvisum

Det foreslås en bevilgning på posten på 120 000 kroner som følge av gebyrinntekter for utskrivning av nødvisum.

Post 03 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter

Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 13,4 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3490, post 03 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter.

Post 04 Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 772,2 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post

21, post 60, post 70 og post 71 blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3490, post 04 Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter.

Post 05 Refusjonsinntekter

Posten består av refusjon for fellestjenester fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og refusjon for andre virksomheters bruk av IKT-systemet DUF, samt andre mindre refusjoner.

Det foreslås på bakgrunn av erfaringstall å bevilge 10,7 mill. kroner på posten i 2013, jf. omtale under kap. 490, post 01, og at bevilgningen på kap. 490, post 01 kan overskrides mot tilsva-

rende merinntekter under kap. 3490, post 05, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til gjenbosetting av flyktninger kan i henhold til OECD/ DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Regjeringen foreslår at 6,7 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 73 Gjenbosetting av flyktninger – støttetiltak blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3490, post 06 Gjenbosetting av flyktninger, ODA-godkjente utgifter.

Kap. 491 Utlendingsnemnda

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Driftsutgifter	260 105	249 032	278 015
21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling	10 230	11 303	13 926
	Sum kap. 0491	270 335	260 335	291 941

1 Mål og hovedoppgaver

Utlendingsnemnda (UNE) behandler alle klager etter utlendings- og statsborgerborgerloven på vedtak som UDI treffer i førsteinstans. UNE fungerer som et uavhengig forvaltningsorgan når nemnda fatter vedtak i klagesaker.

Gjennom en systematisk og grundig etterprøving av de vurderingene som er gjort i førsteinstans, skal UNE bidra til å ivareta rettssikkerheten på utlendingsfeltet. UNE har også en viktig rolle som lovtolkende organ siden deres praksis er retningsgivende for UDIs praksis.

Videre skal UNE bidra til å skape tillit til at vedtakene som fattes er i tråd med internasjonale konvensjoner og norsk lov.

2 Postomtale

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til drift av UNE, herunder saksbehandlingsutgifter, men ikke utgiftene til avholdelse av nemndmøter.

UNE hadde ifølge Statens sentrale tjenestemannsregister en bemanning per 1. mars 2012 tilsvarende 331 årsverk.

I 2011 ble det brukt om lag 260 mill. kroner på posten. Bevilgningen for 2013 foreslås økt med 22,75 mill. kroner til økt saksbehandlingskapasitet, og særlig til å prioritere saker der barn er involvert, samt IKT-tiltak.

Det foreslås å omdisponere 1,5 mill. kroner fra posten til kap. 400, post 23, jf. nærmere omtale under kap. 400, post 23.

Det foreslås en bevilgning på kap. 491, post 01 på om lag 278 mill. kroner i 2013. Det foreslås videre at bevilgningen på kap. 491, post 01 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3491, post 01, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter knyttet til avholdelse av nemndmøter. Det er den enkelte nemndleder som ut fra regelverket avgjør hvorvidt det skal settes nemnd i den enkelte sak. Nemndutgiftene omfatter bl.a. godtgjørelse for reise og opphold for nemndmedlemmer og tolker, samt reise- og oppholdsutgifter for advokater og klagere. Posten skal også dekke saksomkostningene til klager iht. forvaltningsloven § 36, samt reise og oppholdsutgifter for sakfører i forbin-

delse med tvungent verneting for utlendingssaker.

I 2011 ble det brukt om lag 10 mill. kroner på posten.

Bevilgningen for 2013 foreslås økt med 2,25 mill. kroner til økt saksbehandlingskapasitet, og særlig til å prioritere saker der barn er involvert.

Det foreslås en bevilgning på posten på om lag 13,9 mill. kroner.

Kap. 3491 Utlendingsnemnda

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2011	Saldert budsjett 2012	Forslag 2013
01	Tilfeldige inntekter	393		
16	Refusjon fødselspenger	6 439		
18	Refusjon sykepenger	2 473		
Sum kap. 3491		9 305		

Det foreslås at bevilgningen på kap. 491 Utlendingsnemnda, post 01 kan overskrides mot tilsva-

rende merinntekter på kap. 3491, post 01-18, jf. forslag til vedtak.

Del III
Særlige tema

3 Sektorovergripende miljøvernpolitikk

Arbeidet med miljøvern innenfor Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde gjelder i hovedsak lovgivningsarbeidet, kriminalitetsbekjempelse, forebyggende arbeid på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet og koordinering av Regjeringens politikk i polarområdene.

3.1 Poli- og lensmannsetaten

Omfanget av miljøkriminalitet forventes å øke i tiden fremover ettersom presset på naturen øker i takt med den økonomiske velstanden. Flere områder har blitt vernet de senere år og forvaltningskontrollen har økt. Dette vil kunne føre til økt antall straffesaker.

Politiets anmeldelsesstatistikk (Strasak) viste for 2010 og 2011 at antall forbrytelsessaker har vært på under 100 stk. innenfor kategorien miljø. For anmeldte forseelser var antallet i overkant av 2 600 de nevnte årene. Det er stor variasjon når det gjelder de lokale utfordringene innen miljøkriminalitet, og dette medfører at politidistriktene må ha tilfredsstillende analyser av miljøkriminaliteten, bl.a. for å tilpasse kompetansen og aktiviteten.

Miljøkriminalitet er en del av den kriminalitetsbekjempelsen som politiet skal ivareta. Poli- og lensmannsetaten har en sentral rolle i arbeidet med å redusere miljøkriminalitet. Dette skjer gjennom forebyggende tiltak, samordning av oppsynsvirksomhet som utføres med politimyndighet og ved rask etterforskning og irettføring av brudd på miljølovgivningen. Politidistriktenes miljøkoordinatorer er av stor betydning i dette arbeidet.

Økokrim har et særskilt ansvar for miljøkriminalitet, og er politiets og påtalemyndighetens kompetansesenter på området. Økokrim har en viktig funksjon både gjennom etterforskning og irettføring i særlige alvorlige og prinsipielle saker, og som veileder og bistandsorgan for politidistriktene. I 2011 utarbeidet Økokrim en trusselvurdering av miljøkriminaliteten som vurderte forurensningskriminaliteten som den største risikoen mot miljøet. Det dreier seg om utslipp eller nedgravd avfall fra næring. I tillegg er arbeids-

miljø- og naturkriminalitet ansett som store utfordringer. Sistnevnte knytter seg til biologisk mangfold hvor de viktigste områdene for politiet knytter seg til oppdrettsfisk, ulovlig fiske, store rovdyr, bevaring av habitater og spredning av fremmede arter.

Samarbeid mellom politiet og miljøforvaltningens forskjellige kontrollorgan er et kjerneelement i en effektiv og god bekjempelse av miljøkriminalitet. Sentralt miljøforum og fylkesmiljøforum, som begge ledes av politiet, legger til rette for dette. På miljøfeltet er det godt nettverk på tvers av politidistrikter og virksomheter. Tverrfaglig samarbeid med bl.a. kontrollorganene er sentralt for bekjempelsen av miljøkriminalitet. Økt kompetanse og bevisstheten rundt aktuelle trusler er sentralt.

Det enkelte politidistrikt og særorgan skal som en integrert del av de ordinære planprosesser følge opp de retningslinjer som er gitt for miljøledelse i statlige virksomheter (grønn stat). Politiets data- og materielltjeneste (PDMT) har ansvar for rådgivning overfor politidistriktene og særorganene innenfor eiendom, bygg- og anlegg. I de anskaffelser hvor PDMT støtter virksomhetene, vektlegges energieffektivitet i bygg.

Politidistriktene og særorganene kan foreta innkjøp fra rammeavtaler inngått av PDMT på vegne av etaten. I den grad miljøhensyn ikke er tatt hensyn til i gamle avtaler, blir dette tatt inn ved inngåelse av nye avtaler så fremt dette er forenlig med de tekniske krav som stilles til de produktene som skal benyttes av politiet.

3.2 Samfunnssikkerhet og beredskap

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har oppmerksomheten særlig rettet mot forebyggende arbeid. DSB skal gjennom forebyggende arbeid redusere risikoen for tap av liv, skade på helse, miljø, viktige samfunnsfunksjoner og materielle verdier. Samordning og samarbeid mellom ulike aktører og sektorer i samfunnet er nødvendig for å lykkes i dette arbeidet. DSB ble i 2012 sertifisert som Miljøfyrtårnvirksomhet.

3.3 Svalbard

St.meld. nr. 22 (2008-2009) *Svalbard*, jf. Innst. S. nr. 336 (2008-2009) slår fast at målet om å bevare Svalbards særegne villmarksnatur ligger til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard. Lov om miljøvern på Svalbard av 1. juli 2002 med tilhørende forskrifter ivaretar dette målet.

En stor del av Sysselmannen på Svalbard sin virksomhet er knyttet til miljøvernrelatert arbeid. I Sysselmannens organisasjon er det samlet både politifaglig og miljøvern faglig ekspertise. Dette gir gode muligheter for en effektiv etterforskning av miljøkriminalitet og til et godt faglig informasjonsarbeid.

Økende turisme og ferdsel på Svalbard viser at det er behov for å holde oppsyn med og avdekke eventuelle overtredelser av bestemmelsene om vern av Svalbards natur- og kulturmiljø. Oppgavene vil bli flere med tanke på å forebygge, etterforske og oppklare forurensings-, fauna- og kulturminnekriminalitet.

Klimaendringer i Arktis kan skape nye miljøutfordringer på Svalbard. Det vil kunne medføre store endringer i de fysiske miljøforholdene og få konsekvenser for arter og økosystemer i området. Forventede reduksjoner i sjøisens utbredelse vil

påvirke miljøet ved at området blir lettere tilgjengelig, og det vil kunne gi en aktivitetsøkning med økt internasjonal skipstrafikk. Et varmere polhav vil bl.a. kunne medføre at fiskeriaktiviteten flytter nordover. Svalbard og Longyearbyen vil dermed få økt betydning som base for rednings- og forurensningsberedskap.

Sysselmannen har ansvaret for oljevernberedskapen i området. Lange avstander og arktisk klima gjør det vanskelig å håndtere oljeutslipp i området. Forebyggende tiltak for å unngå slike hendelser er derfor svært viktig. Med en endring i svalbardmiljøloven fra 1. juli 2012 er det nå innført forbud mot bruk av tungolje som drivstoff i verneområdene på Svalbard og lovendringen gjør at bruk av tungolje på hele Svalbard kan forbys.

Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) har pålagt Longyearbyen lokalstyre et rensekrav på kullkraftverket i Longyearbyen fra 1. juli 2012, som er forlenget til 2014. I svalbardbudsjettet for 2012 ble det bevilget 14,6 mill. kroner til oppstart av byggingen. Det foreslås å bevilge ytterligere 14,6 mill. kroner til investeringer og 0,8 mill. kroner til drift av renseanlegget i 2013-budsjettet. Renseanlegget er kostnadsberegnet til 73,1 mill. kroner, og vil kunne stå ferdig i 2014. Bygging av renseanlegget vil innfri rensekravene fra Klif.

4 Likestilling

4.1 Likeverdig straffegjennomføring for kvinner og menn

Det er et mål at kvinner og menn skal ha likeverdige forhold under straffegjennomføring. Den enkelte skal få tilbud om arbeid, opplæring, programmer og andre egnede tiltak tilpasset deres behov for hjelp. Det er en målsetting i kriminalomsorgen at kvinner og menn skal få de samme tilbudene. Kvinner utgjør en liten andel av innsatte i norske fengsler. I 2011 var i gjennomsnitt seks pst. av de innsatte kvinner. Kriminalomsorgen har i dag tre rene kvinnefengsler med til sammen 117 plasser ved Bredtveit, Sandefjord og Ravneberget fengsler. I tillegg er det 70 plasser fordelt på avdelinger/plasser for kvinner i syv andre fengsler (Skien, Stavanger, Sandeid, Bergen, Bergen avd. Osterøy, Trondheim og Verdal fengsler). I 2011 var det ytterligere åtte fengsler som tok i mot kvinner i kortere eller lengre perioder. For å sikre at kvinner har mulighet til å gjennomføre straff nær hjemstedet, vil det fortsatt tilbys plasser for kvinner i fengsel som ellers har mannlige innsatte. Kvinner som ønsker det, skal imidlertid tilbys straffegjennomføring i egne fengsler, eller på avdelinger som muliggjør skjerming fra mannlige innsatte. Forvaringsdømte kvinner mottas på Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt.

Kvinnelige innsatte og domfelte har ofte en opphoping av levekårsproblemer. De oppsøker helsetjenesten oftere enn mannlige innsatte og domfelte, mange har dårlig fysisk og psykisk helse og mange er rusavhengige. Straffegjennomføring etter § 12 innebærer at straffen gjennomføres i behandlings- eller omsorgsinstitusjon. Målgruppen for § 12 er domfelte og innsatte med rusproblemer, lettere psykiske problemer eller særlige omsorgsbehov. Andelen kvinner som gjennomfører straff etter § 12 er noe høyere enn andelen menn. I 2011 ble 5,1 pst. av alle fengselsdøgn for kvinner gjennomført på § 12 institusjoner, mens andelen for menn var på 3,2 pst. Justis- og beredskapsdepartementet har i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet etablert til sammen 13 rusmestringsenheter med totalt 148 plasser, hvorav Ravneberget er et kvinnefengsel,

Stavanger har plasser for kvinner, mens Bodø fengsel også tar imot kvinnelige innsatte. I tillegg til rusmestringsenhetene er det etablert et stifinnerprosjekt for kvinner ved Bredtveit fengsel- og forvaringsanstalt som er ment for innsatte med behov for rusbehandling.

Justis- og beredskapsdepartementet har mottatt et forslag til kapasitetsplan med enhetsstruktur for fengslene og friomsorgskontorene fra Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF), jf. omtale under kat. 06.30. I kapasitetsplanen vurderes det hvordan kapasiteten i kriminalomsorgen bør settes sammen for å dekke fremtidig kapasitetsbehov og legge til rette for en straffegjennomføring etter intensjonene i St. meld. nr. 37 (2007-2008). Kapasitetsplanen vurderer bl.a. kvinneperspektivet særskilt.

Til tross for at kriminalomsorgen arbeider målrettet med å bedre soningsforholdene for kvinnelige innsatte, ser man behovet for å styrke arbeidet ytterligere. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) skal nedsette en arbeidsgruppe som skal kartlegge innsatte og domfelte kvinners soningssituasjon. Arbeidsgruppen skal komme med forslag til tiltak som skal bidra til at innsatte og domfelte kvinner kan tilbys likeverdige forhold som mannlige innsatte/domfelte. Arbeidsgruppens forslag skal ta utgangspunkt i kvinners levekår.

4.2 Rekrutterings-/ tilsettingspolitikken i politiet

Tall fra Fornyings-, administrasjons- og kirke- departementet (FAD) viser at antall årsverk i politi- og lensmannsetaten per 1. mars 2012 var 13 591 (kap. 440 og 441). Av disse var 5 642 kvinner og 7 949 menn, hvilket gir en kvinneandel på 41,5 pst. I 2011 var det totalt 2 760 søkere til Politihøgskolen. Av disse var 971 kvinner og 1 789 menn. Det ble tatt opp 720 studenter, og av disse var 36 pst. kvinner. Dette er en nedgang i kvinneandelen på 4,4 prosentpoeng i forhold til 2009 (39,4 pst.). Målet er 40 pst. kvinnelige studenter. Av de 720 politistudentene som ble tatt opp ved Politihøgskolen i 2012 var 39,7 pst. kvinner.

4.2.1 Mål

Likestilling er en viktig del av politi- og lensmannsetatens personalpolitikk. utfordringen er særlig å rekruttere flere kvinner til lederstillinger, og utviklingen her var positiv i 2011 selv om ikke alle målene ble nådd. Måltallene er 20 pst. kvinnelige ledere i politistillinger, 25 pst. kvinnelige ledere i juriststillinger og 50 pst. kvinnelige ledere i administrative stillinger innen utløpet av 2013. I 2011 var andelen kvinnelige ledere i politistillinger 17 pst., 26 pst. kvinnelige ledere i juriststillinger og 56 pst. kvinnelige ledere i administrative stillinger. Andelen kvinner i lederstillinger har økt med en pst. fra 2009 til 2010. Andelen kvinnelige ledere i politistillinger har, fra 2010 til 2011, økt med 1 prosentpoeng – fra 16 til 17 pst. Andelen kvinnelige ledere i juriststillinger har økt fra 25 til 26 pst., mens andelen kvinnelige ledere i administrative stillinger er økt fra 54 pst. til 56 pst.

4.2.2 Tiltak

Det har i perioden vært satt inn flere tiltak på likestillingsområdet, bl.a. mentorprogram, ledertrenerstillinger og coaching. Gjennom ledertrenerstillingene får ansatte anledning til å prøve seg i en lederstilling før utlysning. For å nå målet om likestilling, er det viktig å ha bevissthet rundt kjønnsfordeling generelt, samtidig som moderat kjønnskvoltering etter gjeldende regler blir praktisert.

4.3 Likestilling i andre virksomheter

Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE)

UNE nedsatte i 2010 en partssammensatt arbeidsgruppe som skulle arbeide med områdene inkluderende arbeidsliv (IA), deretter likestilling, diskriminering og tilgjengelighet.

UDI har i 2011 benyttet HTA pkt. 2.3.4 nr. 3 overfor kvinner som har blitt hengende etter lønnsmessig grunnet kjønn, i hovedsak grunnet en eller flere foreldrepermisjoner.

4.4 Likestilling internt i departementet

4.4.1 Vurdering av likestilling på bakgrunn av kjønn

Kjønnsfordelingen totalt i Justis- og beredskapsdepartementet viser 65 pst. kvinner og 35 pst.

menn. Det har vært en liten nedgang i kvinneandelen siden 2011 (66 pst. kvinner), og skjevheten i fordelingen opprettholdes. Antall kvinnelige søkere til stillinger med høyere utdanning øker og reflekterer den økte kvinneandelen som uteksamineres fra høyere utdanningsinstitusjoner.

Toppledernivået gjenspeiler kjønnsfordelingen totalt i departementet med en kvinneandel på 64 pst. På mellomledernivå utgjør kvinner 65 pst. av avdelingsdirektørene, en oppgang på 3 pst. Den samme oppgangen finner vi i spesialistgruppen der kvinneandelen utgjør 64 pst. (lovrådgivere, seniorrådgivere, underdirektører og tidligere ledere uten personalansvar). I saksbehandlergruppen er kvinneandelen sunket fra 73 pst. til 71 pst. (rådgivere, førstekonsulenter og senior-konsulenter). Kontorpersonalgruppen består hovedsakelig av kvinner.

Samlet gjennomsnittlig lønn for ansatte på statens lønnsregulativ er lønnstrinn 64 for kvinner og lønnstrinn 70 for menn. Hovedforklaringen på lønnsforskjellen er den høye andelen kvinner i de lavere stillingskategoriene og at menn har en høyere gjennomsnittsalder. For hele departementet er snittalderen 43 år for kvinner og 46 år for menn. På avdelingsdirektørnivå er det lik lønn mellom kvinner og menn. Seniorrådgivere teller 139 ansatte av totalt 381 og utgjør den stillingsgruppen der forskjellen er størst lønnsmessig, med en snittlønn for menn på ltr. 71 og for kvinner på ltr. 68. Kjønnsbalansen på seniorrådgivernivå er 64 pst. kvinner og 36 pst. menn. På rådgivernivå (94 ansatte) er snittalderen lik, men menn ligger 1,5 lønnstrinn over kvinner. Kjønnsbalansen på dette nivået er 33 pst. menn og 67 pst. kvinner. På førstekonsulentnivå har kvinner 3 år høyere snittalder og 1,5 lønnstrinn høyere lønn. Det er en markant kvinneandel på 79 pst. i denne gruppen. Årsaken til dette er bl.a. at kvinner i kontorstillinger inngår i den gruppen etter opprykk i lønnsoppjøret 2011. Det er 14 pst. av kvinnene som jobber i en deltidstilling, blant menn er det 1 pst. Årsaken til bruk av deltid er som oftest omsorg for små barn.

Det totale sykefraværet i 2011 ligger på 4,1 pst. Menns sykefravær utgjør 2,8 pst. og kvinner 4,9 pst. I første halvår av 2012 er det totale sykefraværet på 6,7 pst. Menn står for 3,9 pst. av fraværet og kvinner 8,4 pst. Generelt i arbeidslivet gjelder at sykefraværet blant kvinner ligger høyere enn hos menn. Kjønns sammensetningen i departementet påvirker dermed sykefraværsprosenten, og tallene bekrefter slik den generelle tendensen i samfunnet.

4.4.2 Vurdering av likestilling på bakgrunn av nedsatt funksjonsevne, etnisitet, religion, mv.

Justis- og beredskapsdepartementet har flere personer med nedsatt funksjonsevne og personer med minoritetsbakgrunn enn tidligere. Det er opprettet en IA-plass innen rammen av den sentrale IA-avtalen i 2012, og det er ansatt en person i målgruppen gjennom deltakelse i traineeprogrammet for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning i 2011/2012. I kunngjøringer av ledige stillinger blir mangfoldsformuleringen benyttet. Andelen søkere med etnisk minoritetsbakgrunn øker, og departementet registrerer i 2012 en svak økning i antallet søkere som ber om å bli vurdert på bakgrunn av funksjonsnedsettelser. Departementet har i 2012 hatt en særlig utfordring med å tilrettelegge for ansatte som har fått sin funksjonsevne nedsatt etter hendelsene 22. juli 2011.

4.4.3 Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

Det er et mål for Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 å ha utarbeidet gode rutiner for fremtidig likestillingsrapportering, inkludert å sette tydelige krav til likestillingsredegjørelsen i tildelingsbrevene.

Et langsiktig mål for departementet er å oppnå en bedre total kjønnsbalanse, dvs. rekruttere flere menn på alle nivåer. Departementet vil i 2013 utarbeide konkrete tiltak knyttet til mulige barrierer i rekrutteringsprosessene.

Departementet vil i 2013 videreføre tiltaket med en IA-plass, og delta i traineeprogrammet for personer med nedsatt funksjonsevne og høyere utdanning i 2013/2014.

Departementet vil i 2013 foreta en nærmere analyse av ubalansen i lønn mellom kvinner og menn på seniorrådgivernivå og foreslå eventuelle tiltak.

5 Bemanningsoversikt⁴

Kap.	Betegnelse	Årsverk 01.03.10	Årsverk 01.03.11	Årsverk 01.03.12
400	Justis- og beredskapsdepartementet	347	357	378
Sum	06.10 Administrasjon	347	357	378
61	Høyesterett	58	62	64 ¹
410	Tingrettene og lagmannsrettene	1 425	1 469	1 479 ¹
411	Domstoladministrasjonen	81	81	82
413	Jordskiftedomstolene	244	244	242
Sum	06.20 Rettsvesen	1 808	1 856	1 867
430	Kriminalomsorg	3 733	3 886	3 951
432	Kriminalomsorgens utdanningssenter	498	439	421 ²
Sum	06.30 Kriminalomsorg	4 231	4 325	4 372
440	Politidirektoratet, politi- og lensmannsetaten	11 105	11 224	11 128
441	Oslo politidistrikt	2 540	2 427	2 495
442	Politihøgskolen	294	340	376
445	Den høyere påtalemyndighet	151	150	154
446	Den militære påtalemyndighet	10	10	10
448	Grensekommisæreren	4	5	4
Sum	06.40 Politi- og påtalemyndighet	14 104	14 156	14 167
450	Sivile vernepliktige	9	8	7
451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	586	572	556
455	Redningstjenesten	42	44	44
456	Direktoratet for nødkommunikasjon	46	50	65
Sum	06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap	684	674	672
460	Spesialenheten for politisaker	29	31	34
468	Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker	10	12	11
Sum	06.60 Andre virksomheter	39	43	45

⁴ Tallene viser en oversikt over antall årsverk innenfor Justis- og beredskapsdepartementets arbeidsområde per 1. mars 2012. Tallene er basert på rapportering fra FAD og fra JDs tilknyttede virksomheter, og inkluderer ikke årsverk på lederlønnskontrakter.

Kap.	Betegnelse	Årsverk 01.03.10	Årsverk 01.03.11	Årsverk 01.03.12
472	Voldsoffererstatning og rådgivning til kriminalitetsofre	27	34	55
473	Statens sivilrettsforvaltning	42	50	52
474	Konfliktrådene	74	78	81
Sum	06.70 Fri retts hjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.	143	162	188
480	Svalbardbudsjettet	32	34	35
Sum	06.80 Svalbardbudsjettet	32	34	35
490	Utlendingsdirektoratet	1 147	1 048	1 025
491	Utlendingsnemnda	322	330	331
Sum	06.90 Beskyttelse og innvandring	1 469	1 378	1 356
Sum	Programområde 06	22 827	22 985	23 080
	Totalt Justis- og beredskapsdepartementet	22 857	22 985	23 080

¹ Tallet inkluderer også dommerårsverk.

² Tallet inkluderer både aspiranter og personale ved KRUS.

6 Anmodningsvedtak

6.1 Om oppfølging av anmodningsvedtak fra stortingsssesjonen 2011-2012

Vedtak nr. 76, 1. desember 2011

«Stortinget ber regjeringen, med utgangspunkt i Meld. St. 7 (2010-2011) - Kampen mot organisert kriminalitet, om å bidra til at det utarbeides et bredt virkemiddelapparat for kommuner i arbeidet med å bekjempe 1 %-klubbene.»

Regjeringen har redegjort for arbeidet i Prop. 111 S (2011–2012) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2012*. Som omtalt der er det bl.a. nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra Justis- og beredskapsdepartementet, politiet, KRÅD og KS som er gitt i mandat å utarbeide en veileder for kommunene som skal være til hjelp og støtte i arbeidet med å bekjempe kriminalitet begått av medlemmene av 1 %-klubber. I Prop. 111 S (2011-2012) ble det informert om at veilederen etter planen skulle foreligge innen 1. juli 2012. Arbeidet med å utarbeide veilederen har dessverre tatt lengre tid enn forutsatt, og den vil først foreligge i 2013.

Vedtak nr. 77, 1. desember 2011

«I løpet av 2012 å fremme egnede lovendringsforslag som bedre ivaretar vitners og informanternes sikkerhet.»

Vedtak nr. 77 er foranlediget av innstilling fra justiskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders B. Werp, André Oktay Dahl, Linda C. Hofstad Helleland, Arve Kambe og Ingjerd Schou om bekjempelse av 1 % MC-klubber, jf. Innst. 58 S (2011–2012).

Justis- og beredskapsdepartementet utreder mulige lovendringer for å bedre vernet av vitner og politiets informanter. Anmodningsvedtaket vil bli fulgt opp i en proposisjon som legges frem for

Stortinget i 2013, i forbindelse med oppfølgingen av NOU 2009: 15 *Skjult informasjon – åpen kontroll*.

Vedtak nr. 177, 9. desember 2011

«Stortinget ber regjeringen i 2012 sette av 3 mill. kroner fra UDIs driftsbudsjett til å opprette en informasjonsordning for au pairer.»

Prop. 111 S (2011-2012) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2012*, s. 32, inneholder en beskrivelse av oppfølgingen av vedtaket. 2,5 mill. kroner ble foreslått overført fra kap. 490, post 01 til kap. 490, post 71, for å opprette en tilskuddsordning hvor frivillige organisasjoner kan søke om midler til informasjonstiltak overfor au pairer. 0,5 mill. kroner ble foreslått benyttet til administrasjon i UDI i forbindelse med etableringen av ny informasjonsordning. I tillegg ble det foreslått en fullmakt til å gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, for å gi mulighet til å inngå toårige avtaler med tilskuddsmottakere.

Komiteen sluttet seg til Regjeringens forslag, jf. Innst. 375 S (2011-2012). Utlendingsdirektoratet (UDI) har kunngjort støtteordningen til informasjons og rådgivningstjeneste for au pairer, med søknadsfrist 15. august 2012.

Vedtak nr. 369, 7. februar 2012

«1. Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av rettshjelpsrunskrivet for å vurdere en eventuell klargjøring av praksis knyttet til reglene om rettshjelp til fornærmede i utlandet.

2. Stortinget ber regjeringen vurdere en tydeliggjøring av kravet til kunnskap slik at foreldelsesfristen ikke løper før skadelidte har hatt faktisk kunnskap om den skadevoldende handlingen i tråd med vedtak ENV-2011-761 i Erstatningsnemnda.

3. Stortinget ber regjeringen vurdere om det kan lempes på foreldelseskravet på andre

måter, for eksempel gjennom å se på vilkår for avbrytelse av foreldelse og muligheten for å frikoble voldsoffererstatningsregelverket fra de alminnelige foreldelsesreglene.

4. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et samarbeidsmøte mellom politiet, voldsoffererstatningsmyndigheten og departementet for å forbedre informasjonsutvekslingen, og at det i den forbindelse vurderes å legge oppgaven med å oversende dokumentene til stevnekontorene i det enkelte politidistrikt.

5. Stortinget ber regjeringen vurdere å opprette en nasjonal kriminalitetsoffermyndighet basert på dagens eksisterende strukturer ved å se hen til den svenske Brottoffermyndighetens arbeid og oppgaver, som for eksempel et voldsofferfond.»

Justis- og beredskapsdepartementet følger opp Stortingets representantskapsforslag 156 S (2010-2011) på følgende måte:

1) Justis- og beredskapsdepartementet har startet arbeidet med en gjennomgang av retts-hjelpsrunskrivet for å vurdere en ev. klargjøring av praksis knyttet til reglene om retts hjelp til fornærmede i utlandet.

(2-3) For å klargjøre foreldelsesreglene er det lagt ut god informasjon på Kontoret for voldsoffererstatning sine hjemmesider. Departementet vil også vurdere foreldelsesreglene i voldsoffererstatningsloven nærmere og vurdere eventuelle behov for endringer.

(4) For å forbedre informasjonsutvekslingen i voldsoffererstatningssaker har Justis- og beredskapsdepartementet, Politidirektoratet og Kontoret for voldsoffererstatning hatt et samarbeidsmøte. Som oppfølging vil Politidirektoratet gi ut et runskriv om bedre rutiner for oversendelsen av politidokumenter til voldsoffererstatningsmyndighetene

(5) Justis- og beredskapsdepartementet vil gjennomgå de samlede tiltakene for voldsofre i Norge og vurdere om det er behov for å supplere dem med ytterligere tiltak, inkludert om det er behov for en kriminalitetsoffermyndighet i tillegg til de tiltakene som allerede finnes.

Justis- og beredskapsdepartementet vil også vurdere om man i særlige tilfeller bør kunne gi voldsoffererstatning til utenlandske barn som har blitt utsatt for overgrep av nordmenn i utlandet.

Vedtak nr. 404, 8. mars 2012

«Evaluere etableringen av politiråd i kommunene og deres betydning for forebyggende arbeid, herunder betydningen for den lokale terrorberedskapen.»

Justis- og beredskapsdepartementet har i Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* redegjort for arbeidet i politirådene og evalueringen som ble foretatt i 2011, jf. pkt. 3.3.1 Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Justis- og beredskapsdepartementet har gitt Politidirektoratet i oppdrag å vurdere bruken av politiråd i forhold til lokal terrorberedskap og forebygging.

Politirådene kan være en egnet arena for arbeid med lokale beredskapsplaner. Ordningen med politiråd er evaluert. Evalueringen som nå er foretatt viser at politirådene jobber med felles strategi og lokalt planarbeid, herunder felles strategi og avklaringer om hvem som gjør hva i krisesituasjoner, og ved revidering / gjennomgang av beredskapsplaner på ulike områder.

Politidirektoratets vurdering er at politirådene som tverrsektorielt forum har en viktig funksjon i forhold til informasjons- og erfaringsutveksling på strategisk nivå, og at det fortsatt er et potensiale for utvikling av felles mål og strategier innenfor områder som har berøringspunkter på tvers av forvaltningsområdene. Generell kriminalitetsforebygging er den viktigste begrunnelsen for å videreutvikle det lokale forvaltningssamarbeidet gjennom ordningen med politiråd. I dette inngår også forebygging av radikaliserings og alvorlig kriminalitet, som terrorisme, som en naturlig del av den helhetlige tilnærmingen til kriminalitetsforebygging som politirådene bør og skal sette på dagsordenen. Samordnede planer for lokal terrorberedskap er en del av arbeidet.

Politiråd kan således ha en nyttig funksjon for kriminalitetsforebygging generelt og som bidrag til å samordne og styrke den lokale terrorberedskapen. Politidirektoratet vil følge opp disse intensjonene i styringsdialogen med politidistriktene.

Vedtak nr. 405, 8. mars 2012

«Utrede bedre måter å belønne velfungerende SLT-samarbeid på, med sikte på å styrke det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet og samfunnsberedskapen.»

Justis- og beredskapsdepartementet har i Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* bl.a. redegjort for SLT-samarbeidet, jf. pkt. 3.3.1 Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Justis- og beredskapsdepartementet har bedt Politidirektoratet, i samarbeid med andre instanser, om å utrede belønningsordningen for SLT-samarbeid innen 1. desember 2012. Stortinget vil bli orientert om oppfølgingen av arbeidet på egnet måte.

Vedtak nr. 406, 8. mars 2012

«Legge fram for Stortinget en videreutviklet og forsterket overordnet plan for å forebygge og håndtere mulige terrorangrep i Norge.»

Det nasjonale planverket består av Sivilt beredskapssystem (SBS) og Beredskapssystemet for Forsvaret (BFF). Planverket er bygget opp etter samme struktur som NATOs krisehåndterings-system NATO Crisis Response System. For Regjeringen er det avgjørende at Norge har et overordnet planverk som klart regulerer hvordan det skal reageres på blant annet terrorangrep.

Basert på erfaringene fra NATO-øvelsen CMX 2011 og terrorhandlingene 22. juli 2011 vil det legges særlig vekt på den sivil-militære samhandling og nødvendige tiltak knyttet til terrorbekjempelse. Det vurderes om det bør foretas en større omlegging av planverket.

Justis- og beredskapsdepartementet skriver i Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* at Regjeringen vil vurdere å utarbeide en overordnet instruks som ivaretar behovet for koordinerte, nasjonale beredskapsplaner. En arbeidsgruppe bestående av representanter fra Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet skal se nærmere på innretningen av en slik instruks. Det er et mål at etatenes samarbeid om planer og øvelser for alvorlige katastrofescenarier i fred forbedres ytterligere, som for eksempel ulike terrorisme-scenarier. Justis- og beredskapsdepartementet vil også vurdere om det er behov for en revisjon, eventuelt ny SBS.

Stortinget vil bli informert om videre arbeid i Stortingsmelding om oppfølging av NOU 2012: 14 *Rapport fra 22. juli-kommisjonen*.

Vedtak nr. 407, 8. mars 2012

Helse- og omsorgsdepartementet har på bakgrunn av Helsedirektoratets rapport «*Helseinnsatsen etter terrorhendelsene 22. juli 2011. Læring for bedre beredskap*» og 22. juli-kommisjonens rapport

NOU 2012: 14 startet en samlet oppfølging av læringspunkter for helse- og omsorgssektoren. Regjeringen vil i forbindelse med oppfølgingen iverksette nødvendige tiltak for å forbedre informasjon til pårørende i en krisesituasjon, bl.a. ved å gjennomgå regelverk og rutiner for oppdatering og utveksling av pasientinformasjon innenfor helsetjenesten og fra helsetjenesten til politiet. Helsedirektoratet har innledet samarbeid med Politidirektoratet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap om oppfølging av tiltaket. Arbeidet skal sikre at ulike deler av helsetjenesten og politiet får tilgang til nødvendig informasjon for å kunne ivareta sin rolle overfor pårørende. Oppfølgingsarbeidet vil videre omfatte en vurdering av hvorvidt sosiale medier i større grad kan tas i bruk i krisekommunikasjon.

Helse- og omsorgsdepartementet vil presentere status for oppfølgingen av tiltak og læringspunkter etter 22. juli-angrepene for Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 408, 8. mars 2012

«Gjennomgå erfaringene fra ordningen med fast kontakt for ofre og pårørende i forbindelse med en krise og vurdere om den skal utvides til å bli en generell ordning for kommunene.»

Justis- og beredskapsdepartementet viser til omtale i Helse- og omsorgsdepartementets Prop. 1 S (2012-2013).

Vedtak nr. 410, 8. mars 2012

«Gjennomføre nødvendige tiltak for å bevisstgjøre politiledere om viktigheten av raskt å be om bistand fra Forsvaret eller andre ved større hendelser.»

Justis- og beredskapsdepartementet har i Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* pkt. 3.3.12 Sivil-militær samhandling bl.a. redegjort for arbeidet. Departementet har bl.a. gitt Politidirektoratet i oppdrag å sørge for at politiet gjennomfører nødvendige tiltak for å bevisstgjøre politiledere om hurtig å vurdere behovet for bistand fra Forsvaret ved større hendelser. Slik bevisstgjøring vil bli en del av stabsopplæringen for politiet i regi av Politihøgskolen (PHS), i de årlige møtene for Fellesoperative ledere i politi og i de årlige møtene mellom politidistriktenes ledelse og HV-distriktene.

PHS har i samarbeid med Forsvarets høyskole laget et studieopplegg i nasjonal beredskap og kri-
sehåndtering. Studiet er rettet inn mot ledere i de
to etatene. Studiet starter opp i løpet av høsten
2012. Det tas sikte på å gjennomføre flere øvelser
mellom politiet og Forsvaret i 2013 for å bevisst-
gjøre ledere om viktigheten med samvirke mel-
lom politiet og Forsvaret. Det er også etablert en
felles styringsgruppe mellom POD, Helsedirekto-
ratet og DSB for å sikre økt samhandling mellom
nødetatene. Gruppen skal sørge for videre fram-
drift, organisering og samvirke mellom etatene.
Helsedirektoratet leder dette arbeidet.

22. juni 2012 ble ny instruks for Forsvarets
bistand til politiet vedtatt ved kongelig resolusjon.
Den erstatter instruks fastsatt 28. februar 2003. Et
av hovedformålene med ny instruks har vært å
tydeliggjøre prosedyrer for å sikre rask og effe-
ktiv bistand til politiet samtidig som ansvar og juri-
diske rammer blir ivaretatt. Den nye instruks
innebærer primært tydeliggjøring av enkelte for-
hold: Bistandskategoriene «administrativ bistand»
og «operativ bistand» slås sammen og benevnes
«alminnelig bistand». Etter dette er det to katego-
rier bistand; alminnelig bistand og håndhevelses-
bistand. For begge typer bistand er det brukt for-
muleringer som skal sikre at Forsvaret gis tidlig
varsel for å gjøre forberedelser for eventuell rask
innsats.

Hastetilfeller er fremhevet gjennom egne para-
grafer i instruks. Etter de nye bestemmelsene
skal Forsvaret iverksette planlegging og forbe-
delser uten å avvente formell beslutning om
bistand. Det er gitt bestemmelser om regelmes-
sige øvelser mellom Forsvaret og politiet og øvel-
ser mellom justis- og forsvarssektor.

Eksisterende ordning for kostnadsdekning er
tatt inn som en egen bestemmelse. Denne er
basert på det såkalte akutt-prinsippet, jf. St.meld.
nr. 22 (2007-2008) *Samfunnssikkerhet*. Ordning
innebærer at Forsvaret dekker sine egne merkost-
nader når det er snakk om å ivareta akutte sam-
funnssikkerhetsbehov, for øvrig skal all bistand
som går under kategorien forebyggende sikker-
het dekkes av politiet. Det er lagt opp til at for-
håndsplanlagt bistand – som ved besøk av stats-
overhoder og lignende – etter omstendighetene
likevel skal kunne dekkes av Forsvaret, men dette
vil bero på dialogen mellom Justis- og beredskaps-
og Forsvarsdepartementet.

Presiseringer i den nye instruks skal bidra
til å forsterke og videreutvikle samhandlingen
mellom politi og forsvar. Det tas sikte på å foran-
kre den nye instruks i lov.

Vedtak nr. 411, 8. mars 2012

«Gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre
bedre informasjonsutveksling mellom politidis-
triktene ved store hendelser.»

Et effektivt varslings- og informasjonsutvekslings-
system er nødvendig for at ekstraordinære hen-
deler og kriser kan håndteres tilfredsstillende.
Hurtig formidling av viktige opplysninger kan ha
stor betydning for politiets oppgaveløsning. Politi-
mestrene skal blant annet varsle Politidirektoratet
om terror og annen alvorlig kriminalitet, saker
som kan få politisk betydning, iverksettelse av
riksalarm, nordisk alarm og internasjonal alarm
og spesielle bistandsspørsmål, herunder bistand
fra Forsvaret. Videre har Justis- og beredskapsde-
partementet gitt retningslinjer til Politidirekto-
ratet og Politiets sikkerhetstjeneste hvor formålet er
å sikre at saker av viktighet innenfor området kri-
sehåndtering og beredskap og innenfor Politiets
sikkerhetstjenestes ansvarsområde, varsles og
informeres om til departementet.

I tillegg gir det nye digitale radiosambandet til
nød- og beredskapsetatene, Nødnett, bedre kom-
munikasjon både internt i politiet og mellom
politi, brannvesen og helsepersonell. Det nye nød-
nettet skal etter planen være innført i hele landet i
2015.

Vedtak nr. 412, 8. mars 2012

«Fremme egen sak om felles nødnummer, slik
Stortinget tidligere har forutsatt.»

I Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* fram-
går det at Regjeringen har besluttet å gjennom-
føre et pilotprosjekt i Drammen for utprøving av
ett felles nødnummer og felles nødsentraler for
brannvesen, politi og helsetjeneste. Målet med
pilotprosjektet er å komme fram til om en slik
organisering gir befolkningen bedre tjenester enn
i dag. Det fremgår videre at Regjeringen vil vur-
dere å fremme egen sak om felles nødnummer og
felles nødsentraler for Stortinget når evalueringen
etter pilotprosjektet foreligger.

Vedtak nr. 414, 8. mars 2012

«Foreta en vurdering av hvilken politidekning
som må forutsettes for at ulike krav om

responstid skal kunne realiseres i forbindelse med resultatreformen.»

Justis- og beredskapsdepartementet har i Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* pkt. 3.3.5 *Responstid i politiet* redegjort for allerede igangsatte tiltak for å bedre politiets responstid. Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å komme tilbake med ytterligere redegjørelse i stortingsmelding om oppfølging av NOU 2012: 14 *Rapport fra 22. juli-kommisjonen*.

Vedtak nr. 415, 8. mars 2012

«Gjennomgå dagens system med varsling til landets politidistrikt ved riksalarm og særlig vurdere innføring av et mer moderne alarmsystem som kan varsle flere sentrale politiledere i tillegg til sentralene ved politidistriktene.»

Nytt nasjonalt system for nasjonal varsling skal være implementert i landets politidistrikter i løpet av første kvartal 2013.

Vedtak nr. 416, 8. mars 2012

«Å komme med en plan, samt økte bevilgninger i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2012 for å sørge for at den militære helikopterberedskapen på Rygge videreføres. (Anmodningen er oversendt Forsvarsdepartementet for oppfølging).»

En arbeidsgruppe bestående av representanter fra Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet vil sammen utarbeide en felles plan og oversikt for helikopterkapasiteten i Norge.

Vedtak nr. 417, 8. mars 2012

«Gjennomgå retningslinjene for «skyting pågår», samt gjennomgå opplærings- og oppfølgingstilbudet til ansatte i politiets operative avdelinger for å sikre at disse er i stand til å håndtere situasjoner hvor sivile angripes med våpenmakt.»

Justis- og beredskapsdepartementet har i Meld. St. 29 (2011-2012) *Samfunnssikkerhet* pkt. 3.3.6 *Skyting pågår* gitt en redegjørelse om status i arbeidet. Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å komme tilbake med ytterligere redegjø-

relse i stortingsmelding om oppfølging av NOU 2012: 14 *Rapport fra 22. juli-kommisjonen*.

Vedtak nr. 483, 10. mai 2012

«Sikre at politiet har adgang til å gjennomføre forebyggende tiltak med bruk av narkotikahund, herunder på skoler.»

Justis- og beredskapsdepartementet har bedt Politidirektoratet følge opp og rapportere på status innen 1.11.2012. Det vises til omtale under programkategori 06.40, punkt 3.1.3. Stortinget vil bli orientert om oppfølgingen på egnet måte.

Vedtak nr. 484, 10. mai 2012

«Sikre at det etableres flere narkotikahundekvipasjer til bruk for politiet.»

Justis- og beredskapsdepartementet har bedt Politidirektoratet følge opp og rapportere på status innen 1.11.2012. Det vises til omtale under programkategori 06.40, punkt 3.1.3. Stortinget vil bli orientert om oppfølgingen på egnet måte.

Vedtak nr. 485, 10. mai 2012

«Presisere overfor politiet at det må innhentes skriftlig samtykke fra elever før det gjennomføres eventuelle personverninngrepene narkotikaaksjoner ved skolene.»

Justis- og beredskapsdepartementet har bedt Politidirektoratet følge opp og rapportere på status innen 1.11.2012. Det vises til omtale under programkategori 06.40, punkt 3.1.3. Stortinget vil bli orientert om oppfølgingen på egnet måte.

Vedtak nr. 511, 24. mai 2012

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig sørge for at hjemmelsgrunnlaget for INFOFLYT-registeret blir brakt i orden.»

Opgaven med å få etablert et klarere hjemmelsgrunnlag for INFOFLYT er høyt prioritert av departementet. Målet er å få et velfungerende system som sikrer utveksling av kvalitets-sikret informasjon mellom kriminalomsorgen og politiet. Dette vil styrke sikkerheten både for

samfunnet og for enkeltpersoner som er truet av kriminelle miljøer. Samtidig må hensynet til personvern og rettssikkerhet ivaretas på en god måte.

INFOFLYT-utvalgets utredning med forslag til regelverk er på høring med høringsfrist 1. novem-

ber 2012. Justis- og beredskapsdepartementets lovarbeid vil bli satt i gang etter at rapportens forslag og høringsinstansenes merknader er gjennomgått.

7 Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres

Som ledd i arbeidet med å styrke departementets forskningsinnsats, foreslås at det opprettes en ny post 23 «Spesielle driftsutgifter, forskning og kunnskapsutvikling», under kap. 400. Det foreslås at bevilgningen får stikkordet «kan overføres».

Det foreslås å opprette en ny post 03 under kap. 3456 med benevnelsen «Faste refusjoner» og at post 02 endrer navn til «Variable refusjoner». Merinntektsfullmakten skal fortsatt knyttes til post 02. Det foreslås videre at kap. 451/3451 endrer navn til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Det er øremerket 8,6 mill. kroner under kap. 490, post 60 til vergeordning for enslige mindreårige asylsøkere. Ved innføring av den nye verge-

mål/representantordningen vil disse kostnadene inngå i den nye ordningen. For 2013 er det foreslått omdisponert 4,3 mill. kroner fra kap. 490, post 60 til kap. 469, post 01. Utgiftene under kap. 490, post 60 er 100 pst. rapporterbare som ODA-godkjente utgifter. Det er derfor behov for å opprette et nytt inntektskapittel 3469 «Vergemålsordningen» med tilhørende ny inntektspost 01 «Vergemåls-/representantordning, ODA-godkjente utgifter».

Under kap. 469 Vergemålsordningen foreslås det at det opprettes en ny post 21 «Spesielle driftsutgifter». Bevilgningen skal dekke utgifter til vederlag og utgiftsrefusjon for verger, jf. den nye vergemålsloven § 30.

Under Justis- og beredskapsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)					
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2012	Forslag 2013	Begrunnelse for stikkordet
400	23	Spesielle driftsutgifter, forskning og kunnskapsutvikling		20 700	1
413	21	Spesielle driftsutgifter		8 979	2
430	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.		102 304	3
440	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag		7 595	4
451	21	Spesielle driftsutgifter		4 833	5
475	21	Spesielle driftsutgifter		8 770	6
490	23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling og migrasjon		7 218	7
490	72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger		134 661	8
490	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet		13 568	9

- ¹ Forskningsprosjekter vil ofte gå over flere år, det er derfor viktig med fleksibilitet. Bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.
- ² Jordskiftedomstolenes sideutgifter ble første gang budsjettet i statsbudsjettet for 2004. Bevilgningsbehovet er usikkert. Bevilgningen ble derfor gjort overførbar.
- ³ Refusjon som bevilges under posten tildeles etter søknad. Det vil ikke være noen søknadsfrist. Av den grunn er det vanskelig å anslå tidspunkt for utbetalinger, og bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.
- ⁴ Det er svært vanskelig å anslå årlige utbetalinger på posten siden dette avhenger av antall og omfang av ulykker med omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Siden det er vanskelig å lage en prognose for dette, foreslås bevilgningen gjort overførbar.
- ⁵ Bevilgningen skal bl.a. nyttes til analyser, forskning og utredninger. Det er vanskelig å forutse hvor lang tid eksterne forsknings- og utredningsarbeid kan ta. Bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.
- ⁶ Bevilgningen går bl.a. til departementets særskilte garantiordning for bobehandling i bo der det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet. Det er svært vanskelig å forutse når gitte tilsagn til videre bobehandling kommer til utbetaling, også gitt at man pådrar staten forpliktelser utover inneværende budsjettår.
- ⁷ Bevilgningen skal bl.a. nyttes til analyser, utredninger og støtte deltakelse for norske forskere i et stort tverrfaglig EU-prosjekt. Det er bl.a. vanskelig å forutse hvor lang tid eksterne forsknings- og utredningsarbeidene kan ta. Bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.
- ⁸ Bevilgningen dekker både individuell økonomisk støtte og tilskudd til prosjekter. Det er vanskelig å anslå tidspunkt for utbetaling og bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.
- ⁹ Bevilgningen dekker bl.a. reiseutgifter for overføringsflyktninger, familiegjennforente (med personer som har fått asyl) og for flyktninger som vender tilbake til hjemlandet. Det er vanskelig å anslå tidspunktet for utbetalingene og bevilgningen foreslås derfor gjort overførbar.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2012–2013) om statsbudsjettet for år 2013 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et
framlagt forslag.

Forslag

Under Justis- og beredskapsdepartementet føres det i Prop. 1 S (2012–2013)
statsbudsjettet for budsjettåret 2013 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 61, 400–491, 3061, 3400–3490

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
400	Justis- og beredskapsdepartementet		
	01 Driftsutgifter	373 192 000	
	23 Spesielle driftsutgifter, forskning og kunnskaps- utvikling, <i>kan overføres</i>	20 700 000	
	50 Norges forskningsråd	17 942 000	
	71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	8 545 000	420 379 000
	Sum Administrasjon		420 379 000
Rettsvesen			
61	Høyesterett		
	01 Driftsutgifter	85 084 000	85 084 000
410	Tingrettene og lagmannsrettene		
	01 Driftsutgifter	1 704 309 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	41 294 000	1 745 603 000
411	Domstoladministrasjonen		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410 post 01</i>	72 889 000	72 889 000
413	Jordskiftedomstolene		
	01 Driftsutgifter	214 252 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	8 979 000	223 231 000
414	Forlikråd og andre domsutgifter		
	01 Driftsutgifter	151 878 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	37 414 000	189 292 000
	Sum Rettsvesen		2 316 099 000
Kriminalomsorg			
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	01	Driftsutgifter	3 537 965 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430 post 01</i>	82 285 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	23 055 000	
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	102 304 000	
	70	Tilskudd	23 719 000	3 769 328 000
432		Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)		
	01	Driftsutgifter	167 684 000	167 684 000
		Sum Kriminalomsorg		3 937 012 000
		Politi og påtalemyndighet		
440		Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441 post 01</i>	10 372 686 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	205 170 000	
	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	7 595 000	
	23	Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	74 533 000	
	60	Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak	5 160 000	
	70	Tilskudd	26 641 000	
	71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	4 399 000	
	73	Tilskudd til EUs yttergrensefond	116 644 000	10 812 828 000
441		Oslo politidistrikt		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440 post 01</i>	2 059 343 000	2 059 343 000
442		Politihøgskolen		
	01	Driftsutgifter	545 688 000	545 688 000
445		Den høyere påtalemyndighet		
	01	Driftsutgifter	150 130 000	150 130 000
446		Den militære påtalemyndighet		
	01	Driftsutgifter	7 598 000	7 598 000
448		Grensekommisæreren		
	01	Driftsutgifter	6 278 000	6 278 000
		Sum Politi og påtalemyndighet		13 581 865 000
		Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		
451		Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap		
	01	Driftsutgifter	635 041 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 833 000	
	70	Overføringer til private	5 561 000	645 435 000
452		Sentral krisehåndtering		
	01	Driftsutgifter	14 304 000	14 304 000
455		Redningstjenesten		
	01	Driftsutgifter	864 143 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	17 413 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	358 800 000	
	71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	19 610 000	
	72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	95 334 000	1 355 300 000
456		Direktoratet for nødkommunikasjon		
	01	Driftsutgifter	339 746 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	895 137 000	1 234 883 000
		Sum Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		3 249 922 000
		Andre virksomheter		
460		Spesialenheten for politisaker		
	01	Driftsutgifter	39 369 000	39 369 000
466		Særskilte straffesaksutgifter m.m.		
	01	Driftsutgifter	989 150 000	989 150 000
467		Norsk Lovtidend		
	01	Driftsutgifter	3 324 000	3 324 000
468		Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker		
	01	Driftsutgifter	14 903 000	14 903 000
469		Vergemålsordningen		
	01	Driftsutgifter	143 774 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	32 800 000	176 574 000
		Sum Andre virksomheter		1 223 320 000
		Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		
470		Fri rettshjelp		
	01	Driftsutgifter	6 438 000	
	70	Fri sakførsel	517 059 000	
	71	Fritt rettsråd	158 545 000	
	72	Tilskudd til spesielle rettshjelpiltak	31 293 000	713 335 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
471	Statens erstatningsansvar		
	71 Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	117 599 000	
	72 Erstatning i anledning av straffeforfølging, <i>overslagsbevilgning</i>	20 453 000	138 052 000
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre		
	01 Driftsutgifter	45 641 000	
	70 Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	388 902 000	434 543 000
473	Statens sivilrettsforvaltning		
	01 Driftsutgifter	39 414 000	39 414 000
474	Konfliktråd		
	01 Driftsutgifter	76 815 000	76 815 000
475	Bobehandling		
	01 Driftsutgifter	74 459 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	8 770 000	83 229 000
	Sum Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		1 485 388 000
	Svalbardbudsjettet		
480	Svalbardbudsjettet		
	50 Tilskudd	145 738 000	145 738 000
	Sum Svalbardbudsjettet		145 738 000
	Beskyttelse og innvandring		
490	Utlendingsdirektoratet		
	01 Driftsutgifter	762 093 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak	1 571 838 000	
	22 Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	48 215 000	
	23 Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling og migrasjon, <i>kan overføres</i>	7 218 000	
	60 Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger	246 394 000	
	70 Økonomiske ytelser til beboere i asylmottak	452 807 000	
	71 Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i mottak og informasjon til au pairer	17 462 000	
	72 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, <i>kan overføres</i>	134 661 000	
	73 Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støttetiltak, <i>kan nyttes under kap. 821 post 60</i>	6 741 000	
	75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, <i>kan overføres</i>	13 568 000	3 260 997 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
491	Utlendingsnemnda		
	01 Driftsutgifter	278 015 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling	13 926 000	291 941 000
	Sum Beskyttelse og innvandring		3 552 938 000
	Sum departementets utgifter		29 912 661 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
3400	Justis- og beredskapsdepartementet		
	01 Diverse inntekter	93 000	
	02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter	1 098 000	1 191 000
3410	Rettsgebyr		
	01 Rettsgebyr	186 339 000	
	03 Diverse refusjoner	1 598 000	187 937 000
3413	Jordskiftedomstolene		
	01 Saks- og gebyrinntekter	14 668 000	
	02 Sideutgifter	9 064 000	23 732 000
3430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		
	02 Arbeidsdriftens inntekter	83 725 000	
	03 Andre inntekter	15 159 000	
	04 Tilskudd	2 068 000	100 952 000
3432	Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)		
	03 Andre inntekter	673 000	673 000
3440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten		
	01 Gebyr - pass og våpen	261 600 000	
	02 Refusjoner mv.	304 363 000	
	03 Salgsinntekter	63 373 000	
	04 Gebyr - vakselskap	11 207 000	
	06 Gebyr - utlendingssaker	117 410 000	
	07 Gebyr - sivile gjøremål	670 021 000	1 427 974 000
3441	Oslo politidistrikt		
	02 Refusjoner	26 669 000	
	03 Salgsinntekter	224 000	
	05 Personalbarnehage	5 572 000	32 465 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
3442	Politihøgskolen		
	02 Diverse inntekter	11 975 000	
	03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	16 000 000	27 975 000
3451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap		
	01 Gebyr	130 106 000	
	03 Diverse inntekter	23 130 000	153 236 000
3455	Redningstjenesten		
	01 Refusjoner	22 413 000	22 413 000
3456	Direktoratet for nødkommunikasjon		
	01 Brukerbetaling	75 709 000	
	02 Variable refusjoner	14 000 000	
	03 Faste refusjoner	6 850 000	96 559 000
3469	Vergemålsordningen		
	01 Vergemåls-/representantordning, ODA-godkjente utgifter	4 300 000	4 300 000
3470	Fri rettshjelp		
	01 Tilkjente saksomkostninger m.m.	3 450 000	3 450 000
3473	Statens sivilrettsforvaltning		
	01 Diverse inntekter	5 000	5 000
3474	Konfliktråd		
	02 Refusjoner	2 406 000	2 406 000
3490	Utlendingsdirektoratet		
	01 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	122 136 000	
	02 Gebyr for nødvisum	120 000	
	03 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	13 432 000	
	04 Statlige mottak, ODA-godkjente utgifter	772 156 000	
	05 Refusjonsinntekter	10 650 000	
	06 Gjenbosetting av flyktninger - støttetiltak, ODA-godkjente utgifter	6 741 000	925 235 000
Sum departementets inntekter			3 010 503 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 61 post 01	kap. 3061 post 03
kap. 400 post 01	kap. 3400 post 01
kap. 410 post 01	kap. 3410 post 03
kap. 411 post 01	kap. 3411 post 03
kap. 413 post 01	kap. 3413 post 01
kap. 413 post 21	kap. 3413 post 02
kap. 430 post 01	kap. 3430 postene 03 og 04
kap. 430 post 21	kap. 3430 post 02
kap. 432 post 01	kap. 3432 post 03
kap. 440 post 01	kap. 3440 postene 02, 03, 04 og 06
kap. 441 post 01	kap. 3441 postene 02, 03 og 05
kap. 442 post 01	kap. 3442 post 02 og 03
kap. 451 post 01	kap. 3451 post 03 og 06
kap. 455 post 01	kap. 3455 post 01
kap. 456 post 01	kap. 3456 post 02
kap. 456 post 45	kap. 3456 post 02
kap. 473 post 01	kap. 3473 post 01
kap. 474 post 01	kap. 3474 post 02
kap. 490 post 01	kap. 3490 post 05
kap. 491 post 01	kap. 3491 post 01

2. overskride bevilgningen under kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 Driftsutgifter med inntil 75 pst. av inntekter ved salg av sivilforsvarsanlegg og fast eiendom. Inntekter inntektsføres under kap. 3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

III

EFFEKT-programmet

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 kan overskride bevilgningen under kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, med inntil 12,1 mill. kroner, mot tilsvarende innsparing under kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten, post 01 Driftsutgifter og kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 01 Driftsutgifter.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

IV

Bestillingsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 kan bestille varer utover den gitte bevilgning, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
440		Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	
	01	Driftsutgifter	40 mill. kroner

V

Tilsagnsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 kan gi tilsagn om støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	
490		Utlendingsdirektoratet	
	71	Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i mottak og informasjon til au pairer	3 mill. kroner
	72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger	50 mill. kroner

VI

Videreføring av bobehandling

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling

pådras forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner.

Andre fullmakter

VII

Nettobudsjetteringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 kan:

1. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet
2. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter,

3. trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 3451 Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.
4. trekke politiets direkte utgifter til oppbevaring, tilsyn og salg av beslag fra salgsinntekten, før det overskytende inntektsføres under kap. 5309 Tilfeldige inntekter, post 29 Ymse.

VIII

Avhending av sivilforsvarsanlegg

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 kan overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

IX

Midlertidig innkvartering av asylsøkere og flyktninger

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2013 kan inngå avtaler om midlertidig innkvartering av asylsøkere og flyktninger med varighet utover 2013. Dersom behovet for mottaksplasser for asylsøkere og flyktninger blir større enn antatt i statsbudsjettet for 2013, samtykker Stortinget i at Justis- og beredskapsdepartementet kan øke antall plasser i statlige mottak innenfor gjeldende rammer for etablering og drift

av det statlige mottaksapparatet, selv om det medfører et bevilgningsmessig merbehov over kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak, post 60 Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger eller post 70 Økonomiske ytelser til beboere i asylmottak.

X

Stortingets rettferdsvederlagsordning

Stortingets utvalg for rettferdsvederlag får fullmakt til å tilstå rettferdsvederlag av statskassen med inntil 250 000 kroner for hver enkelt søknad, dog slik at grensen er 500 000 kroner for HIV-ofre og 300 000 kroner for tidligere barn i barnehjem, offentlige fosterhjem og spesialskoler. Søknader der utvalget anbefaler å innvilge erstatning som er høyere enn nevnte beløp, fremmes for Stortinget til avgjørelse. Det samme gjelder søknader som etter utvalgets vurdering reiser spørsmål av særlig prinsipiell art.

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS 10/2012

